

Media Monitoring

35th Anniversary of CERGE-EI

35 Years of Ideas
That Matter

April–June 2026

Prepared by Czech P.R., s.r.o.

Data

Coverage online / Výstupy online	19
Coverage tisk / Výstupy tisk	18
Coverage TV/R / Výstupy TV/R	1
Podcasts / Podcasty	1

Coverage celkem / Coverage total 39

Reach online / Dosah online	6 831 371
Reach print / Dosah print	828 990
Reach TV/R / Dosah TV/R	77 458
Reach podcast / Dosah podcast	N/A

Reach total / Dosah celkem 7 737 819

AVE online	958 081 Kč
AVE print	4 211 245 Kč
AVE TV/R	788 445 Kč
AVE podcast	N/A
AVE total / AVE celkem	5 957 771 Kč

Legend / Legenda

Reach refers to the number of unique people who have seen a particular piece of content, such as an article or a social media post. Unlike the "impressions" metric, reach focuses on the uniqueness of the audience—that is, how many different individuals have encountered the content—rather than how many times it has been viewed in total. It tracks the uniqueness of the audience—how many people were exposed to the content, not how many total views it accumulated.

Dosah označuje počet unikátních lidí, kteří viděli určitý obsah, například článek nebo příspěvek na sociálních sítích. Na rozdíl od metriky zobrazení (impressions) se reach zaměřuje na jedinečnost publika, tedy kolik různých jednotlivců se s obsahem setkalo, nikoli kolikrát ho celkově někdo viděl. Sleduje jedinečnost publika – kolik lidí se o obsahu dozvědělo, nikoliv kolik celkových zhlédnutí nasbíral.

AVE (Advertising Value Equivalent) is a method for measuring the effectiveness of PR campaigns that compares media coverage to the cost of equivalent advertising space in a given medium. This metric shows how much money was saved compared to paid advertising. AVE compares the value of unpaid media space with the cost of equivalent advertising space and helps quantify the effectiveness of PR activities.

AVE (Advertising Value Equivalent) je metoda pro měření efektivity PR kampaní, která porovnává mediální pokrytí s cenou odpovídající reklamní plochy v daném médiu. Tato metrika ukazuje, kolik finančních prostředků bylo ušetřeno v porovnání s placenou inzercí. AVE porovnává hodnotu neplaceného mediálního prostoru s náklady na ekvivalentní reklamní prostor a pomáhá kvantifikovat efektivitu PR aktivit.

Content / Přehled zpráv

1. Recese si ordinujeme sami. Zbytečně drahým úvěrem i upejpáním státu, říká profesor Jan Švejnar	4
Online • e15.cz (Zprávy / Politika) • 7. 7. 2026, 14:00	
2. Je ekonomie vůbec věda? Jak před 35 lety vznikal CERGE-EI a kolik těžkostí to provázelo	22
Online • lidovky.cz (Zprávy / Politika) • 7. 7. 2026, 16:30	
3. Je ekonomie vůbec věda?	33
Tisk • Víkend DNES; str. 17 (Zprávy / Politika) • 4. 7. 2026	
4. Princip teorie tvůrčí destrukce	37
Televize • Události, komentáře z ekonomiky (ČT24) • 27. 6. 2026, 22:53	
5. Nobelista Aghion: Evropa brala uhlíkovou daň jako bič. Potřebuje ale také cukr	38
Online • seznamzpravky.cz (Vlastní obsah) • 27. 6. 2026, 17:49	
6. Klidně se zadlužme, ale hlavně ať už Česko vyčuhuje. Průměr je selhání, říká Švejnar.....	55
Online • forbes.cz (Podnikání / Marketing / PR) • 22. 6. 2026, 14:00	
7. Německé platy nejsou utopie	83
Tisk • Týdeník Echo; str. 36, 37, 38, 39, 40, 41 (Zprávy / Politika) • 18. 6. 2026	
8. Německé platy nejsou utopie. Ekonom Jan Švejnar pro Echo.....	100
Online • echo24.cz (Zprávy / Politika) • 17. 6. 2026, 9:06	
9. Německé platy nejsou utopie.	106
Online • echoprime.cz (Zprávy / Politika) • 17. 6. 2026,	
10. Teď je šance přitáhnout americké vědce. Špičkoví ekonomové o tom, jak nakopnout Evropu.....	112
Online • ekonomickydenik.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 16. 6. 2026, 18:54	
11. Kreativní destrukce v éře AI. Státy hledají recept, jak kvůli robotům neztratit celou generaci mladých	119
Online • e15.cz (Zprávy / Politika) • 13. 6. 2026, 6:30	
12. Berou Češi málo?	130
Online • respekt.cz (Zprávy / Politika) • 10. 6. 2026, 14:00	
13. Evropa vynalézá, Amerika vydělává	136
Tisk • Hospodářské noviny; str. 14 (Zprávy / Politika) • 9. 6. 2026	
14. Kde Evropa poráží USA a proč inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem.....	139
Online • nazory.hn.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 8. 6. 2026, 15:18	
15. Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě	142
Tisk • Respekt; str. 48, 49, 50, 51, 52, 53 (Zprávy / Politika) • 8. 6. 2026	
16. Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě	156
Online • respekt.cz (Zprávy / Politika) • 7. 6. 2026, 12:11	

17. Zakázali jsme si v Evropě hospodářskou soutěž, to byla chyba, říká nobelista	165
Online • seznamzpravy.cz (Vlastní obsah) • 7. 6. 2026, 17:18	
18. Proč Evropa v globálním boji prohrává? Důvody vysvětlovali nobelista a italský expremiér	178
Online • ekonomickydenik.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 5. 6. 2026, 17:13	
19. European Union's economic fragmentation is killing its competitive edge, Letta warns	186
Online • eulerspectives.eu • 5. 6. 2026, 0:00	
20. Nobelista Philippe Mario Aghion obdržel čestný doktorát UK.....	190
Online • cuni.cz (Jiné) • 4. 6. 2026, 13:34	
21. Naslouchá mu i Leyenová a říká: Přijetí eura neznamena ztrátu národní identity.....	193
Online • seznamzpravy.cz (Vlastní obsah) • 1. 6. 2026, 7:00	
22. EU jen radí nedělejte tohle, nedělejte tamto	199
Tisk • MF Dnes - Praha; str. 8 (Zprávy / Politika) • 30. 5. 2026	
23. Chytrá politika musí motivovat firmy jít do rizika i krachu, říká nobelista Aghion	205
Online • idnes.cz/ekonomika (Ekonomika / Finance / Právo) • 30. 5. 2026, 0:00	
24. Jsem opatrný optimista, říká k AI ekonom a nobelista Philippe Aghion.....	212
Online • avcr.cz (Jiné) • 29. 5. 2026, 11:18	
25. AI do škol nesmí. Děti se musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny.....	216
Tisk • Hospodářské noviny; str. 4 (Zprávy / Politika) • 29. 5. 2026	
26. AI sice promění byznys i trh práce, do škol ale nesmí. Děti se nejdřív musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny za ekonomii.....	221
Online • byznys.hn.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 28. 5. 2026, 10:43	
27. Od transformace k inovacím – Josef Zieleniec.....	226
Podcasty • IDEA Talks (Věda) • 27. 4. 2026, 14:00	

1. Recese si ordinujeme sami. Zbytečně drahým úvěrem i upejpáním státu, říká profesor Jan Švejnar

Online • e15.cz (Zprávy / Politika) • 7. 7. 2026, 14:00

Vydavatel: **CZECH NEWS CENTER a.s. (cz-02346826)** • Autor: **Jaroslav Bukovský**

Dosah: 210 863 • GRP: 2.34 • OTS: 0.02 • AVE: 50000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [original](#)

Recese si ordinujeme sami. Zbytečně drahým úvěrem i upejpáním státu, říká profesor Jan Švejnar

Vysoké úroky handicapují české firmy vůči evropské konkurenci a drahý kapitál omezuje strategické investice pro příští generace.

Skutečným problémem je pomalý hospodářský růst. Stagnaci a pokles životní úrovně si přitom způsobujeme sami přehnaným utahováním opasků.

Žijeme v iluzi průmyslové velmoci a dotujeme neproduktivní firmy namísto masivní podpory špičkového vzdělání, vědy a inovací.

Hospodářská politika státu, jejíž dvěma nohama jsou měnová a fiskální politika, není v Česku zrovna nastavena na rychlé zvyšování životní úrovně lidí, soudí profesor ekonomie a spoluzakladatel institutu **CERGE-EI** Jan Švejnar. „Z ekonomického hlediska by samozřejmě v normální situaci byla ideální nulová reálná úroková sazba,“ uvádí profesor Jan Švejnar s odkazem na stav, kdy nominální úroky přesně kopírují míru inflace, takže půjčený kapitál reálně neztrácí hodnotu, ale ani se dál neprodrazuje.

Současná bankovní rada ČNB v červnu vůbec poprvé za svého působení zvýšila sazby. Bylo to namístě?

Čekal jsem to na základě předchozích výroků guvernéra. Chápu ten krok v tom smyslu, že reagovali na nejistotu kolem situace v Hormuzském průlivu. Ceny ropy a zemního plynu kolísají podle toho, jak se situace vyvíjí. Skutečnost, že ČNB teď sazby mírně zvýšila, myslím, odráží postoj, že v současné situaci vidí určité nebezpečí v podobě externího inflačního šoku a je tudíž obezřetná. Jinou otázkou je, zda je ze střednědobého a dlouhodobého hlediska pro naše domácnosti, podniky a stát nevýhodné mít úrokové sazby vyšší, než je má eurozóna.

Aktuálně jsou sazby v Česku o půldruhé procentního bodu výše než v eurozóně a relativně vyšší jsou dlouhodobě, mimo jiné i kvůli stabilitě koruny: je to snad zbytečné?

Ve chvíli, kdy ČNB dosáhne inflačního cíle, tedy inflace pouze okolo dvou procent, je otázkou, zda je namístě udržovat úrokové sazby výše než v eurozóně. Kladným úrokovým diferencialem koruny nad eurem znevýhodňujeme naše podniky, domácnosti a stát vůči těm v eurozóně, protože si musejí půjčovat drah. Je to otázka z pohledu dlouhodobé konkurenceschopnosti českých podniků a životního standardu lidí. Vezměte si firmy. Nadnárodní firmy se zásobují kapitálem celosvětově tam, kde je to zrovna nejlevnější. Naše střední a menší podniky jsou ale závislé na tom, za jakých podmínek dostanou úvěr u nás. Pokud jsou tu úrokové sazby vyšší, jsou naše firmy handicapovány vůči konkurentům z eurozóny.

České firmy ale mají na výběr, v jaké měně se financovat, ostatně polovinu nových úvěrů nabírají ve společné měně.

Kdokoliv se sice může financovat v eurech, ale tam podstupuje kurzové riziko a pojistit se proti němu je nákladné. To je také jeden z hlavních argumentů pro přijetí eura: abychom tyto náklady zdarma eliminovali. Nyní naši exportéři dostávají eura a musejí je alespoň částečně měnit na koruny, aby zaplatili zaměstnancům v korunách. Pohyby kurzu mohou způsobit, že jejich zisk je jiný, než očekávali. Ekonomicky vzato platí, že čím nižší je úroková sazba, tím efektivnější je to pro ekonomickou činnost, protože cena kapitálu je klíčovou položkou ve výrobě i spotřebě.

Ale co dopady na inflaci? Nízké sazby jsme měli do roku 2021 a o rok později se začalo v Česku extrémně zdrazovat.

V letech 2021 a 2022 naše jádrová inflace, tedy inflace očištěná o ceny energií a potravin, začala stoupat rychleji než v eurozóně. Vytvořil se velký rozdíl a já jsem měl z rozhovorů s guvernéry různých centrálních bank dojem, že to mohla vyvolat právě tehdejší rétorika a chování samotné ČNB. V zemích, kde není velká důvěra ve státní instituce, mohou totiž centrální banky svým chováním vyvolat inflační očekávání. Upozorňoval jsem tehdy zástupce ČNB, že mohou svými výroky o možné nadcházející inflaci vyvolat inflační očekávání a tím pak i inflaci. Jádrová inflace u nás pak opravdu vyrostla mnohem rychleji než v eurozóně a nebyla tažena zvýšenými mzdami nebo větší spotřebou domácností. Promítla se nakonec do vyšších zisků.

Vyšší sazby se okamžitě propíší do nákladnosti firemních úvěrů. Nakolik vyšší sazby promluví do růstu české ekonomiky? Ještě na počátku roku byly totiž prognózy poměrně optimistické.

Promluví a centrální banky vědí, že by snížily tempo růstu, pokud by udržovaly příliš vysoké sazby v situaci, kdy by už nemusely. Z ekonomického hlediska by samozřejmě v normální situaci byla ideální nulová reálná úroková sazba.

Za úzus optimální sazby se obvykle považuje míra inflace plus jeden procentní bod. Takové úrokové klima by bylo chronicky proinflační, nebo ne?

Nulové reálné sazby, tedy sazby na úrovni míry inflace, znamenají, že společnost dává stejnou prioritu budoucím generacím jako té dnešní – v tom smyslu je to optimální stav. Představte si naopak, že by reálná úroková sazba byla extrémně vysoká. Žádná investice by nedávala ekonomicky smysl, veškerá aktivita by se přesunula na okamžitou spotřebu a budoucí generace bychom zcela diskontovali, jinými slovy ignorovali. Proto když se třeba staví most s životností na více než sto let, tak propočty s nulovou reálnou úrokovou sazbou dávají smysl – most využijí i početné budoucí generace. Ale pokud by reálná sazba byla velmi vysoká, tak by byly peníze na takové dlouhodobé investice tak drahé, že by se do budoucna prakticky nevyplatilo investovat.

Jak vás poslouchám, tak jste musel poslední zvýšení sazeb hodnotit jako nadmíru radikální?

V situaci současné nejistoty si nemyslím, že je to radikální. S Donaldem Trumpem a americkou administrativou se nejen zvýšila míra nejistoty, ale změnil se i její samotný princip. Dříve nejistota znamenala, že jsme měli dlouhodobý předvídatelný trend, kolem něhož ekonomika fluktovala. Trump ale ukázal, že i samotný trend se může odklonit radikálně jiným směrem, ať už jde o politiku vůči NATO, nebo o ochrannářská opatření ve světovém obchodu. To je úplně nový typ šoku, na nějž se musejí vlády a centrální banky naučit reagovat.

Stejnou měrou nejistoty ale v takovém prostředí trpí i samotná centrální banka. Není zvyšování sazeb v takové situaci tak trochu střílením naslepo?

Členové bankovních rad si uvědomují, že externí inflaci se čelí velmi špatně. Kdyby to bylo čistě na nich, sazby by nejraději nezvyšovali, protože vědí, že to může přiškrtnout ekonomiku, ale zároveň nechtějí ignorovat možné inflační šoky.

Lze mluvit o přehnaném utahování opasků, pokud má Česko od roku 2020 chronické obří rozpočtové schodky?

Lze, protože přílišné utahování snižuje životní úroveň. V celé naší moderní historii jsme k veřejným financím velmi konzervativní. Jsme poměrně málo zadlužená země, náš dluh je pod 45 procenty HDP. Ačkoliv občas máme deficit, v porovnání s většinou jiných zemí na Západě máme v oblasti veřejných financí velký manévrovací prostor. Maastrichtská kritéria v kontextu dluhu dávají hranici zadlužení na 60 procent HDP. Mnoho zemí je velmi zadluženo – Francie a USA jsou nad 100 procenty, Itálie má přes 140 procent.

V letech 2021–2022 jsme například měli ekonomickou recesi a posléze stagnaci jako úplně jediní v regionu. Způsobili jsme si to sami přehnaným utahováním opasků a totéž jsme si přivodili i v letech 2012–2013. Jsou to klasické příklady momentů, kdy okolní země rostly, čili nešlo o žádný vnější šok, který zasáhl celý region.

Takže růst ekonomiky se dá zjednodušeně řídit prostřednictvím výše schodku státních financí?

To rozhodně ne. Nechápu, proč se u nás ve veřejné a někdy i v profesní diskuzi lidé zaměřují jen na samotný schodek a nehodnotí ho normálně v celkovém ekonomickém kontextu. Kdyby se například nebyla zrušila superhrubá mzda, výběr daní by nebyl poklesl a schodek rozpočtu by byl podstatně nižší. Často se například též poukazuje na to, že máme vysoké mandatorní výdaje, ale kdyby stát dál vybíral daně ze superhrubé mzdy, tyto výdaje by netvořily tak obrovské procento z celého rozpočtu. Čili je potřeba věci hodnotit v rámci celé ekonomické struktury a celé hospodářské politiky státu – vlády a ČNB.

Centrální banka dala opakovaně najevo, že faktorem její politiky bude výše rozpočtového schodku, a to aby předešla inflačním tlakům taženým rozpočtem. Jinými slovy: čím vyšší schodek, tím při stejné míře inflace dražší financování firem.

Pro ČNB by schodek rozpočtu neměl hrát zásadní roli, pokud se to nepromítá do inflace. ČNB má jiné priority. Prvním cílem ČNB je cenová stabilita, a pakliže inflace okolo dvou procent docílí, tak druhým cílem ze zákona je ekonomický růst. Vláda se má v ekonomice zaměřit na zvyšování životního standardu a za tím účelem zajistit zdravý růst.

Dobře fungující systém by měl vypadat tak, že v době rychlého růstu tvoří vláda v běžném rozpočtu přebytek a v době krize, kdy klesají soukromé investice a spotřeba domácností, vláda zvýší poptávku a tím dělá konkrakcyklickou politiku. Vládní poptávka je v této situaci obvykle zaměřena na podporu obyvatel a na vyšší investice, například do infrastruktury.

Není to trochu idealistický předpoklad? Takhle to v posledních letech tak docela nefunguje.

V minulosti takto běžně fungovaly vyspělé ekonomiky. Během posledních 10–20 let se však dostáváme do situace, kdy ani mnohé vyspělé země už manévrovací prostor nemají, protože jsou příliš zadlužené.

Není tedy současné zadlužení Česka alespoň relativně dobrá zpráva a stav, který je vhodné zachovat? Už proto aby se stát nedostal postupně do dluhové pasti.

Zatím náš problém není dluhová past, nýbrž pomalý ekonomický růst, který způsobuje pomalé zvyšování životního standardu země. Po druhé světové válce byly země jako Velká Británie a Spojené státy masivně zadlužené, ale dostaly se z toho do značné míry rychlým hospodářským růstem. V dnešní době je toho dobrým příkladem Polsko.

Mám pocit, že hodnotíte výši státního schodku čistě jako pouhé matematické reziduum, tedy technický rozdíl mezi možnými příjmy a nutnými výdaji? Není to příliš velká redukce?

V moderních státech jsou některé výdaje naprosto nedotknutelné – penze, péče o děti a sociálně slabé. Tyto věci je těžké jen tak oškrtnat. Stát má obrovskou zodpovědnost v momentě, kdy nějakým svým rozhodnutím způsobí ekonomice zbytečnou recesi, jako se to stalo u nás. Pokud jsme způsobili, že se tady lidé mají reálně hůř, než by mohli, tak si musíme klást otázku, proč například právě sousední Polsko ve stejnou dobu roste.

Ale pokud by s chronickým deficitem fungovala běžná domácnost, tak by jednoho dne skončila u lichváře.

Ne nezbytně, záleží to na tom, jaké má dlouhodobé příjmy a výdaje. Domácnosti přece také běžně žijí na dluh – vezměte si třeba hypotéky. Domácnosti se dlouhodobě zadluží, dluh ze svých příjmů splácí a na konci produktivního života vlastní byt nebo rodinný dům. Bez půjčky a deficitu by to nebylo možné.

I v rámci domácnosti máte děti a staré lidi, kteří v této fázi života více spotřebují, než vyprodukují, tedy žijí vlastně „na dluh“. Lidé v produktivním věku naopak produkují přebytek, aby ty mladé a sebe ve stáří užili. To je normální koloběh deficitu a přebytku v čase. Slovo dluh je ve střední Evropě často viděno pejorativně místo neutrálně. A slovo kredit, které má tentýž ekonomický smysl, je často viděno neutrálně či pozitivně. Mimochodem celá světová ekonomika funguje efektivně do velké míry proto, že žije na kredit. Bez možnosti používat kredit/dluh by se scvrkla na zlomek své hodnoty.

Máte pocit, že se extrémně zadluženým státům obrovské schodky nakonec vyplatily?

Obrovské schodky kromě války ne. Ale zvládnutelné, i když podstatné schodky ano. Podívejme se třeba opět na Polsko, které díky investicím rychle roste a nemá vysoké zadlužení, je pod 60 procenty HDP, protože ekonomika rychle roste a dluh zvládá. U nás v obdobích recese a stagnace HDP neroste, státu chybějí příjmy a tím dluh paradoxně roste rychleji. Celkový ekonomický management České republiky za posledních 35 let není dobrý. Měli bychom být mnohem dál. Polské mzdy byly například dlouho hluboko pod našimi, dnes už nás v průměru dohánějí a v mediánu už možná předhánějí.

V čem je problém stagnace českých mezd?

Jedná se o poměrně pomalý růst mezd, ne o úplnou stagnaci. Princip není úplně složitý. Částečně je to kvůli umírněnému vyjednávání odborů i jednotlivců, roli hraje též cena kapitálu a podstatné zisky velkých podniků. Je též paradoxní, že mnozí podnikatelé si stěžují na nedostatek pracovních sil, ale nejsou ochotni zvednout mzdy a platy. V tržní ekonomice je trh vyvažován cenami, tedy v tomto případě mzdami a platy. Podniky, které zvýšily mzdy, nemají nedostatek lidí. Samozřejmě jestliže budou vyšší platy, slabé a neproduktivní firmy odejdou z trhu a uvolní pracovní sílu, kterou absorbují silnější, inovativní firmy. Se zvyšujícími se platy se problém nedostatku lidí postupně zmírní, dlouhodobě může zmizet v přítomnosti vyšší nezaměstnanosti a zároveň průměrná produktivita podniků a celé ekonomiky se zvýší.

Má snad vláda nebo premiér v oblasti mezd nějaké efektivní nástroje?

Vláda samozřejmě určuje mzdy ve státním i veřejném sektoru, což pak ovlivňuje mzdovou politiku v soukromém sektoru. V některých zemích, které mají obdobný problém relativně nízkých mezd jako Česko, vláda někdy používá takzvaný jawboning vůči velkým nadnárodním podnikům. Premiér nebo prezident si pozve šéfy největších korporací a zeptá se jich, proč platí nízké mzdy, když produktivita v jejich místních podnicích je vysoká a když deklarují odpovědný přístup firmy ke společnosti, tedy good corporate citizenship. To může mít efekt. U nás byl premiér jedním z největších podnikatelů a zaměstnavatelů, takže tato diskuze by asi byla více komplikovaná nebo více inkluzivní.

Kdybyste měl teď před sebou pomyslný „ovládací pult“ české ekonomiky, jak byste nastavil sazby a schodek?

Vždycky záleží na tom, jak jsou státní výdaje reálně použity. Musíme investovat do projektů, které mají vysokou návratnost. Úplně první prioritou musí být investice do špičkového vzdělávání a vědy. Musíme mít kvalitní vzdělání na všech úrovních a dostat naše univerzity do první až druhé světové stovky. Zatím ve většině hodnocení nejsou naše univerzity ani v první čtyřstovce, i když máme výborné jednotlivce a vědecké týmy.

Další oblastí je moderní dopravní infrastruktura, obzvláště dálnice a rychlovlaky. Jsme geograficky kompaktní země a s výbornou dopravní infrastrukturou budeme tvořit jeden nebo dva prolínající se regiony. V tom je velký skok v produktivitě a v úsporách v byrokracii. Naše geografická kompaktnost znamená, že bychom mohli mít velmi štihlou a efektivní veřejnou správu. Stát též stále dotuje neproduktivní podniky, které by měly odejít z trhu. Měl by svou podporu zaměřit na startupy a nadějně projekty s velkým inovačním potenciálem.

Zmínil jste, že současný vládní program považujete za prorůstový. Co jej tím přesně dělá a o co prorůstovější je ten současný vlády oproti předchozí?

Je samozřejmě ještě příliš brzy hodnotit výsledky. Prorůstové jsou však plánované investice do infrastruktury a nadějně vidím i připravovaný zákon o vysokých školách, který by měl zvýšit jejich kvalitu a tím postupně i produktivitu země. Jde přece o lidský kapitál.

USA nám v HDP obrovským způsobem odskočily. Zpracovatelský průmysl dnes dělá v americkém HDP už pouhých osm procent – zbytek jsou pokročilé služby, inovativní výzkum a AI. Česko i Německo si pořád obhájí zastaralou iluzi, jak jsme průmyslové velmoci. Průmysl ale tvoří už jen 20 procent našeho HDP. Jsme skoro z 80 procent ekonomika služeb, ale mnozí si to neuvědomují. Program současné vlády má nakročeno k tomu být prorůstový, ale uvidíme, co ukážou.

Z nedávných statistik statistického úřadu plyne, že v Česku prakticky neroste produktivita práce. Nemí třeba hledat zakopaného psa chybějícího růstu třeba právě zde?

To v žádném případě neplatí plošně. Nadnárodní podniky mají u nás vysokou produktivitu – často dokonce vyšší než jejich domovské podniky třeba v Německu. Mnohé domácí podniky jsou též produktivní. Problém leží mezi mnohými podniky, které jen tak tak s nízkými mzdami přežívají, někdy i se státní podporou. Naší ekonomice zkrátka chybí dostatečná kreativní destrukce. Neefektivní firmy u nás neodcházejí z trhu dostatečně rychle a nových nevzniká dost. Tomu by stát mohl pomoci chytrou stimulační politikou.

Autor: Jaroslav Bukovský

Machine ENG translation:

We're bringing this recession on ourselves—through unnecessarily expensive borrowing and the government's indecisiveness, says Professor Jan Švejnar

e15.cz, July 7, 2026

High interest rates put Czech companies at a disadvantage compared to their European competitors, and expensive capital limits strategic investments for future generations.

The real problem is slow economic growth. Yet we are causing stagnation and a decline in living standards ourselves by tightening our belts too much.

We live under the illusion of being an industrial powerhouse and subsidize unproductive companies instead of providing massive support for top-tier education, science, and innovation.

The government's economic policy—which rests on the two pillars of monetary and fiscal policy—is not exactly geared toward rapidly raising people's standard of living in the Czech Republic, according to Jan Švejnar, a professor of economics and co-founder of the **CERGE-EI** Institute. "From an economic standpoint, a zero real interest rate would, of course, be ideal under normal circumstances," says Professor Jan Švejnar, referring to a situation where nominal interest rates exactly match the inflation rate, so that borrowed capital does not lose value in real terms, nor does it become more expensive over time.

In June, the current CNB Bank Board raised rates for the first time since taking office. Was this the right move?

I expected it based on the governor's previous statements. I understand this move in the sense that they were responding to the uncertainty surrounding the situation in the Strait of Hormuz. Oil and natural gas prices fluctuate depending on how the situation develops. The fact that the CNB has now raised rates slightly, I believe, reflects the view that it sees a certain risk in the current situation in the form of an external inflationary shock and is therefore being cautious. Another question is whether, from a medium- and long-term perspective, it is disadvantageous for our households, businesses, and the state to have interest rates higher than those in the eurozone.

Currently, rates in the Czech Republic are one and a half percentage points higher than in the eurozone, and they have been relatively higher for a long time, partly due to the stability of the koruna: is this perhaps unnecessary?

Once the CNB reaches its inflation target—that is, inflation of only around two percent—the question is whether it is appropriate to keep interest rates higher than in the eurozone. The positive interest rate differential of the koruna over the euro puts our businesses, households, and the government at a disadvantage compared to those in the eurozone, because they have to borrow at higher costs. This is a critical issue from the perspective of the long-term competitiveness of Czech businesses and people's standard of living. Take businesses, for example. Multinational companies raise capital globally wherever it happens to be cheapest. Our small and medium-sized enterprises, however, are dependent on the terms under which they can obtain credit here. If interest rates are higher here, our companies are at a disadvantage compared to their competitors in the eurozone.

Czech companies do have a choice, however, regarding the currency in which to finance themselves; in fact, half of their new loans are taken out in the common currency.

While anyone can finance themselves in euros, they are exposed to exchange rate risk, and hedging against it is costly. This is also one of the main arguments for adopting the euro: to eliminate these costs at no extra charge. Currently, our exporters receive euros and must convert at least part of them into korunas to pay their employees in korunas. Exchange rate fluctuations can cause their profits to differ from what they expected. Economically speaking, the lower the interest rate, the more efficient economic activity becomes, because the cost of capital is a key factor in both production and consumption.

But what about the impact on inflation? We had low rates until 2021, and a year later, prices in the Czech Republic began to rise sharply.

In 2021 and 2022, our core inflation—that is, inflation adjusted for energy and food prices—began to rise faster than in the eurozone. A significant gap emerged, and from my conversations with the governors of various central banks, I got the impression that this might have been triggered precisely by the rhetoric and behavior of the CNB itself at the time. In countries where there is little trust in government institutions, central banks can, through their behavior, trigger inflationary expectations. At the time, I warned CNB representatives that their statements about possible upcoming inflation could trigger inflationary expectations and, consequently, inflation itself. Core inflation in the Czech Republic did indeed rise much faster than in the eurozone, and it was not driven by higher wages or increased household consumption. It ultimately translated into higher profits.

Higher interest rates will immediately be reflected in the cost of corporate loans. To what extent will higher rates affect the growth of the Czech economy? After all, forecasts were still relatively optimistic at the beginning of the year.

They will have an impact, and central banks know that they would slow the pace of growth if they kept rates too high in a situation where they no longer need to. From an economic standpoint, of course, a zero real interest rate would be ideal under normal circumstances.

The inflation rate plus one percentage point is generally considered the optimal rate. Wouldn't such an interest rate environment be chronically pro-inflationary?

Zero real rates—that is, rates at the level of the inflation rate—mean that society gives future generations the same priority as it does today's—in that sense, it is an optimal state. Imagine, on the other hand, that the real interest rate were extremely high. No investment would make economic sense; all economic activity would shift toward immediate consumption, and we would completely discount—in other words, ignore—future generations. That is why, for example, when building a bridge with a lifespan of more than a hundred years, calculations based on a zero real interest rate make sense—numerous future generations will also benefit from the bridge. But if the real interest rate were very high, the cost of financing such long-term investments would be so high that it would be practically unprofitable to invest in the future.

From what I'm hearing, you must have viewed the latest rate hike as extremely radical?

Given the current uncertainty, I don't think it's radical. With Donald Trump and the U.S. administration, not only has the level of uncertainty increased, but the very nature of uncertainty has changed. Previously, uncertainty meant that we had a long-term, predictable trend around which the economy fluctuated. But Trump has shown that even the trend itself can veer off in a radically different direction, whether it's policy toward NATO or protectionist measures in global trade. This is an entirely new type of shock that governments and central banks must learn to respond to.

But in such an environment, the central bank itself suffers from the same degree of uncertainty. Isn't raising rates in such a situation a bit like shooting in the dark?

Members of the bank's governing council realize that external inflation is very difficult to combat. If it were entirely up to them, they would prefer not to raise rates, because they know it could stifle the economy, but at the same time, they do not want to ignore potential inflationary shocks.

Can we talk about excessive belt-tightening if the Czech Republic has had chronic, massive budget deficits since 2020?

Yes, because excessive austerity lowers the standard of living. Throughout our modern history, we have been very conservative when it comes to public finances. We are a relatively low-debt country; our debt is below 45 percent of GDP. Although we occasionally run a deficit, compared to most other countries in the West, we have significant room to maneuver in the area of public finances. The Maastricht criteria set the debt limit at 60 percent of GDP. Many countries are heavily indebted—France and the U.S. are above 100 percent, and Italy is over 140 percent.

For example, in 2021–2022, we were the only country in the region to experience an economic recession followed by stagnation. We brought this upon ourselves through excessive austerity measures, and we did the same in 2012–2013. These are classic examples of periods when neighboring countries were growing—in other words, there was no external shock that affected the entire region.

So, can economic growth be managed, simply put, by the size of the government budget deficit?

Definitely not. I don't understand why, in public and sometimes even in professional discussions here, people focus solely on the deficit itself and fail to evaluate it properly within the broader economic context. If, for example, the "super-gross" wage had not been abolished, tax revenue would not have fallen, and the budget deficit would have been significantly lower. It is also often pointed out, for example, that we have high mandatory expenditures, but if the state continued to collect taxes on the "super-gross wage," these expenditures would not account for such a huge percentage of the entire budget. In other words, it is necessary to evaluate these issues within the framework of the entire economic structure and the overall economic policy of the state—the government and the CNB.

The central bank has repeatedly made it clear that the size of the budget deficit will be a factor in its policy, in order to prevent budget-driven inflationary pressures. In other words: the higher the deficit, the more expensive it is for companies to finance themselves, given the same rate of inflation.

For the CNB, the budget deficit should not play a major role unless it affects inflation. The CNB has other priorities. The CNB's primary objective is price stability, and once inflation reaches around two percent, its second statutory objective is economic growth. The government should focus on raising the standard of living and, to that end, ensure healthy growth.

A well-functioning system should work such that, during periods of rapid growth, the government runs a surplus in its current budget, and during times of crisis, when private investment and household consumption decline, the government boosts demand, thereby pursuing a countercyclical policy. In this situation, government demand is typically directed toward supporting the population and increasing investment, for example, in infrastructure.

Isn't that a somewhat idealistic assumption? It hasn't quite worked that way in recent years.

In the past, advanced economies commonly operated this way. Over the last 10–20 years, however, we have reached a point where even many advanced countries no longer have room to maneuver because they are too heavily indebted.

Isn't the Czech Republic's current level of debt, then, at least relatively good news—and a situation worth maintaining? If only to prevent the country from gradually falling into a debt trap.

For now, our problem is not a debt trap, but rather slow economic growth, which is causing the country's standard of living to rise only gradually. After World War II, countries like the United Kingdom and the United States were heavily indebted, but they largely overcame this through rapid economic growth. Today, Poland is a good example of this.

I get the sense that you view the size of the government deficit purely as a mathematical residue—that is, a technical difference between potential revenue and necessary expenditures. Isn't that oversimplifying things?

In modern states, certain expenditures are absolutely untouchable—pensions, childcare, and support for the socially vulnerable. It's hard to just cut back on these things. The government bears enormous responsibility when one of its decisions causes an unnecessary recession in the economy, as happened here. If we've caused people here to be worse off in real terms than they could be, then we must ask ourselves why, for example, neighboring Poland is growing at the same time.

But if an ordinary household were to operate with a chronic deficit, it would eventually end up in the hands of a loan shark.

Not necessarily; it depends on their long-term income and expenses. After all, households commonly live on credit—take mortgages, for example. Households take on long-term debt, repay it from their income, and by the end of their working lives, they own an apartment or a single-family home. Without a loan and a deficit, this wouldn't be possible.

Even within a household, you have children and elderly people who, at this stage of life, consume more than they produce—in other words, they are essentially living "on credit." People of working age, on the other hand, produce a surplus to support the young and themselves in old age. This is the normal cycle of deficit and surplus over time. In Central Europe, the word

“debt” is often viewed pejoratively rather than neutrally. And the word “credit,” which has the same economic meaning, is often viewed neutrally or positively. Incidentally, the entire global economy functions effectively largely because it operates on credit. Without the ability to use credit/debt, it would shrink to a fraction of its value.

Do you feel that massive deficits have ultimately paid off for heavily indebted countries?

Not when it comes to massive deficits—unless it’s a war. But manageable, albeit substantial, deficits—yes. Let’s look again at Poland, for example, which is growing rapidly thanks to investments and does not have high debt—it’s below 60 percent of GDP—because the economy is growing rapidly and the country is managing its debt. Here in the Czech Republic, during periods of recession and stagnation, GDP doesn’t grow, the government lacks revenue, and as a result, paradoxically, debt grows faster. The Czech Republic’s overall economic management over the past 35 years has not been good. We should be much further along. Polish wages, for example, were long well below ours; today, on average, they’re catching up to us, and at the median, they may already be surpassing us.

What is the problem with the stagnation of Czech wages?

It is a matter of relatively slow wage growth, not complete stagnation. The principle is not entirely complicated. It is partly due to moderate bargaining by unions and individuals; the cost of capital and the substantial profits of large companies also play a role. It is also paradoxical that many business owners complain about a labor shortage but are unwilling to raise wages and salaries. In a market economy, the market is balanced by prices—in this case, wages and salaries. Companies that have raised wages do not face a labor shortage. Of course, if wages rise, weak and unproductive firms will exit the market and free up labor, which will be absorbed by stronger, innovative firms. As wages rise, the labor shortage will gradually ease; in the long run, it may disappear amid higher unemployment, while the average productivity of firms and the economy as a whole will increase.

Does the government or the prime minister have any effective tools when it comes to wages?

The government, of course, sets wages in the state and public sectors, which in turn influences wage policy in the private sector. In some countries facing a similar problem of relatively low wages as the Czech Republic, the government sometimes uses so-called “jawboning” against large multinational corporations. The prime minister or president invites the heads of the largest corporations and asks them why they pay low wages when productivity at their local operations is high and when they claim to practice responsible corporate citizenship. That can have an effect. In our country, the prime minister was one of the biggest business leaders and employers, so this discussion would likely be more complicated—or more inclusive.

If you had an imaginary “control panel” for the Czech economy in front of you right now, how would you set interest rates and the budget deficit?

It always depends on how government spending is actually used. We must invest in projects that offer a high return on investment. The absolute top priority must be investment in world-class education and science. We need high-quality education at all levels and to get our universities into the top 100 or 200 in the world. So far, in most rankings, our universities aren’t even in the top 400, even though we have outstanding individuals and research teams.

Another area is modern transportation infrastructure, especially highways and high-speed trains. We are a geographically compact country, and with excellent transportation infrastructure, we will form one or two interconnected regions. This represents a major leap in productivity and savings in bureaucracy. Our geographic compactness means we could have a very lean and efficient public administration. The state also continues to subsidize unproductive companies that should exit the market. It should focus its support on startups and promising projects with great innovative potential.

You mentioned that you consider the current government’s program to be pro-growth. What exactly makes it so, and in what ways is the current government’s program more pro-growth than the previous one’s?

Of course, it’s still too early to evaluate the results. However, the planned investments in infrastructure are pro-growth, and I also view the proposed higher education bill favorably, as it should improve the quality of universities and, consequently, gradually boost the country’s productivity. After all, it’s all about human capital.

The U.S. has pulled far ahead of us in terms of GDP. Today, the manufacturing sector accounts for just eight percent of U.S. GDP—the rest is made up of advanced services, innovative research, and AI. Both the Czech Republic and Germany still cling to the outdated illusion that we are industrial powers. But industry now accounts for only 20 percent of our GDP. We are nearly 80 percent a service economy, but many people don’t realize it. The current government’s program is on track to be pro-growth, but we’ll see what results it delivers.

Recent statistics from the Statistical Office show that labor productivity in the Czech Republic is practically stagnant. Could this be the root cause of the lack of growth?

That is by no means true across the board. Multinational companies here have high productivity—often even higher than their parent companies in, say, Germany. Many domestic companies are also productive. The problem lies with the many companies that are barely surviving on low wages, sometimes even with government support. Simply put, our economy lacks sufficient creative destruction. Inefficient companies here are not leaving the market quickly enough, and not enough new ones are being created. The government could help address this with smart stimulus policies.

Author: Jaroslav Bukovský

Recese si ordinujeme sami. Zbytečně drahým úvěrem i upejpáním státu, říká profesor Jan Švejnar

Jaroslav Bukovský

7. července 2026 • 14:00

 Diskuze (0)

- Vysoké úroky handicapují české firmy vůči evropské konkurenci a drahý kapitál omezuje strategické investice pro příští generace.
- Skutečným problémem je pomalý hospodářský růst. Stagnaci a pokles životní úrovně si přitom způsobujeme sami přehnaným utahováním opasků.
- Žijeme v iluzi průmyslové velmoci a dotujeme neproduktivní firmy namísto masivní podpory špičkového vzdělání, vědy a inovací.

Hospodářská politika státu, jejíž dvěma nohama jsou měnová a fiskální politika, není v Česku zrovna nastavena na rychlé zvyšování životní úrovně lidí, soudí profesor ekonomie a spoluzakladatel institutu CERGE-EI Jan Švejnar. „Z ekonomického hlediska by samozřejmě v normální situaci byla ideální nulová reálná úroková sazba,“ uvádí profesor Jan

Švejnar s odkazem na stav, kdy nominální úroky přesně kopírují míru inflace, takže půjčený kapitál reálně neztrácí hodnotu, ale ani se dál neprodražuje.

Současná bankovní rada ČNB v červnu vůbec poprvé za svého působení zvýšila sazby. Bylo to namístě?

Čekal jsem to na základě předchozích výroků guvernéra. Chápu ten krok v tom smyslu, že reagovali na nejistotu kolem situace v Hormuzském průlivu. Ceny ropy a zemního plynu kolísají podle toho, jak se situace vyvíjí. Skutečnost, že ČNB teď sazby mírně zvýšila, myslím, odráží postoj, že v současné situaci vidí určité nebezpečí v podobě externího inflačního šoku a je tudíž obezřetná. Jinou otázkou je, zda je ze střednědobého a dlouhodobého hlediska pro naše domácnosti, podniky a stát nevýhodné mít úrokové sazby vyšší, než je má eurozóna.

Aktuálně jsou sazby v Česku o půldruhého procentního bodu výše než v eurozóně a relativně vyšší jsou dlouhodobě, mimo jiné i kvůli stabilitě koruny: je to snad zbytečné?

Ve chvíli, kdy ČNB dosáhne inflačního cíle, tedy inflace pouze okolo dvou procent, je otázkou, zda je namístě udržovat úrokové sazby výše než v eurozóně. Kladným úrokovým diferencíálem koruny nad eurem znevýhodňujeme naše podniky, domácnosti a stát vůči těm v eurozóně, protože si musejí půjčovat draž. Je to otázka z pohledu dlouhodobé konkurenceschopnosti českých podniků a životního standardu lidí. Vezměte si firmy. Nadnárodní firmy se zásobují kapitálem celosvětově tam, kde je to zrovna nejlevnější. Naše střední a menší podniky jsou ale závislé na tom, za jakých podmínek dostanou úvěr u nás. Pokud jsou tu úrokové sazby vyšší, jsou naše firmy handicapovány vůči konkurentům z eurozóny.

České firmy ale mají na výběr, v jaké měně se financovat, ostatně

polovinu nových úvěrů nabírají ve společné měně.

Kdokoliv se sice může financovat v eurech, ale tam podstupuje kurzové riziko a pojistit se proti němu je nákladné. To je také jeden z hlavních argumentů pro přijetí eura: abychom tyto náklady zdarma eliminovali. Nyní naši exportéři dostávají eura a musejí je alespoň částečně měnit na koruny, aby zaplatili zaměstnancům v korunách. Pohyby kurzu mohou způsobit, že jejich zisk je jiný, než očekávali. Ekonomicky vzato platí, že čím nižší je úroková sazba, tím efektivnější je to pro ekonomickou činnost, protože cena kapitálu je klíčovou položkou ve výrobě i spotřebě.

Ale co dopady na inflaci? Nízké sazby jsme měli do roku 2021 a o rok později se začalo v Česku extrémně zdražovat.

V letech 2021 a 2022 naše jádrová inflace, tedy inflace očištěná o ceny energií a potravin, začala stoupat rychleji než v eurozóně. Vytvořil se velký rozdíl a já jsem měl z rozhovorů s guvernéry různých centrálních bank dojem, že to mohla vyvolat právě tehdejší rétorika a chování samotné ČNB. V zemích, kde není velká důvěra ve státní instituce, mohou totiž centrální banky svým chováním vyvolat inflační očekávání. Upozorňoval jsem tehdy zástupce ČNB, že mohou svými výroky o možné nadcházející inflaci vyvolat inflační očekávání a tím pak i inflaci. Jádrová inflace u nás pak opravdu vyrostla mnohem rychleji než v eurozóně a nebyla tažena zvýšenými mzdami nebo větší spotřebou domácností. Promítla se nakonec do vyšších zisků.

Vyšší sazby se okamžitě propíší do nákladnosti firemních úvěrů. Nakolik vyšší sazby promluví do růstu české ekonomiky? Ještě na počátku roku byly totiž prognózy poměrně optimistické.

Promluví a centrální banky vědí, že by snížily tempo růstu, pokud by udržovaly příliš vysoké sazby v situaci, kdy by už nemusely. Z ekonomického hlediska by samozřejmě v normální situaci byla ideální nulová reálná úroková sazba.

Za úzus optimální sazby se obvykle považuje míra inflace plus jeden procentní bod. Takové úrokové klima by bylo chronicky proinflační, nebo ne?

Nulové reálné sazby, tedy sazby na úrovni míry inflace, znamenají, že společnost dává stejnou prioritu budoucím generacím jako té dnešní – v tom smyslu je to optimální stav. Představte si naopak, že by reálná úroková sazba byla extrémně vysoká. Žádná investice by nedávala ekonomicky smysl, veškerá aktivita by se přesunula na okamžitou spotřebu a budoucí generace bychom zcela diskontovali, jinými slovy ignorovali. Proto když se třeba staví most s životností na více než sto let, tak propočty s nulovou reálnou úrokovou sazbou dávají smysl – most využijí i početné budoucí generace. Ale pokud by reálná sazba byla velmi vysoká, tak by byly peníze na takové dlouhodobé investice tak drahé, že by se do budoucna prakticky nevyplatilo investovat.

Jak vás poslouchám, tak jste musel poslední zvýšení sazeb hodnotit jako nadmíru radikální?

V situaci současné nejistoty si nemyslím, že je to radikální. S Donaldem Trumpem a americkou administrativou se nejen zvýšila míra nejistoty, ale změnil se i její samotný princip. Dříve nejistota znamenala, že jsme měli dlouhodobý předvídatelný trend, kolem něhož ekonomika fluktovala. Trump ale ukázal, že i samotný trend se může odklonit radikálně jiným směrem, ať už jde o politiku vůči NATO, nebo o ochranná opatření ve světovém obchodu. To je úplně nový typ šoku, na nějž se musejí vlády a centrální banky naučit reagovat.

Stejnou měrou nejistoty ale v takovém prostředí trpí i samotná centrální banka. Není zvyšování sazeb v takové situaci tak trochu střílením naslepo?

Členové bankovních rad si uvědomují, že externí inflaci se čelí velmi špatně. Kdyby to bylo čistě na nich, sazby by nejraději nezvyšovali, protože vědí, že to může přiškrtit ekonomiku, ale zároveň nechtějí ignorovat možné inflační šoky.

Lze mluvit o přehnaném utahování opasků, pokud má Česko od roku 2020 chronické obří rozpočtové schodky?

Lze, protože přílišné utahování snižuje životní úroveň. V celé naší moderní historii jsme k veřejným financím velmi konzervativní. Jsme poměrně málo zadlužená země, náš dluh je pod 45 procenty HDP. Ačkoliv občas máme deficit, v porovnání s většinou jiných zemí na Západě máme v oblasti veřejných financí velký manévrovací prostor. Maastrichtská kritéria v kontextu dluhu dávají hranici zadlužení na 60 procent HDP. Mnoho zemí je velmi zadluženo – Francie a USA jsou nad 100 procenty, Itálie má přes 140 procent.

V letech 2021–2022 jsme například měli ekonomickou recesi a posléze stagnaci jako úplně jediní v regionu. Způsobili jsme si to sami přehnaným utahováním opasků a totéž jsme si přivodili i v letech 2012–2013. Jsou to klasické příklady momentů, kdy okolní země rostly, čili nešlo o žádný vnější šok, který zasáhl celý region.

Takže růst ekonomiky se dá zjednodušeně řídit prostřednictvím výše schodku státních financí?

To rozhodně ne. Nechápu, proč se u nás ve veřejné a někdy i v profesní diskuzi lidé zaměřují jen na samotný schodek a nehodnotí ho normálně v celkovém ekonomickém kontextu. Kdyby se například nebyla zrušila superhrubá mzda, výběr daní by nebyl poklesl a schodek rozpočtu by byl podstatně nižší. Často se například též poukazuje na to, že máme vysoké mandatorní výdaje, ale kdyby stát dál vybíral daně ze superhrubé mzdy, tyto výdaje by netvořily tak obrovské procento z celého rozpočtu. Čili je

potřeba věci hodnotit v rámci cíle ekonomické struktury a cíle hospodářské politiky státu – vlády a ČNB.

Centrální banka dala opakovaně najevo, že faktorem její politiky bude výše rozpočtového schodku, a to aby předešla inflačním tlakům taženým rozpočtem. Jinými slovy: čím vyšší schodek, tím při stejné míře inflace dražší financování firem.

Pro ČNB by schodek rozpočtu neměl hrát zásadní roli, pokud se to nepromítá do inflace. ČNB má jiné priority. Prvním cílem ČNB je cenová stabilita, a pakliže inflace okolo dvou procent docílí, tak druhým cílem ze zákona je ekonomický růst. Vláda se má v ekonomice zaměřit na zvyšování životního standardu a za tím účelem zajistit zdravý růst.

Dobře fungující systém by měl vypadat tak, že v době rychlého růstu tvoří vláda v běžném rozpočtu přebytek a v době krize, kdy klesají soukromé investice a spotřeba domácností, vláda zvýší poptávku a tím dělá kontracyklickou politiku. Vládní poptávka je v této situaci obvykle zaměřena na podporu obyvatel a na vyšší investice, například do infrastruktury.

Není to trochu idealistický předpoklad? Takhle to v posledních letech tak docela nefunguje.

V minulosti takto běžně fungovaly vyspělé ekonomiky. Během posledních 10–20 let se však dostáváme do situace, kdy ani mnohé vyspělé země už manévrovací prostor nemají, protože jsou příliš zadlužené.

Není tedy současné zadlužení Česka alespoň relativně dobrá zpráva a stav, který je vhodné zachovat? Už proto aby se stát nedostal postupně do dluhové pasti.

Zatím náš problém není dluhová past, nýbrž pomalý ekonomický růst, který způsobuje pomalé zvyšování životního standardu země. Po druhé

světové válce byly země jako Velká Británie a Spojené státy masivně zadlužené, ale dostaly se z toho do značné míry rychlým hospodářským růstem. V dnešní době je toho dobrým příkladem Polsko.

Mám pocit, že hodnotíte výši státního schodku čistě jako pouhé matematické reziduum, tedy technický rozdíl mezi možnými příjmy a nutnými výdaji? Není to příliš velká redukce?

V moderních státech jsou některé výdaje naprosto nedotknutelné – penze, péče o děti a sociálně slabé. Tyto věci je těžké jen tak oškrtat. Stát má obrovskou zodpovědnost v momentě, kdy nějakým svým rozhodnutím způsobí ekonomice zbytečnou recesi, jako se to stalo u nás. Pokud jsme způsobili, že se tady lidé mají reálně hůř, než by mohli, tak si musíme klást otázku, proč například právě sousední Polsko ve stejnou dobu roste.

Ale pokud by s chronickým deficitem fungovala běžná domácnost, tak by jednoho dne skončila u lichváře.

Ne nezbytně, záleží to na tom, jaké má dlouhodobé příjmy a výdaje. Domácnosti přece také běžně žijí na dluh – vezměte si třeba hypotéky. Domácnosti se dlouhodobě zadluží, dluh ze svých příjmů splácejí a na konci produktivního života vlastní byt nebo rodinný dům. Bez půjčky a deficitu by to nebylo možné.

I v rámci domácnosti máte děti a staré lidi, kteří v této fázi života více spotřebují, než vyprodukují, tedy žijí vlastně „na dluh“. Lidé v produktivním věku naopak produkují přebytek, aby ty mladé a sebe ve stáří uživil. To je normální koloběh deficitu a přebytku v čase. Slovo dluh je ve střední Evropě často viděno pejorativně místo neutrálně. A slovo kredit, které má tentýž ekonomický smysl, je často viděno neutrálně či pozitivně. Mimochodem celá světová ekonomika funguje efektivně do velké míry proto, že žije na kredit. Bez možnosti používat kredit/dluh by se scvrkla na zlomek své hodnoty.

Máte pocit, že se extrémně zadluženým státům obrovské schodky nakonec vyplatily?

Obrovské schodky kromě války ne. Ale zvládnutelné, i když podstatné schodky ano. Podívejme se třeba opět na Polsko, které díky investicím rychle roste a nemá vysoké zadlužení, je pod 60 procenty HDP, protože ekonomika rychle roste a dluh zvládá. U nás v obdobích recese a stagnace HDP neroste, státu chybějí příjmy a tím dluh paradoxně roste rychleji. Celkový ekonomický management České republiky za posledních 35 let není dobrý. Měli bychom být mnohem dál. Polské mzdy byly například dlouho hluboko pod našimi, dnes už nás v průměru dohánějí a v mediánu už možná předhánějí.

V čem je problém stagnace českých mezd?

Jedná se o poměrně pomalý růst mezd, ne o úplnou stagnaci. Princip není úplně složitý. Částečně je to kvůli umírněnému vyjednávání odborů i jednotlivců, roli hraje též cena kapitálu a podstatné zisky velkých podniků. Je též paradoxní, že mnozí podnikatelé si stěžují na nedostatek pracovních sil, ale nejsou ochotni zvednout mzdy a platy. V tržní ekonomice je trh vyvažován cenami, tedy v tomto případě mzdami a platy. Podniky, které zvýšily mzdy, nemají nedostatek lidí. Samozřejmě jestliže budou vyšší platy, slabé a neproduktivní firmy odejdou z trhu a uvolní pracovní sílu, kterou absorbují silnější, inovativní firmy. Se zvyšujícími se platy se problém nedostatku lidí postupně zmírní, dlouhodobě může zmizet v přítomnosti vyšší nezaměstnanosti a zároveň průměrná produktivita podniků a celé ekonomiky se zvýší.

Má snad vláda nebo premiér v oblasti mezd nějaké efektivní nástroje?

Vláda samozřejmě určuje mzdy ve státním i veřejném sektoru, což pak ovlivňuje mzdovou politiku v soukromém sektoru. V některých zemích, které mají ohrožený problém relativně nízkých mezd jako Česko, vláda

...někdy používá takzvaný jawboning vůči velkým nadnárodním podnikům. Premiér nebo prezident si pozve šéfy největších korporací a zeptá se jich, proč platí nízké mzdy, když produktivita v jejich místních podnicích je vysoká a když deklarují odpovědný přístup firmy ke společnosti, tedy good corporate citizenship. To může mít efekt. U nás byl premiér jedním z největších podnikatelů a zaměstnavatelů, takže tato diskuze by asi byla více komplikovaná nebo více inkluzivní.

Kdybyste měl teď před sebou pomyslný „ovládací pult“ české ekonomiky, jak byste nastavil sazby a schodek?

Vždycky záleží na tom, jak jsou státní výdaje reálně použity. Musíme investovat do projektů, které mají vysokou návratnost. Úplně první prioritou musí být investice do špičkového vzdělávání a vědy. Musíme mít kvalitní vzdělání na všech úrovních a dostat naše univerzity do první až druhé světové stovky. Zatím ve většině hodnocení nejsou naše univerzity ani v první čtyřstovce, i když máme výborné jednotlivce a vědecké týmy.

Další oblastí je moderní dopravní infrastruktura, obzvláště dálnice a rychlovlaky. Jsme geograficky kompaktní země a s výbornou dopravní infrastrukturou budeme tvořit jeden nebo dva prolínající se regiony. V tom je velký skok v produktivitě a v úsporách v byrokracii. Naše geografická kompaktnost znamená, že bychom mohli mít velmi štíhlou a efektivní veřejnou správu. Stát též stále dotuje neproduktivní podniky, které by měly odejít z trhu. Měl by svou podporu zaměřit na startupy a nadějně projekty s velkým inovačním potenciálem.

Zmínil jste, že současný vládní program považujete za prorůstový. Co jej tím přesně dělá a o co prorůstovější je ten současný vlády oproti předchozí?

Je samozřejmě ještě příliš brzy hodnotit výsledky. Prorůstové jsou však plánované investice do infrastruktury a nadějně vidím i připravovaný

zákon o vysokých školách, který by měl zvýšit jejich kvalitu a tím postupně i produktivitu země. Jde přece o lidský kapitál.

USA nám v HDP obrovským způsobem odskočily. Zpracovatelský průmysl dnes dělá v americkém HDP už pouhých osm procent – zbytek jsou pokročilé služby, inovativní výzkum a AI. Česko i Německo si pořád obhajují zastaralou iluzi, jak jsme průmyslové velmoci. Průmysl ale tvoří už jen 20 procent našeho HDP. Jsme skoro z 80 procent ekonomika služeb, ale mnozí si to neuvědomují. Program současné vlády má nakročeno k tomu být prorůstový, ale uvidíme, co ukážou.

Z nedávných statistik statistického úřadu plyne, že v Česku prakticky neroste produktivita práce. Není třeba hledat zakopaného psa chybějícího růstu třeba právě zde?

To v žádném případě neplatí plošně. Nadnárodní podniky mají u nás vysokou produktivitu – často dokonce vyšší než jejich domovské podniky třeba v Německu. Mnohé domácí podniky jsou též produktivní. Problém leží mezi mnohými podniky, které jen tak tak s nízkými mzdami přežívají, někdy i se státní podporou. Naší ekonomice zkrátka chybí dostatečná kreativní destrukce. Neefektivní firmy u nás neodcházejí z trhu dostatečně rychle a nových nevzniká dost. Tomu by stát mohl pomoci chytrou stimulační politikou.

 Začít diskuzi

Česko

politika

Česká národní banka

mzda

inflace

úroková sazba

ekonomika

vláda

úvěr

Jan Švejnar

2. Je ekonomie vůbec věda? Jak před 35 lety vznikl CERGE-EI a kolik těžkostí to provázelo

Online • lidovky.cz (Zprávy / Politika) • 7. 7. 2026, 16:30

Vydavatel: MAFRA, a.s. (cz-45313351) • Autor: František Strnad

Dosah: 94 548 • GRP: 1.05 • OTS: 0.01 • AVE: 35000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Je ekonomie vůbec věda? Jak před 35 lety vznikl **CERGE-EI** a kolik těžkostí to provázelo

CERGE-EI je velmi prestižní studijní adresa. Pokud se uchazeč chce věnovat špičkové ekonomii, jen těžko v regionu nalezne lepší místo. A platí to už rovných pětatřicet let. Jaký byl příběh této vzdělávací instituce, za níž stojí tak velká jména jako Jan Švejnar nebo Josef Zieleniec?

P ánové, ale je ekonomie věda? Přesně těmito slovy se ujišťoval nově jmenovaný rektor Karlovy univerzity Radim Palouš, když za ním počátkem devadesátých let přišli Jan Švejnar s Josefem Zieleniecem s návrhem založit na Univerzitě Karlově centrum špičkového ekonomického výzkumu a doktorandského studia podle stylu nejlepších amerických univerzit.

Aby žádný mozek nepřišel vniveč. Za geniální děti zaplatíme nejen školné, říká profesor Patrick Gaule

„Rozesmálo mě to, ale okamžitě jsem si uvědomil vážnost této otázky pro člověka, který v revolučních dnech vedl instituci, jež byla v průměru daleko od světové špičky, k níž ji chtěl přiblížit,“ vzpomíná na toto setkání v přelomové době profesor ekonomie Jan Švejnar.

A pokračuje: „Vysvětlili jsme si, že moderní ekonomie je důležitá věda, má silnou teoretickou část a též významnou empirickou část, která spočívá v testování hypotéz. Rektor si oddechl a sdělil nám, že právě ruší Ústav marxismu-leninismu a že můžeme dočasně převzít jeho prostory, i s autem a řidičem.“

Tak v roce 1991 vzniklo pod trochu krkolomným názvem CERGE (Center for Economic Research and Graduate Education, česky Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium). Název úmyslně zdůrazňoval, že základem moderní univerzity je výzkum. V Československu byly univerzity mnohými považovány za instituce, kde výzkum stojí až za výukou, což někde platí dodnes. S krkolomností názvu si zakladatelé nedělali hlavu, vždyť zkratky názvů světových špičkových pracovišť, jako jsou MIT, ETH, LSE či CALTECH, mluví samy za sebe.

Pro zakladatele CERGE bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že špičkový projekt na světové úrovni v Česku nemůže fungovat.

CERGE-EI (jak do názvu přibýlo EI, si řekneme později) si letos připomíná 35. výročí od svého založení a jeho prestiž je nezpochybnitelná. Navzdory své miniaturní velikosti – pracuje zde pouze kolem dvaceti vědců – se podle hodnocení Social Science Research Network a Research Papers in Economics postupně v několika oborech, které pokrývá, zařadilo mezi nejlepší světové ekonomické výzkumné instituce.

Nobelisté v Praze

Cesta z bývalé budovy Ústavu marxismu-leninismu, kde se to hemžilo komunistickými artefakty, do honosného Schebkova paláce vypráví jeden z velkých příběhů devadesátých let. Začal už v roce 1988 setkáním Jana Švejnara, profesora ekonomie Pittsburské univerzity, jenž musel Československo opustit v roce 1970, a Josefa Zieleniece, ekonoma z tehdejší Československé akademie věd.

„Poprvé jsme se setkali ve Vídni. Už začínaly tát politické ledy a mně bylo poprvé dovoleno vycestovat na konferenci za železnou oponu. Již tam jsme dlouho do noci debatovali o propasti dělíci komunistickou ekonomikou, která byla především scholastickou ideologickou disciplínou pro zdůvodňování předností komunistického hospodářství, a západní ekonomii hlavního proudu,“ vzpomíná Josef Zieleniec.

Palác, kterým šly dějiny

Novorenesanční budova Schebkova paláce v pražské ulici Politických vězňů nenapovídá, že v jejích zdobných prostorách sídlí prestižní ekonomická instituce. Budovu postavil v letech 1870–1872 podnikatel a stavitel silnic baron Jan Schebek. Roku 1890 přešla do vlastnictví Rakousko-uherské banky a ta do ní umístila své pražské ústředí.

Po vzniku Československa se palác stal sídlem nově vzniklé československé centrální banky, nazvané Bankovní úřad ministerstva financí, v roce 1927 se vlastníkem budovy stala nově vzniklá Národní banka Československá.

V roce 1963 palác získala Československá akademie věd, která tu umístila svůj Ekonomický ústav. **CERGE-EI** zde sídlí od roku 1992.

Jejich diskuse pokračovala v Praze na jaře 1989 a nabrala obrátky po pádu Berlínské zdi. Vytvořili tým, který fungoval na obou stranách Atlantiku. „Když padla železná opona, okamžitě jsme se shodli, že první, co je v komunistických zemích třeba udělat, je změnit ekonomické vzdělávání a zavést výuku moderní ekonomie. V lednu 1990 jsme proto společně sepsali první verzi projektu CERGE. Americký model byl přirozenou volbou, protože podle něj jela špičková ekonomická pracoviště,“ vysvětluje Jan Švejnar a dodává: „Současně jsme se shodli, že pouhé posílání studentů do USA na postgraduální studium by vedlo k odlivu talentů z regionu, a proto musíme co nejdříve vybudovat výzkumnou a vzdělávací instituci světové úrovně zde ve střední Evropě.“

Navíc radikální politické a ekonomické reformy, které právě začínaly, vyžadovaly znalost moderní ekonomie. Jediným řešením bylo vybudovat zcela novou instituci na zelené louce. Oba ekonomové si rozdělili práci – Švejnar v Americe připravil strukturální koncept a získával pro projekt finanční podporu, Zieleniec v Praze pracoval na českém institucionálním zajištění. Jejich původní koncept se rozrostl do podoby centra pro celý bývalý sovětský blok, Jugoslávii a Albánii.

Svůj podíl na tom mají i americké nadace, které byly ochotné financovat takto nákladný projekt, ale pouze na jediném místě v regionu. Jan Švejnar nakonec dokázal získat ze Spojených států a Evropských společenství přes 20 milionů dolarů a také zásadní profesionální pomoc od kolegů z oboru. Členy výkonného a dozorčího výboru, který CERGE vede a dohlíží na kvalitě výzkumu i výuky, se tak postupně stali přední světoví ekonomové, včetně nositelů Nobelovy ceny jako například Joseph Stiglitz, Philippe Aghion, Angus Deaton, Paul Milgrom nebo Christopher Sims.

Doba žádá nové ekonomy

V září 1991 na CERGE nastoupilo do integrovaného magisterského a doktorandského programu amerického stylu prvních dvanáct studentů ze sedmi zemí, které učili profesori z předních amerických univerzit. A jak je pro Česko typické, akademické prostředí nehledělo na tento projekt s velkou důvěrou.

„V prvních letech svého fungování vyvolávalo CERGE pnutí podobné imunologické reakci, kdy organismus odmítá transplantovaný orgán. Valilo se to na nás ze všech stran. Pro zbytek odborné obce byla ze začátku naše instituce problémem,“ vzpomíná Josef Zieleniec. Pro Jana Švejnara bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že takovýto projekt na světové úrovni u nás nemůže vyjít. Pozitivním překvapením naopak bylo, jak rychle se s projektem ztotožnili studenti.

Studenti totiž záhy zjistili, že získávají stejné znalosti jako jejich kolegové v Americe – částečně díky tomu, že je učili hostující profesori z USA, a částečně proto, že na CERGE přijížděli během léta studenti z amerických univerzit, takže měli skutečně autentické srovnání. Zahraniční profesori se postupně střídali a různě doplňovali.

Přidání peněz nízkou porodnost nevyřeší. Stát by měl ženám ulevit od břemena péče, říká ekonomka

„Začali jsme si vytvářet vlastní, mladý profesorský sbor z těch nejlepších absolventů doktorandského studia v USA. Byli mezi nimi lidé z celého světa včetně Čechů Josefa Kotrby nebo Miroslava Singera, kteří u mě studovali v Pittsburghu. Po pár letech jsme už mohli najímat i ty nejlepší absolventy CERGE, například Daniela Münicha, Lubomíra Lízala nebo Krešimira Žigjice,“ doplňuje Jan Švejnar.

Podobně vzpomíná Josef Zieleniec, který byl prvním ředitelem CERGE: „Učili jsme se za pochodu. Vůbec jsme k nám nezvali vystudované ekonomy, to byli v tehdejší československé realitě lidé z úplně jiného světa. První generaci tvořili absolventi matfyzu, techničtí inženýři, a já musel využít veškerou svou výmluvnost, abych jim vysvětlil, že věnovat se ekonomii má stejnou hodnotu jako učit předmět, který vystudovali. Nakonec se podařilo přesvědčit několik kolegů a pár z nich je dodnes váženými profesory na CERGE nebo zahraničních univerzitách.“

Když se Josef Zieleniec stal po volbách v roce 1992 ministrem zahraničí a začal se naplno věnovat české diplomacii, Jan Švejnar v Akademii věd nově založil Národohospodářský – nyní Ekonomický – ústav a spojil ho s CERGE. Tak vzniklo společné pracoviště **CERGE-EI** (EI zde znamená Národohospodářský ústav neboli Economics Institute).

„Od samého počátku mělo **CERGE-EI** ambici stát se institucí, která bude mířit na světovou úroveň a bude schopna konkurovat nejlepším ekonomickým katedrám a výzkumným institucím. To se v několika oborech podařilo. Ale k tomu, abychom na této úrovni pokryli celou ekonomickou vědu, potřebujeme padesát vědců a odpovídající rozpočet, podobně jako v jiných vědách. To se ale zatím nepodařilo, **CERGE-EI** bohužel doposud potřebné financování od akademie a univerzity nezískalo,“ říká Jan Švejnar.

Nejen transformace

V devadesátých letech si **CERGE-EI** vytvořilo silnou pozici v oblasti ekonomie transformujících se zemí a od té doby se výzkum na **CERGE-EI** přeorientoval do několika hlavních vědeckých oblastí.

„Důležité jsou pro nás jak teoretické, tak empirické oblasti moderní ekonomie. Naše silné stránky vidím zejména v ekonomické teorii, v behaviorální ekonomii a teorii racionální nepozornosti, v experimentální ekonomii nebo makroekonomii,“ vysvětluje ředitel **CERGE-EI** Marek Kapička a doplňuje: „V poslední době jsme posílili směry zaměřené na praktické využití, jako je třeba kvantitativní ekonomická historie nebo ekonomie migrace. Je pro nás důležité nestavět na jediné specializaci a propojovat špičkový akademický výzkum s tématy zajímavými pro veřejnou politiku.“

Ekonom může vydělávat, učit i bádát. Proč je dobré studovat tento obor, vysvětluje odborník

Zájem současných studentů se podle jeho názoru posouvá nejen s obecnými trendy, ale i s tím, jak se **CERGE-EI** profiluje, a s tím, které obory má aktuálně silné.

„Zaznamenáváme stálý a velmi silný zájem o kvantitativní empirický výzkum, který přináší schopnost ověřovat ekonomické závěry na reálných datech a měřeních. Díky tomu je poměrně jednoduše použitelný jak v akademické sféře, tak mimo ni. Řada našich studentů také aplikuje různé postřehy z behaviorální ekonomie napříč dalšími ekonomickými obory – od experimentální ekonomie až po makroekonomii. Máme ale i studenty, kteří mají zájem o ekonometrii, monetární ekonomii nebo teorii ekonomického růstu,“ uvádí Marek Kapička.

V tuzemské veřejné debatě je velmi viditelnou součástí **CERGE-EI** Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA), který Jan Švejnar založil v roce 2008. Jeho cílem je zpřístupnit technické vědecké poznatky vzdělaným laikům – politikům a úředníkům – a na základě těchto analýz vyvolávat debaty na klíčová témata a předkládat návrhy optimálních hospodářských politik. IDEA se věnuje řadě témat, třeba trhu práce, školství a vzdělávání, stárnutí populace, veřejným financím a daňovému a sociálnímu systému.

Příběh pokračuje

CERGE-EI je dnes uznáváno jako regionální centrum špičkového postgraduálního vzdělávání a výzkumu. Má nevelký, avšak renomovaný profesorský sbor, který vyučuje stejným způsobem, jaký se praktikuje na prestižních amerických univerzitách. Jeho členové získávají prestižní granty, publikují v předních vědeckých časopisech a někteří jsou mezi editory tzv. „top 5“ světových časopisů: například Filip Matějka v *American Economic Review* nebo Jakub Steiner v *Review of Economic Studies*. Většina stálých pedagogických pracovníků **CERGE-EI** jsou vědci, kteří získali doktoráty z ekonomie na renomovaných univerzitách v USA a západní Evropě.

Mezi významnými absolventy a bývalými profesory najdeme mnoho spoluvůdců hospodářské politiky v regionu. Například Miroslav Singer se stal guvernérem ČNB, Michaela Erbenová členkou bankovní rady ČNB a nyní seniorní ekonomickou manažerkou Mezinárodního měnového fondu, Lubomír Lízal byl taktéž členem bankovní rady ČNB a Martina Lubyová působila jako ministryně práce na Slovensku. Jiní zase pracovali či pracují na vedoucích pozicích firem – například Josef Kotrba v Deloitte, Martin Kalovec v Boston Consulting Group nebo Martin Jarolím a Jiří Střelický v ČSOB.

Aktuálně v **CERGE-EI** studuje přibližně 120 studentů, kteří kvůli této škole přišli do Prahy z 58 zemí celého světa. Od roku 1991 vychovalo toto unikátní pracoviště víc než tisícovku ekonomů, kteří jsou v současné době zaměstnáni především v regionu, ovšem celkově našli uplatnění ve více než 40 zemích světa. Přes polovinu absolventů nachází uplatnění v soukromých firmách, skoro 30 procent pokračuje v akademické sféře a vzdělává další generace a zhruba 20 procent působí ve veřejném sektoru.

Autor: František Strnad

Machine ENG translation:

Is economics even a science? How **CERGE-EI was founded 35 years ago and the challenges that accompanied it**
lidovky.cz, July 7, 2026

CERGE-EI is a highly prestigious institution of higher education. If an applicant wants to pursue cutting-edge economics, they'd be hard-pressed to find a better place in the region. And that's been true for exactly thirty-five years. What is the story behind this educational institution, backed by such prominent figures as Jan Švejnar and Josef Zieleniec?

Gentlemen, but is economics a science? These were the very words with which the newly appointed rector of Charles University, Radim Palouš, sought reassurance when Jan Švejnar and Josef Zieleniec approached him in the early 1990s with a

proposal to establish a center for cutting-edge economic research and doctoral studies at Charles University, modeled after the best American universities.

So that no brain goes to waste. We'll pay more than just tuition for gifted children, says Professor Patrick Gaule

"It made me laugh, but I immediately realized the gravity of this question for a man who, during the revolutionary days, was leading an institution that, on average, was far from the world's best—the level to which he wanted to bring it," recalls Professor of Economics Jan Švejnar of that meeting during a pivotal period.

He continues: "We explained that modern economics is an important science, with a strong theoretical component and a significant empirical component that involves testing hypotheses. The rector breathed a sigh of relief and told us that he was in the process of abolishing the Institute of Marxism-Leninism and that we could temporarily take over its premises, including the car and driver."

And so, in 1991, the Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE)—a somewhat tongue-twisting name—was established. The name deliberately emphasized that research is the foundation of a modern university. In Czechoslovakia, universities were viewed by many as institutions where research took a back seat to teaching—a perception that still holds true in some places today. The founders didn't worry about the name's awkwardness; after all, the acronyms of world-class institutions such as MIT, ETH, LSE, and CALTECH speak for themselves.

The founders of CERGE were surprised by the conviction held by most local economists that a world-class project could not succeed in the Czech Republic.

CERGE-EI (we'll explain later how the "EI" was added to the name) is celebrating its 35th anniversary this year, and its prestige is unquestionable. Despite its tiny size—only about twenty researchers work here—it has gradually ranked among the world's best economic research institutions in several of the fields it covers, according to evaluations by the Social Science Research Network and Research Papers in Economics.

Nobel Laureates in Prague

The journey from the former building of the Institute of Marxism-Leninism—which was teeming with communist artifacts—to the opulent Schebek Palace tells one of the great stories of the 1990s. It began as early as 1988 with a meeting between Jan Švejnar, a professor of economics at the University of Pittsburgh who had been forced to leave Czechoslovakia in 1970, and Josef Zieleniec, an economist at what was then the Czechoslovak Academy of Sciences.

"We first met in Vienna. The political ice was already beginning to thaw, and I was allowed for the first time to travel to a conference behind the Iron Curtain. Even there, we debated long into the night about the gulf separating communist economics—which was primarily a scholastic ideological discipline for justifying the merits of the communist economy—and mainstream Western economics," recalls Josef Zieleniec.

A Palace That Has Witnessed History

The Neo-Renaissance Schebek Palace on Politických vězňů Street in Prague gives no indication that its ornate interiors house a prestigious economic institution. The building was constructed between 1870 and 1872 by Baron Jan Schebek, an entrepreneur and road builder. In 1890, it became the property of the Austro-Hungarian Bank, which established its Prague headquarters there.

After the establishment of Czechoslovakia, the palace became the headquarters of the newly formed Czechoslovak central bank, known as the Banking Office of the Ministry of Finance; in 1927, the newly established National Bank of Czechoslovakia became the owner of the building.

In 1963, the palace was acquired by the Czechoslovak Academy of Sciences, which established its Institute of Economics there. **CERGE-EI** has been headquartered there since 1992.

Their discussions continued in Prague in the spring of 1989 and gained momentum after the fall of the Berlin Wall. They formed a team that operated on both sides of the Atlantic. "When the Iron Curtain fell, we immediately agreed that the first thing that needed to be done in the communist countries was to reform economic education and introduce the teaching of modern economics. So in January 1990, we jointly drafted the first version of the CERGE project. The American model was a natural choice, since it was the model followed by leading economics departments," explains Jan Švejnar, adding: "At the same time, we agreed that simply sending students to the U.S. for graduate studies would lead to a brain drain from the region, and therefore we had to build a world-class research and educational institution here in Central Europe as quickly as possible."

Moreover, the radical political and economic reforms that were just beginning required knowledge of modern economics. The only solution was to build a completely new institution from the ground up. The two economists divided the work between them—Švejnar prepared the structural concept in the U.S. and secured financial support for the project, while Zieleniec worked in Prague on the Czech institutional framework. Their original concept expanded into a center serving the entire former Soviet bloc, Yugoslavia, and Albania.

American foundations also played a role, as they were willing to fund such a costly project—but only at a single location in the region. Jan Švejnar ultimately managed to secure over \$20 million from the United States and the European Communities, as well as crucial professional assistance from colleagues in the field. Leading global economists, including Nobel laureates such as Joseph Stiglitz, Philippe Aghion, Angus Deaton, Paul Milgrom, and Christopher Sims, gradually became members of the executive and supervisory committees that guide CERGE and oversee the quality of its research and teaching.

The Times Call for New Economists

In September 1991, the first twelve students from seven countries enrolled in CERGE's American-style integrated master's and doctoral program, taught by professors from leading American universities. And as is typical in the Czech Republic, the academic community did not view this project with much confidence.

"In its early years, CERGE provoked a reaction similar to an immune response, where the body rejects a transplanted organ. It came at us from all sides. To the rest of the academic community, our institution was a problem from the start," recalls Josef Zieleniec. Jan Švejnar was surprised by the conviction held by most local economists that such a world-class project could not succeed here. On the other hand, it was a pleasant surprise how quickly the students embraced the project.

The students soon realized that they were gaining the same knowledge as their peers in America—partly because they were taught by visiting professors from the U.S., and partly because students from American universities came to CERGE during the summer, giving them a truly authentic point of comparison. The visiting professors rotated in and out over time, each bringing their own unique perspectives.

Adding money won't solve the low birth rate. The government should relieve women of the burden of care, says an economist

"We began to build our own young faculty from among the best doctoral graduates in the U.S. Among them were people from all over the world, including Czechs such as Josef Kotrba and Miroslav Singer, who studied under me in Pittsburgh. After a few years, we were already able to hire the best graduates from CERGE as well, such as Daniel Münich, Lubomír Lízal, and Krešimir Žigić," adds Jan Švejnar.

Josef Zieleniec, who was CERGE's first director, recalls a similar experience: "We were learning as we went along. We didn't invite any trained economists at all—in the Czechoslovak reality of the time, they were people from a completely different world. The first generation consisted of graduates from the Faculty of Mathematics and Physics and technical engineers, and I had to use all my powers of persuasion to explain to them that devoting themselves to economics was just as valuable as teaching the subject they had studied. In the end, I managed to convince several colleagues, and a few of them remain respected professors at CERGE or at universities abroad to this day."

When Josef Zieleniec became foreign minister after the 1992 elections and began devoting himself fully to Czech diplomacy, Jan Švejnar founded the newly established Institute of National Economy—now the Economics Institute—at the Academy of Sciences and merged it with CERGE. This led to the creation of the joint CERGE-EI research center (where "EI" stands for the Institute of National Economy, or Economics Institute).

"From the very beginning, **CERGE-EI** had the ambition to become an institution that would aim for world-class status and be capable of competing with the best economics departments and research institutions. It succeeded in several fields. But in order to cover the entire field of economics at this level, we need fifty researchers and a corresponding budget, just as in other scientific disciplines. However, this has not yet been achieved; unfortunately, CERGE-EI has not yet secured the necessary funding from the Academy and the university," says Jan Švejnar.

More Than Just Transition

In the 1990s, **CERGE-EI** established a strong position in the field of the economics of transition economies, and since then, research at **CERGE-EI** has shifted focus to several main scientific areas.

"Both the theoretical and empirical areas of modern economics are important to us. I see our strengths primarily in economic theory, behavioral economics and the theory of rational inattention, experimental economics, and macroeconomics," explains **CERGE-EI** Director Marek Kapička, adding: "Recently, we have strengthened areas focused on practical applications, such as quantitative economic history and the economics of migration. It is important for us not to rely on a single specialization and to link cutting-edge academic research with topics of interest to public policy."

An economist can earn a living, teach, and conduct research. An expert explains why it's a good idea to study this field

In his view, current students' interests are shifting not only with general trends but also with how **CERGE-EI** positions itself and which fields it currently excels in.

"We're seeing steady and very strong interest in quantitative empirical research, which allows us to verify economic conclusions using real-world data and measurements. This makes it relatively easy to apply both within and outside the academic sphere. Many of our students also apply various insights from behavioral economics across other economic disciplines—from experimental economics to macroeconomics. However, we also have students interested in econometrics, monetary economics, or the theory of economic growth," says Marek Kapička.

A highly visible component of **CERGE-EI** in the domestic public debate is the Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA), which Jan Švejnar founded in 2008. Its goal is to make technical scientific knowledge accessible to educated laypeople—politicians and civil servants—and, based on these analyses, to spark debates on key topics and propose optimal economic policies. IDEA addresses a range of topics, such as the labor market, schooling and education, population aging, public finances, and the tax and social security systems.

The Story Continues

CERGE-EI is now recognized as a regional center for cutting-edge graduate education and research. It has a small but renowned faculty that teaches in the same manner as at prestigious American universities. Its members receive prestigious grants, publish in leading academic journals, and some serve as editors for the world's "top 5" journals: for example, Filip Matějka at the *American Economic Review** and Jakub Steiner at the *Review of Economic Studies**. Most of **CERGE-EI's** tenured faculty members are researchers who earned their Ph.D.s in economics from renowned universities in the U.S. and Western Europe.

Among its notable alumni and former professors are many key figures in the region's economic policy-making. For example, Miroslav Singer became governor of the Czech National Bank (ČNB); Michaela Erbenová served as a member of the ČNB's Bank Board and is now a senior economic manager at the International Monetary Fund; Lubomír Lízal was also a member of the ČNB's Bank Board; and Martina Lubyová served as Minister of Labor in Slovakia. Others have held or currently hold leadership positions in companies—for example, Josef Kotrba at Deloitte, Martin Kalovec at the Boston Consulting Group, and Martin Jarolím and Jiří Střelický at ČSOB.

Currently, approximately 120 students are enrolled at **CERGE-EI**, having come to Prague from 58 countries around the world to attend this school. Since 1991, this unique institution has educated more than a thousand economists, who are currently employed primarily in the region but have found positions in more than 40 countries worldwide. More than half of the graduates find employment in private companies, nearly 30 percent continue in academia and educate future generations, and roughly 20 percent work in the public sector.

Author: František Strnad

Je ekonomie vůbec věda? Jak před 35 lety vznikal CERGE-EI a kolik těžkostí to provázelo

František Strnad
7. července 2026 16:30

Sledovat Lidovky.cz na Googlu

Diskuse (0) Přečíst později Sdílet

CERGE-EI je velmi prestižní studijní adresa. Pokud se uchazeč chce věnovat špičkové ekonomii, jen těžko v regionu nalezne lepší místo. A platí to už rovných pětadvacet let. Jaký byl příběh této vzdělávací instituce, za níž stojí tak velká jména jako Jan Švejnar nebo Josef Zíeleniec?

Pánové, ale je ekonomie věda? Přesně těmito slovy se ujišťoval nově jmenovaný rektor Karlovy univerzity Radim Palouš, když za ním počátkem devadesátých let přišli Jan Švejnar s Josefem Zíeleniecem s návrhem založit na Univerzitě Karlově centrum špičkového ekonomického výzkumu a doktorandského studia podle stylu nejlepších amerických univerzit.

„Rozesmálo mě to, ale okamžitě jsem si uvědomil vážnost této otázky pro člověka, který v revolučních dnech vedl instituci, jež byla v průměru daleko od světové špičky, k níž ji chtěl přiblížit,“ vzpomíná na toto setkání v přelomové době profesor ekonomie Jan Švejnar.

A pokračuje: „Vysvětlili jsme si, že moderní ekonomie je důležitá věda, má silnou teoretickou část a též významnou empirickou část, která spočívá v testování hypotéz. Rektor si oddechl a sdělil nám, že právě ruší Ústav marxismu-leninismu a že můžeme dočasně převzít jeho prostory, i s autem a řidičem.“

Tak v roce 1991 vzniklo pod trochu krkolomným názvem CERGE (Center for Economic Research and Graduate Education, český Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium). Název úmyslně zdůrazňoval, že základem moderní univerzity je výzkum. V Československu byly univerzity mnohými považovány za instituce, kde výzkum stojí až za výukou, což někde platí dodnes. S krkolomností názvu si zakladatelé nedělali hlavu, vždyť

známky názvu světových špičkových pracovišť, jako jsou MIT, EIT, ERC a CALTECH, mluví samy za sebe.

Pro zakladatele CERGE bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že špičkový projekt na světové úrovni v Česku nemůže fungovat.

CERGE-EI (jak do názvu přibýlo EI, si řekneme později) si letos připomíná 35. výročí od svého založení a jeho prestiž je nezpochybnitelná. Navzdory své miniaturní velikosti – pracuje zde pouze kolem dvaceti vědců – se podle hodnocení Social Science Research Network a Research Papers in Economics postupně v několika oborech, které pokrývá, zařadilo mezi nejlepší světové ekonomické výzkumné instituce.

Nobelisté v Praze

Cesta z bývalé budovy Ústavu marxismu-leninismu, kde se to hemžilo komunistickými artefakty, do honosného Schebkova paláce vypráví jeden z velkých příběhů devadesátých let. Začal už v roce 1988 setkáním Jana Švejnara, profesora ekonomie Pittsburské univerzity, jenž musel Československo opustit v roce 1970, a Josefa Zieleniece, ekonoma z tehdejší Československé akademie věd.

„Poprvé jsme se setkali ve Vídni. Už začínaly tát politické ledy a mně bylo poprvé dovoleno vycestovat na konferenci za železnou oponu. Již tam jsme dlouho do noci debatovali o propasti dělicí komunistickou ekonomikou, která byla především scholastickou ideologickou disciplínou pro zdůvodňování předností komunistického hospodářství, a západní ekonomikou hlavního proudu.“ vzpomíná Josef Zieleniec.

Jejich diskuse pokračovala v Praze na jaře 1989 a nabrala obrátky po pádu Beránské zdi. Vytvořili tým, který fungoval na obou stranách Atlantiku. „Když padla železná opona, okamžitě jsme se shodli, že první, co je v komunistických zemích třeba udělat, je změnit ekonomické vzdělávání a zavést výuku moderní ekonomie. V lednu 1990 jsme proto společně sepsali první verzi projektu CERGE. Americký model byl přirozenou volbou, protože podle něj jela špičková ekonomická pracoviště,“ vysvětluje Jan Švejnar a dodává: „Současně jsme se shodli, že pouhé posílání studentů do USA na postgraduální studium by vedlo k odlivu talentů z regionu, a proto musíme co nejrychleji vybudovat výzkumnou a vzdělávací instituci světové úrovně zde ve střední Evropě.“

Navíc radikální politické a ekonomické reformy, které právě začínaly, vyžadovaly znalost moderní

Palác, kterým šly dějiny

- Novorenesanční budova Schebkova paláce v pražské ulici Politických vězňů nenapovídá, že v jejích zdobných prostorách sídlí prestižní ekonomická instituce. Budovu postavil v letech 1870–1872 podnikatel a stavitel silnic baron Jan Schebek. Roku 1890 přešla do vlastnictví Rakousko-uherské banky a ta do ní umístila své pražské ústředí.
- Po vzniku Československa se palác stal sídlem nově vzniklé československé centrální banky, nazvané Bankovní úřad ministerstva financí. v roce 1927 se vlastníkem budovy stala nově vzniklá Národní banka Československá.
- V roce 1963 palác získala Československá akademie věd, která tu umístila svůj Ekonomický ústav. CERGE-EI zde sídlí od roku 1992.

ekonomie. Jediným řešením bylo vybudovat zcela novou instituci na zelené louce. Oba ekonomové si rozdělili práci – Švejnar v Americe připravil strukturální koncept a získával pro projekt finanční podporu, Zieleniec v Praze pracoval na českém institucionálním zajištění. Jejich původní koncept se rozrostl do podoby centra pro celý bývalý sovětský blok, Jugoslávii a Albánii.

Svůj podíl na tom mají i americké nadace, které byly ochotné financovat takto nákladný projekt, ale pouze na jediném místě v regionu. Jan Švejnar nakonec dokázal získat ze Spojených států a Evropských společenství přes 20 milionů dolarů a také zásadní profesionální pomoc od kolegů z oboru. Členy výkonného a dozorčího výboru, který CERGE vede a dohlíží na kvalitu výzkumu i výuky, se tak postupně stali přední světoví ekonomové, včetně nositelů Nobelovy ceny jako například Joseph Stiglitz, Philippe Aghion, Angus Deaton, Paul Milgrom nebo Christopher Sims.

Doba žádá nové ekonomy

V září 1991 na CERGE nastoupilo do integrovaného magisterského a doktorandského programu amerického stylu prvních dvanáct studentů ze sedmi zemí, které učili profesori z předních amerických univerzit. A jak je pro Česko typické, akademické prostředí nehledělo na tento projekt s velkou důvěrou.

„V prvních letech svého fungování vyvolávalo CERGE prnutí podobné imunologické reakci, kdy organismus odmítá transplantovaný orgán. Valilo se to na nás ze všech stran. Pro zbytek odborné obce byla ze začátku naše instituce problémem,“ vzpomíná Josef Zieleniec. Pro Jana Švejnara bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že takovýto projekt na světové úrovni u nás nemůže vyjít. Pozitivním překvapením naopak bylo, jak rychle se s projektem ztotožnili studenti.

Studenti totiž záhy zjistili, že získávají stejné znalosti jako jejich kolegové v Americe – částečně díky tomu, že je učili hostující profesori z USA, a částečně proto, že na CERGE přijížděli během léta studenti z amerických univerzit, takže měli skutečně autentické srovnání. Zahraniční profesori se postupně střídali a různě doplňovali.

„Začali jsme si vytvářet vlastní, mladý profesorský sbor z těch nejlepších absolventů doktorandského studia v USA. Byli mezi nimi lidé z celého světa včetně Čechů Josefa Kotrby nebo Miroslava Singera, kteří u mě studovali v Pittsburghu. Po pár letech jsme už mohli najímat i ty nejlepší absolventy CERGE, například Daniela Múnicha, Lubomíra Lízala nebo Krešimira Žigice,“ doplňuje Jan Švejnar.

Podobně vzpomíná Josef Zieleniec, který byl prvním ředitelem CERGE: „Učili jsme se za pochodu. Vůbec jsme k nám nezvali vystudované ekonomy, to byli v tehdejší československé realitě lidé z úplně jiného světa. První generaci tvořili absolventi matfyzu, techničtí inženýři, a já musel využít veškerou svou výmluvnost, abych jim vysvětlil, že věnovat se ekonomii má stejnou hodnotu jako učit předmět, který vystudovali. Nakonec se podařilo přesvědčit několik kolegů a pár z nich je dodnes váženými profesory na CERGE nebo zahraničních univerzitách.“

Když se Josef Zieleniec stal po volbách v roce 1992 ministrem zahraničí a začal se naplno věnovat české diplomacii, Jan Švejnar v Akademii věd nově založil Národohospodářský – nyní Ekonomický – ústav a spojil ho s CERGE. Tak vzniklo společné pracoviště CERGE-EI (EI zde znamená Národohospodářský ústav neboli Economics Institute).

„Od samého počátku mělo CERGE-EI ambice stát se institucí, která bude mířit na světovou úroveň a bude schopna konkurovat nejlepším ekonomickým katedrám a výzkumným institucím. To se v několika oborech podařilo. Ale k tomu, abychom na této úrovni pokryli celou ekonomickou vědu, potřebujeme padesát vědců a odpovídající rozpočet, podobně jako v jiných vědách. To se ale zatím nepodařilo, CERGE-EI bohužel doposud potřebné financování od akademie a univerzity nezískalo," říká Jan Švejnar.

Nejen transformace

V devadesátých letech si CERGE-EI vytvořilo silnou pozici v oblasti ekonomie transformujících se zemí a od té doby se výzkum na CERGE-EI přeorientoval do několika hlavních vědeckých oblastí.

„Důležité jsou pro nás jak teoretické, tak empirické oblasti moderní ekonomie. Naše silné stránky vidím zejména v ekonomické teorii, v behaviorální ekonomii a teorii racionální nepozornosti, v experimentální ekonomii nebo makroekonomii," vysvětluje ředitel CERGE-EI Marek Kapička a doplňuje: „V poslední době jsme posílili směry zaměřené na praktické využití, jako je třeba kvantitativní ekonomická historie nebo ekonomie migrace. Je pro nás důležité nestavět na jediné specializaci a propojovat špičkový akademický výzkum s tématy zajímavými pro veřejnou politiku.“

Ekonom může vydělávat, učit i bádát. Proč je dobré studovat tento obor, vysvětluje odborník

Zájem současných studentů se podle jeho názoru posouvá nejen s obecnými trendy, ale i s tím, jak se CERGE-EI profiluje, a s tím, které obory má aktuálně silné.

„Zaznamenáváme stálý a velmi silný zájem o kvantitativní empirický výzkum, který přináší schopnost ověřovat ekonomické závěry na reálných datech a měřeních. Díky tomu je poměrně jednoduše použitelný jak v akademické sféře, tak mimo ni. Řada našich studentů také aplikuje různé postupy z behaviorální ekonomie napříč dalšími ekonomickými obory – od experimentální ekonomie až po makroekonomii. Máme ale i studenty, kteří mají zájem o ekonometrii, monetární ekonomii nebo teorii ekonomického růstu," uvádí Marek Kapička.

V tuzemské veřejné debatě je velmi viditelnou součástí CERGE-EI Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA), který Jan Švejnar založil v roce 2008. Jeho cílem je zpřístupnit technické vědecké poznatky vzdělaným laikům – politikům a úředníkům – a na základě těchto analýz vyvolávat debaty na klíčová témata a předkládat návrhy optimálních hospodářských politik. IDEA se věnuje řadě témat, třeba trhu práce, školství a vzdělávání, stárnutí populace, veřejným financím a daňovému a sociálnímu systému.

Příběh pokračuje

CERGE-EI je dnes uznáváno jako regionální centrum špičkového postgraduálního vzdělávání a výzkumu. Má nevelký, avšak renomovaný profesorský sbor, který vyučuje stejným způsobem, jaký se praktikuje na prestižních amerických univerzitách. Jeho členové získávají prestižní granty, publikují v předních vědeckých časopisech a někteří jsou mezi editory tzv. „top 5“ světových časopisů: například Filip Matějka v *American Economic Review* nebo Jakub Steiner v *Review of Economic Studies*. Většina stálých

pedagogických pracovníků CERGE-EI jsou vědci, kteří získali doktoráty z ekonomie na renomovaných univerzitách v USA a západní Evropě.

Mezi významnými absolventy a bývalými profesory najdeme mnoho spoluvůrců hospodářské politiky v regionu. Například Miroslav Singer se stal guvernérem ČNB, Michaela Erbenová členkou bankovní rady ČNB a nyní seniorní ekonomickou manažerkou Mezinárodního měnového fondu, Lubomír Lízal byl také členem bankovní rady ČNB a Martina Lubyová působila jako ministryně práce na Slovensku. Jiní zase pracovali či pracují na vedoucích pozicích firem – například Josef Kotrba v Deloitte, Martin Kalovec v Boston Consulting Group nebo Martin Jarolím a Jiří Střelický v ČSOB.

Aktuálně v CERGE-EI studuje přibližně 120 studentů, kteří kvůli této škole přišli do Prahy z 58 zemí celého světa. Od roku 1991 vychovalo toto unikátní pracoviště víc než tisícovku ekonomů, kteří jsou v současné době zaměstnáni především v regionu, ovšem celkově našli uplatnění ve více než 40 zemích světa. Přes polovinu absolventů nachází uplatnění v soukromých firmách, skoro 30 procent pokračuje v akademické sféře a vzdělává další generace a zhruba 20 procent působí ve veřejném sektoru.

 Vstup do diskuse Přecházi později Sdílet článek

 Sledovat Lidovky.cz na Googlu

Přemysl: CERGE-EI, Jan Švejnar, výzkum, univerzita, ekonom, Josef Zelenec, USA, projekt

3. Je ekonomie vůbec věda?

Task • Víkend DNES; str. 17 (Zprávy / Politika) • 4. 7. 2026

Vydavatel: **MAFRA, a.s. (cz-45313351)** • Autor: **František Strnad** • Rubrika: **ORIENTACE PŘÍBĚH**

Dosah: 208 000 • GRP: 2.31 • OTS: 0.02 • AVE: 775170.00 Kč

Odkaz: [náhled](#)

Je ekonomie vůbec věda?

Rubrika: ORIENTACE PŘÍBĚH

CERGE-EI je velmi prestižní studijní adresa. Pokud se uchazeč chce věnovat špičkové ekonomii, jen těžko v regionu nalezneme lepší místo. A platí to už rovných pětadvacet let. Jaký byl příběh této vzdělávací instituce, za níž stojí tak velká jména jako Jan Švejnar nebo Josef Zieleniec?

Pánové, ale je ekonomie věda?

Přesně těmito slovy se ujistěval nově jmenovaný rektor Karlovy univerzity Radim Palouš, když za ním počátkem devadesátých let přišli Jan Švejnar s Josefem Zieleniecem s návrhem založit na Univerzitě Karlově centrum špičkového ekonomického výzkumu a doktorandského studia podle stylu nejlepších amerických univerzit.

„Rozesmálo mě to, ale okamžitě jsem si uvědomil vážnost této otázky pro člověka, který v revolučních dnech vedl instituci, jež byla v průměru daleko od světové špičky, k níž ji chtěl přiblížit,“ vzpomíná na toto setkání v přelomové době profesor ekonomie Jan Švejnar. A pokračuje: „Vysvětlili jsme si, že moderní ekonomie je důležitá věda, má silnou teoretickou část a též významnou empirickou část, která spočívá v testování hypotéz. Rektor si oddechl a sdělil nám, že právě ruší Ústav marxismu-leninismu a že můžeme dočasně převzít jeho prostory, i s autem a řidičem.“

Tak v roce 1991 vzniklo pod trochu krkolomným názvem CERGE (Center for Economic Research and Graduate Education, česky Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium). Název úmyslně zdůrazňoval, že základem moderní univerzity je výzkum. V Československu byly univerzity mnohými považovány za instituce, kde výzkum stojí až za výukou, což někde platí dodnes. S krkolomností názvu si zakladatelé nedělali hlavu, vždyť zkratky názvů světových špičkových pracovišť, jako jsou MIT, ETH, LSE či CALTECH, mluví samy za sebe.

CERGE-EI (jak do názvu přibýlo EI, si řekneme později) si letos připomíná 35. výročí od svého založení a jeho prestiž je nezpochybnitelná. Navzdory své miniaturní velikosti – pracuje zde pouze kolem dvaceti vědců – se podle hodnocení Social Science Research Network a Research Papers in Economics postupně v několika oborech, které pokrývá, zařadilo mezi nejlepší světové ekonomické výzkumné instituce.

Nobelisté v Praze

Cesta z bývalé budovy Ústavu marxismu-leninismu, kde se to hemžilo komunistickými artefakty, do honosného Schebkova paláce vypráví jeden z velkých příběhů devadesátých let. Začal už v roce 1988 setkáním Jana Švejnara, profesora ekonomie Pittsburské univerzity, jenž musel Československo opustit v roce 1970, a Josefa Zieleniece, ekonoma z tehdejší Československé akademie věd. „Poprvé jsme se setkali ve Vídni. Už začínaly tát politické ledy a mně bylo poprvé dovoleno vycestovat na konferenci za železnou oponu. Již tam jsme dlouho do noci debatovali o propasti dělící komunistickou ekonomii, která byla především scholastickou ideologickou disciplínou pro zdůvodňování předností komunistického hospodářství, a západní ekonomii hlavního proudu,“ vzpomíná Josef Zieleniec.

Jejich diskuse pokračovala v Praze na jaře 1989 a nabrala obrátky po pádu Berlínské zdi. Vytvořili tým, který fungoval na obou stranách Atlantiku. „Když padla železná opona, okamžitě jsme se shodli, že první, co je v komunistických zemích třeba udělat, je změnit ekonomické vzdělávání a zavést výuku moderní ekonomie. V lednu 1990 jsme proto společně sepsali první verzi projektu CERGE. Americký model byl přirozenou volbou, protože podle něj jela špičková ekonomická pracoviště,“ vysvětluje Jan Švejnar a dodává: „Současně jsme se shodli, že pouhé posílání studentů do USA na postgraduální studium by vedlo k odlivu talentů z regionu, a proto musíme co nejrychleji vybudovat výzkumnou a vzdělávací instituci světové úrovně zde ve střední Evropě.“

Navíc radikální politické a ekonomické reformy, které právě začínaly, vyžadovaly znalost moderní ekonomie. Jediným řešením bylo vybudovat zcela novou instituci na zelené louce. Oba ekonomové si rozdělili práci – Švejnar v Americe připravil strukturální koncept a získával pro projekt finanční podporu, Zieleniec v Praze pracoval na českém institucionálním zajištění.

Jejich původní koncept se rozrostl do podoby centra pro celý bývalý sovětský blok, Jugoslávii a Albánii. Svůj podíl na tom mají i americké nadace, které byly ochotné financovat takto nákladný projekt, ale pouze na jediném místě v regionu. Jan Švejnar nakonec dokázal získat ze Spojených států a Evropských společenství přes 20 milionů dolarů a také zásadní profesionální pomoc od kolegů z oboru. Členy výkonného a dozorčího výboru, který CERGE vede a dohlíží na kvalitu výzkumu i výuky, se tak postupně stali přední světoví ekonomové, včetně nositelů Nobelovy ceny jako například Joseph Stiglitz, Philippe Aghion, Angus Deaton, Paul Milgrom nebo Christopher Sims.

Doba žádá nové ekonomy

V září 1991 na CERGE nastoupilo do integrovaného magisterského a doktorandského programu amerického stylu prvních dvanáct studentů ze sedmi zemí, které učili profesori z předních amerických univerzit. A jak je pro Česko typické, akademické prostředí nehledělo na tento projekt s velkou důvěrou.

„V prvních letech svého fungování vyvolávalo CERGE pnutí podobné imunologické reakci, kdy organismus odmítá transplantovaný orgán. Valilo se to na nás ze všech stran. Pro zbytek odborné obce byla ze začátku naše instituce problémem,“ vzpomíná Josef Zieleniec. Pro Jana Švejnara bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že takovýto projekt na světové úrovni u nás nemůže vyjít. Pozitivním překvapením naopak bylo, jak rychle se s projektem ztotožnili studenti.

Studenti totiž záhy zjistili, že získávají stejné znalosti jako jejich kolegové v Americe – částečně díky tomu, že je učili hostující profesori z USA, a částečně proto, že na CERGE přijížděli během léta studenti z amerických univerzit, takže měli skutečně autentické srovnání. Zahraniční profesori se postupně střídali a různě doplňovali.

„Začali jsme si vytvářet vlastní, mladý profesorský sbor z těch nejlepších absolventů doktorandského studia v USA. Byli mezi nimi lidé z celého světa včetně Čechů Josefa Kotrby nebo Miroslava Singera, kteří u mě studovali v Pittsburghu. Po pár letech jsme už mohli najímat i ty nejlepší absolventy CERGE, například Daniela Münicha, Lubomíra Lízala nebo Krešimira Žigice,“ doplňuje Jan Švejnar.

Podobně vzpomíná Josef Zieleniec, který byl prvním ředitelem CERGE: „Učili jsme se za pochodu. Vůbec jsme k nám nezvali vystudované ekonomy, to byli v tehdejší československé realitě lidé z úplně jiného světa. První generaci tvořili absolventi matfyzu, techničtí inženýři, a já musel využít veškerou svou výmluvnost, abych jim vysvětlil, že věnovat se ekonomii má stejnou hodnotu jako učit předmět, který vystudovali. Nakonec se podařilo přesvědčit několik kolegů a pár z nich je dodnes váženými profesory na CERGE nebo zahraničních univerzitách.“

Když se Josef Zieleniec stal po volbách v roce 1992 ministrem zahraničí a začal se naplno věnovat české diplomacii, Jan Švejnar v Akademii věd nově založil Národohospodářský – nyní Ekonomický – ústav a spojil ho s CERGE. Tak vzniklo společné pracoviště **CERGE-EI** (EI zde znamená Národohospodářský ústav neboli Economics Institute).

„Od samého počátku mělo **CERGE-EI** ambici stát se institucí, která bude mířit na světovou úroveň a bude schopna konkurovat nejlepším ekonomickým katedrám a výzkumným institucím. To se v několika oborech podařilo. Ale k tomu, abychom na této úrovni pokryli celou ekonomickou vědu, potřebujeme padesát vědců a odpovídající rozpočet, podobně jako v jiných vědách. To se ale zatím nepodařilo, **CERGE-EI** bohužel doposud potřebné financování od akademie a univerzity nezískalo,“ říká Jan Švejnar.

Nejen transformace

V devadesátých letech si **CERGE-EI** vytvořilo silnou pozici v oblasti ekonomie transformujících se zemí a od té doby se výzkum na **CERGE-EI** přeorientoval do několika hlavních vědeckých oblastí.

„Důležité jsou pro nás jak teoretické, tak empirické oblasti moderní ekonomie. Naše silné stránky vidím zejména v ekonomické teorii, v behaviorální ekonomii a teorii racionální nepozornosti, v experimentální ekonomii nebo makroekonomii,“ vysvětluje ředitel **CERGE-EI** Marek Kapička a doplňuje: „V poslední době jsme posílili směry zaměřené na praktické využití, jako je třeba kvantitativní ekonomická historie nebo ekonomie migrace. Je pro nás důležité nastavět na jediné specializaci a propojovat špičkový akademický výzkum s tématy zajímavými pro veřejnou politiku.“

Zájem současných studentů se podle jeho názoru posouvá nejen s obecnými trendy, ale i s tím, jak se **CERGE-EI** profiluje, a s tím, které obory má aktuálně silné.

„Zaznamenáváme stálý a velmi silný zájem o kvantitativní empirický výzkum, který přináší schopnost ověřovat ekonomické závěry na reálných datech a měřeních. Díky tomu je poměrně jednoduše použitelný jak v akademické sféře, tak mimo ni. Řada našich studentů také aplikuje různé postřehy z behaviorální ekonomie napříč dalšími ekonomickými obory – od experimentální ekonomie až po makroekonomii. Máme ale i studenty, kteří mají zájem o ekonometrii, monetární ekonomii nebo teorii ekonomického růstu,“ uvádí Marek Kapička.

V tuzemské veřejné debatě je velmi viditelnou součástí **CERGE-EI** Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA), který Jan Švejnar založil v roce 2008. Jeho cílem je zpřístupnit technické vědecké poznatky vzdělaným laikům – politikům a úředníkům – a na základě těchto analýz vyvolávat debaty na klíčová témata a předkládat návrhy optimálních hospodářských politik. IDEA se věnuje řadě témat, třeba trhu práce, školství a vzdělávání, stárnutí populace, veřejným financím a daňovému a sociálnímu systému.

Příběh pokračuje

CERGE-EI je dnes uznáváno jako regionální centrum špičkového postgraduálního vzdělávání a výzkumu. Má nevelký, avšak renomovaný profesorský sbor, který vyučuje stejným způsobem, jaký se praktikuje na prestižních amerických univerzitách. Jeho členové získávají prestižní granty, publikují v předních vědeckých časopisech a někteří jsou mezi editory tzv. „top 5“ světových časopisů: například Filip Matějka v *American Economic Review* nebo Jakub Steiner v *Review of Economic Studies*. Většina stálých pedagogických pracovníků **CERGE-EI** jsou vědci, kteří získali doktoráty z ekonomie na renomovaných univerzitách v USA a západní Evropě.

Mezi významnými absolventy a bývalými profesory najdeme mnoho spoluvůrců hospodářské politiky v regionu. Například Miroslav Singer se stal guvernérem ČNB, Michaela Erbenová členkou bankovní rady ČNB a nyní seniorní ekonomickou manažerkou Mezinárodního měnového fondu, Lubomír Lízal byl taktéž členem bankovní rady ČNB a Martina Lubyová působila jako ministryně práce na Slovensku. Jiní zase pracovali či pracují na vedoucích pozicích firem – například Josef Kotrba v Deloitte, Martin Kalovec v Boston Consulting Group nebo Martin Jarolím a Jiří Střelický v ČSOB.

Aktuálně v **CERGE-EI** studuje přibližně 120 studentů, kteří kvůli této škole přišli do Prahy z 58 zemí celého světa. Od roku 1991 vychovalo toto unikátní pracoviště víc než tisícovku ekonomů, kteří jsou v současné době zaměstnáni především v regionu, ovšem celkově našli uplatnění ve více než 40 zemích světa. Přes polovinu absolventů nachází uplatnění v soukromých firmách, skoro 30 procent pokračuje v akademické sféře a vzdělává další generace a zhruba 20 procent působí ve veřejném sektoru.

Palác, kterým šly dějiny

Novorenesanční budova Schebkova paláce v pražské ulici Politických vězňů nenapovídá, že v jejích zdobných prostorách sídlí prestižní ekonomická instituce. Budovu postavil v letech 1870–1872 podnikatel a stavitel silnic baron Jan Schebek. Roku 1890 přešla do vlastnictví Rakousko-uherské banky a ta do ní umístila své pražské ústředí. Po vzniku Československa se palác stal sídlem nově vzniklé československé centrální banky, nazvané Bankovní úřad ministerstva financí, v roce 1927 se vlastníkem budovy stala nově vzniklá Národní banka Československá. V roce 1963 palác získala Československá akademie věd, která tu umístila svůj Ekonomický ústav. **CERGE-EI** zde sídlí od roku 1992.

Pro zakladatele CERGE bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že špičkový projekt na světové úrovni v Česku nemůže fungovat.

Schebkův palác, sídlo špičkové ekonomie.

FOTO WIKIMEDIA COMMONS

Autor: FRANTIŠEK STRNAD ekonomický redaktor

Machine ENG translation: the same text as above

Je ekonomie vůbec věda?

CFRGE-EL je velmi prostá žití studijní adresa. Pokud se uchazeč chce věnovat **špičkové ekonomii**, jen těžko v regionu nalezneme lepší místo. A platí to už rovných pětadvacet let. Jaký byl příběh této vzdělávací instituce, za níž stojí tak velká jména jako Jan Švejnar nebo Josef Zelený?

Přineš, ale je zrovna tak náhla. Přesně k tomu shody se už dávno není. Jmenuje se Jakub Karlový, učitel na Radslavě. Patří k těm, kteří se tím postarali o devadesátých let. Už jako šestnáctiletý v Jáchymovské zbrojnici. Zasloužil se o několik zabití a umocnění Karlovi zranění špičkovými doktorkami vykouzlil z doklady, že mu byla podle svých vzápětí zraněná zraněná.

Rozhodně ne, je ale neuvěřitelně vznešlý a vzácný národní poklad, který v současnosti chytá každý, kdo se v přírodním rázovém prostředí "koupne". Je to jak příměr, "voprosní se" jako sezení v přelomové době profesorů a učitelů na Státní akademii výtvarného umění v Praze. A pak, když výtvarník přemýšlí, že moderní akademie je důležitá věc, na kterou má nárok každý, ať už výtvarník, nebo jen obyčejný člověk, který se výtvarným uměním zabývá, ať už profesionálně, nebo jen jako hobby.

Tal je v roce 1994 vzhled pro hvězdu ležící na stole v CERIE (Center for Economic Research and Graduate Education), české Centrum pro doktorské vzdělání a ekonomické studium. Na stole leží kniha, kterou jsem právě předal mladému vědci, který se vydává na cestu do zahraničí na studium. V Československé republice byl u nás velmi malý počet univerzit, které by poskytl kvalitní vzdělání v ekonomice, a proto se mladí lidé vydávali do zahraničí, aby získali kvalitnější vzdělání. V současnosti máme v Československé republice už mnoho univerzit, které poskytují kvalitní vzdělání v ekonomice, a proto se mladí lidé vydávají do zahraničí, aby získali kvalitnější vzdělání.

Nobelisté v Praze

Člověk a bývalý ministr Ústavu národního plánování, ideově a humanitárně smýšlející intelektuál, dle historické Schůzky patřící výrazně jasně a výskok přelomu desetiletí. Jméno: Zlatý zlatý - 1988 schůzka Janu Štejnara, profesor ekonomie Přírodovědné univerzity, nyní maršál Československé armády v roce 1993, a Karel Zlatý, ekonom a vzhledně Zlatý ministr zdravotnictví, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646

Tejček, dokonalé kokašovině v Písech až po 1948 a vyrobil obětiny po půdu Berlinské až. Vyráběl tytiny, který fungoval na obou stranách Atlantiku. Když začal dělat, opouští Okamčík pouze se zrodil, že první, co je v komunismu kdekoli zemích třída tak, je až na ekonomické vyloučení a zveřejnění vyhlášení ekonomie. V letech 1920 byla proto společně sapsali první serií projektů CERGE. Amatský model byl přiměřeně velkým, protože podle něj byla správně ekonomická praxe, "všechno má být Svět."

schreibende patte, die ich bei dir finde

LEONARD M. HARRIS

for a decade. Serbians have no direct
or positive position within the USA na-
tionalized industry by virtue of their
status in the region, a point made in re-
sponse by scholars concerned to avoid
the international criticism that has befallen
Yugoslavia.¹²

[illegible]

2004.2141 new economy

N říjnu 1991 na CERGE nastoupilo do in-
grovatého magisterského z diplomato-
ského programu amerického stylu prv-
ních třídesť studentů ze sedmi zemí, kde
v úřilí profesní z vřídůle amerických
univerzit. A jak je po Českémypřelů
akademické prostředí nákladně na tento pro-
jekt vřídůle dřívě.

„V prvních letech se šlo fungovat s využitím CERGE jako podniku imitujícího název, kdy organizace identifikovatelné orgánem. Vydalo se to na začátku 90. let. Pro zbytek období

[illegible]

Pro zakladatele CERGE bylo překvapující přesvědčení většiny místních ekonomů o tom, že špičkový projekt na světové úrovni v Česku nemůže fungovat.

„Zažili jsme silový výstřel, vzrostl nátlak, profesorský sbor v těch nejlepších obou-
veních dokladných studiích v USA.
Byl mezi nimi lidé z celého světa včetně
Čechů Josefa Kotrby nebo Milošova Sin-
gara, kteří a řád stodovali v Pittsburghu.
Po své ležce jsem už mluvil najímání ty-
nejlepší absolventy CERGE, například
Danaela Mladého, Lubomíra Janda a zpo-
čátku Jan Zák. „ doplní J. J. Švec.

Podobně vzpomíná Josef Zelenka, který byl prvním ředitelem ČERGE. „Užli jsme se na pohoří. Vůbec jsme k nám neměli vypravené kolo, a to byl s sebou jen zástrojek zástrojeků.“

lidi s úplnou jistotou, první generace tvořící absolutní majoritu, křesťanské národy, a já musel využit vlastní svou vnitřní, a tedy jen vnitřní, síly. Je důležité se domnívat, má se jen o to, že já jsem už přelom, který vyvolává. Náleže ke podstatě přelomu už toliko to, že a přelom je a dojde k významu přelomu na CERN, nebo v zahraničí ani vnitřích.¹²

Když se Josef Zelenka stal po volbách v roce 1992 ministrem zahraničí a začal se angažovat v mezinárodním diplomatu, Jan Švejnary v Akademii věd nově založeného Národohospodářského ústavu Ekonomické školy v Praze založil CERGE-EI (EI zde znamená Národohospodářský ústav v rámci Ekonomické školy).

„Od samého počátku mělo CERGE EIS ambice stát se institutem, kterému bude mluvit na většinou tvořená a jinak adekvátně koordinovaná nepřetržitě ekonomická konference a výzkumný institut. To se v následném čase potvrdilo. Ale k tomu dovedl me naším ústředím politická ekonomická vláda, předtímž je patřilo věřit v nepostupující hospodářství, pokračování v jiných věcech. To se ale zatím nepotvrdilo. CERGE EIS bohužel disponuje potřebou financování od vlády ne z úředního nároku.“ řekl Jan Šoupal.

Neuron transformation

V číslu desítky letů si CERGE El vy-
tvářilo síť lidí z oblasti ekonomie
manažerských věd a od té doby se
výzkum na CERGE El přeorientoval do
několika hlavních vědeckých oblastí.

"Důležité jsou pro nás jak teoretické, tak empirické oblasti moderní ekonomie. Náš silný směr: význačným zvláště v ekonomické teorii, v behaviorálním ekonomu a teorii rozhodování neprocentuální, v experimentální ekonomii nebo manažerské ekonomii" vysvětluje ředitel CERGE-EI Marek Kapuš. A doplňuje: "V posledních letech jsme podíleli celou řadu významných mezinárodních výzev, jako je třeba ekonomie..."

Palác, kterým šly dějiny

[illegible]

Zájem současných studentů se podobá informacím poskytvaným v obecném inženýrském, ale s tím, jak se CERGE-EI profiluje, a tím, k čemu chce naučit své studenty.

[illegible]

Y. Nishizaki, vědec na Institutu pro studium lidské genetiky CERGE-El, hovoří o demokracii a ekonomickém rozvoji (IDEA), který Jan Švejnar zdůvodňuje v roce 2008. Jeho cílem je zprůvodňovat jednání voličské proměny zaskutněním lepším politickým a institucionálním – a na základě těchto rozvoje vyvíjené identity na obecně a na konkrétní postojů, návrhy, optimální řešení ekonomických politik. IDEA se naje nejvíce k tomu, jak lze řídit: Švejnar a voličům, národní populaci, veřejným životem a demokratické a sociálnímu systému.

Príbeh pokračuje

[illegible][illegible][illegible]

4. Princip teorie tvůrčí destrukce

Televize • Události, komentáře z ekonomiky (ČT24) • 27. 6. 2026, 22:53

Vydavatel: Česká televize (cz-00027383)

Dosah: 77 458 • GRP: 0.86 • OTS: 0.01 • AVE: 788444.98 Kč

Odkaz: [náhled](#)

[strojový přepis] **Philippe Aghion**, francouzský ekonom, který v roce 2025 získal Nobelovu cenu. V Praze si od Miloše Vystrčila převzal stříbrnou medaili předsedy horní komory a zároveň čestný doktorát na Univerzitě Karlově. Co brzdí hospodářský růst v Evropě a jak může pomoci Česko? Nejen to řekl v rozhovoru pro ČT24.

...

Zajímá mě také váš vztah k Česku a jak právě Česká republika může přispět k posílení konkurenceschopnosti EU?

PA: Můj vztah k České republice sahá pětadvacet let zpátky do doby, kdy Jan Švejnar a Josef Zieleniec založili **CERGE**. Požádali mě, v té době jsem pracoval v Evropské bance pro obnovu a rozvoj, abych se stal členem zakládajícího výkonného dozorčího výboru **CERGE**. Bylo to velmi vzrušující a samozřejmě jsem mohl sledovat tu transformaci. Česká republika je první transformující se ekonomikou, kterou jsem kdy navštívil.

...

Plný přepis na vyžádání.

Machine ENG translation:

[automated transcript] ...**Philippe Aghion**, a French economist who won the Nobel Prize in 2025. In Prague, he received a silver medal from Miloš Vystrčil, President of the Upper Chamber, as well as an honorary doctorate from Charles University. What is holding back economic growth in Europe, and how can the Czech Republic help? He discussed these and other topics in an interview with ČT24.

...

I'm also interested in your relationship with the Czech Republic and how the Czech Republic in particular can contribute to strengthening the EU's competitiveness?

PA: My relationship with the Czech Republic dates back thirty-five years to the time when Jan Švejnar and Josef Zieleniec founded **CERGE**. They asked me—I was working at the European Bank for Reconstruction and Development at the time—to become a member of **CERGE's** founding Executive Supervisory Board. It was very exciting, and of course I was able to witness that transformation. The Czech Republic was the first transition economy I ever visited.

...

Full transcript available upon request.

5. Nobelista Aghion: Evropa brala uhlíkovou daň jako bič. Potřebuje ale také cukr

Online • seznamzpravy.cz (Vlastní obsah) • 27. 6. 2026, 17:49

Dosah: 1 459 856 • GRP: 16.22 • OTS: 0.16 • AVE: 59430.36 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Nobelista Aghion: Evropa brala uhlíkovou daň jako bič. Potřebuje ale také cukr

Philippe Aghion na **CERGE-EI**.

Pro hospodářský růst jsou zásadní inovace. A v Evropě musíme podporovat zelenou hospodářskou politiku, říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion.

Francouzský ekonom Philippe Aghion obdržel loni Nobelovu cenu za výzkum inovací a kreativní destrukce. Ve druhé části rozhovoru pro Seznam Zprávy mluví o tom, co je třeba v Evropě udělat, aby byl starý kontinent znovu konkurenceschopný (první část je tady).

„Musíme bojovat proti pastím chudoby a zlepšovat sociální mobilitu. Proto je tak důležité školní vzdělání. Základním způsobem, jak zlepšit sociální mobilitu, je vzdělání a zaměstnanost. Lidé potřebují pracovní místa, kde se mohou rozvíjet, vzkvétat a postupovat nahoru,“ říká Aghion, který navštívil Prahu, aby převzal čestný doktorát Univerzity Karlovy.

Kromě toho je dlouholetým členem Výkonného a dozorčího výboru **CERGE-EI**, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

Myslíte si, že by Evropa měla zavést další cla vůči Číně a Spojeným státům?

Nemyslím si, že cla jsou jediným řešením. Domnívám se, že bychom měli s Čínou uzavřít dohodu, která by se blížila tomu, co navrhuje Mark Carney (premiér Kanady, pozn. red.). Měli bychom Číně říct: „Chcete přístup na náš trh. Dobře. Ale musíte tady podnikat prostřednictvím společných podniků. Výrobky prodávané v Evropě by měly být vyráběny čínsko-evropskými společnými podniky se sídlem v Evropě, které zaměstnávají evropské pracovníky. A musíte nám předávat technologie.“

V minulosti jsme Číně předávali technologie my. Nyní by tento transfer měl probíhat obousměrně. Pokud Čína bude souhlasit, získá přístup na náš trh. Pokud ne, nezíská ho. Cla bych používal hlavně jako hrozbu. V šachu je někdy hrozba silnější než samotný tah. Takto bych přistupoval k jednáním s Čínou.

Německo tak předávalo Číně technologie a nyní trpí jeho automobilový a chemický průmysl. Nyní je tedy čas získat něco od Číny?

Přesně tak. Proto musí být předávání technologií obousměrné a vázané na společné podniky. Myslím, že pokud s Čínou budeme jednat tímto způsobem, můžeme dosáhnout něčeho pozitivního. Evropa by samozřejmě musela koordinovat své kroky, to je zásadní.

Věříte, že vaše rodná Francie může znovu převzít vedoucí roli v Evropě?

Nejde jen o Francii. Bez Francie se nic nedá udělat, ale stejně tak se nic nedá udělat bez Německa a Spojeného království. Tyto tři země jsou nepostradatelné. Zároveň, pokud se chce připojit například Česká republika, pak je vítána. Důležité je věřit, že jsme všichni součástí stejného projektu. Myslím, že nás čeká dobrá budoucnost.

Existuje v Evropě nějaká země, jejíž sociální a ekonomický model by se měl napodobovat?

Z ekonomického hlediska mi je nejbližší dánský model flexicurity (sociální model kombinující flexibilitu trhu práce a jistoty pro zaměstnance, pozn. red.). Myslím, že Dánsko je v tomto napřed. Zároveň je Evropa jako celek blíže Dánsku než Spojeným státům, a to je důležité. Potřebujete inkluzivní model, protože lidé, kteří zůstávají pozadu, mají sklon obracet se k populismu. V tom spočívá nebezpečí.

Vzpomínám si, že během transformace v 90. letech 20. století si Leszek Balcerowicz (někdejší premiér Polska a strůjce ekonomické transformace, pozn. red.) dělal legraci ze sociálního modelu západní Evropy. Říkal: „Budeme se inspirovat Spojenými státy.“

Ale sociální přístup má svou hodnotu. Například Margaret Thatcherová udělala ve Spojeném království mnoho dobrého, ale protože nevěnovala dostatečnou pozornost sociálním otázkám, nakonec došlo k brexitu. Trump je dalším příkladem. Ve

Spojených státech nebyli ti, kteří na globalizaci tržili, dostatečně podporováni. Pokud společnost není inkluzivní, je třeba zaplatit velmi vysokou cenu.

Velmi dobře to na příkladu Americký popsal ekonom a nositel Nobelovy ceny Angus Deaton v knize Deaths of Despair (rozhovor pro Seznam Zprávy zde).

V Dánsku se úmrtí z bezraděje v tomto smyslu nevyskytují. V podstatě tam nejsou. Když lidé v Dánsku přijdou o práci, nemá to žádný významný negativní dopad na jejich zdraví. Jeden můj kolega to empiricky prokázal.

Philippe Aghion (69)

je profesorem na Collège de France, na INSEAD a na London School of Economics a členem Econometric Society a Americké akademie umění a věd

jeho výzkum se zaměřuje na ekonomii inovací a růstu. Společně s Peterem Howitem stál u zrodu takzvané schumpeterovské teorie růstu, která se stala hlavním paradigmatickým pro analýzu vzájemného působení mezi růstem, inovacemi, tržní strukturou a dynamikou podniků

velká část této práce je shrnuta v jejich společných knihách Endogenous Growth Theory (MIT Press, 1998) a The Economics of Growth (MIT Press, 2009), a The Power of Creative Destruction (společně s C. Antoninem a S. Bunelem), která vyšla v roce 2021 v roce 2025 mu byla udělena Cena Švédské národní banky za ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela společně s Peterem Howitem za jejich práce o teorii udržitelného růstu prostřednictvím kreativní destrukce s Joelem Mokym

Vaši hlavní tezí je, že hospodářský růst pramení z inovací. Jak ale vysvětlíte, že před 18. stoletím v podstatě žádný růst neexistoval?

To je přesně otázka, kterou se můj kolega Joel Mokyr (americko-izraelský ekonom, pozn. red.) pokusil vysvětlit. Pro růst poháněný inovacemi jsou zapotřebí tři podmínky. Za prvé, je zapotřebí kumulativní inovace, jinými slovy každý inovátor musí být schopen navázat na předchozí inovace. To je princip „stát na ramenou gigantů“.

Za druhé, je zapotřebí ochrana vlastnických práv, aby inovátoři mohli získat část výnosů ze svých vynálezů. Za třetí je zapotřebí kreativní destrukce. Evropa byla prvním místem, kde se všechny tři podmínky spojily, zejména na počátku 19. století, kdy začala průmyslová revoluce. Prvotním předpokladem revoluce byla existence univerzit a otevřené intelektuální prostředí. Encyklopedie a šíření znalostí umožnily kumulativní inovace.

Čína přinesla mnoho významných vynálezů, ale neměla odpovídající instituce, jako otevřené univerzity, ani stejný druh intelektuální infrastruktury, která podporovala kumulativní inovace. To je zásadní rozdíl.

Kreativní destrukce

Kreativní destrukce je ekonomický proces, při kterém inovace a nové technologie záměrně ničí staré, neefektivní tržní struktury a pracovní místa, aby vytvořily prostor pro nové, produktivnější a efektivnější podnikání. Tento termín zpopularizoval rakouský ekonom Joseph Schumpeter ve své knize Kapitalismus, socialismus a demokracie z roku 1942.

Encyklopedií máte na mysli Diderota, Voltaira atd., kteří věřili, že shromáždí a kategorizují veškeré lidské vědění?

Ano, Diderota a Encyklopedii. Druhou podmínkou je ochrana vlastnických práv. K zavedení závazných vlastnických práv bylo zapotřebí revoluce v Anglii v roce 1688, a později Francouzské revoluce a Napoleona ve Francii. Předtím vás král mohl kdykoli vyvlastnit. Třetí podmínkou je kreativní destrukce, kterou umožnila konkurence mezi evropskými zeměmi.

Problém spočívá v tom, že zavedené firmy se často snaží zabránit novým hráčům, aby úspěšně vstoupili na trh. Kdybyste byli inovátorem ve Francii a vláda se spojila se zavedenými firmami, aby vaši inovaci zablokovala, mohli jsme se přestěhovat do Anglie nebo do Švýcarska. Konkurence mezi evropskými zeměmi umožnila udržet kreativní destrukci.

Na počátku devatenáctého století tedy Evropa splňovala všechny tři podmínky nezbytné pro hospodářský růst: kumulativní inovace, ochranu vlastnických práv a kreativní destrukci. Bez těchto tří podmínek nelze dosáhnout trvalé inovace. Čína je neměla.

Dnes máme v Evropě ochranu vlastnických práv. Podniky si však stěžují, že nemáme dostatek konkurence. Ve skutečnosti nemáme kreativní destrukci, protože vlády během krizí firmy i banky zachraňují. Souhlasil byste s tím?

Nemáme dostatek konkurence, protože stále máme segmentovaný trh. Nemáme skutečný jednotný trh. To je problém a to popisuje tzv. Draghiho zpráva ze září 2024. Potřebujeme skutečný jednotný trh.

Nezdá se vám, že se v Evropě dostala klimatická agenda na okraj zájmu?

Ano, ale problém s klimatickou politikou v Evropě spočívá v tom, že se kladl příliš velký důraz na uhlíkové daně a malý důraz na zelenou průmyslovou politiku. Opět jsme ve jménu politiky hospodářské soutěže eliminovali průmyslovou politiku. Ale zelená průmyslová politika je přesně to, co nyní potřebujeme. Potřebujeme zelenou DARPA (výzkumná a vývojová agentura ministerstva obrany USA, pozn. red.).

Ve Spojených státech mají tuto agenturu, a navíc přijali zákon o snižování inflace (Inflation Reduction Act je přelomový federální zákon z roku 2022, jehož cílem je omezit inflaci cen léků, energie a klimatických změn především prostřednictvím masivních investic do průmyslové výroby v USA, pozn. red.). V Číně mají velmi účinnou zelenou průmyslovou politiku. Právě díky tomu se stali lídry v oblasti elektromobilů a solárních panelů.

Evropa naopak zůstala vůči průmyslové politice nepřátelská. A pokud existuje jedna oblast, kde je průmyslová politika nezbytná, jsou to zelené inovace. Evropa se spoléhala téměř výhradně na uhlíkové daně. Klimatický problém nevyřešíte pouze uhlíkovými daněmi. Uhlíková daň je bič. Potřebujete také cukr.

Jak zelenou průmyslovou politiku podpořit?

K této negativní reakci došlo, protože klimatická politika byla prováděna především jako trest. Podniky měly pocit, že jsou penalizovány. Nikdy to nebylo prezentováno jako příležitost k růstu. V tom je ten problém. Řešením je vytvořit zelenou agenturu DARPA. Potřebujeme jednu DARPA zaměřenou na obranu a umělou inteligenci a druhou zaměřenou na zelené technologie. To je cesta vpřed.

Tyto věci jsou ale velmi nákladné ...

Ano, ale jsou to investice. Nelze ke všem výdajům přistupovat stejným způsobem. Výdaje na důchody nejsou totéž jako výdaje na inovace. Investice by se neměly považovat za pouhé náklady. Investice je investice.

Myslíte si, že Evropa má stále schopnost půjčovat si a vytvořit společný dluh?

Rozhodně. Udělali jsme to během pandemie covid-19. Tehdy jsme si společně půjčili, a i dnes máme schopnost si půjčovat. Na oplátku však členské státy musí zodpovědně spravovat své veřejné finance. Jinak to nejde.

V současnosti existují v zásadě tři modely hospodářské politiky: Spojené státy, které se stávají stále izolacionističtějšími, dále Čína se silnou intervencí státu, a pak Evropa. Který z nich podle vás funguje nejlépe?

Pokud se Čína i USA dopouštějí dumpingu nebo vedou mzdové a cenové války, měli bychom reagovat. Evropa představuje především soubor hodnot a měli bychom být schopni se bránit. Pokud na nás jiné země uvalí cla, měli bychom být připraveni na odvetná opatření. Máme k tomu k dispozici nástroje.

Ale opět bych je používal především jako hrozby, nikoli je uvádět do praxe, pokud to bude možné. Pokud na nás zaútočí, měli bychom se bránit. Pokud země dramaticky zvýší cla vůči Evropě, měla by Evropa reagovat kolektivně. Klíčem je však v konečném důsledku inovace. To je nejlepší způsob, jak se s těmito výzvami vypořádat.

Všichni se shodují na tom, že musíme inovovat. Politici to neustále opakují. Proč tedy v Evropě neinovujeme?

Existují konkrétní způsoby, jak toho dosáhnout. To je v podstatě Draghiho plán. Inovace vyžadují skutečně jednotný trh, unii kapitálových trhů, institucionální investory, programy ve stylu DARPA a dlouhodobé financování výzkumu. To jsou konkrétní inovační politiky. Nemluvím v abstraktních pojmech.

Myslím, že Německo je stále více ochotné se tímto směrem ubírat. Střední generace v Německu, ekonomové jako Jakob von Weizsäcker, má čím dál větší slovo a ve srovnání s předchozí generací se s tímto přístupem mnohem víc ztotožňuje.

Možná ještě jedna závěrečná otázka. Francie má štědrrou sociální politiku, ale zároveň velký problém s nerovnostmi ve společnosti. Ve francouzské společnosti je obrovské napětí a v průzkumech na příštího prezidenta mají šanci extrémističtí kandidáti v čele s Jordanem Bardellou. Jak byste to řešil?

Záleží na tom, kterou nerovnost máte na mysli. Pokud se podíváte na ukazatele, jako je Giniho koeficient (měří nerovnosti v bohatství a příjmech, pozn. red.), celková nerovnost ve Francii se příliš nezvýšila. Skutečným problémem je sociální mobilita. Mou hlavní starostí nejsou bohatí, ale chudí. Nevadí mi, že existují bohatí lidé, pokud společnost zároveň nebrání v rozvoji nových podnikatelů a nových talentů.

Důležité je se zabývat chudobou. Musíme bojovat proti pastím chudoby a zlepšovat sociální mobilitu. Proto je tak důležité školní vzdělání. Potřebujeme školský systém, který podporuje rovné příležitosti. Základním způsobem, jak zlepšit sociální mobilitu, je vzdělání a zaměstnanost. Lidé potřebují pracovní místa, kde se mohou rozvíjet, vzkvétat a postupovat nahoru.

Nevidíte tedy problém v tom, že úzká elita je extrémně majetná?

Samozřejmě, že velmi bohatí jedinci mohou nashromáždit značnou moc. Proto je důležitá hospodářská politika, aby se zajistilo, že stávající hráči nebudou bránit nováčkům ve vstupu na trh. Důležitá jsou také pravidla pro financování této hospodářské politiky. Musíme zajistit, aby si bohatí jedinci nemohli jednoduše koupit politický vliv. V budoucnu může vyvstat další problém, až se někteří lidé díky umělé inteligenci stanou miliardáři.

V takovém případě by měli mít na výběr: buď založit nadace a věnovat část svého bohatství společnosti, nebo uvalit velmi vysoké dědické daně. Já bych však zdanil realizované jmění, nikoli nerealizované. Nesouhlasím s návrhy, jako jsou ty od Gabriela Zucmana (francouzsko-americký ekonom, který se specializuje na daňové ráje, pozn. red), které by zdanily nerealizované jmění. To by odradilo od vzniku „jednorožců“, což by bylo škodlivé. Důraz by měl být kladen na zdanění realizovaného jmění, nikoli nerealizovaného.

Jaký dopad bude podle vás mít umělá inteligence na naši budoucnost?

Umělá inteligence má obrovský růstový potenciál, protože automatizuje úkoly při výrobě zboží a poskytování služeb a usnadňuje objevování nových nápadů. Hlavním rizikem je nedostatek konkurence. Pokud trh ovládá jen hrstka firem, mohou zabránit vstupu nových hráčů. Proto je politika hospodářské soutěže nezbytná.

Zároveň potřebujeme průmyslovou politiku v oblasti umělé inteligence. Potřebujeme nová výpočetní centra a datová centra. To je další příklad toho, jak dobře koncipovaná průmyslová politika může doplňovat politiku hospodářské soutěže.

Potřebujeme konkurenci, tj. vývoj na bázi otevřeného zdrojového kódu a vyhýbání se nadměrné regulaci, protože ta odrazuje nové účastníky trhu. Potřebujeme také opatření, jako je zákon o digitálních trzích (Digital Markets Act), a širší přístup k datům v celém hodnotovém řetězci umělé inteligence. K vybudování místní výpočetní a datové infrastruktury tedy potřebujeme jak silnou politiku hospodářské soutěže, tak chytrou průmyslovou politiku.

Zní to skvěle, ale největší společnosti v oblasti umělé inteligence jsou nesmírně mocné. Disponují obrovskými finančními zdroji a dokážou velmi účinně lobbovat u vlád, aby prosadily vlastní zájmy.

Přesně tak. Proto musíme být velmi opatrní. V jistém smyslu už to můžeme pozorovat. Trump zřejmě těmto společnostem velmi pozorně naslouchá. V Evropě musíme vytvořit prostředí pro nové hráče. Povzbudivým signálem je, že Yann LeCun (francouzsko-americký informatik působící v oblastech umělé inteligence, pozn. red.) chce v Evropě založit novou společnost.

Máme také firmy jako Mistral AI, které dosáhly velkého úspěchu v technologiích. Na umělou inteligenci je nejlepší to, že za rohem vždy čekají nové technologické revoluce.

Abychom z nich mohli těžit, potřebujeme dobrou politiku hospodářské soutěže a robustní trh s rizikovým kapitálem. A víte, proč v Evropě chybí dostatek rizikového kapitálu? Protože nemáme dostatek penzijních fondů, jako jsou ty ve Švédsku. Švédsko je dobrým příkladem. Podařilo se jim vybudovat silné penzijní fondy a ty pomohly podpořit rizikový kapitál. Existuje ještě jeden problém: nadměrná byrokracie. Příliš mnoho byrokracie odrazuje od investic rizikového kapitálu a podnikatelské činnosti.

Co vás nejvíce trápí, pokud jde o vaše vnoučata, tedy další generace?

Ještě nemám vnoučata, takže na tuto otázku nemusím osobně odpovídat. Kdybych však vnoučata měl, chtěl bych jim zajistit dobré vzdělání tak, aby našla smysluplnou práci. Chtěl bych, aby žila v prostředí šetrném ke klimatu. Mé obavy by se týkaly klimatu, zaměstnanosti a příležitostí.

Chtěl bych, aby se jim dařilo, aby měla práci, která je baví, a aby mohla rozvíjet svůj talent. Práce je nesmírně důležitá. Lidé si užívají života, když cítí uznání. Mít práci, nebo vzdělání, které vede k smysluplné práci, umožňuje lidem růst, rozvíjet se a cítit, že jejich práce má smysl.

Machine ENG translation:

Nobel Laureate Aghion: Europe Treated the Carbon Tax as a Stick. But It Also Needs a Carrot

seznamzpravy.cz, June 27, 2026

Philippe Aghion at **CERGE-EI**

Innovation is essential for economic growth. And in Europe, we must support a green industrial policy, says Nobel laureate in economics Philippe Aghion.

French economist Philippe Aghion received the Nobel Prize last year for his research on innovation and creative destruction. In the second part of his interview with Seznam Zprávy, he discusses what Europe must do to make the Old Continent competitive again (the first part is available here).

"We must fight poverty traps and improve social mobility. That is why education is so important. The fundamental way to improve social mobility is through education and employment. People need jobs where they can develop, thrive, and move upward," says Aghion, who visited Prague to receive an honorary doctorate from Charles University.

He has also long served as a member of the Executive and Supervisory Committee of **CERGE-EI**, the joint workplace of Charles University and the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences.

Do you think Europe should impose additional tariffs on China and the United States?

I do not think tariffs are the only solution. I believe we should reach an agreement with China that is close to what Mark Carney (Prime Minister of Canada, editor's note) has proposed. We should tell China: "You want access to our market. Fine. But you have to do business here through joint ventures. Products sold in Europe should be manufactured by Chinese-European joint ventures based in Europe that employ European workers. And you must transfer technology to us."

In the past, we transferred technology to China. Now that transfer should be reciprocal. If China agrees, it will gain access to our market. If it does not, it will not. I would use tariffs primarily as a threat. In chess, the threat is sometimes stronger than the move itself. That is how I would approach negotiations with China.

Germany transferred technology to China, and now its automotive and chemical industries are suffering. So now it is time to get something back from China?

Exactly. That is why technology transfer must be reciprocal and tied to joint ventures. I believe that if we negotiate with China in this way, we can achieve something positive. Europe would, of course, have to coordinate its actions—that is essential.

Do you believe your native France can once again assume a leading role in Europe?

This is not just about France. Nothing can be done without France, but nothing can be done without Germany and the United Kingdom either. These three countries are indispensable. At the same time, if countries such as the Czech Republic want to join, they are welcome. The important thing is to believe that we are all part of the same project. I believe we have a good future ahead of us.

Is there any country in Europe whose social and economic model should be emulated?

From an economic perspective, I feel closest to the Danish flexicurity model (a social model combining labor market flexibility with security for employees, editor's note). I believe Denmark is ahead in this respect. At the same time, Europe as a whole is closer to Denmark than to the United States, and that is important. You need an inclusive model, because people who are left behind tend to turn to populism. That is where the danger lies.

I remember that during the transformation of the 1990s, Leszek Balcerowicz (former Deputy Prime Minister of Poland and the architect of Poland's economic transformation, editor's note) used to make fun of Western Europe's social model. He would say: "We will take inspiration from the United States."

But the social approach has its value. For example, Margaret Thatcher did many good things in the United Kingdom, but because she did not pay enough attention to social issues, Brexit eventually happened. Trump is another example. In the United States, those who lost out because of globalization were not supported sufficiently. If a society is not inclusive, a very high price must be paid.

Economist and Nobel laureate Angus Deaton described this very well using the example of America in his book *Deaths of Despair* (Seznam Zprávy interview available here).

In Denmark, deaths of despair in this sense do not occur. Essentially, they do not exist. When people in Denmark lose their jobs, it has no significant negative impact on their health. One of my colleagues demonstrated this empirically.

Philippe Aghion (69)

- Professor at the Collège de France, INSEAD, and the London School of Economics; member of the Econometric Society and the American Academy of Arts and Sciences.

- His research focuses on the economics of innovation and growth. Together with Peter Howitt, he developed the so-called Schumpeterian growth theory, which has become the leading paradigm for analyzing the interaction between growth, innovation, market structure, and firm dynamics.
- Much of this work is summarized in their joint books *Endogenous Growth Theory* (MIT Press, 1998), *The Economics of Growth* (MIT Press, 2009), and *The Power of Creative Destruction* (co-authored with C. Antonin and S. Bunel), published in 2021.
- In 2025, he was awarded the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel jointly with Peter Howitt for their work on the theory of sustainable growth through creative destruction, together with Joel Mokyr.

Your main thesis is that economic growth stems from innovation. But how do you explain the fact that before the eighteenth century there was essentially no growth?

That is precisely the question my colleague Joel Mokyr (an American-Israeli economist, editor's note) sought to explain. Innovation-driven growth requires three conditions.

First, cumulative innovation is necessary. In other words, every innovator must be able to build on previous innovations. This is the principle of "standing on the shoulders of giants."

Second, the protection of property rights is required so that innovators can capture part of the returns from their inventions.

Third, creative destruction is necessary.

Europe was the first place where all three conditions came together, particularly at the beginning of the nineteenth century, when the Industrial Revolution began. A prerequisite for that revolution was the existence of universities and an open intellectual environment. The *Encyclopédie* and the dissemination of knowledge made cumulative innovation possible.

China produced many important inventions, but it did not have the corresponding institutions, such as open universities, nor the same kind of intellectual infrastructure that fostered cumulative innovation. That is the fundamental difference.

Creative Destruction

Creative destruction is an economic process in which innovation and new technologies deliberately destroy old, inefficient market structures and jobs in order to create room for new, more productive, and more efficient businesses. The term was popularized by the Austrian economist Joseph Schumpeter in his 1942 book *Capitalism, Socialism and Democracy*.

By the *Encyclopédie*, do you mean Diderot, Voltaire, and others who believed they could gather and categorize all human knowledge?

Yes, Diderot and the *Encyclopédie*. The second condition is the protection of property rights. Establishing enforceable property rights required the English Revolution of 1688 and, later, the French Revolution and Napoleon in France. Before that, the king could expropriate your property at any time.

The third condition is creative destruction, which was made possible by competition among European countries.

The problem is that established firms often try to prevent new entrants from successfully entering the market. If you had been an innovator in France and the government had colluded with incumbent firms to block your innovation, you could have moved to England or Switzerland. Competition among European countries made it possible to preserve creative destruction.

Thus, at the beginning of the nineteenth century, Europe satisfied all three conditions necessary for economic growth: cumulative innovation, the protection of property rights, and creative destruction. Without these three conditions, sustained innovation cannot be achieved. China did not have them.

Today, Europe has protection of property rights. However, businesses complain that we do not have enough competition. In reality, we do not have creative destruction because governments rescue companies and banks during crises. Would you agree with that?

We do not have enough competition because we still have a fragmented market. We do not have a genuine single market. That is the problem, and it is described in the so-called Draghi Report of September 2024. We need a true single market.

Don't you think that the climate agenda has moved to the sidelines in Europe?

Yes, but the problem with climate policy in Europe is that too much emphasis has been placed on carbon taxes and too little on green industrial policy.

Once again, in the name of competition policy, we eliminated industrial policy. But green industrial policy is exactly what we need now. We need a green DARPA (the U.S. Department of Defense's research and development agency, editor's note).

The United States has such an agency, and it also adopted the Inflation Reduction Act (a landmark federal law passed in 2022 aimed at reducing inflation in the costs of prescription drugs, energy, and climate change primarily through massive investments in U.S. manufacturing, editor's note).

China has a highly effective green industrial policy. That is precisely why it has become the leader in electric vehicles and solar panels.

Europe, by contrast, has remained hostile to industrial policy. Yet if there is one area where industrial policy is indispensable, it is green innovation.

Europe relied almost exclusively on carbon taxes. You cannot solve the climate problem with carbon taxes alone. A carbon tax is a stick. You also need a carrot.

How should green industrial policy be supported?

This negative reaction occurred because climate policy was implemented primarily as punishment. Businesses felt they were being penalized. It was never presented as an opportunity for growth. That is the problem.

The solution is to create a green DARPA agency. We need one DARPA focused on defense and artificial intelligence and another focused on green technologies. That is the way forward.

But these things are very expensive...

Yes, but they are investments. You cannot treat all expenditures in the same way. Spending on pensions is not the same as spending on innovation. Investments should not be regarded merely as costs.

An investment is an investment.

Do you think Europe still has the capacity to borrow and create common debt?

Absolutely. We did it during the COVID-19 pandemic. At that time we borrowed jointly, and we still have the capacity to borrow today.

In return, however, the member states must manage their public finances responsibly. There is no other way.

Today, there are essentially three models of economic policy: the United States, which is becoming increasingly isolationist; China, with its strong state intervention; and then Europe. Which of them do you think works best?

If China and the United States engage in dumping or wage and price wars, we should respond. Europe primarily represents a set of values, and we should be able to defend ourselves. If other countries impose tariffs on us, we should be prepared to retaliate. We have the necessary instruments at our disposal.

But again, I would use them primarily as threats rather than putting them into practice whenever possible. If they attack us, we should defend ourselves. If a country dramatically raises tariffs against Europe, Europe should respond collectively. Ultimately, however, the key is innovation. That is the best way to deal with these challenges.

Everyone agrees that we must innovate. Politicians repeat it constantly. So why are we not innovating in Europe?

There are specific ways to achieve that. This is essentially Draghi's plan.

Innovation requires a genuine single market, a capital markets union, institutional investors, DARPA-style programs, and long-term funding for research. These are concrete innovation policies. I am not speaking in abstract terms.

I believe Germany is becoming increasingly willing to move in this direction. The middle generation in Germany—economists such as Jakob von Weizsäcker—has a growing influence and identifies much more strongly with this approach than the previous generation did.

Perhaps one final question. France has a generous social policy, but at the same time a major problem with inequality in society. There is enormous tension in French society, and opinion polls suggest that extremist candidates led by Jordan Bardella have a real chance of becoming the next president. How would you address this?

It depends on which inequality you mean.

If you look at indicators such as the Gini coefficient (which measures inequality in wealth and income, editor's note), overall inequality in France has not increased very much. The real problem is social mobility. My main concern is not the rich but the poor. I do not mind the existence of wealthy people as long as society does not prevent new entrepreneurs and new talent from emerging. The important thing is to address poverty. We must fight poverty traps and improve social mobility. That is why education is so important. We need an education system that promotes equal opportunity. The fundamental way to improve social mobility is through education and employment. People need jobs where they can develop, thrive, and move upward.

So you do not see a problem in the fact that a narrow elite is extremely wealthy?

Of course, extremely wealthy individuals can accumulate considerable power. That is why economic policy is important—to ensure that incumbent players do not prevent newcomers from entering the market.

The rules governing the financing of economic policy are also important. We must ensure that wealthy individuals cannot simply buy political influence.

Another problem may arise in the future if some people become billionaires thanks to artificial intelligence.

In that case, they should have a choice: either establish foundations and dedicate part of their wealth to society, or face very high inheritance taxes.

However, I would tax realized wealth, not unrealized wealth. I disagree with proposals such as those put forward by Gabriel Zucman (a French-American economist specializing in tax havens, editor's note), which would tax unrealized wealth. That would discourage the creation of "unicorns," and that would be harmful.

The emphasis should be on taxing realized wealth, not unrealized wealth.

What impact do you think artificial intelligence will have on our future?

Artificial intelligence has enormous growth potential because it automates tasks in the production of goods and the provision of services, while also making it easier to discover new ideas.

The main risk is a lack of competition. If the market is controlled by only a handful of companies, they may prevent new players from entering. That is why competition policy is indispensable.

At the same time, we need an industrial policy for artificial intelligence. We need new computing centers and data centers. This is another example of how a well-designed industrial policy can complement competition policy.

We need competition—that is, open-source development—and we must avoid excessive regulation, because it discourages new market entrants.

We also need measures such as the Digital Markets Act and broader access to data throughout the AI value chain.

To build local computing and data infrastructure, we therefore need both a strong competition policy and a smart industrial policy.

That sounds great, but the largest AI companies are extraordinarily powerful. They have enormous financial resources and are able to lobby governments very effectively to advance their own interests.

Exactly. That is why we must be very careful.

In a sense, we can already observe this. Trump appears to listen very closely to these companies.

In Europe, we must create an environment for new players. An encouraging sign is that Yann LeCun (a French-American computer scientist working in artificial intelligence, editor's note) wants to establish a new company in Europe.

We also have companies such as Mistral AI, which have achieved great success in technology. The best thing about artificial intelligence is that there are always new technological revolutions waiting just around the corner. To benefit from them, we need a good competition policy and a robust venture capital market.

And do you know why Europe lacks sufficient venture capital?

Because we do not have enough pension funds like those in Sweden.

Sweden is a good example. It has succeeded in building strong pension funds, and those funds have helped support venture capital. There is one more problem: excessive bureaucracy. Too much bureaucracy discourages venture capital investment and entrepreneurial activity.

What concerns you most when you think about your grandchildren—that is, the next generation?

I do not have grandchildren yet, so I do not have to answer that question personally.

But if I did have grandchildren, I would want to ensure that they receive a good education so that they can find meaningful work. I would want them to live in a climate-friendly environment. My concerns would relate to the climate, employment, and opportunity. I would want them to prosper, to have jobs they enjoy, and to be able to develop their talents. Work is immensely important. People enjoy life when they feel appreciated. Having a job—or an education that leads to meaningful work—enables people to grow, develop, and feel that their work has purpose.

Seznam Zprávy

ZPRÁVY BYZNYS MAGAZÍN ZDRAVÍ KULTURA PODCASTY NEWSLETTERY

BYZNYS REALITY FINANCE AGENDA INSIDE TALKS FIRMY B2B SEZNAM NATIVE KOMENTÁŘE Z BYZNYSU

Klienti psích hotelů jsou náročnější. Čtělí pro psa gauč i lososa na páře

Cenové stropy na benzín a naftu mohou skončit. Vláda rozhodne o další regulaci

Krize je za námi, říká největší český výrobce kol. Přesto musel propouštět

Lidé z okruhu Romana Zoušalky mají vliv i v podcastové platformě Vlny

Špatné tlačítko, drahé tlačítko. Na co dát pozor při práci s karbou v ordině

Kdo bude chytit, ten to obejde. Hospodář se chytal na CCT a vskot své

Zprávy » Byznys » Byznys | Trendy » Nobelista Aghion: Evropa brala uhlíkovou daň jako bič. Potřebuje ale také cukr

Nobelista Aghion: Evropa brala uhlíkovou daň jako bič. Potřebuje ale také cukr

JIRÍ ZATLOUKAL

» sledová: 372

18:25 Chcete-li článek poslouchat, přihlaste se

📄 aťack 📱 Setel 🗨 77

Philippe Aghion na CCT. RGE-LT

27. 6. 2026 17:43

Pro hospodářský růst jsou zásadní inovace. A v Evropě musíme podporovat zelenou hospodářskou politiku, říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion.

Francouzský ekonom Philippe Aghion obdržel loni Nobelovu cenu za výzkum inovací a kreativní destrukce. Ve druhé části rozhovoru pro Seznam Zprávy mluví o tom, co je třeba v Evropě udělat, aby byl starý kontinent znovu konkurenceschopný ([první část je tady](#)).

„Musíme bojovat proti pastím chudoby a zlepšovat sociální mobilitu. Proto je tak důležité školní vzdělání. Základním způsobem, jak zlepšit sociální mobilitu, je vzdělání a zaměstnanost. Lidé potřebují pracovní

STALO SE V BYZNYSU

8:19

Klienti psích hotelů jsou náročnější. Čtělí pro psa gauč i lososa na páře

9:19

Cenové stropy na benzín a naftu mohou skončit. Vláda rozhodne o další regulaci

8:40

Krize je za námi, říká největší český výrobce kol. Přesto musel propouštět

DALŠÍ ČLÁNKY

místa, kde se mohou rozvíjet, vzkvétat a postupovat nahoru," říká Aghion, který navštívil Prahu, aby převzal čestný doktorát Univerzity Karlovy.

Kromě toho je dlouholetým členem Výkonného a dozorčího výboru CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

Restlma

Myslíte si, že by Evropa měla zavést další cla vůči Číně a Spojeným státům?

Sebastian Aghion

**Co jsme jedli dříve a co jíme dnes?
Náš jídelníček se proměnil více,
než si uvědomujeme**

Nemyslím si, že cla jsou jediným řešením. Domnívám se, že bychom měli s Čínou uzavřít dohodu, která by se blížila tomu, co navrhuje Mark Carney (premiér Kanady, pozn. red.). Měli bychom Číně říci: „Chcete přístup na náš trh. Dobře. Ale musíte tady podnikat prostřednictvím společných podniků. Výrobky prodávané v Evropě by měly být vyráběny čínsko-evropskými společnými podniky se sídlem v Evropě, které zaměstnávají evropské pracovníky. A musíte nám předávat technologie.“

30

V minulosti jsme Číně předávali technologie my. Nyní by tento transfer měl probíhat obousměrně. Pokud Čína bude souhlasit, získá přístup na náš trh. Pokud ne, nezíská ho. Cla bych používal hlavně jako hrozbu. V šachu je někdy hrozba silnější než samotný tah. Takto bych přistupoval k jednáním s Čínou.

Německo tak předávalo Číně technologie a nyní trpí jeho automobilový a chemický průmysl. Nyní je tedy čas získat něco od Číny?

Přesně tak. Proto musí být předávání technologií obousměrné a vázané na společné podniky. Myslím, že pokud s Čínou budeme jednat tímto způsobem, můžeme dosáhnout něčeho pozitivního. Evropa by samozřejmě musela koordinovat své kroky, to je zásadní.

Věříte, že vaše rodná Francie může znovu převzít vedoucí roli v Evropě?

Nejde jen o Francii. Bez Francie se nic nedá udělat, ale stejně tak se nic nedá udělat bez Německa a Spojeného království. Tyto tři země jsou nepostradatelné. Zároveň, pokud se chce připojit například Česká republika, pak je vítána. Důležité je věřit, že jsme všichni součástí stejného projektu. Myslím, že nás čeká dobrá budoucnost.

**Očima byznysu: Evropský rozpočet
na rozcestí. Kdo tedy zaplatí
budoucnost EU?**

8. 9. 2026 15:45

Restlma

Existuje v Evropě nějaká země, jejíž sociální a ekonomický model by se měl napodobovat?

Z ekonomického hlediska mi je nejbližší dánský model flexicurity

(sociální model kombinující flexibilitu trhu práce a jistoty pro zaměstnance, pozn. red.). Myslím, že Dánsko je v tomto napřed. Zároveň je Evropa jako celek blíže Dánsku než Spojeným státům, a to je důležité. Potřebujete inkluzivní model, protože lidé, kteří zůstávají pozadu, mají sklon obracet se k populismu. V tom spočívá nebezpečí.

Vzpomínám si, že během transformace v 90. letech 20. století si Leszek Balcerowicz (někdejší premiér Polska a strůjce ekonomické transformace, pozn. red.) dělal legraci ze sociálního modelu západní Evropy. Říkal: „Budeme se inspirovat Spojenými státy.“

Ale sociální přístup má svou hodnotu. Například Margaret Thatcherová udělala ve Spojeném království mnoho dobrého, ale protože nevěnovala dostatečnou pozornost sociálním otázkám, nakonec došlo k brexitu. Trump je dalším příkladem. Ve Spojených státech nebyli ti, kteří na globalizaci trtili, dostatečně podporováni. Pokud společnost není inkluzivní, je třeba zaplatit velmi vysokou cenu.

Velmi dobře to na příkladu Americký popsal ekonom a nositel Nobelovy ceny Angus Deaton v knize *Deaths of Despair* (rozhovor pro Seznam Zprávy [zde](#)).

V Dánsku se úmrtí z beznaděje v tomto smyslu nevyskytují. V podstatě tam nejsou. Když lidé v Dánsku přijdou o práci, nemá to žádný významný negativní dopad na jejich zdraví. Jeden můj kolega to empiricky prokázal.

Philippe Aghion (69)

- je profesorem na Collège de France, na INSEAD a na London School of Economics a členem Econometric Society a Americké akademie umění a věd
- jeho výzkum se zaměřuje na ekonomii inovací a růstu. Společně s Peterem Howittem stál u zrodu takzvané schumpeterovské teorie růstu, která se stala hlavním paradigmatem pro analýzu vzájemného působení mezi růstem, inovacemi, tržní strukturou a dynamikou podniků
- velká část této práce je shrnuta v jejich společných knihách *Endogenous Growth Theory* (MIT Press, 1998) a *The Economics of Growth* (MIT Press, 2009), a *The Power of Creative Destruction* (společně s C. Antoninem a S. Bunelem), která vyšla v roce 2021
- v roce 2025 mu byla udělena Cena Švédské národní banky za ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela společně s Peterem Howittem za jejich práce o teorii udržitelného růstu prostřednictvím kreativní destrukce s Joelem Mokyr

Ročník 2025

Vaší hlavní tezí je, že hospodářský růst pramení z inovací. Jak ale vysvětlíte, že před 18. stoletím v podstatě žádný růst neexistoval?

To je přesně otázka, kterou se můj kolega Joel Mokyr (*americko-izraelský ekonom, pozn. red.*) pokusil vysvětlit. Pro růst poháněný inovacemi jsou zapotřebí tři podmínky. Za prvé, je zapotřebí kumulativní inovace, jinými slovy každý inovátor musí být schopen navázat na předchozí inovace. To je princip „stát na ramenou gigantů“.

Za druhé, je zapotřebí ochrana vlastnických práv, aby inovátoři mohli získat část výnosů ze svých vynálezů. Za třetí je zapotřebí kreativní destrukce. Evropa byla prvním místem, kde se všechny tři podmínky spojily, zejména na počátku 19. století, kdy začala průmyslová revoluce. Prvotním předpokladem revoluce byla existence univerzit a otevřeně

intelektuální prostředí. Encyklopedie a šíření znalostí umožnily kumulativní inovace.

33

Čína přinesla mnoho významných vynálezů, ale neměla odpovídající instituce, jako otevřené univerzity, ani stejný druh intelektuální infrastruktury, která podporovala kumulativní inovace. To je zásadní rozdíl.

Kreativní destrukce

Kreativní destrukce je ekonomický proces, při kterém inovace a nové technologie záměrně ničí staré, neefektivní tržní struktury a pracovní místa, aby vytvořily prostor pro nově, produktivnější a efektivnější podnikání. Tento termín zpopularizoval rakouský ekonom Joseph Schumpeter ve své knize *Kapitalismus, socialismus a demokracie* z roku 1942.

Encyklopedií máte na mysli Diderota, Voltairea atd., kteří věřili, že shromáždí a kategorizují veškeré lidské vědění?

Ano, Diderota a Encyklopedii. Druhou podmínkou je ochrana vlastnických práv. K zavedení závazných vlastnických práv bylo zapotřebí revoluce v Anglii v roce 1688, a později Francouzské revoluce a Napoleona ve Francii. Předtím vás král mohl kdykoli vyvlastnit. Třetí podmínkou je kreativní destrukce, kterou umožnila konkurence mezi evropskými zeměmi.

Problém spočívá v tom, že zavedené firmy se často snaží zabránit novým hráčům, aby úspěšně vstoupili na trh. Kdybyste byli inovátorem ve Francii a vláda se spojila se zavedenými firmami, aby vaši inovaci zahlokovala, mohli jsme se přestěhovat do Anglie nebo do Švýcarska. Konkurence mezi evropskými zeměmi umožnila udržet kreativní destrukci.

Restring

Na počátku devatenáctého století tedy Evropa splňovala všechny tři podmínky nezbytné pro hospodářský růst: kumulativní inovace, ochranu vlastnických práv a kreativní destrukci. Bez těchto tří podmínek nelze dosáhnout trvalé inovace. Čína je neměla.

Dnes máme v Evropě ochranu vlastnických práv. Podniky si však stěžují, že nemáme dostatek konkurence. Ve skutečnosti nemáme kreativní destrukci, protože vlády během krizí firmy i banky zachraňují. Souhlasil byste s tím?

Nemáme dostatek konkurence, protože stále máme segmentovaný trh. Nemáme skutečný jednotný trh. To je problém a to popisuje tzv. Draghiho zpráva ze září 2024. Potřebujeme skutečný jednotný trh.

Nezdá se vám, že se v Evropě dostala klimatická agenda na okraj zájmu?

34

Ano, ale problém s klimatickou politikou v Evropě spočívá v tom, že se kladl příliš velký důraz na uhlíkové daně a malý důraz na zelenou průmyslovou politiku. Opět jsme ve jménu politiky hospodářské soutěže eliminovali průmyslovou politiku. Ale zelená průmyslová politika je přesně to, co nyní potřebujeme. Potřebujeme zelenou DARPA (*výzkumná a vývojová agentura ministerstva obrany USA, pozn. red.*).

Ve Spojených státech mají tuto agenturu, a navíc přijali zákon o snižování inflace (*Inflation Reduction Act*), který přelomem fiskálního vývoje z roku 2022

imale (imobilní realitou tak je přeměny realitní sektor a tomu vše, jehož cílem je omezit inflaci cen léků, energie a klimatických změn především prostřednictvím masivních investic do průmyslové výroby v USA, pozn. red.). V Číně mají velmi účinnou zelenou průmyslovou politiku. Právě díky tomu se stali lídry v oblasti elektromobilů a solárních panelů.

Evropa naopak zůstala vůči průmyslové politice nepřátelská. A pokud existuje jedna oblast, kde je průmyslová politika nezbytná, jsou to zelené inovace. Evropa se spoléhala téměř výhradně na uhlíkové daně. Klimatický problém nevyřešíte pouze uhlíkovými daněmi. Uhlíková daň je bič. Potřebujete také cukr.

Když zaplatíme, ať to není moc. Co doopravdy přinese uhlíková daň za benzín

11. 7. 2025 11:30

Jak zelenou průmyslovou politiku podpořit?

K této negativní reakci došlo, protože klimatická politika byla prováděna především jako trest. Podniky měly pocit, že jsou penalizovány. Nikdy to nebylo prezentováno jako příležitost k růstu. V tom je ten problém. Řešením je vytvořit zelenou agenturu DARPA. Potřebujeme jednu DARPA zaměřenou na obranu a umělou inteligenci a druhou zaměřenou na zelené technologie. To je cesta vpřed.

Tyto věci jsou ale velmi nákladné ...

Ano, ale jsou to investice. Nelze ke všem výdajům přistupovat stejným způsobem. Výdaje na důchody nejsou totéž jako výdaje na inovace. Investice by se neměly považovat za pouhé náklady. Investice je investice.

Myslíte si, že Evropa má stále schopnost půjčovat si a vytvořit společný dluh?

Rozhodně. Udělali jsme to během pandemie covid-19. Tehdy jsme si společně půjčili, a i dnes máme schopnost si půjčovat. Na oplátku však členské státy musí zodpovědně spravovat své veřejné finance. Jinak to nejde.

V současnosti existují v zásadě tři modely hospodářské politiky: Spojené státy, které se stávají stále izolacionističtějšími, dále Čína se silnou intervencí státu, a pak Evropa. Který z nich podle vás funguje nejlépe?

Pokud se Čína i USA dopouštějí dumpingu nebo vedou mzdové a cenové války, měli bychom reagovat. Evropa představuje především soubor hodnot a měli bychom být schopni se bránit. Pokud na nás jiné země uvalí cla, měli bychom být připraveni na odvetná opatření. Máme k tomu k dispozici nástroje.

Ale opět bych je používal především jako hrozby, nikoli je uvádět do praxe, pokud to bude možné. Pokud na nás zaútočí, měli bychom se bránit. Pokud země dramaticky zvýší cla vůči Evropě, měla by Evropa reagovat kolektivně. Klíčem je však v konečném důsledku inovace. To je nejlepší způsob, jak se s těmito výzvami vypořádat.

Realita

82

Všichni se shodují na tom, že musíme inovovat. Politici to neustále opakují. Proč tedy v Evropě neinovujeme?

Existují konkrétní způsoby, jak toho dosáhnout. To je v podstatě Draghiho plán. Inovace vyžadují skutečně jednotný trh, unii kapitálových trhů, institucionální investory, programy ve stylu DARPA a dlouhodobě financování výzkumu. To jsou konkrétní inovační politiky. Nemluvíme v abstraktních pojmech.

Reklama

Myslím, že Německo je stále více ochotné se tímto směrem ubírat. Střední generace v Německu, ekonomové jako Jakob von Weizsäcker, má čím dál větší slovo a ve srovnání s předchozí generací se s tímto přístupem mnohem víc ztotožňuje.

Komentář: Co by si měl Babiš přečíst, než dotáhne vládní program

6. 11. 2023 7:20

Možná ještě jedna závěrečná otázka. Francie má štědrou sociální politiku, ale zároveň velký problém s nerovnostmi ve společnosti. Ve francouzské společnosti je obrovské napětí a v průzkumech na příštího prezidenta mají šanci extrémističtí kandidáti v čele s Jordanem Bardellou. Jak byste to řešil?

Reklama

Záleží na tom, kterou nerovnost máte na mysli. Pokud se podíváte na ukazatele, jako je Giniho koeficient (*měří nerovnosti v bohatství a příjmech, pozn. red.*), celková nerovnost ve Francii se příliš nezvýšila. Skutečným problémem je sociální mobilita. Mou hlavní starostí nejsou bohatí, ale chudí. Nevadí mi, že existují bohatí lidé, pokud společnost zároveň nebrání v rozvoji nových podnikatelů a nových talentů.

Důležité je se zabývat chudobou. Musíme bojovat proti pastím chudoby a zlepšovat sociální mobilitu. Proto je tak důležité školní vzdělání. Potřebujeme školský systém, který podporuje rovné příležitosti. Základním způsobem, jak zlepšit sociální mobilitu, je vzdělání a zaměstnanost. Lidé potřebují pracovní místa, kde se mohou rozvíjet, vzkvétat a postupovat nahoru.

Nevidíte tedy problém v tom, že úzká elita je extrémně majetná?

Samozřejmě, že velmi bohatí jedinci mohou nashromáždit značnou moc. Proto je důležitá hospodářská politika, aby se zajistilo, že stávající hráči nebudou bránit nováčkům ve vstupu na trh. Důležitá jsou také pravidla pro financování této hospodářské politiky. Musíme zajistit, aby si bohatí jedinci nemohli jednoduše koupit politický vliv. V budoucnu může vyvstat další problém, až se někteří lidé díky umělé inteligenci stanou miliardáři.

V takovém případě by měli mít na výběr: buď založit nadace a věnovat část svého bohatství společnosti, nebo uvalit velmi vysoké dědické daně. Já bych však zdanil realizované jmění, nikoli nerealizované. Nesouhlasím s návrhy, jako jsou ty od Gabriela Zucmana (*francouzsko-americký ekonom, který se specializuje na daňové ráje, pozn. red.*), které by zdanily nerealizované jmění. To by odradilo od vzniku „jednorozců“, což by bylo

Reklama

škodlivé. Důraz by měl být kladen na zdanění realizovaného jmění, nikoli nerealizovaného.

Jaký dopad bude podle vás mít umělá inteligence na naši budoucnost?

Umělá inteligence má obrovský růstový potenciál, protože automatizuje úkoly při výrobě zboží a poskytování služeb a usnadňuje objevování nových nápadů. Hlavním rizikem je nedostatek konkurence. Pokud trh ovládá jen hrstka firem, mohou zabránit vstupu nových hráčů. Proto je politika hospodářské soutěže nezbytná.

Zároveň potřebujeme průmyslovou politiku v oblasti umělé inteligence. Potřebujeme nová výpočetní centra a datová centra. To je další příklad toho, jak dobře koncipovaná průmyslová politika může doplňovat politiku hospodářské soutěže.

Potřebujeme konkurenci, tj. vývoj na bázi otevřeného zdrojového kódu a vyhýbání se nadměrné regulaci, protože ta odrazuje nové účastníky trhu. Potřebujeme také opatření, jako je zákon o digitálních trzích (Digital Markets Act), a širší přístup k datům v celém hodnotovém řetězci umělé inteligence. K vybudování místní výpočetní a datové infrastruktury tedy potřebujeme jak silnou politiku hospodářské soutěže, tak chytrou průmyslovou politiku.

Očima byznysu: Nepředvídatelné se stává realitou. Černé labutě mění ekonomiku

25. 4. 2020 14:55

Zní to skvěle, ale největší společnosti v oblasti umělé inteligence jsou nesmírně mocné. Disponují obrovskými finančními zdroji a dokážou velmi účinně lobbovat u vlád, aby prosadily vlastní zájmy.

Přesně tak. Proto musíme být velmi opatrní. V jistém smyslu už to můžeme pozorovat. Trump zřejmě těmto společnostem velmi pozorně naslouchá. V Evropě musíme vytvořit prostředí pro nové hráče. Povzrudivým signálem je, že Yann LeCun (francouzsko-americký informatik působící v oblastech umělé inteligence, pozn. red.) chce v Evropě založit novou společnost.

Máme také firmy jako Mistral AI, které dosáhly velkého úspěchu v technologiích. Na umělé inteligenci je nejlepší to, že za rohem vždy čekají nové technologické revoluce.

Abychom z nich mohli těžit, potřebujeme dobrou politiku hospodářské soutěže a robustní trh s rizikovým kapitálem. A víte, proč v Evropě chybí dostatek rizikového kapitálu? Protože nemáme dostatek penzijních fondů, jako jsou ty ve Švédsku. Švédsko je dobrým příkladem. Podařilo se jim vybudovat silné penzijní fondy a ty pomohly podpořit rizikový kapitál. Existuje ještě jeden problém: nadměrná byrokracie. Příliš mnoho byrokracie odrazuje od investic rizikového kapitálu a podnikatelské činnosti.

Co vás nejvíce trápí, pokud jde o vaše vnoučata, tedy další generace?

ještě nemám vnoučata, takže na tuto otázku nemusím osobně odpovídat. Kdybych však vnoučata měl, chtěl bych jim zajistit dobré vzdělání tak, aby našla smysluplnou práci. Chtěl bych, aby žila v prostředí šetrném ke klimatu. Mé obavy by se týkaly klimatu, zaměstnanosti a příležitostí.

55

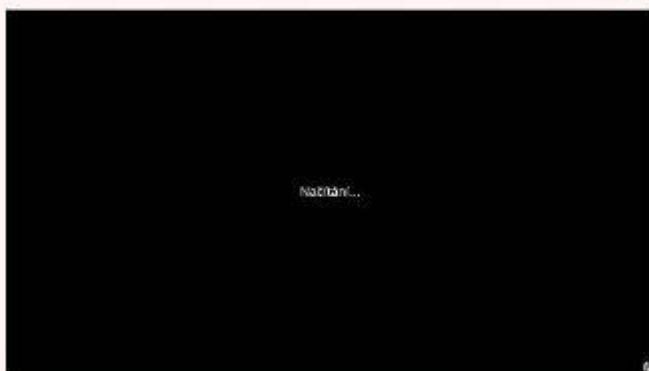
Chtěl bych, aby se jim dařilo, aby měla práci, která je baví, a aby mohla rozvíjet svůj talent. Práce je nesmírně důležitá. Lidé si užívají života, když cítí uznání. Mít práci, nebo vzdělání, které vede k smysluplné práci, umožňuje lidem růst, rozvíjet se a cítit, že jejich práce má smysl.

Redakce

Diskuze 17

Info X

Reklama

Související témata: Philippe Aghion | Nobelova cena za ekonomii | Inovace | kreativní destrukce | Francie | Konkurenceschopnost | Evropa

6. Klidně se zadlužme, ale hlavně ať už Česko vyčuhuje. Průměr je selhání, říká Švejnar

Online • **forbes.cz** (Podnikání / Marketing / PR) • 22. 6. 2026, 14:00

Vydavatel: **MediaRey, SE (cz-29145872)** • Autor: **Aneta Šaferová**

Dosah: 43 765 • GRP: 0.49 • OTS: 0.00 • AVE: 90000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Klidně se zadlužme, ale hlavně ať už Česko vyčuhuje. Průměr je selhání, říká Švejnar

Někdejší kandidát na prezidenta vidí vlastní život jako americký sen. Ve velkém rozhovoru pro český Forbes ekonom Jan Švejnar popisuje současnou Ameriku, své další politické ambice i to, proč mu nevádí další zadlužování Česka.

S velkým kelímkem latté ze Starbucksu a širokým úsměvem na tváři nemůže být jeho image američtější. Ekonom Jan Švejnar, profesor Kolumbijské univerzity v New Yorku a také spoluzakladatel Centra pro ekonomický výzkum a postgraduální studia **CERGE-EI** v Praze, vypadá ve svých třiasmdesáti výborně. Štíhlá vysoká postava prozrazuje skvělou kondičku, živé oči zase svěží mysl.

Když spolu procházíme historickou budovou v pražské ulici Politických vězňů, kde za první republiky sídlila národní banka a dnes už zmíněné akademické pracoviště zaměřené na moderní ekonomickou vědu, vypráví o tom, že právě setkávání se studenty z celého světa ho udržují v kondici.

„Vždycky studentům říkám: Teď se ukažte, chceme vidět, kam se dokážete dostat. Zjistěte, kde je váš limit. Strašně to motivuje. Ať děláte cokoli, je důležité usilovat o excelenci. Žijeme ve světě, kde vítěz bere vše. Nebo skoro vše,“ říká někdejší dlouholetý ekonomický poradce Václava Havla a rovněž vyzyvatel Václava Klause v prezidentské volbě roku 2008.

Dodnes má českoamerický profesor svůj život rozdělený mezi starý a nový svět. Na Kolumbijské univerzitě v New Yorku obvykle tráví podzimní semestr, pak se přesouvá do Česka, kde učí a odkud vyráží za kolegy ze svých výzkumných skupin do Varšavy nebo Londýna.

Jeho **CERGE-EI**, což je společné akademické pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd České republiky, letos slaví 35 let a dělá mu radost. Podařilo se z něj vytvořit špičkové centrum, které sdružuje ekonomy působící na světových univerzitách a v mezinárodních hodnoceních získalo nejvyšší možné hodnocení.

Jan Švejnar mluví soustředěně, myšlenky přesně formuluje, je vidět, že diskuse nad ekonomickými, ale i společenskými tématy ho baví. Ačkoli přiznává, že v Česku teď pobývá víc než dřív a své vědecké poznatky rád sdílí i s politickými špičkami, inspirací mu zůstává Amerika.

„Každému mladému člověku, který tam vyrazí, dodá smysl odvahy. Ukáže, že se s námi život nemazlí, dá mu příležitost uspět i neuspět, což je důležité. Amerika je velmi dobrou průpravou.“

Jaká je v současném New Yorku nálada?

Na běžné úrovni stejná jako jindy. Lidé chodí do restaurací, jazz klubů, i když podniky od covidu zavírají výrazně dřív. Večer město, které nikdy nespí, už do velké míry spí. Samozřejmě existují místa, jež jsou otevřená, ale celkově je vše posunuté.

Dokonce i koncept happy hour, kdy se bary a restaurace snaží přilákat hosty ještě před večerí na drink za výhodnější cenu, už není od pěti do sedmi, ale klidně už od čtyř, nebo dokonce tři odpoledne. V devět už pak někdy odcházíte z restaurace po večerí jako poslední.

Jak se do života propisuje politika Donalda Trumpa?

Na univerzitách, i na Kolumbijské, kde působím, byl dopad velmi silný. Prezident Trump si vzal nejlepší univerzity na mušku a dal jim obrovské pokuty, Kolumbijské dostala zhruba čtyři sta milionů dolarů, a dočasně srazil výzkumné granty. Než se je podařilo na základě dohod zase obnovit, docházelo třeba k takovým situacím, že laboratoře nemohly pokusným zvířatům pořizovat jídlo.

Po dohodě s Trumpovou administrativou byl také na univerzity dosazen dozor, tedy člověk, který se dívá, co univerzita dělá, co se tam děje. Pokud by se mu zdálo, že se nějak porušuje dohoda o nediskriminaci, mohl by vyvolat arbitrážní řízení. To se ale, myslím, zatím nestalo.

Cítíte omezování akademických svobod?

Přímo nic necítíme, diskuse ve třídách jsou stále velmi otevřené. Ale třeba Harvard se výrazně postavil proti tomu, že by chtěla vláda ovlivňovat to, jak tato univerzita funguje, jaké profesory najímá, že musí nahlašovat přestupky studentů na kampusu a podobně. Na celý víkend se na Harvardu sešlo nejen vedení, ale také absolventi, často z řad vlivných miliardářů, a společně se rozhodli, že tak velké zásahy nebudou tolerovat a budou se soudit.

Cítím, že všichni teď hledí k podzimním midterm volbám. Kdyby se opozičním demokratům podařilo získat většinu ve Sněmovně reprezentantů, možná s menší pravděpodobností dokonce i v Senátu, pak by to omezilo možnost Donalda Trumpa dělat tak obrovské kroky.

Proč s nimi mají univerzity takový problém?

Z hlediska vědy a výzkumu mají velice negativní dopad, protože právě americké univerzity jako nejlepší výzkumné instituce dlouhodobě ženou Ameriku kupředu. Pokud se najednou omezí příliv vládních peněz, je to problém.

Základní věda se musí financovat z peněz vlády, protože žádný soukromý podnik nebude financovat něco, co může mít návratnost třeba až sto nebo více let. To by před svými akcionáři neospravedlnil. Podniky jsou schopné a ochotné financovat aplikovaný výzkum, který s velkou pravděpodobností bude mít dopad během příštích pěti let.

Americký historik Timothy Snyder nedávno během návštěvy Prahy českému Forbesu řekl, že Spojené státy páchají sebevraždu. Použil byste také tak ostrá slova?

Timothy Snyder je jedním z akademiků, kteří z Ameriky odešli do Kanady. Pamatuji si, že když Kolumbijská univerzita začala jednat s Trumpem, Snyder to nazval kapitulací. Já sám pocházím ze země, kde byla cenzura a komunistická strana kontrolovala všechno, ale nemyslím si, že by Trump mohl instituce, svobodu myšlení, vyjadřování nebo soudní systém rozbít na dlouhou dobu. Tak černě to nevidím.

Trumpovy politické a ekonomické kroky sleduje se zatajeným dechem celý svět. Které podle vás mohou být nevratné?

Myslím, že většina z nich jsou vratné. Chod země Trump může ovlivňovat během svého volebního období, ale pak politické instituce a ekonomika mají šanci se z toho vzchopit. Nevratná bude tedy zcela jistě válka, tu nikdy neodčiníte ani nevrátíte zpátky. Destrukce a ztráta zůstanou, i když postavíte nové budovy.

Také příležitosti zůstanou nevyužité. Pozoruji, že z amerických univerzit odcházejí špičkoví mladí vědci do Evropy, do Kanady, ti už se pravděpodobně nevrátí. Ameriku to dlouhodobě nebude stát reputaci, ale zpomalí to technologický pokrok a růst úrovně.

Je Silicon Valley pořád tím, čím bývalo?

Je, a dokonce ještě víc než dřív. Teď jsem mluvil s Richardem Pivnickou, honorárním generálním konzulem České republiky v Kalifornii, který mi říkal, že se do oblasti kolem San Franciska stěhují noví lidé a univerzity, jež tam dosud nepůsobily, stavějí kampusy. A to všechno se stejným jmenovatelem – AI, AI, AI.

Silicon Valley je stále „place to be“ (to místo, kde být – pozn. red.), jede na špičce vlny umělé inteligence a bude zajímavé pozorovat, kam až to půjde. Přispívají k tomu i tamější špičkové univerzity Stanford a Berkeley, kde se prolíná čistá věda s aplikací a vývojem. Pochopitelně jsou tu ale také další centra jako New York, okolí Bostonu či Austin v Texasu.

Foto David Bernard

Která Trumpova ekonomická nařízení mají největší vliv na Evropu?

Určitě cla, ale rovněž tlak od velkých technologických korporací, jež chtějí, aby je Evropa příliš neregulovala a nevystupovala proti nim kriticky. Na to měla Evropa doposud obrovský vliv, když řekla ne, tak to bylo ne. Teď se víc prolínají politické a byznysové aspekty, technologické giganty požadují po americké vládě, aby pro ně protlačila cíle, které jako soukromé filmy samy vůči evropským regulátorům prosadit nedokážou.

Co vás osobně na Trumpově počínání nejvíc překvapilo?

Evropa, ale ani sami Američané nevěřili, že Trump půjde tak daleko, kam svými nařízeními a akcemi typu cla zašel. A s jakou rychlostí svá rozhodnutí mění. Jeho nejvýraznější charakteristikou je nepředvídatelnost. Nedá se na něj spolehnout jako na partnera, nevíme, jak bude jednat dnes, zítra, pozítří.

Dřív jsme mohli počítat s tím, že se něco s určitou pravděpodobností stane, a považovali jsme to za předvídatelné, teď je těžké odhadnout tu pravděpodobnost, že to půjde tím nebo jiným směrem. Tento typ nejistoty činí celkovou situaci, rozhodování na úrovni států, ale i firem a jednotlivců složitější.

Firmy potřebují predikovatelnost, aby se mohly rozhodovat například ohledně investic. Dobrým příkladem je i NATO, kdy v obranné aplikaci vyvstaly obavy, že by Trump nebyl úplně ochoten dodat sílu, která je potřebná a na níž NATO vlastně závisí.

Sám Jan Švejnar popisuje svůj životní příběh jako americký sen. Klukovi se Smíchova se krátce před maturitou na Gymnáziu Na Zatlance změnil život. Jeho tatínek se jako ekonom před rokem 1968 účastnil ekonomických diskusí, jak zavést tržní hospodářství do systému centrálního plánování. Tušil, že se po pražském jaru začne situace přirostávat, a ještě před invází a nástupem normalizace si začal hledat místo v zahraničí.

Naskytla se příležitost na univerzitě v nigerijském městě Ibadan a celá rodina tak získala výjezdní doložku na dva roky do této africké země. Jan i jeho mladší sestra se naučili v Nigérii anglicky, posléze se vrátili do Prahy, aby mohl Jan dokončit střední školu. Život ale karty zamíchal ještě jinak.

Janova cesta vedla v roce 1970 do Švýcarska, kam narychlo sám se svou sestrou utíkal vlakem za rodiči, a poté za velkou louží. Špičkové ekonomické vzdělání získal na Cornellově a Princetonské univerzitě ve Spojených státech, poté působil jako profesor na Cornellově, Pittsburské a Michiganské a dnes na Kolumbijské univerzitě v New Yorku.

Jak jste se z komunistické Prahy dostal do Ženevy?

Tatínek byl v roce 1970 z Nigérie pozvaný, aby pracoval na projektu v OSN v Ženevě, a tím se dostal do zorného pole československých úřadů. Normalizační situace v Československu se přirostovala, moje mladší sestra a já jsme zrovna chodili do školy v Praze a s rodiči jsme měli domluvené tajné kódy pro případ krize, všechny telefonáty byly odposlouchávané.

Když otce požádali, aby se vrátil do Prahy, protože mu musejí vydat nový pas, věděl, že to je léčka, nebyl totiž prověřený prosovětskými institucemi. Pas mu přece mohli vydat ve Švýcarsku na velvyslanectví. Sestře a mně v telefonu jen řekl: Okamžitě jedte navštívit strýčka. To byl náš kód a my jsme věděli, že musíme opustit Prahu a vyrazit do Ženevy za rodiči.

Uvažoval jsem, že když poletíme, musíme dopředu uvést jména na letenku, kdežto v půlnočním vlaku nebudeme budit takovou pozornost. Ve tři ráno jsme se objevili na hranicích a čekali, jestli nás budou mít na seznamu lidí, kteří sice mají platné výjezdní doložky, ale nemají být vypuštěni ven.

Skutečně si seznam procházeli, položili nám pár otázek, ale viděli, že jedeme nalehko, takže to vypadalo, že míříme na velikonoční prázdniny. Vlak se pohnul směrem do Německa a to určilo další vývoj.

Kudy vedla potom cesta do Ameriky?

Utekl jsem měsíc před maturitou a bez ní mě v Evropě nechtěli vzít na žádnou univerzitu. Říkali mi: Chápeme, že jste speciální případ, ale musíte si dodělat maturitu. Jenže ono to nebylo tak lehké, protože ve Švýcarsku například chtěli kromě matematiky nebo francouzštiny i švýcarský zeměpis či dějepis, zkrátka ekvivalent několika let studia.

Nechtělo se mi ztrácet čas a napadla mě taková startupová myšlenka. Věděl jsem, že v různých organizacích OSN působí profesori z amerických univerzit, tak jsem za několika z nich zašel a zeptal se, jestli bych náhodou na některé nemohl studovat.

Odvážnému štěstí přeje, napsali dopisy svým univerzitám a já dostal odpověď ze dvou dobrých škol, Cornellovy a Dukeovy univerzity. Psali, že sice nechápou detaily mého případu, ale ať přijedu jako speciální student, a když se osvědčím, bude to pro ně největší vysvědčení, které jim mohu dát, a přehodí mě do statusu normálního studenta. V sedmnácti jsem si tedy vzal kytaru, lyže a kufr a odjel na Cornell.

Foto David Bernard

Jaký to byl pro vás svět?

Když je mladý člověk cílevědomý a dá se do práce, ve světě, a v Americe především, se dá prorazit. Chce to velké nasazení, já jsem tehdy na Cornellu pracoval velmi tvrdě. Anglicky jsem uměl, ale četl jsem samozřejmě o hodně pomaleji než rodilí Američané, takže stovky stránek týdně a eseje byly pro mě šílený záhul.

I dnes rozhodně mladým lidem Ameriku doporučuji. Dodá člověku smysl odvahnosti, ukáže mu, že se život s člověkem nemazlí, ale dává mu příležitosti uspět i neuspět. Amerika je strašně dobrou průpravou, i když tam pak nezůstanete.

Co vás tahle tvrdá škola naučila?

Kromě toho, že jsem se stal specialistou na pracovní trhy, mzdy, nezaměstnanost a vyjednávání kontaktů, dalo mi to po lidské stránce i jisté zadostiučinění. Po doktorátu na Princetonské univerzitě jsem byl najatý znovu na Cornell jako asistent profesora. Začal jsem jezdit přednášet do Evropy a svoji přednášku jsem vždycky začal slovy: Před osmi lety jsem se snažil být vaším studentem, ale tehdy jste mě nevzali. Jsem rád, že jste dnes přišli na můj seminář.

Oni se smáli a říkali: Kdyby se to stalo dneska, tak bychom vás stále nemohli přijmout. Ukazuje to, jak je Evropa prkenná, jak není schopna využít talent. Naopak Amerika řekne: Tak se ukaž! Jestli po semestru odejdeš, získáš dobrou zkušenost, pokud zůstaneš, je to fantastické. Chceme tady mít nejlepší studenty.

Platí to i dnes?

Ano a musíme se z toho poučit. Svět je nyní ve všem velmi konkurenční. Sport je v tom dlouhodobě dobrým příkladem. Jako země máme spoustu sportovců v první dvacítky nebo třicítce, což je výborné, ale jen první tři dostanou medaile. Platí to i v byznysu, státní správě či vědě.

Dělat průměrný výzkum, který nemá velkou hodnotu, znamená utrácet peníze za nic. V Česku se léta říkalo: Hlavně nevyčuhuj, prosazovala se průměrnost, zlatá střední cesta. Svět je v tomhle úplně jiný. Mám spoluautory výzkumu v Polsku, často tam jezdím a vidím, že Poláci jsou všeobecně mnohem průraznější, požadují například svoje místo v Evropě i mezinárodních institucích.

Podobně třeba Portugalsko, které má deset milionů obyvatel jako my, není to žádná superekonomická velmoc, ale má generálního tajemníka OSN, měli předsedu Evropské rady, mají vysoce postavené lidi ve Světové bance, Mezinárodním měnovém fondu. A člověk si říká: Kde je Česko?

Proč to tak podle vás je?

Mladým Čechům chybějí vzory, že je možné, aby byl náš hlas ve světě slyšet. Nebavím se o soukromém sektoru, ale o veřejné správě. Pokud někdo získá špičkové vzdělání na zahraniční univerzitě, mělo by být v zájmu politicko-ekonomického managementu dostat takový talent do svých služeb a umožnit mu rychlý postup. Ale bývá to bohužel často naopak.

Měli bychom mít zájem o co nejschopnější státní správu, abychom měli co nejschopnější centrální banku, co nejschopnější univerzity, abychom jeli na té špičce. Jeden z nejcitovanějších ekonomů světa Joseph Stiglitz byl v Clintonově vládě hlavním ekonomickým poradcem, Obama si zase vybral Alana Kruegera.

Mimochodem, oba byli v řídicím a dozorčím výboru **CERGE-EI**. Vliv špičkových vědců na myšlení hlavních policy makerů, tedy těch, kdo vytvářejí hospodářskou a sociální politiku, je strašně důležitý.

Na dnešní mladé lidi se ale valí inspirace a vzory z celého světa, jsou to světoobčané...

Máte pravdu, vidím to i na našem pracovišti a jiných špičkových univerzitách. Studenti pracují v týmech, konkurují si v rámci zemí, vidí, jestli jsou lepší než student z Argentiny nebo Indie. Setkávají se s těmi, kdo budou v budoucnu v oboru působit ve firmách, v institucích, na univerzitách. Globalizace je obrovská a není dobré se jí vyhýbat, nesnažit se uzavřít.

Pamatuji si, jak se před několika lety po nepříliš zdárných výsledcích českých žáků v testech PISA, které srovnávají úroveň v zemích OECD, na ministerstvu školství debatovalo o tom, že bychom se možná těchto testů neměli účastnit. To není konstruktivní přístup, měli bychom se k neúspěšným věcem postavit čelem a asi změnit něco, co děláme.

Foto David Bernard

S jakou vizí jste začátkem devadesátých let zakládali **CERGE-EI**?

Už koncem osmdesátých let jsme s kolegy ekonomy viděli, že pravděpodobně dojde k převratu a vytvoří se tržní podmínky. Chyběli nám ale ekonomové vzdělaní v moderní západní ekonomické vědě a schopní sdílet ji s lidmi, kteří tvořili hospodářskou a sociální politiku.

S Josefem Zielem jsme se po pádu berlínské zdi rozhodli, že se pokusíme vytvořit pro bývalý sovětský blok špičkové ekonomické centrum, které by fungovalo přesně jako nejlepší americké univerzity. Požádali jsme řadu věhlasných ekonomů, třeba Philippa Aghiona, mimochodem laureáta Nobelovy ceny za ekonomii za rok 2025, aby s námi na tom konceptu začali pracovat.

Jak jste ho financovali?

Pracoval jsem ve Spojených státech a snažil se získat peníze, během devadesátých let se nám podařilo dostat asi dvacet milionů dolarů od různých nadací a vědecké zahraniční pomoci, později i od Evropské unie. Přesvědčili jsme prvního polistopadového rektora Univerzity Karlovy Radima Palouše, že bychom ekonomické pracoviště vytvořili v rámci univerzity pro postgraduální výuku.

V roce 1992 jsem byl požádán Akademií věd, abych vytvořil ekonomický ústav, takže jsme k CERGE připojili ještě dovětek EI. Jsme malé pracoviště, ale kvalita tu je. V mezinárodním hodnocení Univerzity Karlovy mělo **CERGE-EI** jako jediné pracoviště nejvyšší hodnocení A a Ekonomický ústav je obdobně špičkový v rámci Akademie věd. Problém je příznačně v tom, že **CERGE-EI**, ačkoli excelentní, není dostatečně financováno.

Proč je dobré v Praze takové pracoviště mít?

Během studia na Princetonu jsem viděl, že země, které mají dobrou hospodářskou politiku, jako třeba Spojené státy, fungují mnohem lépe, je tam vyšší míra blahobytu. Bylo jasné, že v bývalém sovětském bloku půjdou země buď nahoru, nebo dolů podle toho, jak se bude dělat hospodářská politika.

Vybrali jsme Prahu jako centrum pro celý bývalý východní blok, aby tu mohli studovat studenti z bývalého sovětského bloku, ale i Jugoslávie a Albánie, teď už máme studenty také z Mexika, Indonésie, Arménie nebo Afriky. Zhruba čtyřicet procent našich absolventů působí v soukromém sektoru, třetina má akademickou působnost, zbytek pracuje ve veřejné správě včetně mezinárodních institucí.

Své zkušenosti ze špičkových amerických univerzit Jan Švejnar uplatnil i v porevoluční transformaci rodné země. Koncem roku 1989 napsal Strategii ekonomické přeměny Československa, jejíž principy používala Světová banka a řada vlád ve střední a východní Evropě. V Praze byla přeložena do češtiny a částečně zakomponována do vládního programu, za kterým stál tehdejší ministr financí Václav Klaus.

Švejnar později působil jako ekonomický poradce prezidenta Václava Havla, v roce 2008 pak sám kandidoval v nepřímé volbě na post prezidenta, kde ho ve třetím kole druhé volby porazil právě Václav Klaus.

Během této doby souběžně pracoval na Michiganské univerzitě, kde do roku 2004 vedl Institut Williama Davidsona a v letech 2005 až 2012 byl ředitelem Centra pro mezinárodní politiku. V roce 2012 se stal profesorem na Kolumbijské univerzitě v New Yorku a ustavujícím ředitelem tamějšího Center on Global Economic Governance.

V Česku za svoji expertizu získal v roce 2024 medaili Za zásluhy I. stupně v oblasti vědy nebo Cenu Neuron na přínos světové vědě. Jako mezinárodně uznávaný profesor ekonomie je také osloven, aby navrhoval nominace na Nobelovu cenu za ekonomii.

Jak jako expert na strategii transformace hodnotíte 36 let porevolučního vývoje Česka?

Uděla se spousta práce. Máme hodně výborných firem, řadu jednotlivců, kteří ukázali, že je možné stát se bohatými a uspět v podnikání, řadu velice schopných mladých lidí a startupy, které začínají. Na druhou stranu bych očekával, že česká ekonomika půjde dopředu mnohem rychleji.

Před druhou světovou válkou i po ní jsme patřili mezi patnáct nejvyspělejších ekonomik světa, takže je na co navazovat. Oproti tomu třeba Polsko nikdy nebylo tak vyvinuté, ale tamější ekonomika si za posledních 36 let vede mnohem lépe než česká, roste životní úroveň i mzdy, které před 25 lety byly na polovině těch českých, a teď nás dostihují.

Foto David Bernard

Je tedy čas na druhou ekonomickou transformaci, což je i název iniciativy českých byznysmenů?

Myslím, že ano. Náš problém byl v tom, že jsme si přivodili tři recese, které jiné země do té samé míry nebo vůbec neměly. Ať jde o roky 1997 až 1998, nebo 2012 až 2013 a naposledy 2022 až 2023. Ani v jednom případě to nebyl externí šok pro celý region, vždycky jsme se sami střelili do nohy a oproti jiným ztratili pět až deset procent HDP, jež jsme nikdy nedostihli.

Po poklesu jsme jeli víceméně stejnou rychlostí jako okolní země, jen o několik procent níž. Ekonomický management včetně byrokracie, administrativy a regulace neumožňuje rozkvět, který by tu mohl být. Pro šikovné lidi, jež jsem zmínil, tady není tak pozitivní systém, jaký by mohl být. Částečně je to celoevropský fenomén, takže nejsme sami.

Jak náš potenciál naplnit?

Důrazem na kvalitu. Děláme spousta věcí, které jsou dobré, ale ne excelentní. Když se podíváme na hodnocení světových univerzit, naše univerzity jsou obvykle někde mezi 400. a 600. příčkou, nejsou v první stovce. Máme řadu vynikajících firem, ale také spousta těch, které jen tak tak přežívají, platí lidem nízké mzdy, jejich management není tak špičkový, jak by mohl být.

Dříve byla průměrnost o. k., ale teď už není, svět se změnil. Vítěz bere všechno jako na olympiádě. Být desátý je fantastické, ale není to na medaile. Ty dostanou jen první tři.

Pozoruji totéž, co v devadesátých letech, kdy Evropa zaspala digitální revoluci. Internet se vyvíjel souběžně v evropském CERN a na americkém ministerstvu obrany, ale zatímco z Americe se ve vývoji rychle přesunuli na výzkumné univerzity a pak do soukromého sektoru, evropské firmy na to nenaskočily. Ať už to bylo prostředím, nebo tím, že vrcholové akademici a manažeři firem nepochopili, že je to něco, co umožní obrovský pokrok. Evropa se stala uživatelem moderních technologií, ale ne vývojářským centrem.

A to se dnes znovu opakuje?

Ted' přichází stejná otázka s umělou inteligencí, která se vyvíjí ve Spojených státech a Číně, ale v Evropě tolik ne. Přirozeně nastává problém v tom, že evropské startupy potřebují kapitál, chtějí, aby je někdo koupil. Ale kdo koupí technologický startup? Velká technologická firma, ale ty jsou už většinou americké. Potom je těžké udržet v Evropě vývoj vlastních velkých moderních technologických firem, když chybí podhoubí. Dříve či později mladé talenty odejdou do Ameriky.

Ve kterém segmentu teď vidíte potenciál?

Nevybíral bych šampiony. Myslím, že to nejlepší, co může veřejný sektor udělat, je vytvořit podmínky pro podnikatele a podporovat startupy. Ve veřejných investicích by se vláda měla soustředit na rozvoj moderní infrastruktury. Česká republika je geograficky kompaktní, proto bychom měli mít síť rychlovlaků a dálnic, pak bychom nemuseli dělat komplikovanou regionální politiku, protože bychom byli jeden nebo dva protínající se regiony a ušetřili bychom spoustu peněz.

Dobrá infrastruktura by pro podnikatele znamenala možnost rychle se pohybovat, zvedla by se životní úroveň lidí, kteří by mohli žít na venkově a lehce se dostat do měst, nebo naopak. Zefektivnění ekonomické funkčnosti země pomůže podnikatelům, aby uspěli v mezinárodní konkurenci, protože vše, co je obchodovatelné, je vystaveno mezinárodní konkurenci. A vrácím se zpět ke vzdělání, na něž by měl stát dávat důraz. Věda a výzkum jsou hybnou pákou, která posunuje země kupředu.

Opakovaně jste se vyjádřil, že by se Česko nemělo bránit dalšímu zadlužování. Proč deficit rozpočtu nevnímáte jako problém?

Už dlouhá léta zdůrazňuji, že zadlužování může být produktivní nebo neproduktivní, jak pro stát, tak pro firmy či domácnosti, podle toho, jak kredit použijí. Všeobecně platí, že když je kredit použit na investice s návratností, která převyšuje úrokovou sazbu, tak půjčka vede k bohatství, jež převyšuje výšku splátek dluhu. V tomto případě dává smysl si vypůjčit a kredit produktivně využít.

Česká republika má problém, protože má nízký ekonomický růst a jen pomalu se zvyšuje životní úroveň občanů, zvlášť například v porovnání se zmíněným Polskem. Zároveň máme velmi nízké zadlužení – méně než 45 procent HDP.

V tomto kontextu dává smysl, aby vláda použila dluh k produktivním investicím – do moderní infrastruktury a velmi kvalitního vzdělání a vědy. To jsou oblasti, kde mají investice vysokou návratnost a budoucí bohaté generace bez problému takto vytvořený dluh splatí. Tak se ekonomicky vyvinula a vyvíjí řada zemí. V tomto kontextu nevidím deficit rozpočtu jako problém.

Bude podle vás do budoucna funkční koncept globalizace?

Myslím, že bude, ale v jiné fázi než dříve. Během covidu byla největší slabina v tom, že všechno bylo vsazeno na rychlý a levný přesun zboží po zeměkouli, což se ukázalo jako bod zranitelnosti. Podniky a firmy se nyní zajišťují, aby byly i v případě dopravních omezení schopné pokračovat ve výrobě. Utvrdila je v tom také zmíněná Trumpova cla, která měla obrovský negativní dopad. Ted' s umělou inteligencí to bude mít ještě další dimenzi.

Ale mezinárodní dělba práce bude pokračovat, firmy pořád hledají, jak vyrábět či spoluvyrábět tam, kde jsou nižší náklady. I když můžeme zároveň pozorovat, že evropské firmy přesouvají výrobu do jistějšího evropského unijního prostoru, kde se cítí kulturněji doma. Příkladem budiž Francie, která výrobu přenáší z francouzsky mluvících zemí v Africe a Asii například do Rumunska.

Foto David Bernard

Zmiňoval jste vývoj české versus polské ekonomiky. Čím to je, že máme v Česku více dolarových miliardářů, ale Polsko roste rychleji?

V Česku jsme měli skoro sto procent majetku v rukou státu a v devadesátých letech jsme převedli do soukromých rukou obrovské hodnoty, čtyřikrát až šestkrát tolik, co vyrobíme za rok. Oproti tomu Poláci už měli soukromý sektor v zemědělství a dál privatizovali mnohem méně, dosud je hodně velkých firem ve státních rukou. To je jedno z vysvětlení.

V jednom ze svých výzkumů jste s kolegy zkoumali, jestli země, kde mají miliardáři v rukou více kapitálu na jednotku HDP, rostou rychleji, nebo pomaleji. K čemu jste došli?

Zjistili jsme, že ačkoli jsou miliardáři velmi schopní a speciální lidé, tak v zemích, kde drží více majetku, je růst pomalejší. Rozdělili jsme je na ty, kdo se dostali k penězům sami, třeba Bill Gates, a ty, kteří je získali přes politické konexe, třeba Jelcin nebo indonéský diktátor Suharto.

Zjistili jsme, že negativní efekt je přivozem těmi, kdo získali bohatství vlivem politických konexí. A ti, kteří je neměli, nevykazovali ani pozitivní, ani negativní efekt.

Nabízí se tak další otázka: Proč ti, kdo jsou tak schopní jako Bill Gates nebo Mark Zuckerberg, nemají pozitivní efekt na ekonomiku? Nemáme to ještě prověřené, ale domníváme se, že to je tím, že v našich ekonomických odhadech zprůměrujeme

efekt jejich života. Zachycujeme je jak v rané fázi, kdy vytvářejí hodnotu, stávají se miliardáři a mohou mít pozitivní dopad, tak i v pozdější fázi, kdy se snaží zamezit ostatním firmám, aby jim konkurovaly.

Nakolik je dnešní ekonomika určovaná trhem a nakolik politikou a geopolitikou?

Trh je důležitý a samozřejmě ovlivňovaný politikou. Amerika je dobrým příkladem, kdy se velké firmy snaží ovlivňovat hospodářskou politiku a často jsou v tom úspěšné. Když jede Trump do Číny, doprovází ho velká skupina největších podnikatelů, takže dochází k mezihře mezi čistým trhem a hospodářskou politikou vlády.

A vraťme se k Evropě. V jednom z výzkumů, které právě dělám se spoluautory v Evropské investiční bance a na Univerzitě v Berkeley, ukazujeme, že evropské podniky nejsou tak efektivní jako americké, co se týče využití pracovních sil a kapitálu. Kdyby byl evropský systém tak efektivní jako americký, HDP by byl o čtyřicet nebo i více procent vyšší, což je obrovský rozdíl.

Takže ano, hospodářská politika je důležitá pro trhy a regulace je důležitá tam, kde trhy nejsou perfektní. Je dobré, aby se hospodářská politika snažila kompenzovat nedokonalost tím, že se snaží, aby monopolní síla nebyla příliš velká, protože to dělá deformace a snižuje životní úroveň.

A co vy a politika? Máte ještě do budoucna politické ambice?

Ne. Mám ambice dlouhodobě ovlivňovat diskurz ekonomické a hospodářské politiky. Sdílím svoje názory, jednak veřejně, jednak s lidmi, kteří tvoří nebo by mohli tvořit hospodářskou politiku. Jsem spíš neformální hlas, ani mu nechci říkat poradní. Chci podpořit rozhodování svými vědeckými znalostmi.

Foto David Bernard

Autor: Aneta Šaferová

Machine ENG translation:

Let's Get Into Debt if Necessary, but Above All Let's Make Sure Czechia Stands Out. Being Average Is Failure, Says Švejnar

forbes.cz, June 22, 2026

The former presidential candidate sees his own life as an American dream. In a major interview with Czech Forbes, economist Jan Švejnar describes today's America, his further political ambitions, and why he does not mind Czechia taking on more debt.

With a large Starbucks latte cup in his hand and a broad smile on his face, his image could hardly be more American. Economist Jan Švejnar, professor at Columbia University in New York and also co-founder of the Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute (CERGE-EI) in Prague, looks excellent at the age of seventy-three. His tall, slim figure reveals excellent physical condition, while his lively eyes suggest a fresh and active mind.

As we walk together through the historic building on Politických vězňů Street in Prague, which housed the national bank during the First Republic and today accommodates the aforementioned academic institution focused on modern economic science, he talks about how meeting students from all over the world is what keeps him in shape.

"I always tell my students: Now show us what you can do, we want to see how far you can get. Find out where your limits are. It is incredibly motivating. Whatever you do, it is important to strive for excellence. We live in a world where the winner takes all. Or almost all," says the former long-time economic adviser to Václav Havel and also the challenger of Václav Klaus in the 2008 presidential election.

To this day, the Czech-American professor divides his life between the old and the new world. At Columbia University in New York, he usually spends the fall semester, then moves to Czechia, where he teaches and from where he travels to meet colleagues from his research groups in Warsaw or London.

His CERGE-EI, a joint academic institution of Charles University and the Czech Academy of Sciences, is celebrating its 35th anniversary this year, and it makes him happy. It has become a top-level center bringing together economists working at universities around the world and has received the highest possible rating in international evaluations.

Jan Švejnar speaks with concentration, formulates his thoughts precisely, and it is clear that he enjoys discussions about economic as well as social issues. Although he admits that he now spends more time in Czechia than before and likes to share his academic insights with political leaders as well, America remains his inspiration.

"Anyone who goes there as a young person gains a sense of courage. It shows them that life does not treat us gently, but gives us opportunities to succeed as well as to fail, which is important. America is a very good training ground."

What is the mood like in present-day New York?

At the everyday level, it is the same as usual. People go to restaurants and jazz clubs, although since Covid businesses have been closing significantly earlier. In the evening, the city that never sleeps is, to a large extent, already asleep. Of course, there are places that remain open, but overall everything has shifted.

Even the concept of happy hour, when bars and restaurants try to attract guests before dinner with drinks at better prices, no longer runs from five to seven, but perhaps from four, or even three in the afternoon. By nine o'clock, you may sometimes be leaving a restaurant after dinner as the last guest.

How does Donald Trump's policy affect everyday life?

At universities, including Columbia, where I work, the impact has been very strong. President Trump targeted the best universities, imposed huge fines on them — Columbia received roughly four hundred million dollars — and temporarily cut research grants. Before they were restored through agreements, there were situations such as laboratories being unable to buy food for experimental animals.

Following an agreement with the Trump administration, oversight was also introduced at universities, meaning a person who monitors what the university does and what is happening there. If this person believed that some part of the non-discrimination agreement was being violated, they could initiate arbitration proceedings. But as far as I know, that has not happened so far.

Do you feel restrictions on academic freedom?

Directly, no. Discussions in classrooms remain very open. But Harvard, for example, strongly opposed the government trying to influence how the university operates, which professors it hires, requiring it to report student misconduct on campus, and similar measures. Over an entire weekend, not only the university leadership but also alumni — often influential billionaires — gathered at Harvard and jointly decided that they would not tolerate such major interventions and would take legal action.

I feel that everyone is now looking toward the midterm elections in the fall. If the opposition Democrats manage to gain a majority in the House of Representatives, and perhaps, with a lower probability, even in the Senate, it would limit Donald Trump's ability to take such sweeping steps.

Why do universities have such a problem with these measures?

From the perspective of science and research, they have a very negative impact, because American universities, as the world's leading research institutions, have long been driving America forward. If the flow of government money is suddenly restricted, it becomes a problem.

Basic science must be financed by government funds because no private company will finance something that may not generate returns for one hundred years or more. It could not justify that to its shareholders. Companies are capable of and willing to finance applied research that is very likely to have an impact within the next five years.

American historian Timothy Snyder recently told Czech Forbes during his visit to Prague that the United States is committing suicide. Would you use such strong words as well?

Timothy Snyder is one of the academics who left America for Canada. I remember that when Columbia University began negotiating with Trump, Snyder described it as capitulation. I myself come from a country where there was censorship and where the Communist Party controlled everything, but I do not think Trump could destroy institutions, freedom of thought, freedom of expression, or the judicial system for a long period of time. I do not see it that bleakly.

Trump's political and economic steps are being watched by the entire world with bated breath. Which of them do you think could be irreversible?

I think most of them are reversible. Trump can influence the functioning of the country during his term in office, but afterwards political institutions and the economy have a chance to recover. War, however, will certainly be irreversible; you can never undo or reverse it. The destruction and the losses will remain, even if you build new buildings.

Opportunities will also remain unused. I observe that top young scientists are leaving American universities for Europe and Canada; they will most likely never return. This will not permanently damage America's reputation in the long term, but it will slow technological progress and the growth of living standards.

Is Silicon Valley still what it used to be?

It is, and even more so than before. I recently spoke with Richard Pivnička, Honorary Consul General of the Czech Republic in California, who told me that new people are moving to the San Francisco Bay Area and universities that previously had no presence there are building campuses. And all of this has the same common denominator — AI, AI, AI.

Silicon Valley is still the “place to be” (the place where you want to be — editor’s note), riding at the forefront of the artificial intelligence wave, and it will be interesting to watch how far it goes. This is also driven by the leading universities there, Stanford and Berkeley, where pure science intersects with practical application and development. Naturally, there are also other centers, such as New York, the Boston area, or Austin, Texas.

Photo: David Bernard

Which of Trump’s economic measures have the greatest impact on Europe?

Certainly tariffs, but also pressure from large technology corporations that want Europe not to regulate them too heavily and not to take a critical stance toward them. Until now, Europe had enormous influence in this area: when it said no, it meant no. Now political and business aspects are becoming increasingly intertwined, and technology giants are asking the U.S. government to push through goals for them that they themselves, as private companies, are unable to achieve with European regulators.

What personally surprised you most about Trump’s actions?

Neither Europe nor Americans themselves believed that Trump would go as far as he has with his orders and actions such as tariffs. Nor did they expect the speed with which he changes his decisions. His most distinctive characteristic is unpredictability. He cannot be relied on as a partner; we do not know how he will act today, tomorrow, or the day after tomorrow.

Previously, we could assume that something would happen with a certain probability and considered that predictable. Now it is difficult to estimate the probability that events will move in one direction or another. This type of uncertainty makes the overall situation and decision-making at the level of states, companies, and individuals more complicated.

Companies need predictability in order to make decisions, for example regarding investments. NATO is also a good example: in the area of defense, concerns have emerged that Trump might not be fully willing to provide the strength that is needed and on which NATO essentially depends.

Jan Švejnar himself describes his life story as an American dream. A boy from Prague’s Smíchov district saw his life change shortly before graduating from Na Zatlance Grammar School. His father, an economist, had taken part before 1968 in economic discussions about introducing a market economy into a centrally planned system. He sensed that the situation would become more tense after the Prague Spring, and even before the invasion and the beginning of normalization, he began looking for a position abroad.

An opportunity arose at the university in the Nigerian city of Ibadan, and the entire family received permission to spend two years in that African country. In Nigeria, Jan and his younger sister learned English, and later they returned to Prague so that Jan could finish secondary school. But life had other plans.

In 1970, Jan’s journey led to Switzerland, where he hurriedly fled by train with his sister to join their parents, and then across the Atlantic. He received a top-level economic education at Cornell and Princeton universities in the United States, then worked as a professor at Cornell, the University of Pittsburgh, and the University of Michigan, and today at Columbia University in New York.

How did you get from communist Prague to Geneva?

In 1970, my father was invited from Nigeria to work on a United Nations project in Geneva, which brought him to the attention of the Czechoslovak authorities. The normalization situation in Czechoslovakia was becoming increasingly tense; my younger sister and I were attending school in Prague, and we had agreed with our parents on secret codes in case of a crisis. All telephone calls were being monitored.

When my father was asked to return to Prague because they needed to issue him a new passport, he knew it was a trap, because he had not been vetted by pro-Soviet institutions. They could have issued his passport at the embassy in Switzerland. He only said to my sister and me on the phone: “Go visit your uncle immediately.” That was our code, and we knew we had to leave Prague and travel to Geneva to join our parents.

I considered that if we flew, we would have to provide our names in advance on the plane tickets, whereas on a midnight train we would not attract as much attention. At three in the morning, we arrived at the border and waited to see whether we would be on the list of people who had valid exit permits but were not supposed to be allowed to leave.

They actually went through the list, asked us a few questions, but they saw that we were traveling light, so it looked as if we were going on Easter holidays. The train moved toward Germany, and that determined the course of events that followed.

Where did your journey to America lead from there?

I escaped one month before my graduation and without my diploma no university in Europe wanted to accept me. They told me: "We understand that you are a special case, but you need to complete your secondary education." But it was not that simple, because in Switzerland, for example, they required not only mathematics or French, but also Swiss geography or history — in short, the equivalent of several years of study.

I did not want to waste time, so I came up with a kind of startup idea. I knew that professors from American universities worked at various United Nations organizations, so I visited several of them and asked whether I might possibly be able to study at one of their universities.

Fortune favors the bold. They wrote letters to their universities, and I received responses from two good schools, Cornell and Duke. They wrote that although they did not fully understand the details of my case, I should come as a special student, and if I proved myself, it would be the greatest endorsement I could give them, and they would transfer me to the status of a regular student. At seventeen, I took my guitar, skis, and suitcase and left for Cornell.

Photo: David Bernard

What kind of world was it for you?

When a young person is determined and gets to work, it is possible to break through in the world, and especially in America. It requires enormous commitment; at Cornell, I worked extremely hard at the time. I knew English, but I naturally read much more slowly than native Americans, so hundreds of pages a week and writing essays were an incredible challenge for me.

Even today, I definitely recommend America to young people. It gives a person a sense of courage, shows them that life does not treat people gently, but gives them opportunities to succeed as well as to fail. America is an extremely good training ground, even if you do not stay there afterward.

What did this demanding experience teach you?

Apart from the fact that I became a specialist in labor markets, wages, unemployment, and building professional networks, it also gave me a certain sense of personal satisfaction. After earning my Ph.D. at Princeton University, I was hired back at Cornell as an assistant professor. I began traveling to Europe to give lectures, and I always started my presentation with the words: "Eight years ago, I tried to become your student, but at that time you did not accept me. I am glad that you have come to my seminar today."

They laughed and said: "If this happened today, we still would not be able to admit you." It shows how rigid Europe is, how unable it is to make use of talent. America, by contrast, says: "Show us what you can do! If you leave after one semester, you will gain valuable experience; if you stay, that is fantastic. We want the best students here."

Does this still apply today?

Yes, and we must learn from it. The world is now highly competitive in every respect. Sport has long been a good example. As a country, we have many athletes among the world's top twenty or thirty, which is excellent, but only the first three receive medals. The same applies to business, public administration, and science.

Doing average research that has no significant value means spending money for nothing. In Czechia, people used to say for years: "Above all, do not stand out." Average performance and the golden middle way were promoted. The world is completely different in this respect. I have co-authors in Poland, I travel there often, and I see that Poles are generally much more assertive. They demand, for example, their place in Europe and in international institutions.

Similarly, Portugal, which has ten million inhabitants like we do, is not some superpower economy, yet it has a secretary-general of the United Nations, has had a president of the European Council, and has highly positioned people in the World Bank and the International Monetary Fund. And one asks oneself: Where is Czechia?

Why do you think that is?

Young Czechs lack role models showing that it is possible for our voice to be heard in the world. I am not talking about the private sector, but about public administration. If someone receives a top-level education at a foreign university, it should be in the interest of political and economic management to bring such talent into public service and enable them to advance quickly. Unfortunately, the opposite is often true.

We should want the most capable public administration possible, so that we have the most capable central bank, the most capable universities, so that we remain at the forefront. One of the world's most cited economists, Joseph Stiglitz, was the chief economic adviser in Clinton's administration, while Obama chose Alan Krueger.

Incidentally, both of them served on the governing and supervisory board of **CERGE-EI**. The influence of top scientists on the thinking of key policymakers — those who create economic and social policy — is extremely important.

But today's young people are flooded with inspiration and role models from all over the world; they are global citizens...

You are right. I see it at our institution and at other top universities as well. Students work in teams, compete with one another across countries, and see whether they are better than students from Argentina or India. They meet those who will in the future work in their fields in companies, institutions, and universities. Globalization is enormous, and it is not good to avoid it or try to close ourselves off.

I remember that several years ago, after Czech pupils achieved rather poor results in the PISA tests, which compare educational levels among OECD countries, there was a discussion at the Ministry of Education about whether we perhaps should stop participating in these tests. That is not a constructive approach. We should face unsuccessful outcomes directly and probably change something we are doing.

Photo: David Bernard

With what vision did you establish **CERGE-EI** at the beginning of the 1990s?

Already at the end of the 1980s, my fellow economists and I saw that a political transformation was likely to occur and that market conditions would emerge. However, we lacked economists educated in modern Western economic science who would be able to share this knowledge with people shaping economic and social policy.

Together with Josef Zieleniec, after the fall of the Berlin Wall we decided to try to create a top economic center for the former Soviet bloc that would operate exactly like the best American universities. We approached a number of renowned economists, including Philippe Aghion, incidentally the recipient of the 2025 Nobel Prize in Economic Sciences, and asked them to help us develop this concept.

How did you finance it?

I was working in the United States and tried to secure funding. During the 1990s, we managed to obtain around twenty million dollars from various foundations and international scientific assistance programs, and later also from the European Union. We convinced Radim Palouš, the first post-November Revolution rector of Charles University, that we should create an economics institution within the university for postgraduate education.

In 1992, I was asked by the Czech Academy of Sciences to establish an economics institute, so we added the "EI" suffix to **CERGE**. We are a small institution, but the quality is there. In Charles University's international evaluation, **CERGE-EI** was the only institution to receive the highest possible A rating, and the Economics Institute is similarly among the top institutions within the Czech Academy of Sciences. The problem, characteristically, is that **CERGE-EI**, although excellent, is not funded sufficiently.

Why is it good to have such an institution in Prague?

During my studies at Princeton, I saw that countries with good economic policies, such as the United States, function much better and have a higher level of prosperity. It was clear that in the former Soviet bloc, countries would either move upward or downward depending on how economic policy was conducted.

We chose Prague as the center for the entire former Eastern bloc so that students from the former Soviet bloc, as well as from Yugoslavia and Albania, could study here. Today, we also have students from Mexico, Indonesia, Armenia, and Africa. Roughly forty percent of our graduates work in the private sector, one third pursue academic careers, and the rest work in public administration, including international institutions.

Jan Švejnar also applied his experience from leading American universities to the post-revolution transformation of his native country. At the end of 1989, he wrote the *Strategy for the Economic Transformation of Czechoslovakia*, whose principles were used by the World Bank and a number of governments in Central and Eastern Europe. In Prague, it was translated into Czech and partially incorporated into the government program led by then Finance Minister Václav Klaus.

Švejnar later served as economic adviser to President Václav Havel. In 2008, he himself ran for president in an indirect election, where he was defeated in the third round of the second election by Václav Klaus.

During this period, he simultaneously worked at the University of Michigan, where he headed the William Davidson Institute until 2004 and served as director of the Center for International Policy from 2005 to 2012. In 2012, he became a professor at Columbia University in New York and the founding director of its Center on Global Economic Governance.

In Czechia, he received the Medal of Merit (First Class) in the field of science in 2024 for his expertise, as well as the Neuron Award for his contribution to global science. As an internationally recognized professor of economics, he is also invited to propose nominations for the Nobel Prize in Economic Sciences.

As an expert on transformation strategies, how do you evaluate 36 years of post-revolution development in Czechia?

A great deal of work has been done. We have many excellent companies, a number of individuals who have shown that it is possible to become wealthy and succeed in business, many highly capable young people, and startups that are just beginning. On the other hand, I would have expected the Czech economy to move forward much faster.

Before the Second World War and even after it, we belonged among the fifteen most advanced economies in the world, so there is something to build on. By contrast, Poland, for example, was never as developed, but its economy has performed much better than the Czech economy over the past 36 years. Living standards and wages have risen there; twenty-five years ago, Polish wages were half of Czech wages, and now they are catching up with us.

Photo: David Bernard

So is it time for a second economic transformation, which is also the name of an initiative launched by Czech business leaders?

I think so. Our problem was that we brought about three recessions ourselves, which other countries did not experience to the same extent — or did not experience at all. Whether we look at the years 1997–1998, 2012–2013, or most recently 2022–2023, none of these were external shocks affecting the entire region. In each case, we shot ourselves in the foot and lost five to ten percent of GDP compared with others — a gap we have never made up.

After each downturn, we continued growing at roughly the same pace as neighboring countries, just several percentage points lower. Economic management, including bureaucracy, administration, and regulation, does not allow the prosperity that could exist here to fully develop. The skilled people I mentioned do not find a system here as supportive as it could be. Partly, this is a European-wide phenomenon, so we are not alone.

How can we fulfill our potential?

By emphasizing quality. We do many things that are good, but not excellent. If we look at global university rankings, our universities are usually somewhere between 400th and 600th place; they are not among the top hundred. We have many excellent companies, but also many that are merely surviving, paying low wages, and whose management is not as top-level as it could be.

In the past, being average was acceptable, but it no longer is. The world has changed. The winner takes everything, as in the Olympics. Coming tenth is fantastic, but it does not bring a medal. Only the first three receive those.

I observe the same thing that happened in the 1990s, when Europe missed the digital revolution. The internet was developed simultaneously at the European CERN and at the U.S. Department of Defense, but while America quickly moved from development to research universities and then into the private sector, European companies did not catch the wave. Whether it was because of the environment or because leading academics and corporate managers failed to understand that this was something that could enable enormous progress. Europe became a user of modern technologies rather than a center for their development.

And is the same thing happening again today?

Now the same question is emerging with artificial intelligence, which is being developed in the United States and China, but not to the same extent in Europe. Naturally, a problem arises because European startups need capital and want someone to acquire them. But who buys technology startups? Large technology companies — and those are mostly American today. It is then difficult to maintain the development of major modern technology companies in Europe when the ecosystem is missing. Sooner or later, young talents leave for America.

Which sector do you currently see potential in?

I would not choose specific champions. I think the best thing the public sector can do is create conditions for entrepreneurs and support startups. In public investment, the government should focus on developing modern infrastructure. The Czech Republic is geographically compact, so we should have a network of high-speed railways and highways. Then we would not

need such complicated regional policies, because we would effectively become one or two interconnected regions and save a great deal of money.

Good infrastructure would allow entrepreneurs to move quickly, raise the standard of living for people who could live in rural areas and easily commute to cities, or vice versa. Making the economy function more efficiently would help entrepreneurs succeed in international competition, because everything that can be traded is exposed to global competition. And I return again to education, which should be a priority for the state. Science and research are the driving forces that move countries forward.

You have repeatedly said that Czechia should not resist taking on more debt. Why do you not see the budget deficit as a problem?

For many years, I have emphasized that borrowing can be productive or unproductive, whether for a state, companies, or households, depending on how the credit is used. In general, if credit is used for investments with returns exceeding the interest rate, the loan creates wealth that is greater than the amount of debt repayments. In such a case, it makes sense to borrow and use credit productively.

The Czech Republic has a problem because economic growth is low and the standard of living of citizens is increasing only slowly, especially compared with the aforementioned Poland. At the same time, we have very low debt — less than 45 percent of GDP.

In this context, it makes sense for the government to use debt for productive investments — in modern infrastructure and very high-quality education and science. These are areas where investments have high returns, and future prosperous generations will have no problem repaying the debt created in this way. This is how many countries have economically developed and continue to develop. In this context, I do not see the budget deficit as a problem.

Do you think the concept of globalization will remain functional in the future?

I think it will, but it will be in a different phase than before. During Covid, the biggest weakness was that everything was based on the rapid and inexpensive movement of goods around the world, which turned out to be a point of vulnerability. Companies and businesses are now making sure that they are able to continue production even in the event of transportation restrictions. The tariffs mentioned earlier, introduced by Trump, which had a huge negative impact, also reinforced this shift. Now artificial intelligence will add another dimension to it.

However, the international division of labor will continue. Companies are still looking for ways to produce or co-produce where costs are lower. At the same time, we can observe that European companies are moving production into the more secure European Union environment, where they feel culturally more at home. An example is France, which is relocating production from French-speaking countries in Africa and Asia, for example, to Romania.

Photo: David Bernard

You mentioned the development of the Czech versus Polish economies. Why is it that Czechia has more dollar billionaires, while Poland is growing faster?

In Czechia, almost one hundred percent of assets were owned by the state, and in the 1990s we transferred enormous values into private hands — four to six times the amount we produce in one year. By contrast, the Poles already had a private agricultural sector and carried out much less privatization; many large companies are still state-owned. That is one explanation.

In one of your studies, you and your colleagues examined whether countries where billionaires hold more capital per unit of GDP grow faster or slower. What did you find?

We found that although billionaires are highly capable and exceptional individuals, in countries where they hold more wealth, growth is slower. We divided them into those who built their fortunes themselves, such as Bill Gates, and those who acquired wealth through political connections, such as Boris Yeltsin or Indonesian dictator Suharto.

We found that the negative effect is driven by those who acquired wealth through political connections. Those who did not rely on such connections showed neither a positive nor a negative effect.

This raises another question: Why do people as capable as Bill Gates or Mark Zuckerberg not have a positive effect on the economy? We have not yet fully verified this, but we believe it is because our economic estimates average out the effect of their entire lives. We capture them both in the early stage, when they create value, become billionaires, and may have a positive impact, and in the later stage, when they try to prevent other companies from competing with them.

To what extent is today's economy determined by markets, and to what extent by politics and geopolitics?

The market is important and, of course, influenced by politics. America is a good example, where large companies try to influence economic policy and are often successful in doing so. When Trump travels to China, he is accompanied by a large group of the country's biggest business leaders, so there is an interplay between the pure market and the government's economic policy.

And let us return to Europe. In one of the studies I am currently conducting with co-authors at the European Investment Bank and the University of California, Berkeley, we show that European companies are not as efficient as American ones in terms of utilizing labor and capital. If the European system were as efficient as the American one, GDP would be forty percent or even more higher, which is an enormous difference.

So yes, economic policy is important for markets, and regulation is important where markets are imperfect. It is good for economic policy to try to compensate for these imperfections by ensuring that monopoly power does not become excessive, because that creates distortions and lowers living standards.

And what about you and politics? Do you still have political ambitions for the future?

No. I have ambitions to influence the discourse on economic and economic-policy issues over the long term. I share my views both publicly and with people who shape or could shape economic policy. I am more of an informal voice — I would not even call myself an adviser. I want to support decision-making with my scientific knowledge.

Photo: David Bernard

Author: Aneta Šaferová

— Flying Cover

Klidně se zadlužme, ale hlavně ať už Česko vyčuhuje. Průměr je selhání, říká Švejnar

Někdejší kandidát na prezidenta vidí vlastní život jako americký sen. Ve velkém rozhovoru pro český Forbes ekonom Jan Švejnar popisuje současnou Ameriku, své další politické ambice i to, proč mu nevadí další zadlužování Česka.

S velkým kelímkem latté ze Starbucksu a širokým úsměvem na tváři nemůže být jeho image američtější. Ekonom Jan Švejnar, profesor Kolumbijské univerzity v New Yorku a také spoluzakladatel Centra pro ekonomický výzkum a postgraduální studia CERGE-EI v Praze, vypadá ve svých třiasedmdesáti výborně. Štíhlá vysoká postava prozrazuje skvělou kondičku, živé oči zase svěží mysl.

Když spolu procházíme historickou budovou v pražské ulici Politických vězňů, kde za první republiky sídlila národní banka a dnes už zmíněné akademické pracoviště zaměřené na moderní ekonomickou vědu, vypráví o tom, že právě setkávání se studenty z celého světa ho udržují v kondici.

„Vždycky studentům říkám: Teď se ukažte, chceme vidět, kam se dokážete dostat. Zjistíte, kde je váš limit. Strašně to motivuje. Ať děláte cokoli, je důležité usilovat o excelenci. Žijeme ve světě, kde vítěz bere vše. Nebo skoro vše,“ říká někdejší dlouholetý ekonomický poradce Václava Havla a rovněž vyzývatel Václava Klause v prezidentské volbě roku 2008.

Jan Švejnar

Kluk ze Smíchova to dotáhl na elitního profesora. „Žijeme ve světě, kde vítěz bere skoro všechno. V Česku se ale léta prosazovala průměrnost a heslo hlavně nevyčuhuj.“ říká uznávaný ekonom.

B Y A N E T A Š A F E R O V Á

Dodnes má českoamerický profesor svůj život rozdělený mezi starý a nový svět. Na Kolumbijské univerzitě v New Yorku obvykle tráví podzimní semestr, pak se přesouvá do Česka, kde učí a odkud vyráží za kolegy ze svých výzkumných skupin do Varšavy nebo Londýna.

Jeho CERGF-EI, což je společné akademické pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd České republiky, letos slaví 35 let a dělá mu radost. Podařilo se z něj vytvořit špičkové centrum, které sdružuje ekonomy působící na světových univerzitách a v mezinárodních hodnoceních získalo nejvyšší možné hodnocení.

Jan Švejnar mluví soustředěně, myšlenky přesně formuluje, je vidět, že diskuse nad ekonomickými, ale i společenskými tématy ho baví. Ačkoli přiznává, že v Česku teď pobývá víc než dřív a své vědecké poznatky rád sdílí i s politickými špičkami, inspirací mu zůstává Amerika.

„Každému mladému člověku, který tam vyrazí, dodá smysl odvahy. Ukáže, že se s námi život nemazlí, dá mu příležitost uspět i neuspět, což je důležité. Amerika je velmi dobrou průpravou.“

Jaká je v současném New Yorku nálada?

Na běžné úrovni stejná jako jindy. Lidé chodí do restaurací, jazz klubů, i když podniky od covidu zavírají výrazně dřív. Večer město, které nikdy nespí, už do velké míry spí. Samozřejmě existují místa, jež jsou otevřená, ale celkově je vše posunuté.

Dokonce i koncept happy hour, kdy se bary a restaurace snaží přilákat hosty ještě před večeří na drink za výhodnější cenu, už není od pěti do sedmi, ale klidně už od čtyř, nebo dokonce tři odpoledne. V devět už pak někdy odcházíte z restaurace po večeři jako poslední.

Jak se do života propisuje politika Donalda Trumpa?

Na univerzitách, i na Kolumbijské, kde působím, byl dopad velmi silný. Prezident Trump si vzal nejlepší univerzity na mušku a dal jim obrovské pokuty, Kolumbijské dostala zhruba čtyři sta milionů dolarů, a dočasně

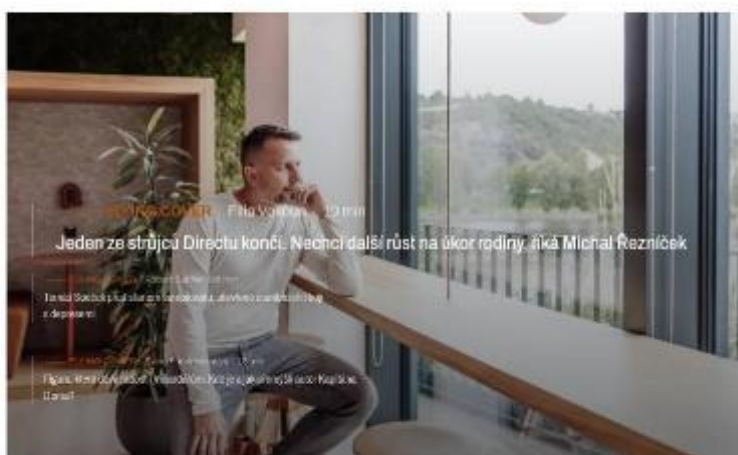
srazu výzkumné granty. Než se je podarilo na základě donací zase obnovit, docházelo třeba k takovým situacím, že laboratoře nemohly pokusným zvířatům pořizovat jídlo.

Po dohodě s Trumpovou administrativou byl také na univerzity dosazen dozor, tedy člověk, který se dívá, co univerzita dělá, co se tam děje. Pokud by se mu zdálo, že se nějak porušuje dohoda o nediskriminaci, mohl by vyvolat arbitrážní řízení. To se ale, myslím, zatím nestalo.

Cítíte omezování akademických svobod?

Přímo nic necítíme, diskuse ve třídách jsou stále velmi otevřené. Ale třeba Harvard se výrazně postavil proti tomu, že by chtěla vláda ovlivňovat to, jak tato univerzita funguje, jaké profesory najímá, že musí nahlašovat přestupky studentů na kampusu a podobně. Na celý víkend se na Harvardu sešlo nejen vedení, ale také absolventi, často z řad vlivných miliardářů, a společně se rozhodli, že tak velké zásahy nebudou tolerovat a budou se soudit.

Cítím, že všichni teď hledí k podzimním midterm volbám. Kdyby se opozičním demokratům podařilo získat většinu ve Sněmovně reprezentantů, možná s menší pravděpodobností dokonce i v Senátu, pak by to omezilo možnost Donalda Trumpa dělat tak obrovské kroky.

Proč s nimi mají univerzity takový problém?

Z hlediska vědy a výzkumu mají velice negativní dopad, protože právě americké univerzity jako nejlepší výzkumné instituce dlouhodobě ženou Ameriku kupředu. Pokud se najednou omezí přítliv vládních peněz, je to problém.

Základní věda se musí financovat z peněz vlády, protože žádný soukromý podnik nebude financovat něco, co může mít návratnost třeba až sto nebo více let. To by před svými akcionáři neospravedlnil. Podniky jsou schopné a ochotné financovat aplikovaný výzkum, který s velkou pravděpodobností bude mít dopad během příštích pěti let.

Americký historik Timothy Snyder nedávno během návštěvy Prahy českému Forbesu řekl, že Spojené státy páchají sebevraždu. Použil byste také tak ostrá slova?

Timothy Snyder je jedním z akademiků, kteří z Ameriky odešli do Kanady. Pamatuji si, že když Kolumbijská univerzita začala jednat s Trumpem, Snyder to nazval kapitulací. Já sám pocházím ze země, kde byla cenzura a komunistická strana kontrolovala všechno, ale nemyslím si, že by Trump mohl instituce, svobodu myšlení, vyjadřování nebo soudní systém rozbít na dlouhou dobu. Tak časně to nazýváš.

Trumpovy politické a ekonomické kroky sleduje se zatajeným dechem celý svět. Které podle vás mohou být nevratné?

Myslím, že většina z nich jsou vratné. Chod země Trump může ovlivňovat během svého volebního období, ale pak politické instituce a ekonomika mají šanci se z toho vzchopit. Nevratná bude tedy zcela jistě válka, tu nikdy neodčiníte ani nevrátíte zpátky. Destrukce a ztráta zůstanou, i když postavíte nové budovy.

Také příležitosti zůstanou nevyužité. Pozoruji, že z amerických univerzit odcházejí špičkoví mladí vědci do Evropy, do Kanady, ti už se pravděpodobně nevrátí. Ameriku to dlouhodobě nebude stát reputací, ale zpomalí to technologický pokrok a růst úrovně.

Je Silicon Valley pořád tím, čím bývalo?

Je, a dokonce ještě víc než dřív. Ted jsem mluvil s Richardem Pivníčkou, honorárním generálním konzulem České republiky v Kalifornii, který mi říkal, že se do oblasti kolem San Franciska stěhují noví lidé a univerzity, jež tam dosud nepůsobily, stavějí kampusy. A to všechno se stejným jmenovatelem – AI, AI, AI.

Silicon Valley je stále „place to be“ (to místo, kde být, pozn.redakce), jede na špičce vlny umělé inteligence a bude zajímavé pozorovat, kam až to půjde. Přispívají tomu i tamější špičkové univerzity Stanford a Berkeley, kde se prolíná čistá věda s aplikací a vývojem. Pochopitelně jsou tu ale i další centra jako New York, okolí Bostonu nebo Austin v Texasu.

Která Trumpova ekonomická nařízení mají největší vliv na Evropu?

Určitě cla, ale také tlak od velkých technologických korporací, které chtějí, aby je Evropa příliš neregulovala a nevystupovala proti nim kriticky. Na to měla Evropa doposud obrovský vliv, když řekla ne, tak to bylo ne. Ted se víc prolínají politické a byznysové aspekty, technologické giganty požadují po americké vládě, aby pro ně protlačila cíle, které jako soukromé firmy samy vůči evropským regulátorům prosadit nedokážou.

Co vás osobně na Trumpově počínání nejvíc překvapilo?

Evropa, ale ani sami Američané nevěřili, že Trump půjde tak daleko, kam svými nařízeními a akcemi typu cla zašel. A s jakou rychlostí svá rozhodnutí mění. Jeho nejvýraznější charakteristikou je nepředvídatelnost. Nedá se na něj spolehnout jako na partnera, nevíme, jak bude jednat dnes, zítra, pozítří.

Dřív jsme mohli počítat s tím, že se něco s určitou pravděpodobností stane a považovali jsme to za předvídatelné, teď je těžké odhadnout tu pravděpodobnost, že to půjde tím nebo jiným směrem. Tento typ nejistoty činí celkovou situaci, rozhodování na úrovni států, ale i firem a jednotlivců složitější.

Firmy potřebují predikovatelnost, aby se mohly rozhodovat například ohledně investic. Dobrým příkladem je i NATO, kdy v obranné aplikaci vyvstaly obavy, že by Trump nebyl úplně ochoten dodat sílu, která je potřebná a na které NATO vlastně závisí.

Sám Jan Švejnar popisuje svůj životní příběh jako americký sen. Klukovi se Smichova se krátce před maturitou na gymnáziu Na Zatlance změnil život. Jeho tatínek se jako ekonom před rokem 1968 účastnil ekonomických diskusí, jak zavést tržní hospodářství do systému centrálního plánování. Tušil, že se po Pražském jaru začne situace přirostřovat a ještě před invazí a nástupem normalizace si začal hledat místo v zahraničí.

Naskytla se příležitost na univerzitě v nigerijském městě Ibadan, a celá rodina tak získala výjezdní doložku na dva roky do této africké země. Jan i jeho mladší sestra se naučili v Nigérii anglicky, posléze se vrátili do Prahy, aby mohl Jan dokončit střední školu. Život ale karty zamíchaly ještě jinak.

Janova cesta vedla v roce 1970 do Švýcarska, kam narychlo sám se svou sestrou utíkal vlakem za rodiči, a poté za velkou louží. Špičkové ekonomické vzdělání získal na Cornellově a Princetonské univerzitě ve Spojených státech, poté působil jako profesor na Cornellově, Pittsburské a Michiganské a dnes na Kolumbijské univerzitě v New Yorku.

Jak jste se z komunistické Prahy dostal do Ženevy?

Tatínek byl v roce 1970 z Nigérie pozvaný, aby pracoval na projektu v OSN v Ženevě, a tím se dostal do zorného pole československých úřadů. Normalizační situace v Československu se přirostřovala, moje mladší sestra a já jsme zrovna chodili do školy v Praze a s rodiči jsme měli domluvené tajné kódy pro případ krize, všechny telefonáty byly odposlouchávané.

Když otce požádali, aby se vrátil do Prahy, protože mu musejí vydat nový pas, věděl, že to je léčka, nebyl totiž prověřený prosovětskými institucemi. Pas mu přece mohli vydat ve Švýcarsku na velvyslanectví. Sestře a mně v telefonu jen řekl: Okamžitě jedte navštívit strýčka. To byl náš kód a my jsme věděli, že musíme opustit Prahu a vyrazit do Ženevy za rodiči.

Uvažoval jsem, že když poletíme, musíme dopředu uvést jména na letenku, kdežto v půlnočním vlaku nebudeme budit takovou pozornost. Ve tři ráno jsme se objevili na hranicích a čekali, jestli nás budou mít na seznamu lidí, co sice mají platné výjezdní doložky, ale nemají být vypuštěni ven.

Skutečně si seznam procházeli, položili nám pár otázek, ale viděli, že jedeme nalahko, takže to vypadalo, že míříme na velikonoční prázdniny. Vlak se pohnul směrem do **Německa** a to určilo další vývoj.

Kde vedla potom cesta do Ameriky?

www.czechpr.cz

Utekl jsem měsíc před maturitou a bez ní mě v Evropě nechtěli vzít na žádnou univerzitu. Říkali mi: Chápeme, že jste speciální případ, ale musíte si dodělat maturitu. Jenže ono to nebylo tak lehké, protože ve Švýcarsku například chtěli kromě matematiky nebo francouzštiny i švýcarský zeměpis nebo dějepis, zkrátka ekvivalent několika let studia.

Nechtělo se mi ztrácet čas a napadla mě taková start-upová myšlenka. Věděl jsem, že v různých organizacích OSN působí profesori z amerických univerzit, tak jsem za několika z nich zašel a zeptal se, jestli bych náhodou na některé nemohl studovat.

Odvážnému štěstí přeje, napsali dopisy svým univerzitám a já dostal odpověď ze dvou dobrých škol, Cornellovy a Dukeovy univerzity. Psali, že sice nechápu detaily mého případu, ale ať přijedu jako speciální student a když se osvědčím, bude to pro ně největší vysvědčení, které jim mohu dát a přehodí mě do statutu normálního studenta. V sedmnácti jsem si tedy vzal kytaru, lyže a kufr a odjel na Cornell.

Jaký to byl pro vás svět?

Když má mladý člověk cílevědomost a dá se do práce, ve světě, a v Americe především, se dá prorazit. Chce to velké nasazení, já tehdy na Cornellu pracoval velmi tvrdě. Anglicky jsem uměl, ale četl jsem

samozřejmě o nohe pomaleji než rodiní Američané, takže stovky stranek týdně a eseje byly pro mě šílený záhul.

I dnes rozhodně mladým lidem Ameriku doporučuji. Dodá člověku smysl odvážnosti, ukáže mu, že se život s člověkem nemazlí, ale dává mu příležitost uspět i neuspět. Amerika je strašně dobrou průpravou, i když tam pak nezůstanete.

Co vás tahle tvrdá škola naučila?

Kromě toho, že jsem se stal specialistou na pracovní trhy, mzdy, nezaměstnanost a vyjednávání kontaktů, dalo mi to po lidské stránce i jisté zadostiučinění. Po doktorátu na Princetonské univerzitě jsem byl najatý znovu na Cornell jako asistent profesora. Začal jsem jezdit přednášet do Evropy a svoji přednášku jsem vždycky začal slovy: před osmi lety jsem se snažil být vaším studentem, ale tehdy jste mě nevzali. Jsem rád, že jste dnes přišli na můj seminář.

Oni se smáli a říkali: Kdyby se to stalo dneska, tak bychom vás stále nemohli přijmout. Ukazuje to, jak je Evropa přkenná, jak není schopná využít talent. Naopak Amerika řekne: Tak se ukaž! Jestli po semestru odejdeš, získáš dobrou zkušenost, pokud zůstaneš, je to fantastické. Chceme tady mít nejlepší studenty.

Platí to i dnes?

Ano a musíme se z toho poučit. Svět je dnes ve všem velmi konkurenční. Sport je v tom dlouhodobě dobrým příkladem. Jako země máme spoustu sportovců v první dvacíce nebo třicítce, což je výborné, ale jenom první tři dostanou medaile. Platí to i v byznysu, státní správě nebo vědě.

Dělat průměrný výzkum, který nemá velkou hodnotu, znamená utrácet peníze za nic. V Česku se léta říkalo: Hlavně nevyčuhuj, prosazovala se průměrnost, zlatá střední cesta. Svět je v tomhle úplně jiný. Mám spoluautory výzkumu v Polsku, často tam jezdím a vidím, že Poláci jsou všeobecně mnohem průraznější, požadují například svoje místo v Evropě i mezinárodních institucích.

Podobně třeba Portugalsko, které má deset milionů obyvatel jako my, není to žádná super ekonomická velmoc, ale má generálního tajemníka OSN, měli předsedu Evropské rady, mají vysoce postavené lidi ve světové bance, mezinárodním měnovém fondu. A člověk si říká: Kde je Česko?

Proč to tak podle vás je?

Mladým Čechům chybí vzory, že je možné, aby náš hlas ve světě slyšet. Nebavím se o soukromém sektoru, ale o veřejné správě. Pokud někdo získá špičkové vzdělání na zahraniční univerzitě, mělo by být v zájmu politicko-ekonomického managementu dostat takový talent do svých služeb a dát jim rychlý postup. Ale bývá to bohužel často naopak.

Měli bychom mít zájem o co nejschopnější státní správu, abychom měli co nejschopnější centrální banku, co nejschopnější univerzity, abychom jeli na té špičce. Jeden z nejcitovanějších ekonomů světa Joseph Stiglitz byl v Clintonově vládě hlavním ekonomickým poradcem, Obama si zase vybral Alana Kruegera.

Mimochodem oba byli v řídícím a dozorčím výboru CERGE-EI. Vliv špičkových vědců na myšlení hlavních policy makerů, tedy těch, kdo vytvářejí hospodářskou a sociální politiku, je strašně důležitý.

Na dnešní mladé lidi se ale valí inspirace a vzory z celého světa, jsou to

světoobčaně...

Máte pravdu, vidím to i na našem pracovišti a jiných špičkových univerzitách. Studenti pracují v týmech, konkurují si v rámci země, vidí, jestli jsou lepší než student z Argentiny nebo Indie. Setkávají se s těmi, kteří budou v budoucnu v oboru působit ve firmách, institucích, na univerzitách. Globalizace je obrovská a není dobré se jí vyhýbat, nesnažit se uzavřít.

Pamatuji si, jak se před několika lety po ne příliš zdárných výsledcích českých žáků v testech PISA, které srovnávají úroveň v zemích OECD, na ministerstvu školství debatovalo o tom, že bychom se možná těchto testů neměli účastnit. To není konstruktivní přístup, měli bychom se k neúspěšným věcem postavit čelem a asi změnit něco, co děláme.

S jakou vizi jste začátkem devadesátých let zakládali CERGE-EI?

Už koncem osmdesátých let jsme s kolegy ekonomy viděli, že pravděpodobně dojde k převratu a vytvoří se tržní podmínky. Chyběli nám ale ekonomové vzděláni v moderní západní ekonomické vědě a schopní sdílet ji s lidmi, kteří tvořili hospodářskou a sociální politiku.

S Josefem Zielem jsme se po pádu berlínské zdi rozhodli, že se pokusíme vytvořit pro bývalý sovětský blok špičkové ekonomické centrum, které by fungovalo přesně jako nejlepší americké univerzity.

Požádali jsme řadu věhlasných ekonomů, třeba Phillipa Aghiona, mimochodem laureáta Nobelovy ceny za ekonomii za rok 2025, aby s námi na tom konceptu začali pracovat.

Jak jste ho financovali?

Já jsem pracoval ve Spojených státech a snažil se získat peníze, během 90. let se nám podařilo dostat asi 20 milionů dolarů od různých nadací a vědecké zahraniční pomoci, později i od Evropské unie. Přesvědčili jsme prvního polistopadového rektora Univerzity Karlovy Radima Palouše, že bychom ekonomické pracoviště vytvořili v rámci univerzity pro postgraduální výuku.

V roce 1992 jsem byl požádán Akademií věd, abych vytvořil ekonomický ústav, takže jsme k CERGE připojili ještě dovětek EI. Jsme malé pracoviště, ale kvalita tu je. V mezinárodním hodnocení Karlovy univerzity mělo CERGE-EI jako jediné pracoviště nejvyšší hodnocení A a Ekonomický ústav je obdobně špičkový v rámci Akademie věd. Problém je příznačný v tom, že CERGE-EI, ačkoliv excelentní, není dostatečně financováno.

Proč je dobré v Praze takové pracoviště mít?

Během studia na Princetonu jsem viděl, že země, které mají dobrou hospodářskou politiku jako třeba Spojené státy, fungují mnohem lépe, je tam vyšší míra blahobytu. Bylo jasné, že v bývalém sovětském bloku půjdou země buď nahoru nebo dolů podle toho, jak se bude dělat hospodářská politika.

Vybrali jsme Prahu jako centrum pro celý bývalý východní blok, aby tu mohli studovat studenti z bývalého sovětského bloku, ale i Jugoslávie a Albánie, teď už máme studenty i z Mexika, Indonésie, Arménie nebo Afriky. Zhruba čtyřicet procent našich absolventů působí v soukromém sektoru, třetina má akademickou působnost, zbytek působí ve veřejné správě včetně mezinárodních institucí.

Své zkušenosti ze špičkových amerických univerzit Jan Švejnar uplatnil i v porevoluční transformaci rodné země. Koncem roku 1989 napsal Strategii ekonomické přeměny Československa, jejíž principy používala Světová banka a řada vlád ve střední a východní Evropě. V Praze byla přeložena do češtiny a částečně zakomponována do vládního programu, za kterým stál tehdejší ministr financí Václav Klaus.

Švejnar později působil jako ekonomický poradce prezidenta Václava Havla, v roce 2008 pak sám kandidoval v nepřímé volbě na post prezidenta, kde ho ve třetím kole druhé volby porazil právě Václav Klaus.

Během této doby souběžně pracoval na Michiganské univerzitě, kde do roku 2004 vedl ústav Williama Davidsona a od roku 2005 do roku 2012 byl ředitelem Centra pro mezinárodní politiku. V roce 2012 se stal profesorem na Kolumbijské univerzitě v New Yorku a ustavujícím ředitelem tamějšího Center on Global Economic Governance.

V Česku za svoji expertizu získal v roce 2024 medaili Za zásluhy I. stupně v oblasti vědy nebo Cenu Neuron na přínos světové vědě. Jako mezinárodně uznávaný profesor ekonomie je také oslovován, aby navrhoval nominace na Nobelovu cenu za ekonomii.

porevolučního vývoje Česka?

Udělala se spousta práce. Máme hodně výborných firem, řadu jednotlivců, kteří ukázali, že je možné stát se bohatými a uspět v podnikání, řadu velice schopných mladých lidí a start-upy, které začínají. Na druhou stranu bych očekával, že česká ekonomika půjde dopředu mnohem rychleji.

Před druhou světovou válkou i po ní jsme patřili mezi patnáct nejvyspělejších ekonomik světa, takže je na co navazovat. Oproti tomu třeba Polsko nikdy nebylo tak vyvinuté, ale tamější ekonomika si za posledních šestatřicet let vede mnohem lépe než česká, roste životní úroveň i mzdy, které před pětadvaceti lety byly na polovině těch českých, a teď nás dostihují.

Je tedy čas na druhou ekonomickou transformaci, což je i název iniciativy českých byznysmenů?

Myslím, že ano. Náš problém byl v tom, že jsme si přivodili tři recese, které jiné země do té samé míry nebo vůbec neměly. Ať jde o roky 1997-8, nebo 2012-13 a naposledy 2022-23. Ani v jednom případě to nebyl externí šok pro celý region, vždycky jsme se sami střílili do nohy a oproti jiným ztratili 5-10 procent HDP, které jsme nikdy nedostihli.

Po poklesu jsme jeli víceméně stejnou rychlostí jako okolní země, jen o několik procent níž. Ekonomický management včetně byrokracie, administrativy a regulace neumožňuje rozkvět, který by tu mohl být. Pro šikovné lidi, které jsem zmínil, tu není tak pozitivní systém, jaký by mohl být. Částečně je to celoevropský fenomén, takže nejsme sami.

Jak náš potenciál naplnit?

Důrazem na kvalitu. Děláme spoustu věcí, které jsou dobré, ale ne excelentní. Když se podíváme na hodnocení světových univerzit, naše univerzity jsou obvykle někde mezi 400. a 600. příčkou, nejsou v první stovce. Máme řadu vynikajících firem, ale také spoustu firem, které jen tak tak přežívají, platí lidem nízké mzdy, jejich management není tak špičkový, jak by mohl být.

Dříve byla průměrnost OK, ale teď už není, svět se změnil. Vítěz bere všechno jako na olympiádě. Být desátý je fantastické, ale není to na medaile. Ty dostanou jen první tři.

Pozoruji totéž, co v 90. letech, kdy Evropa zaspala digitální revoluci. Internet se vyvíjel souběžně v evropském CERNu a na americkém

ministerstvu obrany, ale zatímco z Americe se ve vývoji rychle přesunuli na výzkumné univerzity a pak do soukromého sektoru, evropské firmy na to nenaskočily. Ať už to bylo prostředím nebo tím, že vrcholní akademici a manažeři firem nepochopili, že je to něco, co umožní obrovský pokrok. Evropa se stala uživatelem moderních technologií, ale ne vývojářským centrem.

A to se dnes znovu opakuje?

Teď nastává stejná otázka s umělou inteligencí, která se vyvíjí ve Spojených státech a Číně, ale v Evropě tolik ne. Přirozeně nastává problém v tom, že evropské start-upy potřebují kapitál, chtějí, aby je někdo koupil. Ale kdo koupí technologický startup? Velká technologická firma, ale ty jsou už většinou americké. Potom je těžké udržet v Evropě vývoj vlastních velkých moderních technologických firem, když chybí podhoubí. Dříve nebo později mladé talenty odejdou do Ameriky.

V kterém segmentu teď vidíte potenciál?

Nevybíral bych šampiony. Myslím, že to nejlepší, co může veřejný sektor udělat, je vytvořit podmínky pro podnikatele a podporovat startupy. Ve veřejných investicích by se vláda měla soustředit na rozvoj moderní infrastruktury. Česká republika je geograficky kompaktní, proto bychom měli mít síť rychlovlaků a dálnic, pak bychom nemuseli dělat komplikovanou regionální politiku, protože bychom byli jeden nebo dva protínající se regiony a ušetřili bychom spoustu peněz.

Dobrá infrastruktura by pro podnikatele znamenala možnost rychle se pohybovat, zvedla by se životní úroveň lidí, kteří by mohli žít na venkově a lehce se dostat do měst, nebo naopak. Zefektivnění ekonomické funkčnosti země pomůže podnikatelům, aby uspěli v mezinárodní konkurenci, protože vše, co je obchodovatelné, je vystaveno mezinárodní konkurenci. A vracím se zpět ke vzdělání, na které by měl stát dávat důraz. Věda a výzkum jsou hybnou pákou, která posunuje země kupředu.

Opakovaně jste se vyjádřil, že by se Česko nemělo bránit dalšímu zadlužování. Proč deficit rozpočtu nevnímáte jako problém?

Už dlouhá léta zdůrazňuji, že zadlužování může být produktivní a nebo neproduktivní, jak pro stát, tak pro firmy a nebo domácnosti, podle toho, jak kredit použijí. Všeobecně platí, že když je kredit použit na investice s návratností, která převyšuje úrokovou sazbu, tak půjčka vede k bohatství, které převyšuje výšku splátek dluhu. V tomto případě dává smysl si vypůjčit a kredit produktivně využít.

Česká republika má problém, protože má nízký ekonomický růst a jen pomalu se zvyšuje životní úroveň občanů, zvláště například v porovnání se zmíněným Polskem. Zároveň máme velmi nízké zadlužení – méně než 45 procent HDP.

V tomto kontextu dává smysl, aby vláda použila dluh k produktivním investicím – do moderní infrastruktury a velmi kvalitního vzdělání a vědy. To jsou oblasti, kde mají investice vysokou návratnost a budoucí bohaté generace bez problému takto vytvořený dluh splatí. Tak se ekonomicky vyvinula a vyvíjí řada zemí. V tomto kontextu, nevidím deficit rozpočtu jako problém.

Bude podle vás do budoucna funkční koncept globalizace?

Myslím, že bude, ale v jiné fázi než dříve. Během covidu byla největší slabina v tom, že všechno bylo vsazeno na rychlý a levný přesun zboží po zeměkouli, což se ukázalo jako bod zranitelnosti. Podniky a firmy se nyní zajíšíují, aby byly i v případě dopravních omezení schopné pokračovat ve výrobě. Utvrdila je v tom i zmíněná Trumpova cta, která

měla obrovský negativní dopad. Teď s umělou inteligencí to bude mít ještě další dimenzi.

Ale mezinárodní dělba práce bude pokračovat, firmy pořád hledají, jak vyrábět nebo spoluvyrábět tam, kde jsou nižší náklady. I když můžeme zároveň pozorovat, že evropské firmy přesouvají výrobu do jistějšího evropského unijního prostoru, kde se cítí kulturněji doma. Příkladem budiž Francie, která výrobu přenáší z francouzsky mluvících zemí v Africe a Asii například do Rumunska.

Zmiňoval jste vývoj české versus polské ekonomiky. Čím to je, že máme v Česku více dolarových miliardářů, ale Polsko roste rychleji?

V Česku jsme měli skoro sto procent majetku v rukou státu, a v devadesátých letech jsme převedli do soukromých rukou obrovské hodnoty, čtyřikrát až šestkrát tolik, co vyrobíme za rok. Oproti tomu Poláci už měli soukromý sektor v zemědělství a dál privatizovali mnohem méně, dosud je hodně velkých firem ve státních rukou. To je jedno z vysvětlení.

V jednom ze svých výzkumů jste s kolegy zkoumali, jestli země, kde mají miliardáři v rukou více kapitálu na jednotku HDP, rostou rychleji nebo pomaleji. K čemu jste došli?

Zjistili jsme, že ačkoliv jsou miliardáři velmi schopní a speciální lidé, tak v zemích, kde drží více majetku, je růst pomalejší. Rozdělili jsme je na ty,

kterí se dostali k penězům sami, třeba Bill Gates, a ty, kteří je získali přes politické konexe, třeba Jelcin nebo indonéský diktátor Suharto.

Zjistili jsme, že negativní efekt je přivoděn těmi, kteří získali bohatství kvůli politickým konexím. A ti, kteří je neměli, nevykazovali ani pozitivní, ani negativní efekt.

Nabízí se tak další otázka: Proč ti, kteří jsou tak schopní jako Bill Gates nebo Mark Zuckerberg, nemají pozitivní efekt na ekonomiku? Nemáme to ještě prověřené, ale domníváme se, to je tím, že v našich ekonomických odhadech zprůměrujeme efekt jejich života. Zachycujeme je jak v rané fázi, kdy vytvářejí hodnotu, stávají se miliardáři a mohou mít pozitivní dopad, tak i v pozdější fázi, kdy se snaží zamezit ostatním firmám, aby jim konkurovaly.

Nakolik je dnešní ekonomika určovaná trhem, a nakolik politikou a geopolitikou?

Trh je důležitý a samozřejmě ovlivňovaný politikou. Amerika je dobrým příkladem, kdy se velké firmy snaží ovlivňovat hospodářskou politiku, a často jsou v tom úspěšné. Když jede Trump do Číny, doprovází ho velká skupina největších podnikatelů, takže dochází k mezihře mezi čistým trhem a hospodářskou politikou vlády.

A vrátíme se k Evropě. V jednom z výzkumů, které právě dělám se spoluautory v Evropské investiční bance a na univerzitě v Berkeley, ukazujeme, že evropské podniky nejsou tak efektivní jako americké co se týče využití pracovní síly a kapitálu. Kdyby byl evropský systém jenom tak efektivní jako americký, HDP by bylo o čtyřicet nebo i více procent vyšší, což je obrovský rozdíl.

Takže ano, hospodářská politika je důležitá pro trhy a regulace je důležitá tam, kde trhy nejsou perfektní. Je dobré, aby se hospodářská politika snažila kompenzovat nedokonalost tím, že se snaží, aby monopolní síla nebyla příliš velká, protože to dělá deformace a snižuje životní úroveň.

A co vy a politika? Máte ještě do budoucna politické ambice?

Ne. Mám ambice dlouhodobě ovlivňovat diskurs ekonomické a hospodářské politiky. Sdílím svoje názory, jednak veřejně, jednak s lidmi, kteří tvoří nebo by mohli tvořit hospodářskou politiku. Jsem spíš neformální hlas, ani mu nechci říkat poradní. Chci podpořit rozhodování svými vědeckými znalostmi.

7. Německé platy nejsou utopie

Tisk • Týdeník Echo; str. 36, 37, 38, 39, 40, 41 (Zprávy / Politika) • 18. 6. 2026

Vydavatel: **Echo Media a.s. (cz-02581574)** • Autor: **Ondřej Leinert** • Rubrika: **ROZHOVOR**

Dosah: 15 000 • GRP: 0.17 • OTS: 0.00 • AVE: 1014000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#)

Německé platy nejsou utopie

Rubrika: ROZHOVOR

S JANEM ŠVEJNAREM O DOBRÝCH A ŠPATNÝCH DLUZÍCH, POTENCIÁLU ČESKÉ I EVROPSKÉ EKONOMIKY ČI TRUMPOVÉ DESTRUKCI

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst až o pět procent a vůbec nemusí zaostávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádal think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

Musím říct, že mě docela překvapilo, co se kolem toho strhlo. Stále totiž říkám to samé. A sice, že aby česká ekonomika rostla a zvyšovala se životní úroveň, musíme pro to něco na politické úrovni udělat. Své názory předkládám komukoli, vládě nebo opozici. Takže když vláda přijme některé mé návrhy, nevidím důvod se jí nezastat.

Čím vás tedy vládní program oslovil?

Důrazem na ekonomický růst. Je to strašně důležité, protože naše ekonomika má velký potenciál. Už v druhé polovině 90. let jsem říkal, že může růst o pět procent ročně. Lidi se mi často smáli, ale potom v nultých letech ten pětiprocentní růst opravdu přišel. To, že máme po 36 letech od sametové revoluce platy a mzdy, které jsou pořád ještě někde mezi třetinou a polovinou v průměru německých a rakouských, je neúspěch, protože jsme je před a po druhé světové válce měli víceméně stejné. Už bychom měli být mnohem dál.

Kde?

Myslím, že v dobře fungující, s Německem provázané ekonomice, jako je ta naše, kde je volný pohyb zboží, obchodovatelných služeb, kapitálu a lidí, by platy měly být nanejvýš o 20 procent nižší než v Německu. A samozřejmě bych byl nejradši, kdyby byly stejné. Když si vezmete americkou ekonomiku, která je poměrně efektivní, tak tam historicky na jihu byly mzdy a platy vždy právě o těch 20 procent nižší než na severu.

Čím si tedy ten rozdíl u nás vysvětlujete?

Ekonomický management země podle mě dlouhodobě není tak dobrý, jak by měl být. A druhá otázka je, proč podniky, kterým pořád chybí zaměstnanci, nezvyšují víc platy. Sázejí na to, že vláda dřív nebo později dodá agenturní pracovníky ze zahraničí. Mateřské společnosti zároveň tlačí na své zdejší dceřiné podniky, aby tady držely mzdy pod kontrolou. Takže máte nadnárodní podniky jako Škoda Auto spadající pod Volkswagen, kde němečtí manažeři říkají, že produktivita je u nás obdobná jako ve Wolfsburgu, nebo dokonce i vyšší, ale mzdy jsou tam stejně pořád pod 50 procenty německých.

Má vláda na firmy tláčit, aby zvyšovaly mzdy, a ovlivňovat tak trh?

Ovlivňovat trh nemá. Ale těm podnikům by měla říct: Když tvrdíte, že chcete být v každé zemi dobré a odpovědné firmy, tak byste měly s rostoucí produktivitou adekvátně zvyšovat i platy. Samozřejmě, je to taky na odborech a zaměstnaneckých asociacích, aby to tlačily. Například v Polsku mzdy rostou velice rychle. Před 25 lety tam byly na 50 procentech našich a teď už nás dohnali. Vlády se tam střídají, ale Poláci mají velice rozumnou investiční politiku a jejich ekonomika teď roste mnohem rychleji než naše. Polsko ukazuje, že to jde, a není důvod, proč bychom za ním měli začít zaostávat.

Je reálné, že se v tomto volebním období u nás opět dočkáme pětiprocentního růstu ekonomiky?

Jestliže vláda řekla, že má prorůstovou hospodářskou politiku, tak by to pro ni měla být výzva. Dobré investice mají návratnost, která je vyšší než úrok, za který si vláda, jednotlivci nebo domácnosti půjčují. Často slyšíme: Nesmíme se zadlužovat, dluh je špatná věc. Já ale tvrdím, že dluh je to samé, čemu říkáme kredit. A tento dluh neboli kredit může být špatný, nebo dobrý. Když jde o ten dobrý, který má vyšší návratnost, tak ho budoucí generace snadno splatí.

Ekonomové ale většinou vládní rozpočet kritizují, že mnoho těch dluhů je špatných.

Vláda je u moci teprve půl roku, bude otázka, jak to nastaví. Ty investice nemusí být jenom do infrastruktury, fyzického kapitálu, ale také – a zvláště teď, jak je to ve světě – do lidského kapitálu. Lidé si často neuvědomují, že vzdělání, věda a výzkum, to je kapitál. Dám vám příklad. V Americe se periodicky dělá průzkum, jaká je hodnota celkového kapitálu v zemi, a vychází z toho, že tři čtvrtiny jsou lidský kapitál. Teď jsou v popředí firmy na umělé inteligenci – a to je především lidský kapitál. Čili je třeba dávat důraz na opravdu špičkové investice, protože svět se změnil. Dřív se průměrnost vyplácela, ale teď vítěz bere skoro vše. Proto musíme investovat do excelence, mít centra excelence ve vědě, výzkumu, školství. Musíme se podívat, proč nejsme v rankinzích univerzit v první stovce, ale ani v první dvoustovce, třístovce. Je to smutné, protože pak negenerujeme lidský kapitál na té úrovni, abychom mohli mít špičkové platy. Dám vám ještě jeden příklad dlouhodobějšího charakteru. Jsme země, která je geograficky kompaktní, takže kdybychom měli lepší dopravní infrastrukturu, rychlovlaky a síť dálnic prolínající se do všech krajů, tak by se opět mohla zvýšit efektivnost. A potom jde o efektivnost investic. Jako země investujeme poměrně velké procento HDP, ale nevidíme ekonomický růst. Udržují se tady s podporou státu některé podniky, které nejsou efektivní. Jak říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, kreativní destrukce je dobrá věc. Stálo by za to to změnit, tzn. větší příliv nových produktivních podniků a odliv těch neperspektivních.

Ještě k programu současné vlády. Jak se díváte na záměry, jako jsou zvýšení slevy na jízdné pro studenty a seniory z 50 na 75 procent nebo zvyšování sociálních dávek?

Dobrá hospodářská politika by se měla ve své sociální části zaměřit na lidi, kteří opravdu potřebují pomoc, nikoli plošně pro všechny. Pokud v sobě má mít nějaký sociální aspekt, mělo by být opravdu jasné, že se nepřidává těm, kteří jsou bohatí. Například zrušení superhrubé mzdy byl dárek pro bohaté lidi – snížila se příjmová část rozpočtu a na ekonomický růst to nemělo velký vliv, protože bohaté domácnosti ty peníze nedají na spotřebu, spíš to ušetří.

Takže třeba vyšší sleva na jízdné je něco, za co byste Aleně Schillerové vyčínil?

Ano. Ale všechny politické strany hrají na své voliče, takže člověk chápe, že mají něco podobného v programu. Teď je otázka, zda vláda podobné kroky bude realizovat v nějaké udržitelné míře, aniž by to hypertrofovalo a mělo pak negativní efekt na růst. Musí to vyvážit dostatkem prorůstových podnětů. Proto říkám, že je to výzva. Dal bych jim rok hájení, pak uvidíme. Teď například slavíme 35. výročí založení institutu **CERGE-EI** a v rámci něho jsme pomohli připravit současnou reformu penzijního spoření, onen třetí pilíř. A to je dobrý příklad toho, kdy se může zefektivnit vládní intervence v ekonomice. Vláda do toho dává 17 miliard, což je velká suma, a přitom to lidem doposud nepřinášelo velké výsledky. Reforma je navržena tak, že stát může přispívat i méně, ale lidé budou mít mnohem větší výnosy.

Jak toho chcete docílit?

Je to možné, protože finanční instituce, které ty fondy spravují, si teď berou vysoké poplatky. Nebyla tam dostatečná konkurence a stát nereguloval, kolik si mohou vzít.

Penzijních společností je u nás ale přece dost. V podstatě každá banka má navázaný nějaký penzijní fond.

Ano, ale pořád je jich malý počet v tom, aby nastala konkurence. Nejsou tady žádné velké společnosti, které to dělají nadnárodně, jako například Fidelity nebo Avantgarde. Fondy mají velkou marži, klidně si berou celé procento. V Americe si například u takového diverzifikovaného fondu S&P 500, který zahrnuje 500 největších podniků světa kótovaných na newyorské burze, berou společnosti poplatek 0,05 procenta. Je pravda, že by ta naše reforma mohla být ještě radikálnější, není pořád úplně optimální v poměru k tomu, jak to funguje ve světě, ale lobbistický tlak z druhé strany je příliš silný. To, co prošlo, ale pořád zlepšení je.

Budou tedy na český penzijní trh vpuštěny nadnárodní společnosti?

To je ještě otázka. Ale myslím si, že se snížením poplatků budou provozovatelé těch fondů mnohem víc tlačeni k větší efektivitě.

Co to znamená? Třeba že budou nakupovat ETF fondy, což v zásadě může udělat i běžný střadatel.

Ano, právě do ETF fondů bych čekal, že budou investovat, protože to má výsledky.

Jak odhadujete, že se bude česká ekonomika v tomto volebním období dál vyvíjet?

Je problém, že Evropa roste už poměrně dlouhodobě velmi pomalu. Okolo roku 1990 se opravdu vážně uvažovalo a mluvilo o tom, jak v profesních kruzích, tak všeobecně, že Evropa v ekonomickém vývoji dostihla USA. A že v některých sektorech by je mohla převýšit. Pak ale najednou USA vyrazily prudce dopředu a Evropa začala zaostávat, rostla mnohem pomaleji. Nenaskočila do toho vlaku digitálních technologií. A teď vidíme to samé s umělou inteligencí. Oproti USA a Číně my jsme ti, kteří jdou, zatímco oni jedou. Ale znovu dávám příklad Polska, jehož ekonomika si vede mnohem lépe než Evropa jako celek. Využili velice dobře evropské fondy, postavili si za ně síť dálnic, je otázka, proč my ne. Ale do budoucna opravdu není důvod, abychom zase nepatřili k nejvyspělejším zemím světa. Byli jsme mezi nimi po druhé světové válce, na rozdíl od Poláků nebo Maďarů. Pak sice přišla změna režimu, ale s demokracií už jsme skoro na stejné délce, pomalu to bude čtyřicet let, takže ta „výmluva“ už nemá takovou platnost.

Máte tedy nějakou predikci, jak bychom na tom mohli být na konci tohoto volebního období v roce 2029?

Myslím si, že ekonomika má potenciál růst o těch čtyři až pět procent. Je velká otázka, jestli se to stane, ale vidíme, že v Polsku to jde. Lidé často namítají, že polská ekonomika je sama o sobě větší, ale zase si musíme uvědomit, že máme volný obchod a volný pohyb kapitálu a lidí, takže to není o tom, jak velký je národ, je to o celé Evropě. Můžeme stejně vyvážet do Polska, jako polské firmy můžou prodávat Polsku. V tom není rozdíl. Třeba do Katovic je z Ostravy blíž než z mnoha polských měst.

Mluvil jste už o důležitosti dopravní infrastruktury, vysokorychlostní železnice. Současný ministr dopravy Ivan Bednárik (nestr. za SPD) ale upozorňuje na riziko, že jízdenky budou příliš drahé a vlaky budou jezdit poloprázdné. Co si o tom myslíte?

I kdyby to ze začátku mělo být dotováno, tak to má smysl, železnice se dotují v mnoha zemích. Když Španělsko postavilo systém placených dálnic, taky tam ze začátku jezdilo strašně málo aut, ale postupně se to stalo dopravní tepnou. Myslím, že vysokorychlostní železnice u nás dlouhodobě využívány budou. Očekáváme ekonomický růst, růst životní úrovně – a když lidem roste životní úroveň, tak si samozřejmě kupují i dražší věci. Země, které rychle rostou, jako Čína, jsou jasným příkladem, že s růstem ekonomiky se zvyšují investice i spotřeba.

Jakou dáváte Evropě naději, že bude ještě hrát významnou ekonomickou roli ve světě? Teď to je jasný souboj o dominanci mezi USA a Čínou.

Nedávno jsme měli tady v Praze na konferenci v Senátu vedle zmiňovaného Philippa Aghiona také bývalého italského premiéra Enrica Lettu, který napsal významný raport pro Evropskou unii. Já sám dělám výzkum v této oblasti také, s Evropskou investiční bankou. Vidíme, že potenciál je obrovský. Z toho výzkumu, kde máme i americké firmy, nám například vychází, že kdyby byly evropské firmy a prostředí tak efektivní jako americké, tak by evropský HDP byl o 40 či více procent vyšší, než je teď. Evropa má obrovský nevyužitý potenciál, jak v té neefektivitě, tak v tom, že by měla inovovat obdobně jako Amerika a nyní i Čína. Čína přitom byla před 70 lety nevyvinutá země. Ale tím, že zavedla tržní hospodářství a konkurenci, že investovala silně do vědy, výzkumu a vzdělání, včetně toho, že vyslala sto tisíc studentů do USA a jiných vyspělých zemí na studia, se rozjela.

Dobře, ale jak chcete tohle rozjet v Evropské unii, která je na jednu stranu volným trhem, na druhou sestává z nezávislých států? Nemůžeme přece zavádět opatření tak jednoduše, jako si to poručí vláda jedné strany v Číně.

Dám vám příklad. Evropa realizovala Národní plán obnovy, půjčila si na něj poměrně velké peníze, k zamýšlené větší efektivitě to ale podle mě nevedlo. Kdyby se ale nyní obdobně Evropa sjednotila a rozhodla, že sem přitáhne z Ameriky nejlepší vědce, tak by to mohla být velká šance. V Americe by podle mě spousta mozků, které pracují na digitálních technologiích nebo AI, k přesunu do Evropy byla ochotná, protože věda v Americe byla negativně ovlivněná Trumpovými činy. Amerika konečně to samé udělala před druhou světovou válkou. Přetáhla z Evropy spoustu výborných mozků, založila instituce jako Institute for Advanced Study na univerzitě v Princetonu.

Proč to tedy Evropa nedělá?

Částečně je to byrokracie, která není dostatečně pružná a cílevědomá. Velké banky, německé a jiné, jsou proti tomu, aby se vytvořil kapitálový trh, kde se obchodují akcie a všechno ostatní, protože ony chtějí být tím, kdo financuje podniky. Německé firmy jsou financované do velké míry bankami, ne kapitálovým trhem. Evropa zná to řešení a po druhé světové válce to dělala. Je čas se k tomu vrátit. Hodně se vzpomíná na Marshallův plán, kdy Amerika pomáhala Evropě. Je nepochopení myslet si, že to bylo jen o finanční injekci, jak to hodně lidí vnímá. Bylo to o tom, že jsme opravdu donutili Evropany, aby začali mezi sebou obchodovat – třeba Francouze a Němce, což nebylo vůbec lehké.

Byl byste pro to, aby se EU vrátila ke svým kořenům, které spočívaly v tom, že šlo hlavně o ekonomickou spolupráci?

Ano, zjednodušení by byla důležitá věc. Mario Draghi a Enrico Letta nabízejí koncept pod názvem Princip 18. Spočívá v tom, že by bylo jedno zákonodárství. Pokud by firmy splnily jeden zákon, tak už by mohly podnikat kdekoli v Evropě. Teď musí v každé zemi splňovat jiné podmínky.

Jak byste ale argumentoval na obavy, že se tím země zase vzdají svých práv ve prospěch EU, protože k nim na trh přijde firma, která splňuje zákonné podmínky jen v jedné zemi, třeba na Maltě?

Bylo by to evropské povolení, čili by to nebylo tak, že si ho Malta vytvoří sama. Čím dál víc lidí si podle mě uvědomuje, že nějaký celoevropský systém potřebujeme. V Americe mají také jednotlivé státy spoustu možností intervenovat, ale nad tím je do velké míry homogenita, takže například nesmí překážet nic obchodu mezi jednotlivými státy, můžete se inkorporovat v jednom státu, jako je Delaware, kde je to nejjednodušší, a působit pak po celých Spojených státech. Jde o to, podnítit investory z celého světa, aby měli chuť v Evropě působit. Různé venture fondy sledují situaci a umí přesunout kapitál velmi rychle, když to pro ně dává smysl.

Zmiňoval jste ochotu vědců odejít z USA kvůli politice Donalda Trumpa. Jak vlastně na jeho působení nahlížíte?

Americká ekonomika roste, ale když se podíváme na kroky Donalda Trumpa, tak neroste díky, ale navzdory jeho politice. Analýzy ukazují, že třeba zavedení cel mělo na ekonomiku negativní dopad. Na druhou stranu – v USA je teď velký technologický pokrok díky umělé inteligenci a tento faktor, řekl bych, převažuje negativní působení Donalda Trumpa.

Máte nějaké vysvětlení, když se bavíte s kolegy z amerických univerzit, jak je možné, že americký prezident zavede systém, v němž jsou těžko pochopitelné věci, jako je třeba uvalení cel na ostrov, kde žijí v podstatě jen tučňáci? A nakonec celý ten systém soudy stejně zruší.

Někteří říkají, že prezident už ztrácí nadhled a zdravý rozum. Jeho podpora také klesá, takže se očekává, že pokud nepodnikne nějaké zásadní kroky ještě před podzimem, demokrati získají jak Sněmovnu reprezentantů, tak možná i Senát. Byť v Senátu je to méně pravděpodobné, protože tam volí menší procento lidí. Ale Američané to vidí tak, že ceny jsou vysoké a že ekonomika si nevede z jejich pohledu tak dobře, jak by měla. Inflation už sice není tak velká, ale kdoví, jak se projeví další dění kolem Hormuzského průlivu a války v Íránu.

Dává vám americko-izraelská válka v Íránu smysl?

Mně dává smysl to, že je třeba řešit problém nukleárních zbraní. Ale tak, jak to bylo v Íránu uskutečněno, mi to smysl nedává, protože Američani tam šli skutečně nepřipraveni. Očekávali, že během tří dnů vyhrájí, dosadí si tam lidi, kteří spolupracují se Západem, a bude to. Ale to se nepovedlo a teď je z toho dlouhodobý konflikt, který se rozrůstá. Írán zjistil, že má velkou sílu v tom, že může kontrolovat Hormuzský průliv skrze svoje proxy i v Rudém moři. Má to mnohem větší efekt nejen na ceny ropy, ale i hnojiv. A tím na celou letošní zemědělskou úrodu, ceny potravin a tak dále. Nedávno Kongres hlasoval, že chce mít větší kontrolu nad tím, jak se bude válka v Íránu dál vyvíjet, pro byli i někteří republikánští kongresmani. Ne většina, ale vidíme, že jejich podpora Donalda Trumpa už není tak široká.

Není to jen krátkodobý výkyv?

Řekl bych, že už jde o určitý trend. A jsou tam dva efekty. Jeden je, že někteří z republikánů opravdu pevně věří, že válka nedává smysl. A druhý, že jak byli doposud semknutí a Trumpa podporovali prakticky ve všem, tak jak se teď blíží podzimní volby, mnoho z nich vidí, že by nemuseli znovu vyhrát. Začínají razit svoje vlastní názory, aby měli větší šanci ve svém regionu nebo okrsku uspět. Ta zpočátku nezlomitelná podpora Trumpa začíná erodovat.

Vidíte u republikánů někoho, kdo by ho mohl vyzvat?

Zatím ne, spíš je otázka, kdo je vůbec ve hře. Rýsuje se samozřejmě viceprezident, ministr zahraničí, debata o následníkovi se vede. Ale že by ho teď chtěli takzvaně impeachovat a zbavit funkce, to myslím, že reálná karta není. A není to ani možné, prostě i kdyby demokrati jasně vyhráli, museli by mít dvoutřetinovou ústavní většinu, aby ho mohli zbavit funkce. A to se nestane.

Mirek Topolánek v nedávném rozhovoru pro Echo říkal, že Trump podle něj už má omezené kognitivní schopnosti. Vidíte to stejně?

Myslím si, že tam je problém. On byl vždycky výstřední, ale čím dál tím víc se ukazuje, že je to už spíš furiantství a neschopnost plně uvažovat. On má sice kolem sebe velice schopné poradce, ale problém je, že jim často nenaslouchá. Myslím si, že mezi jeho poradci nebyla například příliš velká shoda, aby zavedl tak vysoká cla. Oproti Číně asi ano, protože tam vidí ten souboj jako klíčovou věc. Ale proč by dával tak vysoká cla na Evropu nebo Brazílii? Cla podle mě byla jeho nápad, který převzal jím určený tým, ale nakonec si je pak stejně určoval on sám.

Napadá vás jako profesora ekonomie pro Trumpovy ekonomické kroky nějaká paralela z dějin?

Dřív byla možná určitá dohoda, ať už se bavíme o demokratech, nebo i výrazně konzervativních republikánech, jako byl Ronald Reagan. Trump to žene na ostré nože a má štěstí v tom, že má většinu jak v Kongresu, tak v Senátu, plus se mu podařilo jmenovat dostatečný počet soudců do Nejvyššího soudu. Ale i tam některé případy prohrál. Americká demokracie a

instituce pořád hrají tu roli, již mají hrát. I když Trump zpolitizoval vše, co mohl, včetně ministerstva spravedlnosti, jež bylo do velké míry nezávislé. On si ho víceméně podmanil. Kdybych se podíval dál do historie, třeba Franklin Delano Roosevelt ve třicátých letech, kdy byla obrovská krize, udělal spoustu bezprecedentních legislativních kroků. Amerika se stala mnohem víc sociálně orientovaným státem, byla obrovská nezaměstnanost. Ale ani tehdy to nebyly tak arbitrární kroky, bylo to mnohem víc promyšlené a v mnohem větším konsenzu. Třeba Trumpův útok na americké univerzity, kde se dělá špičkový výzkum, je taky bezprecedentní. Amerika jde kupředu právě tím, že má špičkový výzkum. Na naši Kolumbijskou univerzitu uvalil pokutu 400 milionů dolarů, na Harvard ještě víc, od Kalifornské univerzity chce miliardu. Do určité míry zmrazil granty, bez nichž základní výzkum nemůže fungovat, protože soukromé firmy potřebují rychlou návratnost. Že něco může mít obrovský efekt za sto let? To pro ně není financovatelné. Ale abych to shrnul: v moderní historii ekonomie podobnou neřízenou střelou jako Trump nepamatujeme.

Foto: Michal Čížek

LIDÉ SI ČASTO NEUVĚDOMUJÍ, ŽE VZDĚLÁNÍ, VĚDA A VÝZKUM, TO JE KAPITÁL. OPROTI USA A ČINĚ MY JSME TI, KTERÍ JDOU, ZATÍMCO ONI JEDOU. ALE ZNOVU DÁVÁM PŘÍKLAD POLSKA, JEHOŽ EKONOMIKA SI VEDE MNOHEM LÉPE NEŽ EVROPA JAKO CELEK. AMERICKÁ EKONOMIKA ROSTE, ALE KDYŽ SE PODÍVÁME NA KROKY DONALDA TRUMPA, TAK NEROSTE DÍKY, ALE NAVZDORY JEHO POLITICE. TRUMPŮV ÚTOK NA AMERICKÉ UNIVERZITY, KDE SE DĚLÁ ŠPIČKOVÝ VÝZKUM, JE TAKY BEZPRECEDENTNÍ. AMERIKA JDE KUPŘEDU PŘÁVĚ TÍM, ŽE MÁ ŠPIČKOVÝ VÝZKUM.

JAN ŠVEJNAR (1952)

Český ekonom působící na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, kde řídí Centrum pro globální hospodářskou politiku. Zabývá se otázkami transformace ekonomik a globalizace. V Praze spoluzaložil akademický institut **CERGE-EI**. V letech 1994–2002 působil jako hlavní ekonomický poradce prezidenta Václava Havla, v roce 2008 jako nominant ČSSD neúspěšně kandidoval na prezidenta České republiky, jeho soupeřem tehdy byl Václav Klaus. Je laureátem Ceny Neuron za přínos světové vědě za rok 2012 v oblasti společenských věd.

Autor: ONDŘEJ LEINERT

Machine ENG translation:

German-Level Wages Are Not a Utopia

Týdeník Echo, June 18, 2026

Category: INTERVIEW

WITH JAN ŠVEJNAR ON GOOD AND BAD DEBT, THE POTENTIAL OF THE CZECH AND EUROPEAN ECONOMIES, AND TRUMP'S DESTRUCTION

The Czech economy has enormous potential. It can grow by as much as five percent and does not have to fall behind Poland at all — if the government takes the right steps. This is the view of economist Jan Švejnar, who recently drew criticism from many colleagues in his field for supporting Finance Minister Alena Schillerová (ANO) at the National Economic Forum in Prague, organized by the think tank Institute for Politics and Society, which is affiliated with the country's strongest governing movement. In an interview with Echo, he further explains why Czechia still does not have German-level wages, whether Europe still has a chance to compete with the United States and China, and why mediocrity no longer pays off today and investment in top-level research is necessary.

What led you to do something that is not exactly common in academic circles — namely, defending Minister Schillerová?

I have to say that I was quite surprised by the reaction it provoked. I am still saying the same thing: if the Czech economy is to grow and living standards are to rise, we have to do something about it at the political level. I present my views to anyone — the government or the opposition. So when a government adopts some of my proposals, I see no reason not to defend it.

What about the government program appealed to you?

Its emphasis on economic growth. It is extremely important because our economy has great potential. Already in the second half of the 1990s, I said that it could grow by five percent annually. People often laughed at me, but then that five-percent growth actually came in the early 2000s. The fact that, 36 years after the Velvet Revolution, our salaries and wages are still somewhere between one-third and one-half of the German and Austrian averages is a failure, because before and after the Second World War they were more or less the same. We should already be much further ahead.

Where should we be?

I think that in a well-functioning economy integrated with Germany, like ours, where there is free movement of goods, tradable services, capital, and people, wages should be at most 20 percent lower than in Germany. And of course, I would be happiest if they were the same. If you look at the American economy, which is relatively efficient, historically wages and salaries in the southern states were always about 20 percent lower than in the North.

How do you explain this gap in our case?

In my view, the country's economic management has not been as good as it should have been over the long term. The second question is why companies that continue to lack workers are not raising wages more. They are betting on the government sooner or later providing agency workers from abroad. At the same time, parent companies put pressure on their local subsidiaries to keep wages under control. So you have multinational companies such as Škoda Auto, which belongs to Volkswagen, where German managers say that productivity here is comparable to Wolfsburg or even higher, but wages are still below 50 percent of German levels.

Should the government pressure companies to raise wages and influence the market in this way?

It should not influence the market. But it should tell those companies: If you claim that you want to be good and responsible companies in every country where you operate, then as productivity grows, you should also increase wages accordingly. Of course, it is also up to trade unions and employee associations to push for this.

For example, wages in Poland are rising very quickly. Twenty-five years ago, they were at 50 percent of our level, and now they have caught up with us. Governments change there, but Poles have a very sensible investment policy, and their economy is now growing much faster than ours. Poland shows that it can be done, and there is no reason why we should start falling behind it.

Is it realistic that we will see five-percent economic growth again during this government's term?

If the government says it has a pro-growth economic policy, then it should be a challenge for it. Good investments have returns higher than the interest rate at which the government, individuals, or households borrow.

We often hear: We must not go into debt; debt is a bad thing. But I argue that debt is the same thing as what we call credit. And this debt, or credit, can be bad or good. When it is the good kind, with a higher return, future generations can easily repay it.

However, economists mostly criticize the government budget, saying that many of these debts are bad.

The government has only been in power for half a year, so the question is how it will set things up. These investments do not have to be only in infrastructure and physical capital, but also — and especially now, given what is happening in the world — in human capital.

People often do not realize that education, science, and research are capital. Let me give you an example. In the United States, surveys are periodically conducted on the value of total capital in the country, and they show that three quarters of it is human capital.

Today, companies focused on artificial intelligence are at the forefront — and that is primarily human capital. Therefore, we need to emphasize truly top-level investments, because the world has changed. In the past, being average paid off, but now the winner takes almost everything.

That is why we must invest in excellence, create centers of excellence in science, research, and education. We must look at why our universities are not ranked among the top hundred, but not even among the top two hundred or three hundred. It is sad, because as a result we are not generating human capital at the level needed to achieve top wages.

Let me give you another example of a more long-term nature. We are a geographically compact country, so if we had better transport infrastructure, high-speed trains, and a motorway network connecting all regions, efficiency could increase again.

And then there is the issue of investment efficiency. As a country, we invest a relatively large percentage of GDP, but we do not see economic growth. Some companies that are not efficient are being maintained here with state support.

As Nobel Prize-winning economist Philippe Aghion says, creative destruction is a good thing. It would be worthwhile to change this — meaning a greater inflow of new productive companies and an outflow of those without prospects.

Returning to the current government's program: How do you view proposals such as increasing the discount on public transport fares for students and seniors from 50 to 75 percent, or increasing social benefits?

Good economic policy should, in its social dimension, focus on people who genuinely need help, not provide benefits universally to everyone. If it is to include some social aspect, it should be absolutely clear that those who are wealthy are not the ones receiving additional support.

For example, the abolition of the super-gross wage system was a gift to wealthy people — it reduced the revenue side of the budget and had no major impact on economic growth because wealthy households do not spend that money on consumption; they are more likely to save it.

So, for example, would you criticize Alena Schillerová for a higher public transport discount?

Yes. But all political parties play to their voters, so one understands that they include similar measures in their programs. The question now is whether the government will implement such steps at a sustainable level, without allowing them to become excessive and then have a negative effect on growth.

It has to balance them with enough pro-growth measures. That is why I say it is a challenge. I would give them a year of grace, and then we will see.

For example, we are now celebrating the 35th anniversary of the establishment of **CERGE-EI**, and within its framework we helped prepare the current pension savings reform, the so-called third pillar. This is a good example of how government intervention in the economy can be made more efficient.

The government currently contributes CZK 17 billion to it, which is a large sum, while so far it has not brought people significant results. The reform is designed so that the state can contribute less, but people will achieve much higher returns.

How do you intend to achieve that?

It is possible because the financial institutions managing these funds currently charge high fees. There was not enough competition, and the state did not regulate how much they could charge.

But there are many pension companies in Czechia. Essentially, every bank has some pension fund connected to it.

Yes, but there are still too few of them for genuine competition to emerge. There are no large companies here that operate internationally in this field, such as Fidelity or Avantgarde.

The funds have large margins and can easily charge a full percentage point. In the United States, for example, a diversified S&P 500 fund, which includes the 500 largest publicly traded companies in the world listed on the New York Stock Exchange, charges investors a fee of 0.05 percent.

It is true that our reform could have been even more radical. It is still not entirely optimal compared with how things work elsewhere in the world, but lobbying pressure from the other side is too strong. What has passed is nevertheless still an improvement.

Will multinational companies therefore be allowed to enter the Czech pension market?

That remains an open question. But I think that with lower fees, the operators of these funds will be much more pressured to become more efficient.

What does that mean? For example, that they will buy ETF funds, something that an ordinary saver can essentially do as well?

Yes. I would expect them to invest in ETF funds, because they have proven results.

How do you estimate that the Czech economy will develop further during this election term?

The problem is that Europe has been growing very slowly for quite a long time. Around 1990, there was serious discussion — both among professionals and generally speaking — that Europe had caught up with the United States in economic development. And that in some sectors it might even surpass it.

Then suddenly the United States moved rapidly ahead, and Europe began falling behind, growing much more slowly. Europe failed to get on board the digital technology train. And now we are seeing the same thing with artificial intelligence.

Compared with the United States and China, we are the ones walking while they are driving. But I again point to the example of Poland, whose economy is performing much better than Europe as a whole.

They used European funds very effectively, built a motorway network with them, and the question is why we did not do the same. But looking ahead, there is truly no reason why we should not once again belong among the world's most advanced countries.

We were among them after the Second World War, unlike the Poles or Hungarians. Then the change of regime came, but we have now had democracy for almost the same length of time — it will soon be forty years — so that “excuse” no longer carries the same weight.

Do you therefore have a prediction of where we could be at the end of this election term, in 2029?

I think the economy has the potential to grow by four to five percent. The big question is whether it will happen, but we can see that it is possible in Poland.

People often object that the Polish economy is larger in itself, but we must also realize that we have free trade and the free movement of capital and people, so it is not about the size of a nation; it is about Europe as a whole.

We can export to Poland just as Polish companies can sell to Poland. There is no difference. For example, Katowice is closer from Ostrava than many Polish cities are from Katowice.

You have already mentioned the importance of transport infrastructure and high-speed rail. However, the current transport minister Ivan Bednárik (an independent nominated by SPD) warns of the risk that tickets will be too expensive and trains will run half empty. What do you think about that?

Even if it had to be subsidized at the beginning, it would make sense. Railways are subsidized in many countries.

When Spain built its toll motorway system, very few cars used it at first, but gradually it became a major transport artery. I believe high-speed rail in Czechia will be used in the long term.

We expect economic growth and rising living standards — and when people’s living standards increase, they naturally buy more expensive things as well. Countries that grow quickly, such as China, are a clear example that as the economy grows, investment and consumption also increase.

What hope do you have that Europe will continue to play a significant economic role in the world? At the moment, there is a clear battle for dominance between the United States and China.

Recently, at a conference we held here in Prague at the Senate, we had not only the aforementioned Philippe Aghion but also former Italian Prime Minister Enrico Letta, who wrote an important report for the European Union. I myself am also conducting research in this area, together with the European Investment Bank. We see that the potential is enormous.

For example, our research, which also includes U.S. companies, shows that if European companies and the business environment were as efficient as those in the United States, European GDP would be 40 percent or more higher than it is today. Europe has enormous untapped potential, both in terms of reducing inefficiency and in the need to innovate in a way similar to the United States and now also China.

China, after all, was an underdeveloped country 70 years ago. But by introducing a market economy and competition, investing heavily in science, research, and education, including sending one hundred thousand students to study in the United States and other developed countries, it managed to take off.

All right, but how do you want to achieve this within the European Union, which on the one hand is a single market, but on the other consists of independent states? We cannot simply introduce measures in the same way as a one-party government in China can.

Let me give you an example. Europe implemented the Recovery and Resilience Facility, borrowing a relatively large amount of money for it, but in my view it did not lead to the greater efficiency that was intended. However, if Europe were now to unite in a similar way and decide to attract the best scientists from the United States, that could be a major opportunity.

I believe that many highly talented people in the United States working on digital technologies or artificial intelligence would be willing to move to Europe because science in America has been negatively affected by Trump’s actions. The United States itself did exactly the same thing before World War II. It attracted many outstanding minds from Europe and established institutions such as the Institute for Advanced Study at Princeton University.

Why is Europe not doing this, then?

Partly because of bureaucracy, which is not sufficiently flexible and goal-oriented. Large banks – German banks and others – are opposed to creating a capital market where shares and other securities are traded, because they want to be the ones financing companies. German companies are largely financed by banks rather than by capital markets.

Europe knows the solution and did it after World War II. It is time to return to it. People often remember the Marshall Plan, when America helped Europe. It is a misunderstanding to think that it was only about a financial injection, as many people

perceive it. It was about forcing Europeans to start trading with each other – for example, the French and Germans, which was by no means easy.

Would you support the EU returning to its roots, which were primarily based on economic cooperation?

Yes, simplification would be an important step. Mario Draghi and Enrico Letta propose a concept called the “Principle 18.” It is based on having a single body of legislation. If companies comply with one set of rules, they should be able to operate anywhere in Europe. Today, they have to meet different requirements in every country.

But how would you respond to concerns that this would once again mean countries giving up their rights in favor of the EU, because a company that meets legal requirements in only one country – for example Malta – would enter their market?

It would be a European authorization, meaning it would not be something that Malta creates on its own. I think more and more people are realizing that we need some kind of Europe-wide system.

The United States also allows individual states many opportunities to intervene, but above that there is a high degree of uniformity. For example, nothing may obstruct trade between individual states. You can incorporate a company in one state, such as Delaware, where it is the easiest, and then operate throughout the entire United States.

The point is to encourage investors from around the world to want to operate in Europe. Various venture capital funds monitor the situation and can move capital very quickly when it makes sense for them.

You mentioned the willingness of scientists to leave the United States because of Donald Trump’s policies. How do you view his presidency?

The U.S. economy is growing, but when we look at Donald Trump’s actions, it is not growing because of his policies, but despite them. Analyses show that, for example, the introduction of tariffs has had a negative impact on the economy.

On the other hand, the United States is currently experiencing major technological progress thanks to artificial intelligence, and this factor, I would say, outweighs Donald Trump’s negative impact.

Do you have any explanation, when you speak with colleagues from American universities, for how it is possible that the U.S. president introduces a system containing such difficult-to-understand measures as imposing tariffs on an island where virtually only penguins live? And eventually the courts cancel the whole system anyway.

Some people say that the president is losing perspective and common sense. His support is also declining, so the expectation is that if he does not take some major steps before the autumn, the Democrats will win both the House of Representatives and possibly the Senate.

Although in the Senate this is less likely because a smaller percentage of people vote there. But Americans see it this way: prices are high and the economy is not performing as well as they believe it should. Inflation is no longer as high, but who knows how further developments around the Strait of Hormuz and the war in Iran will affect the situation.

Does the U.S.-Israeli war in Iran make sense to you?

What makes sense to me is that the issue of nuclear weapons needs to be addressed. But the way it was carried out in Iran does not make sense to me, because the Americans went in there genuinely unprepared. They expected to win within three days, install people who would cooperate with the West, and that would be it.

But that did not happen, and now it has turned into a long-term conflict that is expanding. Iran has realized that it has significant leverage because it can control the Strait of Hormuz through its proxies, as well as through its influence in the Red Sea. This has a much greater impact not only on oil prices but also on fertilizer prices. And consequently on this year’s entire agricultural output, food prices, and so on.

Recently, Congress voted that it wants greater control over how the war in Iran will continue to develop; some Republican congressmen also supported the measure. Not the majority, but we can see that Donald Trump’s support is no longer as broad as it once was.

Couldn’t this just be a short-term fluctuation?

I would say that it is already a certain trend. And there are two effects at work. One is that some Republicans genuinely believe that the war makes no sense. The second is that, having previously been united and supported Trump practically on everything, many of them now see, as the autumn elections approach, that they may not win again.

They are beginning to promote their own views in order to have a better chance of succeeding in their own regions or districts. The initially unbreakable support for Trump is beginning to erode.

Do you see anyone among Republicans who could challenge him?

Not at the moment. The question is rather who is even in the running. Naturally, the vice president and the secretary of state are emerging as possible figures, and there is a debate about who could succeed him.

But the idea that they would now seek to impeach him and remove him from office is, in my view, not a realistic scenario. And it is not even possible. Even if Democrats were to win clearly, they would need a two-thirds constitutional majority to remove him from office. And that will not happen.

Mirek Topolánek said in a recent interview with *Echo* that, in his view, Trump already has limited cognitive abilities. Do you see it the same way?

I think there is an issue there. He was always an eccentric person, but it is becoming increasingly clear that it is now more a matter of arrogance and an inability to think things through fully.

He does have very capable advisers around him, but the problem is that he often does not listen to them. I think, for example, that there was probably not much agreement among his advisers about imposing such high tariffs.

Compared with China, perhaps yes, because he sees that rivalry as a key issue. But why impose such high tariffs on Europe or Brazil? In my view, tariffs were his idea, which the team he appointed then adopted, but ultimately he continued to make those decisions himself.

As a professor of economics, do any historical parallels come to mind for Trump's economic policies?

In the past, there was perhaps a certain level of agreement, whether we are talking about Democrats or even strongly conservative Republicans such as Ronald Reagan. Trump is pushing things to the limit and is fortunate in having a majority both in Congress and the Senate, plus he has managed to appoint a sufficient number of judges to the Supreme Court.

But even there, he has lost some cases. American democracy and institutions are still playing the role they are supposed to play.

Although Trump has politicized everything he could, including the Department of Justice, which had been largely independent, he has essentially brought it under his control.

If I look further back in history, for example at Franklin Delano Roosevelt in the 1930s, during a period of enormous crisis, he took many unprecedented legislative steps. America became a much more socially oriented state, and unemployment was extremely high.

But even then, these were not such arbitrary actions; they were much more carefully considered and based on a much broader consensus.

For example, Trump's attack on American universities, where top-level research is conducted, is also unprecedented. America moves forward precisely because it has world-class research.

He imposed a \$400 million fine on Columbia University, even more on Harvard, and is demanding one billion dollars from the University of California. To a certain extent, he has frozen grants without which basic research cannot function, because private companies need a rapid return on investment.

The fact that something may have a huge impact in one hundred years is not something they can finance.

But to summarize: in the modern history of economics, we do not remember a similarly uncontrolled force like Trump.

Photo: Michal Čížek

PEOPLE OFTEN DO NOT REALIZE THAT EDUCATION, SCIENCE, AND RESEARCH ARE CAPITAL. COMPARED WITH THE UNITED STATES AND CHINA, WE ARE THE ONES WALKING WHILE THEY ARE DRIVING. BUT I AGAIN POINT TO POLAND AS AN EXAMPLE: ITS ECONOMY IS PERFORMING MUCH BETTER THAN EUROPE AS A WHOLE. THE U.S. ECONOMY IS GROWING, BUT WHEN WE LOOK AT DONALD TRUMP'S ACTIONS, IT IS NOT GROWING BECAUSE OF HIS POLICIES, BUT DESPITE THEM. TRUMP'S ATTACK ON AMERICAN UNIVERSITIES, WHERE TOP-LEVEL RESEARCH IS CONDUCTED, IS ALSO UNPRECEDENTED. AMERICA MOVES FORWARD PRECISELY BECAUSE IT HAS WORLD-CLASS RESEARCH.

JAN ŠVEJNAR (1952)

A Czech economist working at Columbia University in New York, where he heads the Center on Global Economic Policy. He focuses on issues related to economic transformation and globalization.

In Prague, he co-founded the academic institute **CERGE-EI**. From 1994 to 2002, he served as chief economic adviser to President Václav Havel. In 2008, he unsuccessfully ran for President of the Czech Republic as the nominee of the Czech Social Democratic Party (ČSSD); his opponent at the time was Václav Klaus.

He is the recipient of the 2012 Neuron Prize for Contribution to World Science in the field of social sciences.

Author: ONDŘEJ LEINERT

Německé platy nejsou utopie

S JANEM ŠVEJNAREM O DOBRÝCH A ŠPATNÝCH DLUŽÍCH, POTENCIÁLU ČESKÉ I EVROPSKÉ EKONOMIKY ČI TRUMPOVÉ DESTRUKCI

ONDŘEJ LIENER

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst už o pět procent a vůbec nemusí zastávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádal think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

Musím říct, že mě docela překvapilo, co se kolem toho stáhlo. Stále totiž říkám to samé. A sice, že aby česká ekonomika rostla a zvyšovala se životní úroveň, musíme pro to něco na politické úrovni udělat. Své názory předkládám komukoli, vládě nebo opozici. Takže když vláda přijme některé mé návrhy, nevídám důvod se jí nezastat.

Čím vás tedy vládní program oslovil?

Důrazem na ekonomický růst. Je to strašně důležité, protože naše ekonomika má velký potenciál. Už v druhé polovině 90. let jsem říkal, že může růst o pět procent ročně. Lidi se mi často směli, ale potom v nulých letech ten pětiprocentní růst opravdu přišel. To, že máme po 30 letech od sametové revoluce platy a mzdy, které jsou pořád ještě někde mezi třetinou a polovinou v průměru německých a rakouských, je neúspěch, protože jsme je před a po druhé světové válce měli víceméně stejné. Už bychom měli být mnohem dál.

Kde?

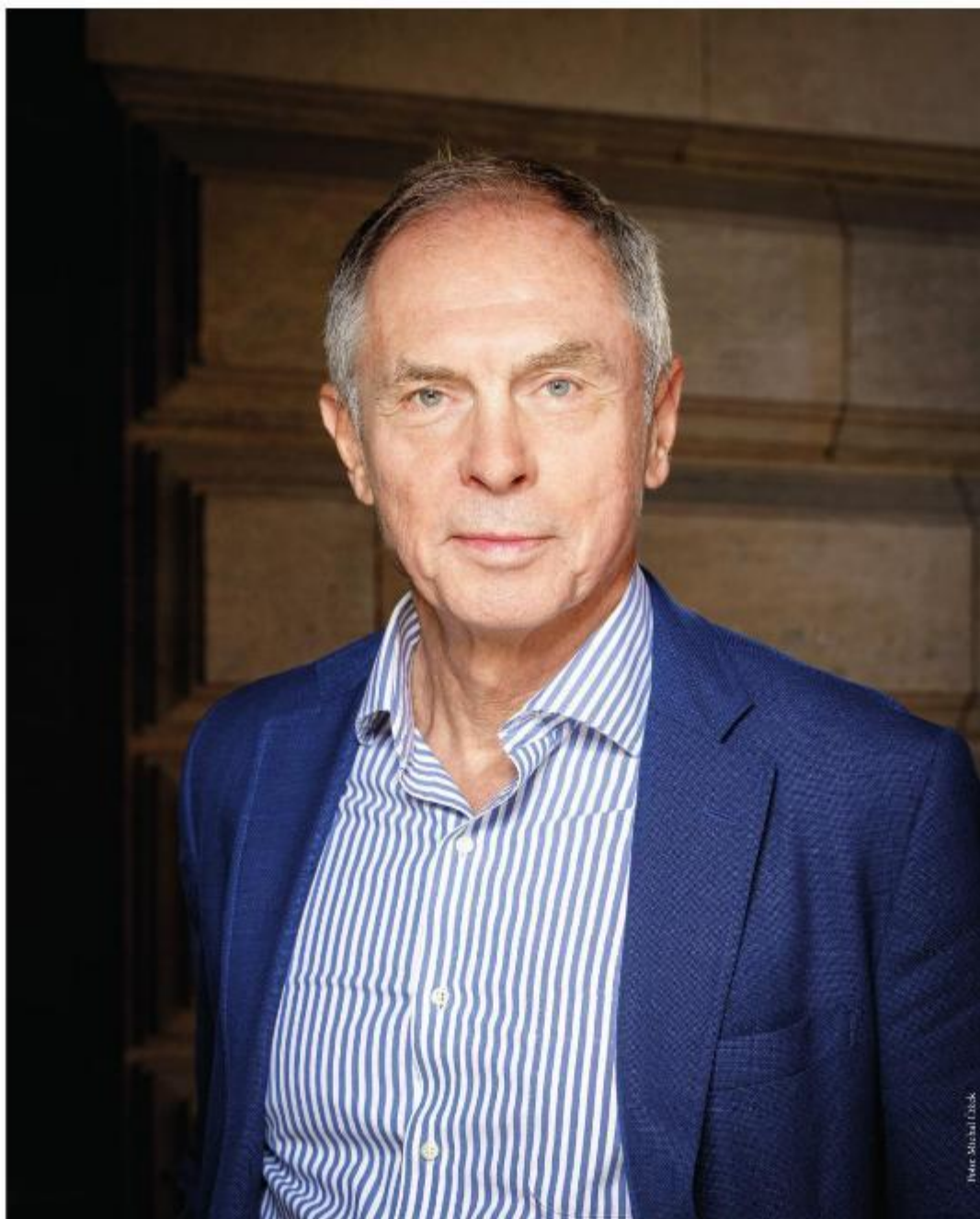
Vyslím, že v době fungující, s Německem provázané ekonomice, jako je ta naše, kde je volný pohyb zboží, obchodovatelných služeb, kapitálu a lidí, by platy měly být nanejvýš o 20 procent nižší než v Německu. A samozřejmě bych byl nejradši, kdyby byly stejné. Když si vezmete americkou ekonomiku, která je poměrně efektivní, tak tam historicky na jihu byly mzdy a platy vždy přívě o těch 20 procent nižší než na severu.

Čím si tedy ten rozdíl u nás vysvětlujete?

Ekonomický management země podle mě dlouhodobě není tak dobrý, jak by měl být. A druhá otázka je, proč podniky, kterým pořád chybí zaměstnanci, nezvyšují víc platy. Sázeli na to, že vláda dřív nebo později dodá agenturní pracovníky ze zahraničí. Mateřské společnosti zároveň tlačí na své zdejší dceřiné podniky, aby tady držely mzdy pod kontrolou. Takže máte nadnárodní podniky jako Škoda Auto spadající pod Volkswagen, kde němečtí manažeři říkají, že produktivita je u nás obdobná jako ve Wolfsburgu, nebo dokonce i vyšší, ale mzdy jsou tam stejně pořád pod 50 procenty německých.

Má vláda na firmy tláčit, aby zvyšovaly mzdy, a ovlivňovat tak trh?

Ovlivňovat trh nemá. Ale těm podnikům by měla říct: Když tvrdíte, že chcete být v každé zemi dobré a odpovědné firmy, tak byste měly s rostoucí produktivitou adekvátně zvyšovat i platy. Samozřejmě, je to taky na odhorech a zaměstnaneckých asociacích, aby to tlačily. Například v Polsku mzdy rostou velice rychle. Před 25 lety tam byly na 50 procentech našich a teď už nás dohnali. Vlády se tam stíhají, ale Poláci mají velice rozumnou investiční politiku a jejich ekonomika teď roste mnohem rychleji než naše. Polsko

28_Boho.indd 37

16.06.2020 10:33

**LIDÉ SI ČASTO
NEUVĚDOMUJÍ, ŽE
VZDĚLÁNÍ, VĚDA
A VÝZKUM, TO JE
KAPITÁL.**

ukazuje, že to jde, a není důvod, proč bychom za ním měli začít zaostávat.

Je reálné, že se v tomto volebním období u nás opět dočkáme pětiprocentního růstu ekonomiky?

Jestliže vláda řekla, že má průmyslovou hospodářskou politiku, tak by to pro ni měla být výzva. Dobře investice mají návratnost, která je vyšší než úrok, za který si vláda, jednotlivci nebo domácnosti půjčují. Často slyšíme: Nesmíme se zadlužovat, dluh je špatná věc. Já ale tvrdím, že dluh je to samé, čemu říkáme kredit. A tento dluh neboli kredit může být špatný, nebo dobrý. Když jde o ten dobrý, který má vyšší návratnost, tak ho budoucí generace snadno splatí.

Ekonomové ale většinou vládní rozpočet kritizují, že mnoho těch dluhů je špatných.

Vláda je u moci teprve půl roku, bude ořízka, jak to nastává. Ty investice nemustí být jenom do infrastruktury, fyzického kapitálu, ale také – a zvláště teď, jak je to ve světě – do lidského kapitálu. Lidé si často neuvědomují, že vzdělání, věda a výzkum, to je kapitál. Dám vám příklad. V Americe se periodicky dělá průzkum, jaká je hodnota celkového kapitálu v zemi, a vychází z toho, že tři čtvrtiny jsou lidský kapitál. Teď jsou v popředí firmy na umělé inteligenci – a to je především lidský kapitál. Cílí je třeba dávat důraz na opravdu špičkové investice, protože svět se změní. Dív se průměrnost vyplácí, ale teď vítěz here skoro vše. Proto musíme investovat do excelence, mít centra excelence ve vědě, výzkumu, školství. Musíme se podívat, proč nejsme v rankinzích univerzit v první stovce, ale ani v první dvoustovce, třístovce. Je to smutné, protože pak negenerujeme lidský kapitál na té úrovni, abychom mohli mít špičkové platy. Dám vám ještě jeden příklad dlouhodobějšího charakteru. Jsme země, která je geograficky kompaktní, takže kdybychom měli lepší dopravní infrastrukturu, rychlovlak a síť dálnic prolínající se do všech krajů, tak by se opět mohla zvýšit efektivnost. A potom jde o efektivnost investic. Jako země investujeme poměrně velké procento HDP, ale nevidíme ekonomický růst. Udělají se tedy s podporou státu některé podniky, které nejsou efektivní. Jak říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, kreativní destrukce je dobrá věc. Šlo by za to to změnit, tzn. větší příliv nových produktivních podniků a odliv těch neperspektivních.

Ještě k programu současné vlády. Jak se díváte na záměry, jako jsou zvýšení slevy na jízdné pro studenty a seniory z 50 na 75 procent nebo zvyšování sociálních dávek?

Dobrá hospodářská politika by se měla ve své sociální části zaměřit na lidi, kteří opravdu potřebují pomoc, nikoli plošně pro všechny. Pokud v sobě má mít nějaký sociální aspekt, mělo by být opravdu jasné, že se nepřidává těm, kteří jsou bohatí. Například zrušení superhrubé mzdy byl dárek pro bohaté lidi – snížila se příjmová část rozpočtu a na ekonomický růst to nemělo velký vliv, protože bohaté domácnosti ty peníze nedají na spotřebu, spíš to ušetří.

Takže třeba vyšší sleva na jízdné je něco, za co byste Aleně Schillerové vyčítali?

Ano. Ale všechny politické strany hrají na své voliče, takže člověk chápe, že mají něco podobného v programu. Teď je otázka, zda vláda podobné kroky bude realizovat v nějaké udržitelné míře, aniž by to hypertrofovalo a mělo pak negativní efekt na růst. Musí to vyvážit dostatkem průmyslových podniků. Proto říkám, že je to výzva. Dal bych jim rok hájení, pak uvidíme. Teď například slavíme 35. výročí založení institutu CERGE-EI a v rámci něho jsme pomohli připravit současnou reformu penzijního spoření, onen třetí pilíř. A to je dobrý příklad toho, kdy se může zefektivnit vládní intervence v ekonomice. Vláda do toho dává 17 miliard, což je velká suma, a přitom to lidem doposud nepřinášelo velké výsledky. Reforma je navržena tak, že stát může přispívat i méně, ale lidé budou mít mnohem větší výnosy.

Jak toho chcete docílit?

Je to možné, protože finanční instituce, které ty fondy spravují, si teď berou vysoké poplatky. Nebyla tam dostatečná konkurence a stát nereguloval, kolik si mohou vzít.

Penzijních společností je u nás ale přece dost. V podstatě každá banka má navázaný nějaký penzijní fond.

Ano, ale pořád je jich malý počet v tom, aby nastala konkurence. Nejsou tady žádné velké společnosti, které to dělají nadnárodně, jako například Fidelity nebo Avantgarde. Fondy mají velkou marži, klidně si berou celé procento. V Americe si například u takového diverzifikovaného fondu S&P 500, který zahrnuje 500 největších podniků světa kótovaných na newyorské burze, berou společnosti poplatky 1,25 procenta. Je pravda, že by ta naše reforma mohla být ještě radikálnější, není pořád úplně optimální v poměru k tomu, jak to funguje ve světě, ale lobbistický tlak z druhé strany je příliš silný. To, co prošlo, ale pořád zlepšení je.

Budou tedy na český penzijní trh vpuštěny nadnárodní společnosti?

Týdeník Echo 25 / 2020

ROZHOVOR

To je ještě otázka. Ale myslím si, že se snížením poplatků budou provozovatelé těch fondů mnohem víc tlačení k větší efektivitě.

Co to znamená? Třeba že budou nakupovat ETF fondy, což v zásadě může udělat i běžný střadatel.

Ano, právě do ETF fondů bych čekal, že budou investovat, protože to má výsledky.

Jak odhadujete, že se bude česká ekonomika v tomto volebním období dál vyvíjet?

Je problém, že Evropa roste už poměrně dlouhodobě velmi pomalu. Okolo roku 1990 se opravdu vážně uvažovalo a mluvílo o tom, jak v profesních kruzích, tak všeobecně, že Evropa v ekonomickém vývoji dostihla USA. A že v některých sektorech by je mohla převýšit. Pak ale najednou USA vyrazily prudce dopředu a Evropa začala zaostávat, rostla mnohem pomaleji. Nenaskočila do toho vlaku digitálních technologií. A teď vidíme to samé s umělou inteligencí. Oproti USA a Číně my jsme ti, kteří jdou, zatímco oni jedou. Ale znovu dávám příklad Polska, jehož ekonomika si vede mnohem lépe než Evropa jako celek. Využili velice dobře evropské fondy, postavili si za ně síť dálnic, je otázka, proč my ne. Ale do budoucna opravdu není důvod, abychom zase nepatřili k nejspělejšímu světu. Byli jsme mezi nimi po druhé světové válce, na rozdíl od Poláků nebo Maďarů. Pak sice přišla změna režimu, ale s demokracií už jsme skoro na stejné úrovni, pomalu to bude čtyřicet let, takže ta „výmluva“ už nemá takovou platnost.

Máte tedy nějakou predikci, jak bychom na tom mohli být na konci tohoto volebního období v roce 2029?

Myslím si, že ekonomika má potenciál růst o těch čtyřech až pěti procent. Je velká otázka, jestli se to stane, ale vidíme, že v Polsku to jde. Lidé často namítají, že polská ekonomika je sama o sobě větší, ale zase si musíme uvědomit, že máme volný obchod a volný pohyb kapitálu a lidí, takže to není o tom, jak velký je národ, je to o celé Evropě. Můžeme stejně vyvážit do Polska, jako polské firmy můžou prodávat Polsku. V tom není rozdíl. Třeba do Katovic je z Ostravy blíž než z mnoha polských měst.

Mluvil jste už o důležitosti dopravní infrastruktury, vysokorychlostní železnice. Současný ministr dopravy Ivan Bednářík (nestr. za SPD) ale upozorňuje na riziko, že jízdenky budou příliš drahé a vlaky budou jezdit poloprázdny. Co si o tom myslíte?

Journalism can never be silent

I kdyby to ze začátku mělo být dotované, tak to má smysl, železnice se dotují v mnoha zemích. Když Španělsko postavilo systém placených dálnic, taky tam ze začátku jezdilo strašně málo aut, ale postupně se to stalo dopravní tepnou. Myslím, že vysokorychlostní železnice u nás dlouhodobě využívány budou. Očekáváme ekonomický růst, růst životní úrovně – a když lidem roste životní úroveň, tak si samozřejmě kupují i dražší věci. Země, které rychle rostou, jako Čína, jsou jasným příkladem, že s růstem ekonomiky se zvyšují investice i spotřeba.

Jakou dáváte Evropě naději, že bude ještě hrát významnou ekonomickou roli ve světě? Teď to je jasný souboj o dominanci mezi USA a Čínou.

Nedávno jsme měli tady v Praze na konferenci v Senátu vedle zmínovaného Philippa Aghiona také bývalého italského premiéra Enrica Lettu, který napsal významný raport pro Evropskou unii. Já sám dělám výzkum v této oblasti také, s Evropskou investiční bankou. Vidíme, že potenciál je obrovský. Z toho výzkumu, kde máme i americké firmy, nám například vychází, že kdyby byly evropské firmy a prostředí tak efektivní jako americké, tak by evropský HDP byl o 40 či více procent vyšší, než je teď. Evropa má obrovský nevyužitý potenciál, jak v té neefektivitě, tak v tom, že by měla inovovat obdobně jako Amerika a nyní i Čína. Čína přitom byla před 70 lety nevyvinutá země. Ale tím, že zavedla tržní hospodářství a konkurenci, že investovala silně do vědy, výzkumu a vzdělání, včetně toho, že vyslala sto tisíc studentů do USA a jiných vyspělých zemí na studia, se rozjela.

Dobře, ale jak chcete tohle rozjet v Evropské unii, která je na jednu stranu volným trhem, na druhou sestává z nezávislých států? Nemůžeme přece zavádět opatření tak jednoduše, jako si to poručí vláda jedné strany v Číně.

Dám vám příklad. Evropa realizovala Národní plán obnovy, půjčila si na něj poměrně velké peníze, k zamýšlené větší efektivitě to ale podle mě nevedlo. Kdyby se ale nyní obdobně Evropa sjednotila a rozhodla, že sem přitáhne z Ameriky nejlepší vědce, tak by to mohla být velká šance. V Americe by podle mě spousta mozků, které pracují na digitálních technologiích nebo AI, k přesunu do Evropy byla ochotná, protože věda v Americe byla negativně ovlivněná Trumpovým číně. Amerika konečně to samé udělala před druhou světovou válkou. Přetáhla z Evropy spoustu výborných mozků, založila instituce jako Institute for Advanced Study na univerzitě v Princetonu.

Proč to tedy Evropa nedělá?

OPROTI USA A ČÍNĚ
MY JSME TI, KTERÍ
JDOU, ZATÍMCO ONI
JEDOU. ALE ZNOVU
DÁVÁM PŘÍKLAD
POLSKA, JEHOŽ
EKONOMIKA SI VEDE
MNOHEM LÉPE NEŽ
EVROPA JAKO CELEK.

ROZHOVOR

AMERICKÁ
EKONOMIKA
ROSTE, ALE
KDYŽ SE PODÍVÁME
NA KROKY DONALDA
TRUMPA, TAK
NEROSTE DÍKY, ALE
NAVZDORY JEHO
POLITICE.

Částečně je to byrokracie, která není dostatečně pružná a efektivní. Velké banky, německé a jiné, jsou proti tomu, aby se vytvořil kapitálový trh, kde se obchodují akcie a všechno ostatní, protože ony chtějí být tím, kdo financuje podniky. Německé firmy jsou financované do velké míry bankami, ne kapitálovým trhem. Evropa zná to fešeni a po druhé světové válce to dělala. Je čas se k tomu vrátit. Hodně se vzpomíná na Marshallův plán, kdy Amerika pomáhala Evropě. Je nepochopení myslet si, že to bylo jen o finanční injekci, jak to hodně lidí vnímá. Bylo to o tom, že jsme opravdu donutili Evropany, aby začali mezi sebou obchodovat – třeba Francouze a Němce, což nebylo vůbec lehké.

Byl byste pro to, aby se EU vrátila ke svým kořenům, které spočívaly v tom, že šlo hlavně o ekonomickou spolupráci?

Ano, zjednodušení by byla důležitá věc. Mario Draghi a Enrico Letta nabízejí koncept pod názvem Princip 18. Spočívá v tom, že by bylo jedno zákonodárství. Pokud by firmy splnily jeden zákon, tak už by mohly podnikat kdekoliv v Evropě. Teď musí v každé zemi splňovat jiné podmínky.

Jak byste ale argumentoval na obavy, že se tím země zase vzdají svých práv ve prospěch EU, protože k nim na trh přijde firma, která splňuje zákonné podmínky jen v jedné zemi, třeba na Maltě?

Bylo by to evropské povolení, čili by to nebylo tak, že si ho Malta vytvoří sama. Čím dál víc lidí si podle mě uvědomuje, že nějaký celoevropský systém potřebujeme. V Americe mají také jednotlivé státy spoustu možností intervenovat, ale nad tím je do velké míry homogenita, takže například nesmí překážet nic obchodu mezi jednotlivými státy, můžete se inkorporovat v jednom státu, jako je Delaware, kde je to nejjednodušší, a působit pak po celých Spojených státech. Ide o to, podnítit investory z celého světa, aby měli chuť v Evropě působit. Různé venture fondy sledují situaci a umí přesunout kapitál velmi rychle, když to pro ně dává smysl.

Zmiňoval jste ochotu vědců odejít z USA kvůli politice Donalda Trumpa. Jak vlastně na jeho působení nahlížíte?

Americká ekonomika roste, ale když se podíváme na kroky Donalda Trumpa, tak neroste díky, ale navzdory jeho politice. Analýzy ukazují, že třeba zavedení cel mělo na ekonomiku negativní dopad. Na druhou stranu – v USA je teď velký technologický pokrok díky umělé inteligenci a tento faktor, řekl bych, převažuje negativní působení Donalda Trumpa.

Máte nějaké vysvětlení, když se bavíte s kolegy z amerických univerzit, jak je možné, že americký prezident zavede systém, v němž jsou těžko pochopitelné věci, jako je třeba uvalení cel na ostrov, kde žijí v podstatě jen tuňáci? A nakonec celý ten systém soudy stejně zruší.

Někteří říkají, že prezident už ztrácí nadhled a zdravý rozum. Jeho podpora také klesá, takže se očekává, že pokud nepodaříme nějaké zásadní kroky ještě před podzimem, demokracie získají jak Sněmovnu reprezentantů, tak možná i Senát. Byť v Senátu je to méně pravděpodobné, protože tam volí menší procento lidí. Ale Američané to vidí tak, že ceny jsou vysoké a že ekonomika si nevede z jejich pohledu tak dobře, jak by měla. Inflace už sice není tak velká, ale ledová, jak se projevuje další dění kolem Hormuzského průlivu a války v Íránu.

Dává vám americko-izraelská válka v Íránu smysl?

Vně dává smysl to, že je třeba řešit problém nukleárních zbraní. Ale tak, jak to bylo v Íránu uskutečněno, mi to smysl nedává, protože Američané tam šli skutečně nepřipraveni. Očekávali, že během tří dnů vyhrají, dosadí si tam lidi, kteří spolupracují se Západem, a bude to. Ale to se nepovedlo a teď je z toho dlouhodobý konflikt, který se rozrůstá. Írán zjistil, že má velkou sílu v tom, že může kontrolovat Hormuzský průliv skrze svoje proxy i v Rudém moři. Má to mnohem větší efekt nejen na ceny ropy, ale i hnojiv. A tím na celou letošní zemědělskou výrobu, ceny potravin a tak dále. Nedávno Kongres hlasoval, že chce mít větší kontrolu nad tím, jak se bude válka v Íránu dál vyvíjet, pro byli i někteří republikánští kongresmani. Ne většina, ale vidíme, že jejich podpora Donalda Trumpa už není tak široká.

Není to jen krátkodobý výkyv?

Řekl bych, že už jde o určitý trend. A jsou tam dva efekty. Jeden je, že někteří z republikánů opravdu pevně věří, že válka nedává smysl. A druhý, že jak byli doposud semknutí a Trumpa podporovali prakticky ve všem, tak jak se teď blíží podzimní volby, mnoho z nich vidí, že by nemuseli znovu vyhrát. Začínají razit svoje vlastní názory, aby měli větší šanci ve svém regionu nebo okrese uspět. Ta zpočátku nezlomitelná podpora Trumpa začíná erodovat.

Vidíte u republikánů někoho, kdo by ho mohl vyzvat?

Zatím ne, spíš je otázka, kdo je vůbec ve hře. Řýsuje se samozřejmě viceprezident, ministr zahraničí, debata o následníkovi se vede. Ale že by ho teď chtěli takzvaně impeachovat a zbavit funkce, to

myslím, že reálná karta není. A není to ani možné, prostě i kdyby demokracii jasně vyhráli, museli by mít dvoučlennou ústavní většinu, aby ho mohli zbavit funkce. A to se nestane.

Mírek Topolánek v nedávném rozhovoru pro Echo říkal, že Trump podle něj už má omezené kognitivní schopnosti. Vidíte to stejně?

Myslím si, že tam je problém. On byl vždycky výstřední, ale čím dál tím víc se ukazuje, že je to už spíš furiantství a neschopnost plně uvažovat. On má sice kolem sebe velice schopné poradce, ale problém je, že jim často nenaslouchá. Myslím si, že mezi jeho poradci nebyla například příliš velká shoda, aby zavědli tak vysoká cla. Oproti Číně asi ano, protože tam vidí ten souboj jako klíčovou věc. Ale proč by dával tak vysoká cla na Evropu nebo Brazílii? Cla podle mě byla jeho nápad, který převzal jím určený tým, ale nakonec si je pak stejně určoval on sám.

Napadá vás jako profesora ekonomie pro Trumpovy ekonomické kroky nějaká paralela z dějin?

Dřív byla možná určitá dohoda, ať už se bavíme o demokratech, nebo i výrazně konzervativních republikánech, jako byl Ronald Reagan. Trump to žene na ostré nože a má štěstí v tom, že má větši-

nu jak v Kongresu, tak v Senátu, plus se mu podařilo jmenovat dostatečný počet soudců do Nejvyššího soudu. Ale i tam některé případy prohrál. Americká demokracie a instituce pořád hrají tu roli, již mají hrát. I když Trump spolitizoval vše, co mohl, včetně ministerstva spravedlnosti, jež bylo do velké míry nezávislé. On si ho víceméně poďmanil. Kdybych se podíval dál do historie, třeba Franklin Delano Roosevelt ve třicátých letech, kdy byla obrovská krize, udělal spoustu bezprecedentních legislativních kroků. Amerika se stala mnohem víc sociálně orientovaným státem, byla obrovská nezaměstnanost. Ale ani tehdy to nebylo tak arbitrární kroky, bylo to mnohem víc promyšlené a v mnohem větším konsenzu. Třeba Trumpův útok na americké univerzity, kde se dělá špičkový výzkum, je taky bezprecedentní. Amerika jde kupředu právě tím, že má špičkový výzkum. Na naší Kolumbijskou univerzitu uvalil pokutu 400 milionů dolarů, na Harvard ještě víc, od Kalifornské univerzity chce miliardu. Do určité míry zmrazil granty, bez nichž základní výzkum nemůže fungovat, protože soukromé firmy potřebují rychlou návratnost. Že něco může mít obrovský efekt za sto let? To pro ně není financovatelné. Ale abych to shrnul: v moderní historii ekonomie podobnou neřízenou srážku jako Trump nepamatujeme. ■

TRUMPŮV ÚTOK NA AMERICKÉ UNIVERZITY, KDE SE DĚLÁ ŠPIČKOVÝ VÝZKUM, JE TAKY BEZPRECEDENTNÍ. AMERIKA JDE KUPŘEDU PŘÁVĚ TÍM, ŽE MÁ ŠPIČKOVÝ VÝZKUM.

JAN ŠVEJNAR (1952)

Český ekonom působil na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, kde řídí Centrum pro globální hospodářskou politiku. Zabývá se otázkami transformace ekonomie a globalizace. V Praze spoluzaložil akademický institut CERGE-EI. V letech 1994–2002 působil jako hlavní eco-

nomický poradce prezidenta Václava Havla, v roce 2008 jako nominant ČSSD neúspěšně kandidoval na prezidenta České republiky, jeho soupeřem tehdy byl Václav Klaus. Je laureátem Ceny Neuron za přínos světové vědě za rok 2012 v oblasti společenských věd.

Journalism can never be silent

41

8. Německé platy nejsou utopie. Ekonom Jan Švejnar pro Echo

Online • **echo24.cz** (Zprávy / Politika) • 17. 6. 2026, 9:06

Vydavatel: **Echo Media a.s. (cz-02581574)** • Autor: **Ondřej Leinert** • Rubrika: **Týdeník**

Dosah: 76 278 • GRP: 0.85 • OTS: 0.01 • AVE: 30632.76 Kč **společně s echoprime.cz**

Další zdroje: echoprime.cz

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Německé platy nejsou utopie. Ekonom Jan Švejnar pro Echo

ROZHOVOR

Související články

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst až o pět procent a vůbec nemusí zaostávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádal think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

Musím říct, že mě docela překvapilo, co se kolem toho strhlo. Stále totiž říkám to samé. A sice, že aby česká ekonomika rostla a zvyšovala se životní úroveň, musíme pro to něco na politické úrovni udělat. Své názory předkládám komukoli, vládě nebo opozici. Takže když vláda přijme některé mé návrhy, nevidím důvod se jí nezastat.

Čím vás tedy vládní program oslovil?

Důrazem na ekonomický růst. Je to strašně důležité, protože naše ekonomika má velký potenciál. Už v druhé polovině 90. let jsem říkal, že může růst o pět procent ročně. Lidi se mi často smáli, ale potom v nultých letech ten pětiprocentní růst opravdu přišel. To, že máme po 36 letech od sametové revoluce platy a mzdy, které jsou pořád ještě někde mezi třetinou a polovinou v průměru německých a rakouských, je neúspěch, protože jsme je před druhou světovou válkou i po ní měli víceméně stejné. Už bychom měli být mnohem dál.

Kde?

Myslím, že v dobře fungující, s Německem provázané ekonomice, jako je ta naše, kde je volný pohyb zboží, obchodovatelných služeb, kapitálu a lidí, by platy měly být nanejvýš o 20 procent nižší než v Německu. A samozřejmě bych byl nejradši, kdyby byly stejné. Když si vezmete americkou ekonomiku, která je poměrně efektivní, tak tam historicky na jihu byly mzdy a platy vždy právě o těch 20 procent nižší než na severu.

Čím si tedy ten rozdíl u nás vysvětľujete?

Ekonomický management země podle mě dlouhodobě není tak dobrý, jak by měl být. A druhá otázka je, proč podniky, kterým pořád chybí zaměstnanci, nezvyšují víc platy. Sázejí na to, že vláda dřív nebo později dodá agenturní pracovníky ze zahraničí. Mateřské společnosti zároveň tlačí na své zdejší dceřiné podniky, aby tady držely mzdy pod kontrolou. Takže máte nadnárodní podniky jako Škoda Auto spadající pod Volkswagen, kde němečtí manažeři říkají, že produktivita je u nás obdobná jako ve Wolfsburgu, nebo dokonce i vyšší, ale mzdy jsou tam stejně pořád pod 50 procenty německých.

Má vláda na firmy tlačit, aby zvyšovaly mzdy, a ovlivňovat tak trh?

Ovlivňovat trh nemá. Ale těm podnikům by měla říct: Když tvrdíte, že chcete být v každé zemi dobré a odpovědné firmy, tak byste měly s rostoucí produktivitou adekvátně zvyšovat i platy. Samozřejmě, je to taky na odborech a zaměstnaneckých asociacích, aby to tlačily. Například v Polsku mzdy rostou velice rychle. Před 25 lety tam byly na 50 procentech našich a teď už nás dohnali. Vlády se tam střídají, ale Poláci mají velice rozumnou investiční politiku a jejich ekonomika teď roste mnohem rychleji než naše. Polsko ukazuje, že to jde, a není důvod, proč bychom za ním měli začít zaostávat.

Je reálné, že se v tomto volebním období u nás opět dočkáme pětiprocentního růstu ekonomiky?

Jestliže vláda řekla, že má prorůstovou hospodářskou politiku, tak by to pro ni měla být výzva. Dobré investice mají návratnost, která je vyšší než úrok, za který si vláda, jednotlivci nebo domácnosti půjčují. Často slyšíme: Nesmíme se zadlužovat, dluh je špatná věc. Já ale tvrdím, že dluh je to samé, čemu říkáme kredit. A tento dluh neboli kredit může být špatný, nebo dobrý. Když jde o ten dobrý, který má vyšší návratnost, tak ho budoucí generace snadno splatí.

Ekonomové ale většinou vládní rozpočet kritizují, že mnoho těch dluhů je špatných.

Vláda je u moci teprve půl roku, bude otázka, jak to nastaví. Ty investice nemusí být jenom do infrastruktury, fyzického kapitálu, ale také – a zvláště teď, jak je to ve světě – do lidského kapitálu. Lidé si často neuvědomují, že vzdělání, věda a výzkum, to je kapitál. Dám vám příklad. V Americe se periodicky dělá průzkum, jaká je hodnota celkového kapitálu v zemi, a vychází z toho, že tři čtvrtiny jsou lidský kapitál. Teď jsou v popředí firmy na umělé inteligenci – a to je především lidský kapitál. Čili je třeba dávat důraz na opravdu špičkové investice, protože svět se změnil. Dřív se průměrnost vyplácela, ale teď vítěz bere skoro vše. Proto musíme investovat do excelence, mít centra excelence ve vědě, výzkumu, školství. Musíme se podívat, proč nejsme v rankinzích univerzit v první stovce, ale ani v první dvoustovce, třístovce. Je to smutné, protože pak negenerujeme lidský kapitál na té úrovni, abychom mohli mít špičkové platy. Dám vám ještě jeden příklad dlouhodobějšího charakteru. Jsme země, která je geograficky kompaktní, takže kdybychom měli lepší dopravní infrastrukturu, rychlovlaky a síť dálnic prolínající se do všech krajů, tak by se opět mohla zvýšit efektivnost. A potom jde o efektivnost investic. Jako země investujeme poměrně velké procento HDP, ale nevidíme ekonomický růst. Udržují se tady s podporou státu některé podniky, které nejsou efektivní. Jak říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, kreativní destrukce je dobrá věc. Stálo by za to to změnit, tzn. větší příliv nových produktivních podniků a odliv těch neperspektivních.

Ještě k programu současné vlády. Jak se díváte na záměry, jako jsou zvýšení slevy na jízdné pro studenty a seniory z 50 na 75 procent nebo zvyšování sociálních dávek?

Dobrá hospodářská politika by se měla ve své sociální části zaměřit na lidi, kteří opravdu potřebují pomoc, nikoli plošně pro všechny. Pokud v sobě má mít nějaký sociální aspekt, mělo by být opravdu jasné, že se nepřidává těm, kteří jsou bohatí. Například zrušení superhrubé mzdy byl dárek pro bohaté lidi – snížila se příjmová část rozpočtu a na ekonomický růst to nemělo velký vliv, protože bohaté domácnosti ty peníze nedají na spotřebu, spíš to ušetří.

Takže třeba vyšší sleva na jízdné je něco, za co byste Aleně Schillerové vyčínil?

Ano. Ale všechny politické strany hrají na své voliče, takže člověk chápe, že mají něco podobného v programu. Teď je otázka, zda vláda podobné kroky bude realizovat v nějaké udržitelné míře, aniž by to hypertrofovalo a mělo pak negativní efekt na růst. Musí to vyvážit dostatkem prorůstových podnětů. Proto říkám, že je to výzva. Dal bych jim rok hájení, pak uvidíme. Teď například slavíme 35. výročí založení institutu **CERGE-EI** a v rámci něho jsme pomohli připravit současnou reformu penzijního spoření, onen třetí pilíř. A to je dobrý příklad toho, kdy se může zefektivnit vládní intervence v ekonomice. Vláda do toho dává 17 miliard, což je velká suma, a přitom to lidem doposud nepřinášelo velké výsledky. Reforma je navržena tak, že stát může přispívat i méně, ale lidé budou mít mnohem větší výnosy.

Jak toho chcete docílit?

Je to možné, protože finanční instituce, které ty fondy spravují, si teď berou vysoké poplatky. Nebyla tam dostatečná konkurence a stát nereguloval, kolik si mohou vzít.

Penzijních společností je u nás ale přece dost. V podstatě každá banka má navázaný nějaký penzijní fond.

Ano, ale pořád je jich malý počet v tom, aby nastala konkurence. Nejsou tady žádné velké společnosti, které to dělají nadnárodně, jako například Fidelity nebo Avantgarde. Fondy mají velkou marži, klidně si berou celé procento. V Americe si například u takového diverzifikovaného fondu S&P 500, který zahrnuje 500 největších podniků světa kótovaných na newyorské burze, berou společnosti poplatek 0,05 procenta. Je pravda, že by ta naše reforma mohla být ještě radikálnější, není pořád úplně optimální v poměru k tomu, jak to funguje ve světě, ale lobbistický tlak z druhé strany je příliš silný. To, co prošlo, ale pořád zlepšení je.

Budou tedy na český penzijní trh vpuštěny nadnárodní společnosti?

To je ještě otázka. Ale myslím si, že se snížením poplatků budou provozovatelé těch fondů mnohem víc tlačeni k větší efektivitě.

Co to znamená? Třeba že budou nakupovat ETF fondy, což v zásadě může udělat i běžný střadatel.

Ano, právě do ETF fondů bych čekal, že budou investovat, protože to má výsledky.

Jak odhadujete, že se bude česká ekonomika v tomto volebním období dál vyvíjet?

Je problém, že Evropa roste už poměrně dlouhodobě velmi pomalu. Okolo roku 1990 se opravdu vážně uvažovalo a mluvilo o tom, jak v profesních kruzích, tak všeobecně, že Evropa v ekonomickém vývoji dostihla USA. A že v některých sektorech by je mohla převýšit. Pak ale najednou USA vyrazily prudce dopředu a Evropa začala zaostávat, rostla mnohem pomaleji. Nenaskočila do toho vlaku digitálních technologií. A teď vidíme to samé s umělou inteligencí. Oproti USA a Číně my jsme ti, kteří jdou, zatímco oni jedou. Ale znovu dávám příklad Polska, jehož ekonomika si vede mnohem lépe než Evropa jako celek. Využili velice dobře evropské fondy, postavili si za ně síť dálnic, je otázka, proč my ne. Ale do budoucna opravdu není důvod, abychom zase nepatřili k nejvyspělejším zemím světa. Byli jsme mezi nimi po druhé světové válce, na rozdíl od Poláků nebo Maďarů. Pak sice přišla změna režimu, ale s demokracií už jsme skoro na stejné délce, pomalu to bude čtyřicet let, takže ta „výmluva“ už nemá takovou platnost.

Máte tedy nějakou predikci, jak bychom na tom mohli být na konci tohoto volebního období v roce 2029?

Myslím si, že ekonomika má potenciál růst o těch čtyři až pět procent. Je velká otázka, jestli se to stane, ale vidíme, že v Polsku to jde. Lidé často namítají, že polská ekonomika je sama o sobě větší, ale zase si musíme uvědomit, že máme volný obchod a volný pohyb kapitálu a lidí, takže to není o tom, jak velký je národ, je to o celé Evropě. Můžeme stejně vyvážet do Polska, jako polské firmy můžou prodávat Polsku. V tom není rozdíl. Třeba do Katovic je z Ostravy blíž než z mnoha polských měst.

Mluvil jste už o důležitosti dopravní infrastruktury, vysokorychlostní železnice. Současný ministr dopravy Ivan Bednárik (nestr. za SPD) ale upozorňuje na riziko, že jízdenky budou příliš drahé a vlaky budou jezdit poloprázdné. Co si o tom myslíte?

I kdyby to ze začátku mělo být dotováno, tak to má smysl, železnice se dotují v mnoha zemích. Když Španělsko postavilo systém placených dálnic, taky tam ze začátku jezdilo strašně málo aut, ale postupně se to stalo dopravní tepnou. Myslím, že vysokorychlostní železnice u nás dlouhodobě využívány budou. Očekáváme ekonomický růst, růst životní úrovně – a když lidem roste životní úroveň, tak si samozřejmě kupují i dražší věci. Země, které rychle rostou, jako Čína, jsou jasným příkladem, že s růstem ekonomiky se zvyšují investice i spotřeba.

Jakou dáváte Evropě naději, že bude ještě hrát významnou ekonomickou roli ve světě? Teď to je jasný souboj o dominanci mezi USA a Čínou.

Nedávno jsme měli tady v Praze na konferenci v Senátu vedle zmiňovaného Philippa Aghiona také bývalého italského premiéra Enrica Lettu, který napsal významný raport pro Evropskou unii. Já sám dělám výzkum v této oblasti také, s Evropskou investiční bankou. Vidíme, že potenciál je obrovský. Z toho výzkumu, kde máme i americké firmy, nám například vychází, že kdyby byly evropské firmy a prostředí tak efektivní jako americké, tak by evropský HDP byl o 40 či více procent vyšší, než je teď. Evropa má obrovský nevyužitý potenciál, jak v té neefektivitě, tak v tom, že by měla inovovat obdobně jako Amerika a nyní i Čína. Čína přitom byla před 70 lety nevyvinutá země. Ale tím, že zavedla tržní hospodářství a konkurenci, že investovala silně do vědy, výzkumu a vzdělání, včetně toho, že vyslala sto tisíc studentů do USA a jiných vyspělých zemí na studia, se rozjela.

Dobře, ale jak chcete tohle rozjet v Evropské unii, která je na jednu stranu volným trhem, na druhou sestává z nezávislých států? Nemůžeme přece zavádět opatření tak jednoduše, jako si to poručí vláda jedné strany v Číně.

Dám vám příklad. Evropa realizovala Národní plán obnovy, půjčila si na něj poměrně velké peníze, k zamýšlené větší efektivitě to ale podle mě nevedlo. Kdyby se ale nyní obdobně Evropa sjednotila a rozhodla, že sem přitáhne z Ameriky nejlepší vědce, tak by to mohla být velká šance. V Americe by podle mě spousta mozků, které pracují na digitálních technologiích nebo AI, k přesunu do Evropy byla ochotná, protože věda v Americe byla negativně ovlivněná Trumpovými činy. Amerika konečně to samé udělala před druhou světovou válkou. Přetáhla z Evropy spoustu výborných mozků, založila instituce jako Institute for Advanced Study na univerzitě v Princetonu.

Proč to tedy Evropa nedělá?

Částečně je to byrokracie, která není dostatečně pružná a cílevědomá. Velké banky, německé a jiné, jsou proti tomu, aby se vytvořil kapitálový trh, kde se obchodují akcie a všechno ostatní, protože ony chtějí být tím, kdo financuje podniky. Německé firmy jsou financované do velké míry bankami, ne kapitálovým trhem. Evropa zná to řešení a po druhé světové válce to dělala. Je čas se k tomu vrátit. Hodně se vzpomíná na Marshallův plán, kdy Amerika pomáhala Evropě. Je nepochopení myslet si, že to bylo jen o finanční injekci, jak to hodně lidí vnímá. Bylo to o tom, že jsme opravdu donutili Evropany, aby začali mezi sebou obchodovat – třeba Francouze a Němce, což nebylo vůbec lehké.

Byl byste pro to, aby se EU vrátila ke svým kořenům, které spočívaly v tom, že šlo hlavně o ekonomickou spolupráci?

Ano, zjednodušení by byla důležitá věc. Mario Draghi a Enrico Letta nabízejí koncept pod názvem Princip 18. Spočívá v tom, že by bylo jedno zákonodárství. Pokud by firmy splnily jeden zákon, tak už by mohly podnikat kdekoli v Evropě. Teď musí v každé zemi splňovat jiné podmínky.

Jak byste ale argumentoval na obavy, že se tím země zase vzdají svých práv ve prospěch EU, protože k nim na trh přijde firma, která splňuje zákonné podmínky jen v jedné zemi, třeba na Maltě?

Bylo by to evropské povolení, čili by to nebylo tak, že si ho Malta vytvoří sama. Čím dál víc lidí si podle mě uvědomuje, že nějaký celoevropský systém potřebujeme. V Americe mají také jednotlivé státy spoustu možností intervenovat, ale nad tím je do velké míry homogenita, takže například nesmí překážet nic obchodu mezi jednotlivými státy, můžete se inkorporovat v jednom státu, jako je Delaware, kde je to nejjednodušší, a působit pak po celých Spojených státech. Jde o to, podnítit investory z celého světa, aby měli chuť v Evropě působit. Různé venture fondy sledují situaci a umí přesunout kapitál velmi rychle, když to pro ně dává smysl.

Zmiňoval jste ochotu vědců odejít z USA kvůli politice Donalda Trumpa. Jak vlastně na jeho působení nahlížíte?

Americká ekonomika roste, ale když se podíváme na kroky Donalda Trumpa, tak roste nikoli díky, ale navzdory jeho politice. Analýzy ukazují, že třeba jeho zavedení cel mělo na ekonomiku negativní dopad. Na druhou stranu – v Americe je teď velký technologický pokrok díky umělé inteligenci a tento faktor, řekl bych, převažuje negativní působení Donalda Trumpa.

Máte nějaké vysvětlení, když se bavíte s kolegy z amerických univerzit, jak je možné, že americký prezident zavede systém, v němž jsou těžko pochopitelné věci, jako je třeba uvalení cel na ostrov, kde žijí v podstatě jen tučňáci? A nakonec celý ten systém soudy stejně zruší.

Někteří říkají, že prezident už ztrácí nadhled a zdravý rozum. Jeho podpora také klesá, takže se očekává, že pokud nepodnikne nějaké zásadní kroky ještě před podzimem, demokrati získají jak Sněmovnu reprezentantů, tak možná i Senát. Byť v Senátu je to méně pravděpodobné, protože tam volí menší procento lidí. Ale Američané to vidí tak, že ceny jsou vysoké a že ekonomika si nevede z jejich pohledu tak dobře, jak by měla. Inflace už sice není tak velká, ale kdoví, jak se projeví další dění kolem Hormuzského průlivu a války v Íránu.

Dává vám americko-izraelská válka v Íránu smysl?

Mně dává smysl to, že je třeba řešit problém nukleárních zbraní. Ale tak, jak to bylo v Íránu uskutečněno, mi to smysl nedává, protože Američani tam šli skutečně nepřipraveni. Očekávali, že během tří dnů vyhrájí, dosadí si tam lidi, kteří spolupracují se Západem, a bude to. Ale to se nepovedlo a teď je z toho dlouhodobý konflikt, který se rozrůstá. Írán zjistil, že má velkou sílu v tom, že může kontrolovat Hormuzský průliv skrze svoje proxy i v Rudém moři. Má to mnohem větší efekt nejen na ceny ropy, ale i hnojiv. A tím na celou letošní zemědělskou úrodu, ceny potravin a tak dále. Nedávno Kongres hlasoval, že chce mít větší kontrolu nad tím, jak se bude válka v Íránu dál vyvíjet, pro byli i někteří republikánští kongresmani. Ne většina, ale vidíme, že jejich podpora Donalda Trumpa už není tak široká.

Není to jen krátkodobý výkyv?

Řekl bych, že už jde o určitý trend. A jsou tam dva efekty. Jeden je, že někteří z republikánů opravdu pevně věří, že válka nedává smysl. A druhý, že jak byli doposud semknutí a Trumpa podporovali prakticky ve všem, tak jak se teď blíží podzimní volby, mnoho z nich vidí, že by nemuseli znovu vyhrát. Začínají razit svoje vlastní názory, aby měli větší šanci ve svém regionu nebo okrsku uspět. Ta zpočátku nezlomitelná podpora Trumpa začíná erodovat.

Vidíte u republikánů někoho, kdo by ho mohl vyzvat?

Zatím ne, spíš je otázka, kdo je vůbec ve hře. Rýsuje se samozřejmě viceprezident, ministr zahraničí, debata o následníkovi se vede. Ale že by ho teď chtěli takzvaně impeachovat a zbavit funkce, to myslím, že reálná karta není. A není to ani možné, prostě i kdyby demokrati jasně vyhráli, museli by mít dvoutřetinovou ústavní většinu, aby ho mohli zbavit funkce. A to se nestane.

Mirek Topolánek v nedávném rozhovoru pro Echo říkal, že Trump podle něj už má omezené kognitivní schopnosti. Vidíte to stejně?

Myslím si, že tam je problém. On byl vždycky výstřední, ale čím dál tím víc se ukazuje, že je to už spíš furiantství a neschopnost plně uvažovat. On má sice kolem sebe velice schopné poradce, ale problém je, že jim často nenaslouchá. Myslím si, že mezi jeho poradci nebyla například příliš velká shoda, aby zavedl tak vysoká cla. Oproti Číně asi ano, protože tam vidí ten souboj jako klíčovou věc. Ale proč by dával tak vysoká cla na Evropu nebo Brazílii? Cla podle mě byla jeho nápad, který převzal jím určený tým, ale nakonec si je pak stejně určoval on sám.

Napadá vás jako profesora ekonomie pro Trumpovy ekonomické kroky nějaká paralela z dějin?

Dřív byla možná určitá dohoda, ať už se bavíme o demokratech, nebo i výrazně konzervativních republikánech, jako byl Ronald Reagan. Trump to žene na ostré nože a má štěstí v tom, že má většinu jak v Kongresu, tak v Senátu, plus se mu podařilo jmenovat dostatečný počet soudců do Nejvyššího soudu. Ale i tam některé případy prohrál. Americká demokracie a

institute pořád hrají tu roli, již mají hrát. I když Trump zpolitizoval vše, co mohl, včetně ministerstva spravedlnosti, jež bylo do velké míry nezávislé. On si ho víceméně podmanil. Kdybych se podíval dál do historie, třeba Franklin Delano Roosevelt ve třicátých letech, kdy byla obrovská krize, udělal spoustu bezprecedentních legislativních kroků. Amerika se stala mnohem víc sociálně orientovaným státem, byla obrovská nezaměstnanost. Ale ani tehdy to nebyly tak arbitrární kroky, bylo to mnohem víc promyšlené a v mnohem větším konsenzu. Třeba Trumpův útok na americké univerzity, kde se dělá špičkový výzkum, je taky bezprecedentní. Amerika jde kupředu právě tím, že má špičkový výzkum. Na naši Kolumbijskou univerzitu uvalil pokutu 400 milionů dolarů, na Harvard ještě víc, od Kalifornské univerzity chce miliardu. Do určité míry zmrazil granty, bez nichž základní výzkum nemůže fungovat, protože soukromé firmy potřebují rychlou návratnost. Že něco může mít obrovský efekt za sto let? To pro ně není financovatelné. Ale abych to shrnul: v moderní historii ekonomie podobnou neřízenou střelu jako Trump nepamatujeme.

Autor: Ondřej Leinert

Machine ENG translation: the same text as above

Německé platy nejsou utopie. Ekonom Jan Švejnar pro Echo

ROZHOVOR

Lidé si často neuvědomují, že vzdělání, věda a výzkum, to je kapitál. Dám vám příklad. V Americe se periodicky dělá průzkum, jaká je hodnota celkového kapitálu v zemi, a vychází z toho, že tři čtvrtiny jsou lidský kapitál. Teď jsou v popředí firmy na umělou inteligenci – a to je především lidský kapitál, říká Jan Švejnar. Foto: Michal Čížek

ONDŘEJ LEINERT

19. června 2026

SDÍLET:

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst až o pět procent a vůbec nemusí zaostávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádá think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

9. Německé platy nejsou utopie.

Online • **echoprime.cz** (Zprávy / Politika) • 17. 6. 2026,

Vydavatel: **Echo Media a.s. (cz-02581574)** • Autor: **Ondřej Leinert**

Dosah: 76 278 • GRP: 0.85 • OTS: 0.01 • AVE: 30632.76 Kč – **společně s echo24.cz**

Odkaz: [originál](#)

Německé platy nejsou utopie. Ekonom Jan Švejnar pro Echo

ROZHOVOR

Související články

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst až o pět procent a vůbec nemusí zaostávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádal think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

Musím říct, že mě docela překvapilo, co se kolem toho strhlo. Stále totiž říkám to samé. A sice, že aby česká ekonomika rostla a zvyšovala se životní úroveň, musíme pro to něco na politické úrovni udělat. Své názory předkládám komukoli, vládě nebo opozici. Takže když vláda přijme některé mé návrhy, nevidím důvod se jí nezastat.

Čím vás tedy vládní program oslovil?

Důrazem na ekonomický růst. Je to strašně důležité, protože naše ekonomika má velký potenciál. Už v druhé polovině 90. let jsem říkal, že může růst o pět procent ročně. Lidi se mi často smáli, ale potom v nultých letech ten pětiprocentní růst opravdu přišel. To, že máme po 36 letech od sametové revoluce platy a mzdy, které jsou pořád ještě někde mezi třetinou a polovinou v průměru německých a rakouských, je neúspěch, protože jsme je před druhou světovou válkou i po ní měli víceméně stejné. Už bychom měli být mnohem dál.

Kde?

Myslím, že v dobře fungující, s Německem provázané ekonomice, jako je ta naše, kde je volný pohyb zboží, obchodovatelných služeb, kapitálu a lidí, by platy měly být nanejvýš o 20 procent nižší než v Německu. A samozřejmě bych byl nejradši, kdyby byly stejné. Když si vezmete americkou ekonomiku, která je poměrně efektivní, tak tam historicky na jihu byly mzdy a platy vždy právě o těch 20 procent nižší než na severu.

Čím si tedy ten rozdíl u nás vysvětlujete?

Ekonomický management země podle mě dlouhodobě není tak dobrý, jak by měl být. A druhá otázka je, proč podniky, kterým pořád chybí zaměstnanci, nezvyšují víc platy. Sázejí na to, že vláda dřív nebo později dodá agenturní pracovníky ze zahraničí. Mateřské společnosti zároveň tlačí na své zdejší dceřiné podniky, aby tady držely mzdy pod kontrolou. Takže máte nadnárodní podniky jako Škoda Auto spadající pod Volkswagen, kde němečtí manažeři říkají, že produktivita je u nás obdobná jako ve Wolfsburgu, nebo dokonce i vyšší, ale mzdy jsou tam stejně pořád pod 50 procenty německých.

Má vláda na firmy tláčit, aby zvyšovaly mzdy, a ovlivňovat tak trh?

Ovlivňovat trh nemá. Ale těm podnikům by měla říct: Když tvrdíte, že chcete být v každé zemi dobré a odpovědné firmy, tak byste měly s rostoucí produktivitou adekvátně zvyšovat i platy. Samozřejmě, je to taky na odborech a zaměstnaneckých asociacích, aby to tlačily. Například v Polsku mzdy rostou velice rychle. Před 25 lety tam byly na 50 procentech našich a teď už nás dohnali. Vlády se tam střídají, ale Poláci mají velice rozumnou investiční politiku a jejich ekonomika teď roste mnohem rychleji než naše. Polsko ukazuje, že to jde, a není důvod, proč bychom za ním měli začít zaostávat.

Je reálné, že se v tomto volebním období u nás opět dočkáme pětiprocentního růstu ekonomiky?

Jestliže vláda řekla, že má prorůstovou hospodářskou politiku, tak by to pro ni měla být výzva. Dobré investice mají návratnost, která je vyšší než úrok, za který si vláda, jednotlivci nebo domácnosti půjčují. Často slyšíme: Nesmíme se

zadlužovat, dluh je špatná věc. Já ale tvrdím, že dluh je to samé, čemu říkáme kredit. A tento dluh neboli kredit může být špatný, nebo dobrý. Když jde o ten dobrý, který má vyšší návratnost, tak ho budoucí generace snadno splatí.

Ekonomové ale většinou vládní rozpočet kritizují, že mnoho těch dluhů je špatných.

Vláda je u moci teprve půl roku, bude otázka, jak to nastaví. Ty investice nemusí být jenom do infrastruktury, fyzického kapitálu, ale také – a zvláště teď, jak je to ve světě – do lidského kapitálu. Lidé si často neuvědomují, že vzdělání, věda a výzkum, to je kapitál. Dám vám příklad. V Americe se periodicky dělá průzkum, jaká je hodnota celkového kapitálu v zemi, a vychází z toho, že tři čtvrtiny jsou lidský kapitál. Teď jsou v popředí firmy na umělé inteligenci – a to je především lidský kapitál. Čili je třeba dávat důraz na opravdu špičkové investice, protože svět se změnil. Dřív se průměrnost vyplácela, ale teď vítěz bere skoro vše. Proto musíme investovat do excelence, mít centra excelence ve vědě, výzkumu, školství. Musíme se podívat, proč nejsme v rankinzích univerzit v první stovce, ale ani v první dvoustovce, třístovce. Je to smutné, protože pak negenerujeme lidský kapitál na té úrovni, abychom mohli mít špičkové platy. Dám vám ještě jeden příklad dlouhodobějšího charakteru. Jsme země, která je geograficky kompaktní, takže kdybychom měli lepší dopravní infrastrukturu, rychlovlaky a síť dálnic prolínající se do všech krajů, tak by se opět mohla zvýšit efektivnost. A potom jde o efektivnost investic. Jako země investujeme poměrně velké procento HDP, ale nevidíme ekonomický růst. Udržují se tady s podporou státu některé podniky, které nejsou efektivní. Jak říká nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, kreativní destrukce je dobrá věc. Stálo by za to to změnit, tzn. větší příliv nových produktivních podniků a odliv těch neperspektivních.

Ještě k programu současné vlády. Jak se díváte na záměry, jako jsou zvýšení slevy na jízdné pro studenty a seniory z 50 na 75 procent nebo zvyšování sociálních dávek?

Dobrá hospodářská politika by se měla ve své sociální části zaměřit na lidi, kteří opravdu potřebují pomoc, nikoli plošně pro všechny. Pokud v sobě má mít nějaký sociální aspekt, mělo by být opravdu jasné, že se nepřidává těm, kteří jsou bohatí. Například zrušení superhrubé mzdy byl dárek pro bohaté lidi – snížila se příjmová část rozpočtu a na ekonomický růst to nemělo velký vliv, protože bohaté domácnosti ty peníze nedají na spotřebu, spíš to ušetří.

Takže třeba vyšší sleva na jízdné je něco, za co byste Aleně Schillerové vyčínil?

Ano. Ale všechny politické strany hrají na své voliče, takže člověk chápe, že mají něco podobného v programu. Teď je otázka, zda vláda podobné kroky bude realizovat v nějaké udržitelné míře, aniž by to hypertrofovalo a mělo pak negativní efekt na růst. Musí to vyvážit dostatkem prorůstových podnětů. Proto říkám, že je to výzva. Dal bych jim rok hájení, pak uvidíme. Teď například slavíme 35. výročí založení institutu **CERGE-EI** a v rámci něho jsme pomohli připravit současnou reformu penzijního spoření, onen třetí pilíř. A to je dobrý příklad toho, kdy se může zefektivnit vládní intervence v ekonomice. Vláda do toho dává 17 miliard, což je velká suma, a přitom to lidem doposud nepřinášelo velké výsledky. Reforma je navržena tak, že stát může přispívat i míň, ale lidé budou mít mnohem větší výnosy.

Jak toho chcete docílit?

Je to možné, protože finanční instituce, které ty fondy spravují, si teď berou vysoké poplatky. Nebyla tam dostatečná konkurence a stát nereguloval, kolik si mohou vzít.

Penzijních společností je u nás ale přece dost. V podstatě každá banka má navázaný nějaký penzijní fond.

Ano, ale pořád je jich malý počet v tom, aby nastala konkurence. Nejsou tady žádné velké společnosti, které to dělají nadnárodně, jako například Fidelity nebo Avantgarde. Fondy mají velkou marži, klidně si berou celé procento. V Americe si například u takového diverzifikovaného fondu S&P 500, který zahrnuje 500 největších podniků světa kótovaných na newyorské burze, berou společnosti poplatek 0,05 procenta. Je pravda, že by ta naše reforma mohla být ještě radikálnější, není pořád úplně optimální v poměru k tomu, jak to funguje ve světě, ale lobbistický tlak z druhé strany je příliš silný. To, co prošlo, ale pořád zlepšení je.

Budou tedy na český penzijní trh vpuštěny nadnárodní společnosti?

To je ještě otázka. Ale myslím si, že se snížením poplatků budou provozovatelé těch fondů mnohem víc tlačeni k větší efektivitě.

Co to znamená? Třeba že budou nakupovat ETF fondy, což v zásadě může udělat i běžný střadatel.

Ano, právě do ETF fondů bych čekal, že budou investovat, protože to má výsledky.

Jak odhadujete, že se bude česká ekonomika v tomto volebním období dál vyvíjet?

Je problém, že Evropa roste už poměrně dlouhodobě velmi pomalu. Okolo roku 1990 se opravdu vážně uvažovalo a mluvilo o tom, jak v profesních kruzích, tak všeobecně, že Evropa v ekonomickém vývoji dostihla USA. A že v některých sektorech by je mohla převýšit. Pak ale najednou USA vyrazily prudce dopředu a Evropa začala zaostávat, rostla mnohem pomaleji.

Nenaskočila do toho vlaku digitálních technologií. A teď vidíme to samé s umělou inteligencí. Oproti USA a Číně my jsme ti, kteří jdou, zatímco oni jedou. Ale znovu dávám příklad Polska, jehož ekonomika si vede mnohem lépe než Evropa jako celek. Využili velice dobře evropské fondy, vystavili si za ně síť dálnic, je otázka, proč my ne. Ale do budoucna opravdu není důvod, abychom zase nepatřili k nejvyspělejším zemím světa. Byli jsme mezi nimi po druhé světové válce, na rozdíl od Poláků nebo Maďarů. Pak sice přišla změna režimu, ale s demokracií už jsme skoro na stejné délce, pomalu to bude čtyřicet let, takže ta „výmluva“ už nemá takovou platnost.

Máte tedy nějakou predikci, jak bychom na tom mohli být na konci tohoto volebního období v roce 2029?

Myslím si, že ekonomika má potenciál růst o těch čtyři až pět procent. Je velká otázka, jestli se to stane, ale vidíme, že v Polsku to jde. Lidé často namítají, že polská ekonomika je sama o sobě větší, ale zase si musíme uvědomit, že máme volný obchod a volný pohyb kapitálu a lidí, takže to není o tom, jak velký je národ, je to o celé Evropě. Můžeme stejně vyvážet do Polska, jako polské firmy můžou prodávat Polsku. V tom není rozdíl. Třeba do Katovic je z Ostravy blíž než z mnoha polských měst.

Mluvil jste už o důležitosti dopravní infrastruktury, vysokorychlostní železnice. Současný ministr dopravy Ivan Bednárik (nestr. za SPD) ale upozorňuje na riziko, že jízdenky budou příliš drahé a vlaky budou jezdit poloprázdné. Co si o tom myslíte?

I kdyby to ze začátku mělo být dotováno, tak to má smysl, železnice se dotují v mnoha zemích. Když Španělsko postavilo systém placených dálnic, taky tam ze začátku jezdilo strašně málo aut, ale postupně se to stalo dopravní tepnou. Myslím, že vysokorychlostní železnice u nás dlouhodobě využívány budou. Očekáváme ekonomický růst, růst životní úrovně – a když lidem roste životní úroveň, tak si samozřejmě kupují i dražší věci. Země, které rychle rostou, jako Čína, jsou jasným příkladem, že s růstem ekonomiky se zvyšují investice i spotřeba.

Jakou dáváte Evropě naději, že bude ještě hrát významnou ekonomickou roli ve světě? Teď to je jasný souboj o dominanci mezi USA a Čínou.

Nedávno jsme měli tady v Praze na konferenci v Senátu vedle zmiňovaného Philippa Aghiona také bývalého italského premiéra Enrica Lettu, který napsal významný raport pro Evropskou unii. Já sám dělám výzkum v této oblasti také, s Evropskou investiční bankou. Vidíme, že potenciál je obrovský. Z toho výzkumu, kde máme i americké firmy, nám například vychází, že kdyby byly evropské firmy a prostředí tak efektivní jako americké, tak by evropský HDP byl o 40 či více procent vyšší, než je teď. Evropa má obrovský nevyužitý potenciál, jak v té neefektivitě, tak v tom, že by měla inovovat obdobně jako Amerika a nyní i Čína. Čína přitom byla před 70 lety nevyvinutá země. Ale tím, že zavedla tržní hospodářství a konkurenci, že investovala silně do vědy, výzkumu a vzdělání, včetně toho, že vyslala sto tisíc studentů do USA a jiných vyspělých zemí na studia, se rozjela.

Dobře, ale jak chcete tohle rozjet v Evropské unii, která je na jednu stranu volným trhem, na druhou sestává z nezávislých států? Nemůžeme přece zavádět opatření tak jednoduše, jako si to poručí vláda jedné strany v Číně.

Dám vám příklad. Evropa realizovala Národní plán obnovy, půjčila si na něj poměrně velké peníze, k zamýšlené větší efektivitě to ale podle mě nevedlo. Kdyby se ale nyní obdobně Evropa sjednotila a rozhodla, že sem přitáhne z Ameriky nejlepší vědce, tak by to mohla být velká šance. V Americe by podle mě spousta mozků, které pracují na digitálních technologiích nebo AI, k přesunu do Evropy byla ochotná, protože věda v Americe byla negativně ovlivněná Trumpovými činy. Amerika konečně to samé udělala před druhou světovou válkou. Přetáhla z Evropy spoustu výborných mozků, založila instituce jako Institute for Advanced Study na univerzitě v Princetonu.

Proč to tedy Evropa nedělá?

Částečně je to byrokracie, která není dostatečně pružná a cílevědomá. Velké banky, německé a jiné, jsou proti tomu, aby se vytvořil kapitálový trh, kde se obchodují akcie a všechno ostatní, protože ony chtějí být tím, kdo financuje podniky. Německé firmy jsou financované do velké míry bankami, ne kapitálovým trhem. Evropa zná to řešení a po druhé světové válce to dělala. Je čas se k tomu vrátit. Hodně se vzpomíná na Marshallův plán, kdy Amerika pomáhala Evropě. Je nepochopení myslet si, že to bylo jen o finanční injekci, jak to hodně lidí vnímá. Bylo to o tom, že jsme opravdu donutili Evropany, aby začali mezi sebou obchodovat – třeba Francouze a Němce, což nebylo vůbec lehké.

Byl byste pro to, aby se EU vrátila ke svým kořenům, které spočívaly v tom, že šlo hlavně o ekonomickou spolupráci?

Ano, zjednodušení by byla důležitá věc. Mario Draghi a Enrico Letta nabízejí koncept pod názvem Princip 18. Spočívá v tom, že by bylo jedno zákonodárství. Pokud by firmy splnily jeden zákon, tak už by mohly podnikat kdekoli v Evropě. Teď musí v každé zemi splňovat jiné podmínky.

Jak byste ale argumentoval na obavy, že se tím země zase vzdají svých práv ve prospěch EU, protože k nim na trh přijde firma, která splňuje zákonné podmínky jen v jedné zemi, třeba na Maltě?

Bylo by to evropské povolení, čili by to nebylo tak, že si ho Malta vytvoří sama. Čím dál víc lidí si podle mě uvědomuje, že nějaký celoevropský systém potřebujeme. V Americe mají také jednotlivé státy spoustu možností intervenovat, ale nad tím je do velké míry homogenita, takže například nesmí překážet nic obchodu mezi jednotlivými státy, můžete se inkorporovat v jednom státu, jako je Delaware, kde je to nejjednodušší, a působit pak po celých Spojených státech. Jde o to, podnitit investory z celého světa, aby měli chuť v Evropě působit. Různé venture fondy sledují situaci a umí přesunout kapitál velmi rychle, když to pro ně dává smysl.

Zmiňoval jste ochotu vědců odejít z USA kvůli politice Donalda Trumpa. Jak vlastně na jeho působení nahlížíte?

Americká ekonomika roste, ale když se podíváme na kroky Donalda Trumpa, tak roste nikoli díky, ale navzdory jeho politice. Analýzy ukazují, že třeba jeho zavedení cel mělo na ekonomiku negativní dopad. Na druhou stranu – v Americe je teď velký technologický pokrok díky umělé inteligenci a tento faktor, řekl bych, převažuje negativní působení Donalda Trumpa.

Máte nějaké vysvětlení, když se bavíte s kolegy z amerických univerzit, jak je možné, že americký prezident zavede systém, v němž jsou těžko pochopitelné věci, jako je třeba uvalení cel na ostrov, kde žijí v podstatě jen tučňáci? A nakonec celý ten systém soudy stejně zruší.

Někteří říkají, že prezident už ztrácí nadhled a zdravý rozum. Jeho podpora také klesá, takže se očekává, že pokud nepodnikne nějaké zásadní kroky ještě před podzimem, demokracie získají jak Sněmovnu reprezentantů, tak možná i Senát. Byť v Senátu je to méně pravděpodobné, protože tam volí menší procento lidí. Ale Američané to vidí tak, že ceny jsou vysoké a že ekonomika si nevede z jejich pohledu tak dobře, jak by měla. Inflation už sice není tak velká, ale kdoví, jak se projeví další dění kolem Hormuzského průlivu a války v Íránu.

Dává vám americko-izraelská válka v Íránu smysl?

Mně dává smysl to, že je třeba řešit problém nukleárních zbraní. Ale tak, jak to bylo v Íránu uskutečněno, mi to smysl nedává, protože Američani tam šli skutečně nepřipraveni. Očekávali, že během tří dnů vyhrají, dosadí si tam lidi, kteří spolupracují se Západem, a bude to. Ale to se nepovedlo a teď je z toho dlouhodobý konflikt, který se rozrůstá. Írán zjistil, že má velkou sílu v tom, že může kontrolovat Hormuzský průliv skrze svoje proxy i v Rudém moři. Má to mnohem větší efekt nejen na ceny ropy, ale i hnojiv. A tím na celou letošní zemědělskou úrodu, ceny potravin a tak dále. Nedávno Kongres hlasoval, že chce mít větší kontrolu nad tím, jak se bude válka v Íránu dále vyvíjet, pro byli i někteří republikánští kongresmani. Ne většina, ale vidíme, že jejich podpora Donalda Trumpa už není tak široká.

Není to jen krátkodobý výkyv?

Řekl bych, že už jde o určitý trend. A jsou tam dva efekty. Jeden je, že někteří z republikánů opravdu pevně věří, že válka nedává smysl. A druhý, že jak byli doposud semknutí a Trumpa podporovali prakticky ve všem, tak jak se teď blíží podzimní volby, mnoho z nich vidí, že by nemuseli znovu vyhrát. Začínají razit svoje vlastní názory, aby měli větší šanci ve svém regionu nebo okrsku uspět. Ta zpočátku nezlomitelná podpora Trumpa začíná erodovat.

Vidíte u republikánů někoho, kdo by ho mohl vyzvat?

Zatím ne, spíš je otázka, kdo je vůbec ve hře. Rýsuje se samozřejmě viceprezident, ministr zahraničí, debata o následníkovi se vede. Ale že by ho teď chtěli takzvaně impeachovat a zbavit funkce, to myslím, že reálná karta není. A není to ani možné, prostě i kdyby demokracie jasně vyhráli, museli by mít dvoutřetinovou ústavní většinu, aby ho mohli zbavit funkce. A to se nestane.

Mirek Topolánek v nedávném rozhovoru pro Echo říkal, že Trump podle něj už má omezené kognitivní schopnosti. Vidíte to stejně?

Myslím si, že tam je problém. On byl vždycky výstřední, ale čím dál tím víc se ukazuje, že je to už spíš furiantství a neschopnost plně uvažovat. On má sice kolem sebe velice schopné poradce, ale problém je, že jim často nenaslouchá. Myslím si, že mezi jeho poradci nebyla například příliš velká shoda, aby zavedl tak vysoká cla. Oproti Číně asi ano, protože tam vidí ten souboj jako klíčovou věc. Ale proč by dával tak vysoká cla na Evropu nebo Brazílii? Cla podle mě byla jeho nápad, který převzal jím určený tým, ale nakonec si je pak stejně určoval on sám.

Napadá vás jako profesora ekonomie pro Trumpovy ekonomické kroky nějaká paralela z dějin?

Dřív byla možná určitá dohoda, ať už se bavíme o demokratech, nebo i výrazně konzervativních republikánech, jako byl Ronald Reagan. Trump to žene na ostré nože a má štěstí v tom, že má většinu jak v Kongresu, tak v Senátu, plus se mu podařilo jmenovat dostatečný počet soudců do Nejvyššího soudu. Ale i tam některé případy prohrál. Americká demokracie a instituce pořád hrají tu roli, již mají hrát. I když Trump zpolitizoval vše, co mohl, včetně ministerstva spravedlnosti, jež bylo do velké míry nezávislé. On si ho víceméně podmanil. Kdybych se podíval dál do historie, třeba Franklin Delano Roosevelt ve třicátých letech, kdy byla obrovská krize, udělal spoustu bezprecedentních legislativních kroků. Amerika se stala mnohem víc

sociálně orientovaným státem, byla obrovská nezaměstnanost. Ale ani tehdy to nebyly tak arbitrární kroky, bylo to mnohem víc promyšlené a v mnohem větším konsenzu. Třeba Trumpův útok na americké univerzity, kde se dělá špičkový výzkum, je taky bezprecedentní. Amerika jde kupředu právě tím, že má špičkový výzkum. Na naši Kolumbijskou univerzitu uvalil pokutu 400 milionů dolarů, na Harvard ještě víc, od Kalifornské univerzity chce miliardu. Do určité míry zmrazil granty, bez nichž základní výzkum nemůže fungovat, protože soukromé firmy potřebují rychlou návratnost. Že něco může mít obrovský efekt za sto let? To pro ně není financovatelné. Ale abych to shrnul: v moderní historii ekonomie podobnou neřízenou střelu jako Trump nepamatujeme.

Autor: Ondřej Leinert

Machine ENG translation: the same text as above

Echo
Podcasty

POSLOUCHAT

Echo Prime

S JANEM ŠVEJNAREM O DOBRÝCH A ŠPATNÝCH DLUŽÍCH, POTENCIÁLU ČESKÉ I EVROPSKÉ EKONOMIKY ČI TRUMPOVĚ

DESTRUKCI

ONDŘEJ LEINERT

Německé platy nejsou utopie

Česká ekonomika má velký potenciál, může růst až o pět procent a vůbec nemusí zaostávat za Polskem – když vláda bude dělat správné kroky. Tvrdí to ekonom Jan Švejnar, který to nedávno od mnoha kolegů z branže schytl za svou podporu ministryně financí Aleny Schillerové (ANO) na Národním ekonomickém fóru v Praze, které pořádal think-tank Institut pro politiku a společnost náležící k nejsilnějšímu vládnímu hnutí. V rozhovoru pro Echo dále vysvětluje, proč stále nemáme německé platy, jestli má Evropa ještě šanci konkurovat USA a Číně či proč už se dnes nevyplácí průměrnost a je třeba investovat do špičkového výzkumu.

Co vás přivedlo k tomu, že teď děláte něco, co se v akademické branži úplně nenosí, tedy zastávání se ministryně Schillerové?

Musím říct, že mě docela překvapilo, co se kolem toho strhlo. Stále totiž říkám to samé. A sice, že aby česká ekonomika rostla a zvyšovala se životní úroveň, musíme pro to něco na politické úrovni udělat. Své názory předkládám komukoli, vládě nebo opozici. Takže když vláda přijme některé mé návrhy, nevidím důvod se jí nezastat.

Čím vás tedy vládní program oslovil?

Důrazem na ekonomický růst. Je to strašně důležité, protože naše ekonomika má velký potenciál. Už v druhé polovině 90. let jsem říkal, že může růst o pět procent ročně. Lidi se mi často smáli, ale potom v nultých letech ten pětiprocentní růst opravdu přišel. To, že máme po 36 letech od sametové revoluce platy a mzdy, které jsou pořád ještě někde mezi třetinou a polovinou v průměru německých a rakouských, je neúspěch, protože jsme je před druhou světovou válkou i po ní měli víceméně stejné. Už bychom měli být mnohem dál.

10. Teď je šance přitáhnout americké vědce. Špičkoví ekonomové o tom, jak nakopnout Evropu

Online • **ekonomickydenik.cz** (Ekonomika / Finance / Právo) • 16. 6. 2026, 18:54

Vydavatel: **Media Network s.r.o. (cz-02186454)** • Autor: **Karolína Novotná** • Rubrika: **Evropská unie**

Dosah: 33 945 • GRP: 0.38 • OTS: 0.00 • AVE: 17478.73 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Teď je šance přitáhnout americké vědce. Špičkoví ekonomové o tom, jak nakopnout Evropu

Česká republika ani Evropa nebudou dlouhodobě konkurenceschopné bez kvalitnějšího vzdělávání, silnější podpory špičkového výzkumu a větší ochoty investovat veřejné prostředky do inovací. Takové poselství zaznělo během debaty pořádané Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium (**CERGE-EI**) v prostorách Senátu, na které vystoupili držitel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, bývalý italský premiér Enrico Letta i spoluzakladatel **CERGE-EI** Jan Švejnar.

Debatě předcházela slavnostní ceremonie, kdy předseda Senátu Miloš Vystrčil předal Phillipu Aghionovi Stříbrnou medaili Senátu za „osvědčený a zásadní dialog vědce s politiky“. Zdůraznil přitom, že ekonomické a společenské zákonitosti mají pro rozhodování podobný význam jako legislativa.

„Potřebujeme lidi, osobnosti, které jsou ochotny kromě vědeckého bádání také předávat své poznatky, říkat své názory a přesvědčovat ostatní o správnosti cesty, která respektuje vědecké názory,“ řekl Vystrčil. Právě dialog mezi vědou a politikou podle něj představuje zdroj důvěry i lepších rozhodnutí.

Debatu samotná se uskutečnila při příležitosti 35. výročí založení **CERGE-EI**, instituce, která od 90. let pomáhala budovat moderní ekonomické vzdělávání a výzkum v Česku pod vedením ekonoma Jana Švejnara. Ten během diskuse připomněl, že **CERGE-EI** vznikalo s ambicí dosáhnout stejné kvality, jakou mají nejlepší americká ekonomická pracoviště. A to navzdory svému dlouhodobému fungování s výrazně menšími zdroji než srovnatelné instituce v zahraničí.

Nejsilnější zbraň evropské ekonomiky? Lidé

Co dnes skutečně rozhoduje o konkurenceschopnosti ekonomik? Právě na tuto otázku se zaměřila část diskuse věnovaná inovacím a ekonomickému růstu. Podle Philippe Aghiona, jednoho z nejvlivnějších ekonomů v této oblasti, už není hlavním zdrojem prosperity levná práce nebo průmyslová výroba, ale lidský kapitál. Tedy vzdělání, znalosti a schopnost inovovat. „Hlavním vstupem inovací je vzdělávání,“ uvedl Aghion.

Pokud chce Evropa uspět v éře umělé inteligence a technologických změn, musí podle něj výrazně investovat do kvalitního školství, vědy a výzkumu. Důležité přitom není jen univerzitní vzdělávání, ale i kvalita základních a středních škol. Ty totiž lidi učí adaptovat se na rychle měnící se ekonomiku.

Jan Švejnar upozornil, že právě vzdělávání představuje jednu z oblastí, kde Česká republika zaostává.

„Lidský kapitál je naše eso,“ uvedl s tím, že země nemá přebytek přírodních zdrojů ani velikost trhu, a její budoucnost proto stojí především na schopnosti vychovávat talentované lidi. Česko podle něj stále nedokázalo vybudovat univerzitu světové úrovně a dlouhodobě podinvestovává excelenci ve vzdělávání a výzkumu.

Přestat financovat průměr

Silné poselství zaznělo také od ekonoma Gérarda Rolanda, který působí v **CERGE-EI** i na University of California v Berkeley. Evropa podle něj nebude schopna konkurovat Spojeným státům a Číně, pokud bude své omezené zdroje rozměňovat mezi příliš mnoho průměrných institucí. „Musíme se bezohledně soustředit na excelenci,“ řekl Roland.

Silnější evropské financování výzkumu je podle něj nutné. Nemá ale nahrazovat národní podporu. Naopak, obě úrovně se musí doplňovat. Jako příklad uváděl Evropskou výzkumnou radu (ERC).

Ta podle Aghiona představuje jeden z nejlepších evropských nástrojů financování špičkové vědy. Evropské financování má být podle nich komplementární k národnímu, nikoliv konkurenční.

Stejně důležité je podle Rolanda i soukromé financování, běžné na amerických univerzitách. Připomněl zkušenost z Berkeley, kde většina zdrojů nepochází od státu, ale ze soukromých darů, nadací a partnerství. „Je to doplněk veřejného financování, ne náhrada,“ zdůraznil.

Šance pro Evropu: vědci z USA začínají váhat

Diskuse se dotkla také geopolitické změny. A toho, jak by tento globální posun mohl Evropě pomoci. Aghion upozornil, že část výzkumníků dnes kvůli nejistému prostředí ve Spojených státech začíná více uvažovat o Evropě.

Evropa má podle něj šanci přitáhnout špičkové mozky. Alespoň pokud nabídne stabilní financování, kvalitní instituce a otevřenost vůči zahraničním vědcům. „Je velmi důležité vítat zahraniční výzkumníky,“ doplnil Roland.

Výzkum musí být zaměřen na výsledky, ne granty

Důležitou otázku otevřel během diskuse bývalý guvernér České národní banky Miroslav Singer: jak zajistit, aby úspěch výzkumu nestál na schopnosti získávat granty, ale na skutečných výsledcích. Upozornil, že část veřejných programů podporuje samotné utrácení peněz za výzkum bez jasného dopadu na inovace nebo produktivitu.

Aghion souhlasil, že Evropa musí být mnohem přísnější při vyhodnocování výsledků. Na zkušenosti z Francie ukázal, že některé programy fungovaly spíše jako skrytá podpora firem, zatímco cílené programy zaměřené na excelenci přinesly lepší výsledky. „Neměli bychom opakovat programy, které nefungují,“ uvedl.

Zásadní proto podle něj je ex-post evaluace, tedy systematické hodnocení toho, zda veřejně financovaný výzkum skutečně přinesl výsledky.

Konkurence místo federalizace

Aghion během debaty odmítl představu centralizované federální Evropy. „Nevěřím ve federální Evropu. Věřím v konkurenci mezi námi, která nás bude tlačit kupředu,“ řekl. Evropské země by podle něj měly zároveň spolupracovat i soutěžit, podobně jako přední americké univerzity, které soupeří o talent, ale zároveň spolupracují ve výzkumu.

Pokud chce být Evropa, nebude podle ekonomů rozhodující jen regulace nebo průmyslová politika. Klíčové bude, zda dokáže vytvořit prostředí, které podporuje vzdělání, přitahuje talent a soustavně investuje do těch nejlepších.

Autor: Karolína Novotná

Machine ENG translation:

Now Is the Chance to Attract American Scientists. Leading Economists on How to Revitalize Europe

ekonomickydenik.cz, June 16, 2026

Neither the Czech Republic nor Europe will be competitive in the long term without higher-quality education, stronger support for cutting-edge research, and a greater willingness to invest public funds in innovation. This message was conveyed during a debate organized by the Center for Economic Research and Graduate Education (**CERGE-EI**) at the Senate, featuring Nobel Prize in Economics laureate Philippe Aghion, former Italian Prime Minister Enrico Letta, and **CERGE-EI** co-founder Jan Švejnar.

The debate was preceded by a formal ceremony during which Senate President Miloš Vystrčil presented Philippe Aghion with the Senate's Silver Medal for "enlightened and substantive dialogue between scientists and policymakers." He emphasized that economic and social principles are just as important for decision-making as legislation.

"We need people—individuals—who, in addition to conducting scientific research, are also willing to share their knowledge, express their opinions, and convince others of the correctness of a path that respects scientific views," said Vystrčil. According to him, it is precisely this dialogue between science and politics that serves as a source of trust and better decisions.

The debate itself took place on the occasion of the 35th anniversary of the founding of **CERGE-EI**, an institution that has helped build modern economic education and research in the Czech Republic since the 1990s under the leadership of economist Jan Švejnar. During the discussion, Švejnar recalled that **CERGE-EI** was founded with the ambition of achieving the same quality as the best American economic research centers—despite having operated for many years with significantly fewer resources than comparable institutions abroad.

The European Economy's Strongest Asset? People

What truly determines the competitiveness of economies today? The part of the discussion devoted to innovation and economic growth focused precisely on this question. According to Philippe Aghion, one of the most influential economists in this field, the main source of prosperity is no longer cheap labor or industrial production, but human capital—that is, education, knowledge, and the ability to innovate. "The main driver of innovation is education," Aghion stated.

If Europe wants to succeed in the era of artificial intelligence and technological change, he argued, it must invest significantly in high-quality education, science, and research. What matters here is not only university education but also the quality of elementary and secondary schools. These institutions teach people to adapt to a rapidly changing economy.

Jan Švejnar pointed out that education is precisely one of the areas where the Czech Republic is lagging behind.

“Human capital is our trump card,” he said, noting that the country lacks both an abundance of natural resources and a large market, and its future therefore depends primarily on its ability to nurture talented people. According to him, the Czech Republic has still not managed to build a world-class university and has long underinvested in excellence in education and research.

Stop Funding Mediocrity

A strong message also came from economist Gérard Roland, who works at **CERGE-EI** and the University of California, Berkeley. According to him, Europe will not be able to compete with the United States and China if it spreads its limited resources too thinly among too many mediocre institutions. “We must focus relentlessly on excellence,” Roland said.

He believes that stronger European research funding is necessary. However, it should not replace national support. On the contrary, the two levels must complement each other. He cited the European Research Council (ERC) as an example.

According to Aghion, the ERC represents one of the best European instruments for funding cutting-edge science. European funding, they argue, should be complementary to national funding, not competitive.

Private funding, common at American universities, is equally important, according to Roland. He recalled the experience at Berkeley, where most funding does not come from the state but from private donations, foundations, and partnerships. “It’s a supplement to public funding, not a replacement,” he emphasized.

An Opportunity for Europe: U.S. Researchers Are Beginning to Hesitate

The discussion also touched on geopolitical shifts and how this global shift could help Europe. Aghion pointed out that, due to the uncertain environment in the United States, some researchers are now beginning to consider Europe more seriously.

According to him, Europe has a chance to attract top talent—at least if it offers stable funding, high-quality institutions, and openness toward foreign researchers. “It is very important to welcome foreign researchers,” Roland added.

Research Must Focus on Results, Not Grants

During the discussion, Miroslav Singer, former governor of the Czech National Bank, raised an important question: how to ensure that the success of research is based not on the ability to secure grants, but on actual results. He pointed out that some public programs simply encourage spending money on research without a clear impact on innovation or productivity.

Aghion agreed that Europe must be much stricter in evaluating results. Citing the experience in France, he noted that some programs functioned more as hidden support for companies, while targeted programs focused on excellence yielded better results. “We shouldn’t repeat programs that don’t work,” he said.

According to him, ex-post evaluation—that is, a systematic assessment of whether publicly funded research has actually yielded results—is therefore essential.

Competition Instead of Federalization

During the debate, Aghion rejected the idea of a centralized federal Europe. “I don’t believe in a federal Europe. I believe in competition among us, which will push us forward,” he said. In his view, European countries should both cooperate and compete, much like leading American universities, which compete for talent but also collaborate on research.

If Europe wants to succeed, economists say that regulation and industrial policy alone will not be decisive. The key will be whether it can create an environment that supports education, attracts talent, and consistently invests in the best and brightest.

Author: Karolína Novotná

Ted' je šance přitáhnout americké vědce. Špičkoví ekonomové o tom, jak nakopnout Evropu

16. 06. 2025 EVROPSKÁ UNIE

Bez ochoty riskovat neúspěch nemohou vzniknout žádné průlomové inovace, tvrdí Philippe Aghion. Foto: CERGE-EI

Česká republika ani Evropa nebudou dlouhodobě konkurenceschopné bez kvalitnějšího vzdělávání, silnější podpory špičkového výzkumu a větší ochoty investovat veřejné prostředky do inovací. Takové poselství zaznělo během debaty pořádané Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium (CERGE-EI) v prostorách Senátu, na které vystoupili držitel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion, bývalý italský premiér Enrico Letta i spoluzakladatel CERGE-EI Jan Švejnar.

Debatě předcházela slavnostní ceremonie, kdy předseda Senátu Miloš Vystrčil předal Phillipu Aghionovi Stříbrnou medaili Senátu za „osvícený a zásadní dialog vědce s politiky“. Zdůraznil přitom, že ekonomické a společenské zákonitosti mají pro rozhodování podobný význam jako legislativa.

„Potřebujeme lidi, osobnosti, které jsou ochotny kromě vědeckého bádání také předávat své poznatky, říkat své názory a přesvědčovat ostatní o správnosti cesty, která respektuje vědecké názory,“ řekl Vystrčil. Právě dialog mezi vědou a politikou podle něj představuje zdroj důvěry i lepších rozhodnutí.

Philippe Aghion převzal z rukou předsedy Senátu České republiky Miloše Vystrčilů medaili za svůj přínos k „osvětové debatě mezi politiky a vědou“. Foto: CERGE-EI

Debaty samotná se uskutečnila při příležitosti 35. výročí založení CERGE-EI, instituce, která od 90. let pomáhala budovat moderní ekonomické vzdělávání a výzkum v Česku pod vedením ekonoma Jana Švejnara. Ten během diskuse připomněl, že CERGE-EI vznikalo s ambicí **dosáhnout stejné kvality, jakou mají nejlepší americká ekonomická pracoviště**. A to navzdory svému dlouhodobému fungování s výrazně menšími zdroji než srovnatelné instituce v zahraničí.

Nejsilnější zbraň evropské ekonomiky? Lidé

Co dnes skutečně rozhoduje o konkurenceschopnosti ekonomik? Právě na tuto otázku se zaměřila část diskuse věnovaná inovacím a ekonomickému růstu. Podle Philippe Aghiona, jednoho z nejvlivnějších ekonomů v této oblasti, už není hlavním zdrojem prosperity levná práce nebo průmyslová výroba, ale lidský kapitál. **Tedy vzdělání, znalosti a schopnost inovovat**. „Hlavním vstupem inovací je vzdělávání,“ uvedl Aghion.

Pokud chce Evropa uspět v éře umělé inteligence a technologických změn, musí podle něj výrazně investovat do kvalitního školství, vědy a výzkumu. Důležité přitom není jen univerzitní vzdělávání, ale i kvalita základních a středních škol. Ty totiž lidi učí adaptovat se na rychle měnící se ekonomiku.

Evropské země by měly zároveň spolupracovat i soutěžit, prohlásil Philippe Aghion na konferenci CERGE-EI v Praze po boku italského premiéra Enrica Letty a spoluzakladatele CERGE-EI Jana Švejnara. Foto: CERGE-EI

Jan Švejnár upozornil, že právě vzdělávání představuje jedinou z oblastí, kde Česká republika zaostává.

„Lidský kapitál je naše eso,“ uvedl s tím, že země nemá přebytek přírodních zdrojů ani velikost trhu, a její budoucnost proto stojí především na schopnosti vychovávat talentované lidi. Česko podle něj stále nedokázalo vybudovat univerzitu světové úrovně a dlouhodobě podinvestovávalo excelenci ve vzdělávání a výzkumu.

Přestat financovat průměr

Silné opselství zaznělo také od ekonoma Gáborada Rolanda, který působí v CERGE-EI i

na University of California v Berkeley. Evropa podle něj nebude schopna konkurovat Spojeným státům a Číně, pokud bude své omezené zdroje rozměňovat mezi příliš mnoho průměrných institucí. „Musíme se bezohledně soustředit na excelenci,“ řekl Roland.

Silnější evropské financování výzkumu je podle něj nutné. Nemá ale nahrazovat národní podporu. Naopak, obě úrovně se musí doplňovat. Jako příklad uváděl Evropskou výzkumnou radu (ERC).

Mohlo by vás zajímat

[Na rychlé vojenské inovace zamíří miliardy.](#)
[Brusel otevírá novou obrannou peněženku](#)

Ta podle Aghiona představuje jeden z nejlepších evropských nástrojů financování špičkové vědy. Evropské financování má být podle nich komplementární k národnímu, nikoliv konkurenční.

Konference se konala v prostorách Senátu České republiky v Praze. Foto: CERGE-EI

Stejně důležité je podle Rolanda i soukromé financování, běžné na amerických univerzitách. Připomněl zkušenost z Berkeley, kde většina zdrojů nepochází od státu, ale ze soukromých darů, nadací a partnerství. „Je to doplněk veřejného financování, ne náhrada,“ zdůraznil.

Šance pro Evropu: vědci z USA začínají váhat

Diskuse se dotkla také geopolitické změny. A toho, jak by tento globální posun mohl Evropě pomoci. Aghion upozornil, že část výzkumníků dnes kvůli nejistému prostředí ve Spojených státech začíná více uvažovat o Evropě.

Evropa má podle něj šanci přitáhnout špičkové mozky. Alespoň pokud nabídne stabilní financování, kvalitní instituce a otevřenost vůči zahraničním vědcům. „Je velmi důležité vítat zahraniční výzkumníky,“ doplnil Roland.

Výzkum musí být zaměřen na výsledky, ne granty

Důležitou otázku otevřel během diskuse bývalý guvernér České národní banky Miroslav Singer: jak zajistit, aby úspěch výzkumu nestál na schopnosti získávat granty, ale na skutečných výsledcích. Upozornil, že část veřejných programů podporuje samotné utrácení peněz za výzkum **bez jasného dopadu na inovace nebo produktivitu.**

Aghion souhlasil, že Evropa musí být mnohem přísnější při vyhodnocování výsledků. Na zkušenosti z Francie ukázal, že některé programy fungovaly spíše jako skrytá podpora firem, zatímco cílené programy zaměřené na excelenci přinesly lepší výsledky. „Neměli bychom opakovat programy, které nefungují,“ uvedl.

Zásadní proto podle něj je ex-post evaluace, tedy systematické hodnocení toho, zda veřejně financovaný výzkum skutečně přinesl výsledky.

Konference se konala v prostorách Senátu České republiky v Praze. Foto: CERGE-EI

Konkurence místo federalizace

Aghion během debaty odmítl představu centralizované federální Evropy. „Nevěřím ve federální Evropu. Věřím v konkurenci mezi námi, která nás bude tlačit kupředu,“ řekl. Evropské země by podle něj měly zároveň spolupracovat i soutěžit, podobně jako přední americké univerzity, které soupeří o talent, ale zároveň spolupracují ve výzkumu.

Pokud chce být Evropa konkurenceschopná vůči USA a Číně, nebude podle ekonomů rozhodující jen regulace nebo průmyslová politika. Klíčové bude, zda dokáže vytvořit prostředí, které podporuje vzdělání, přitahuje talent a soustavně investuje do těch nejlepších.

11. Kreativní destrukce v éře AI. Státy hledají recept, jak kvůli robotům neztratit celou generaci mladých

Online • e15.cz (Zprávy / Politika) • 13. 6. 2026, 6:30

Vydavatel: **CZECH NEWS CENTER a.s. (cz-02346826)** • Autor: **Dana Hájková**

Dosah: 101 318 • GRP: 1.13 • OTS: 0.01 • AVE: 50000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Kreativní destrukce v éře AI. Státy hledají recept, jak kvůli robotům neztratit celou generaci mladých

Vlády po celém světě začínají propojovat politiku v oblasti umělé inteligence se vzděláváním a sociální ochranou, aby zabránily nárůstu nezaměstnanosti, píše businessový newsletter 11am .

Obavy o ztrátu pracovních míst vyvolávají zejména u mladých lidí anti-AI populismus a odpor k velkým technologickým firmám.

Podle nobelisty Philippe **Aghiona** musí státy po vzoru dánského modelu flexicurity propojit snadné propouštění s intenzivní podporou rekvalifikací.

Politici na celém světě nyní stojí před nelehkým úkolem: postarat se o ty, které umělá inteligence (AI) připraví o živobytí. Pokud se jim podaří poskytnout lidem rekvalifikace a nová zaměstnání, zvýší AI prosperitu celé společnosti. V opačném případě však hrozí, že tato technologie vyvolá společenské nepokoje.

Vlády proto začínají propojovat politiku v oblasti AI se vzděláváním, rekvalifikacemi a ochranou lidí na trhu práce. Například britská ministryně pro technologie Liz Kendallová slibuje , že umělá inteligence v její zemi bude „pracovat ve prospěch pracovníků“.

Singapurská vláda si zase stanovila za cíl zvládnout „přechod k umělé inteligenci bez nárůstu nezaměstnanosti“. Svým občanům nabízí intenzivní rekvalifikační podporu a bezplatný přístup k prémiovým nástrojům AI, pokud absolvují vybrané kurzy. Místní univerzity mají mezitím za úkol průběžně aktualizovat učební plány podle toho, jak umělá inteligence mění dovednosti požadované na trhu práce.

Tyto a podobné programy reflektují rostoucí obavy vyspělých ekonomik z toho, že pokud změny na trhu práce způsobené umělou inteligencí nepodchytí včas, mohly by vést k odporu voličů a v krajních případech až k sociálním bouřím. Mění se totiž úplně všechno: jaké dovednosti firmy oceňují, které úkoly automatizují a jaká pracovní místa vytvářejí, nebo naopak ruší.

Mezinárodní měnový fond odhaduje , že přibližně každé desáté volné pracovní místo ve vyspělých ekonomikách nyní vyžaduje aspoň jednu novou dovednost, jež je často spojena právě s AI. Některé sektory jako bankovnínictví či poradenství už začaly v souvislosti se zaváděním AI propouštět a méně nabírat. Zvláště mladé pracovníky, kteří na trh práce teprve vstupují, ohrožuje zmenšující se nabídka juniorních pracovních míst, neboť umělá inteligence je často využívána právě pro rutinní úkoly, jež dříve představovaly první krok v daném povolání.

Nová technologie zatím k masové nezaměstnanosti nevedla a ani ekonomický výzkum jednoznačně neprokázal , zda AI více pracovních míst vytvoří, nebo zruší. Politicky výbušným tématem je však už teď. Nedávný komentář Financial Times poukazuje na rapidní vzestup antiAI populismu, poháněného právě obavami o pracovní místa a soukromí a brojícího proti výstavbě datových center, rostoucí sociální nerovnosti a koncentraci moci ve velkých technologických firmách.

Rozzlobená mládež

Tento odpor je patrný zejména u mladých lidí. Šíří se případy, kdy univerzitní studenti při promoci vypískali řečníky hovořící na téma umělé inteligence, protestovali proti používání AI nástrojů při slavnostních ceremoniích a odmítali kontrakty univerzit s velkými technologickými firmami.

Podle Bloombergu se postoje studentů k AI rychle mění. Technologie se sice obává jen kolem 40 procent z nich, nadšení ale slábne. Zatímco loni se za nadšence označovala více než třetina studentů, nyní je to zhruba pětina. Podíl naštvaných naopak vzrostl z 22 na 31 procent. Nová technologie se rozšiřuje právě v době, kdy se tito mladí absolventi snaží vstoupit na trh práce, ale jejich možnosti získat stáže či pozice pro začínající administrativní nebo analytické pracovníky se rapidně zhoršují.

Historickou paralelu s nástupem mechanizace nelze přehlédnout. Takzvaní luddité na počátku 19. století rozbíjeli pletací stroje, aby chránili své živobytí a zabránili snižování mezd, znehodnocování svých dovedností a slábnutí své vyjednávací síly. Dnešní odpor vůči AI se nese v podobném duchu.

Tím, jak technologické změny vznikají a jak následně proměňují firmy, pracovní místa i rozdělení ekonomických příležitostí a zisků, se dlouhodobě zabývá loňský nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe **Aghion**. Ten ve své nedávné přednášce v Praze vysvětlil proces „kreativní destrukce“: momentu, kdy ekonomický pokrok nahrazuje staré technologie a způsob práce, což vede k nahrazování starých firem novými.

Ekonomiky prosperují a rostou, když nové společnosti, technologie a nápady zpochybňují a nahrazují to, co existovalo dříve. Tento proces však má své vítěze a poražené. Těm prvním otevírá nové příležitosti, druhým naopak snižuje hodnotu jejich dovedností, ohrožuje jejich podnikání a ničí profesní vyhlídky.

Kreativní destrukce je zdrojem růstu, takže nedává smysl ji zastavit. Nové technologie vždy přináší nejistotu, ztrátu některých pracovních míst i dodatečné náklady pro firmy, které se musejí přizpůsobit. Aby vlády mohly dále podporovat inovace a aby tyto změny nevedly k rostoucímu odporu, musejí podle **Aghiona** budovat instituce, jež lidem pomohou náklady přechodu zvládnout.

To nejlepší z Evropy i z Ameriky

V případě umělé inteligence to podle něj znamená spojit silné stránky amerického a evropského modelu a vyhnout se těm slabším. Spojené státy mají hluboké kapitálové trhy, lepší podmínky pro vznik nových firem a vyšší toleranci k riziku. Evropa má zase silnější sociální ochranu, která lidem pomáhá překlenout ztrátu práce, nemoc či jiné životní otřesy. Stinnou stránkou amerického přístupu je nejistota, toho evropského strnulost. Tyto dva přístupy jsou často chápány jako odlišné, ale **Aghion** argumentuje, že je potřeba je zkombinovat.

Podle **Aghiona** jsou klíčové hlavně tři podmínky. První je konkurence, která udrží ekonomiku otevřenou novým firmám a nápadům. Pokud trh ovládne několik dominantních hráčů, inovace přestanou pohnět změnu a stanou se zdrojem jejich tržní moci.

Druhou podmínkou je vzdělávání. To má lidem pomoci osvojit si dovednosti, po nichž bude na trhu práce poptávka, a zároveň rozšířit okruh těch, kdo se mohou na nových technologiích podílet. **Aghion** v této souvislosti mluví o „ztracených Einsteinech a Mariích Curie“, tedy o dětech, jejichž talent se kvůli slabému zázemí, horším školám nebo nedostatku příležitostí nikdy nerozvine.

Třetím pilířem je aktivní politika podporující zaměstnanost, sociální ochrana a pružný trh práce. Cílem je zabránit tomu, aby technologická změna vedla k růstu chudoby, a zároveň pomoci propuštěným pracovníkům rychle najít uplatnění v odvětvích, kde vznikají nová místa. Sociální ochrana proto musí chránit lidi, ale nesmí vést k jejich odchodu z trhu práce. Má pracovníky motivovat k hledání zaměstnání, umožnit jim rekvalifikaci a firmám zároveň ponechat dostatečný prostor pro najímání i propouštění.

Dánská inspirace

Aghion jako příklad této komplementarity uvádí dánský systém „flexicurity“, který spojuje flexibilitu pro firmy s jistotou (security) pro zaměstnance. Zaměstnavatelé mohou sice relativně snadno propouštět, ale lidé, kteří přijdou o práci, dostávají štědrou podporu v nezaměstnanosti, rekvalifikaci a aktivní pomoc při hledání nového zaměstnání.

Dánské pojištění v nezaměstnanosti může u nízkopříjmových pracovníků nahradit až 90 procent předchozího výdělku, přičemž dávky mohou být vypláceny až dva roky. Současně jsou ale lidé na dávkách povinni hledat si aktivně zaměstnání, přijímat nabídky nebo se vzdělávat.

Tento systém podporuje schopnost lidí měnit práci a možnost firem zaměstnávat jen ty, pro něž mají produktivní uplatnění. Příliš obtížné propouštění totiž brzdí změny, produktivitu i růst. Podle údajů dánské vlády změnil každý rok zaměstnání v soukromém sektoru zhruba čtvrtina Dánů. Snadnější najímání a propouštění zároveň snižuje riziko pro firmy, takže jsou ochotnější dát šanci i lidem, kteří by jinak zůstali mimo trh práce.

Právě proto se dánský model objevil i v českých debatách o reformách a Národní ekonomická rada vlády navrhla modernizaci zákoníku práce, včetně větší flexibility při propouštění v kombinaci s odstupným.

Dánský model je inspirativní, ale není univerzálním návodem pro všechny. Každá země musí tento princip přizpůsobit svým vlastním institucím, trhu práce a míře důvěry mezi státem, podniky a pracovníky.

Flexikurita je totiž drahá. Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj patří výdaje Dánska na aktivní politiku zaměstnanosti k nejvyšším mezi členskými zeměmi. Dánsko si tuto politiku může dovolit, protože vysoké daně jsou vyváženy vysokou důvěrou ve veřejné instituce. I ono ale nyní svou politiku reformuje, aby své zdroje využívalo ještě efektivněji.

Autor: Dana Hájková

Machine ENG translation:

Creative Destruction in the Age of AI. Governments Are Seeking a Solution to Prevent Losing an Entire Generation of Young People to Robots

e15.cz, June 13, 2026

Governments around the world are beginning to link artificial intelligence policy with education and social protection to prevent a rise in unemployment, according to the business newsletter 11am.

Fears of job losses are fueling anti-AI populism and resistance to big tech companies, particularly among young people.

According to Nobel laureate Philippe **Aghion**, governments must follow the Danish model of flexicurity by combining easy layoffs with intensive support for retraining.

Politicians around the world now face a difficult task: taking care of those whom artificial intelligence (AI) will displace from their livelihoods. If they succeed in providing people with retraining and new jobs, AI will increase the prosperity of society as a whole. Otherwise, however, there is a risk that this technology will spark social unrest.

Governments are therefore beginning to link AI policy with education, retraining, and labor market protections. For example, British Minister for Technology Liz Kendall promises that artificial intelligence in her country will “work for the benefit of workers.”

The Singaporean government, for its part, has set a goal of managing “the transition to artificial intelligence without an increase in unemployment.” It offers its citizens intensive retraining support and free access to premium AI tools if they complete selected courses. Meanwhile, local universities are tasked with continuously updating their curricula as artificial intelligence changes the skills required in the labor market.

These and similar programs reflect the growing concern among advanced economies that if they fail to address the changes in the labor market caused by artificial intelligence in a timely manner, it could lead to voter backlash and, in extreme cases, even social unrest. After all, everything is changing: the skills companies value, the tasks they automate, and the jobs they create—or, conversely, eliminate.

The International Monetary Fund estimates that approximately one in ten job openings in advanced economies now requires at least one new skill, which is often linked to AI. Some sectors, such as banking and consulting, have already begun laying off workers and hiring fewer people in connection with the introduction of AI. Young workers, in particular, who are just entering the labor market, are threatened by a shrinking supply of entry-level jobs, as artificial intelligence is often used precisely for routine tasks that previously represented the first step in a given profession.

So far, the new technology has not led to mass unemployment, and economic research has not conclusively proven whether AI will create or eliminate more jobs. However, it is already a politically explosive issue. A recent commentary in the Financial Times points to the rapid rise of anti-AI populism, fueled precisely by concerns about jobs and privacy and railing against the construction of data centers, growing social inequality, and the concentration of power in large technology companies.

Angry Youth

This resistance is particularly evident among young people. There are increasing instances of college students booing speakers addressing the topic of artificial intelligence at graduation ceremonies, protesting the use of AI tools during these ceremonies, and rejecting their universities’ contracts with major tech companies.

According to Bloomberg, students’ attitudes toward AI are changing rapidly. While only about 40 percent of them are concerned about the technology, enthusiasm is waning. Whereas last year more than a third of students described themselves as enthusiasts, now it’s roughly one-fifth. Conversely, the proportion of those who are angry has risen from 22 to 31 percent. The new technology is spreading just as these young graduates are trying to enter the job market, but their chances of securing internships or entry-level administrative or analytical positions are rapidly deteriorating.

The historical parallel with the advent of mechanization cannot be overlooked. In the early 19th century, the so-called Luddites smashed knitting machines to protect their livelihoods and prevent wage cuts, the devaluation of their skills, and the weakening of their bargaining power. Today's resistance to AI is driven by a similar spirit.

Philippe **Aghion**, last year's Nobel laureate in economics, has long studied how technological changes arise and how they subsequently transform companies, jobs, and the distribution of economic opportunities and profits. In a recent lecture in Prague, he explained the process of "creative destruction": the moment when economic progress replaces old technologies and ways of working, leading to the replacement of old companies with new ones.

Economies prosper and grow when new companies, technologies, and ideas challenge and replace what existed before. However, this process has its winners and losers. For the former, it opens up new opportunities; for the latter, it diminishes the value of their skills, threatens their businesses, and destroys their career prospects.

Creative destruction is a source of growth, so it makes no sense to stop it. New technologies always bring uncertainty, job losses, and additional costs for companies that must adapt. According to Aghion, in order for governments to continue supporting innovation and to ensure that these changes do not lead to growing resistance, they must build institutions that help people manage the costs of the transition.

The Best of Both Worlds: Europe and America

In the case of artificial intelligence, he argues, this means combining the strengths of the American and European models while avoiding their weaknesses. The United States has deep capital markets, better conditions for starting new businesses, and a higher tolerance for risk. Europe, on the other hand, has stronger social protections that help people weather job loss, illness, or other life upheavals. The downside of the American approach is uncertainty; that of the European approach is rigidity. These two approaches are often viewed as distinct, but Aghion argues that they need to be combined.

According to **Aghion**, three conditions are particularly crucial. The first is competition, which keeps the economy open to new companies and ideas. If a few dominant players come to control the market, innovation ceases to drive change and instead becomes a source of their market power.

The second condition is education. This is meant to help people acquire the skills that will be in demand in the labor market, while also expanding the pool of those who can contribute to new technologies. In this context, **Aghion** speaks of "lost Einsteins and Marie Curies"—that is, children whose talent will never develop due to a disadvantaged background, poor schools, or a lack of opportunities.

The third pillar is an active policy promoting employment, social protection, and a flexible labor market. The goal is to prevent technological change from leading to an increase in poverty, while helping laid-off workers quickly find employment in sectors where new jobs are being created. Social protection must therefore safeguard people, but it must not lead to their withdrawal from the labor market. It should motivate workers to seek employment, enable them to retrain, and at the same time allow companies sufficient leeway to hire and lay off workers.

Danish Inspiration

Aghion cites the Danish "flexicurity" system as an example of this complementarity, which combines flexibility for companies with security for employees. While employers can lay off workers relatively easily, people who lose their jobs receive generous unemployment benefits, retraining, and active assistance in finding new employment.

For low-income workers, Danish unemployment insurance can replace up to 90 percent of their previous earnings, with benefits payable for up to two years. At the same time, however, people receiving benefits are required to actively seek employment, accept job offers, or pursue education.

This system supports people's ability to change jobs and enables companies to hire only those for whom they have productive roles. After all, overly difficult firing procedures hinder change, productivity, and growth. According to Danish government data, roughly one-quarter of Danes change jobs in the private sector each year. At the same time, making it easier to hire and fire reduces the risk for companies, making them more willing to give a chance even to people who would otherwise remain outside the labor market.

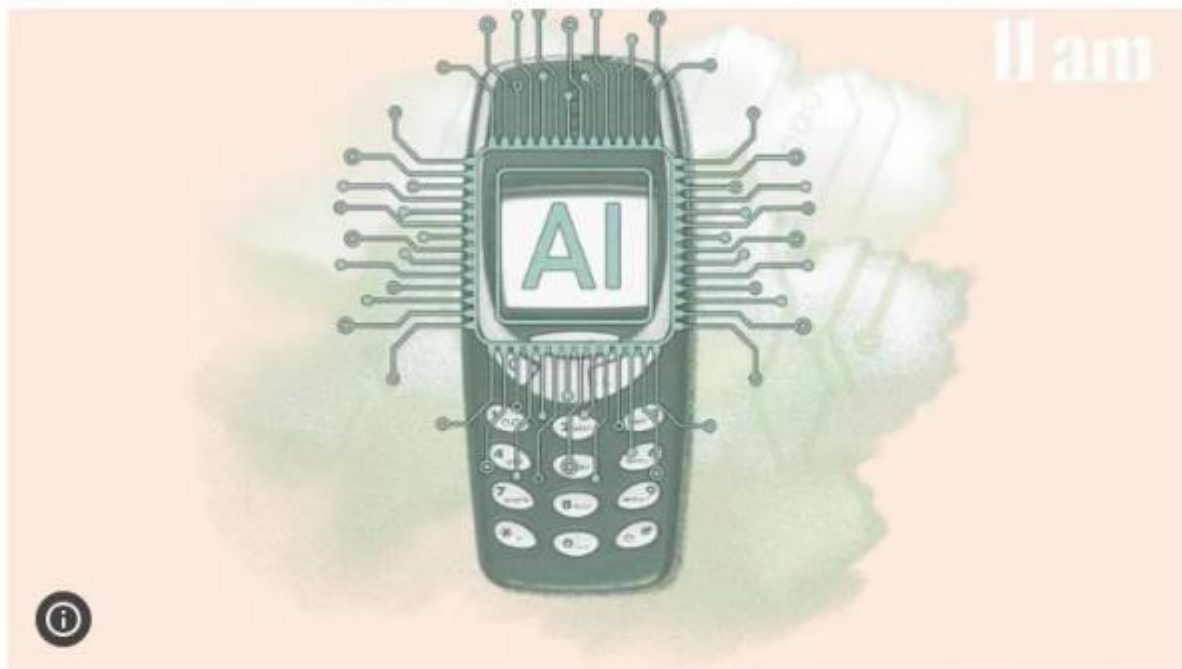
This is precisely why the Danish model has emerged in Czech debates on reforms, and the government's National Economic Council has proposed modernizing the Labor Code, including greater flexibility in dismissals combined with severance pay.

The Danish model is inspiring, but it is not a one-size-fits-all solution. Each country must adapt this principle to its own institutions, labor market, and the level of trust between the state, businesses, and workers.

Flexicurity is, after all, expensive. According to the Organization for Economic Cooperation and Development, Denmark's spending on active labor market policies ranks among the highest among member countries. Denmark can afford this policy because high taxes are offset by a high level of trust in public institutions. However, even Denmark is now reforming its policies to use its resources even more effectively.

Author: Dana Hájková

Kreativní destrukce v éře AI. Státy hledají recept, jak kvůli robotům neztratit celou generaci mladých

Dana Hájková, 11am

13. června 2026 • 06:30

 Diskuze (0)

- Vlády po celém světě začínají propojovat politiku v oblasti umělé inteligence se vzděláváním a sociální ochranou, aby zabránily nárůstu nezaměstnanosti, píše [businessový newsletter 11am](#).
- Obavy o ztrátu pracovních míst vyvolávají zejména u mladých lidí anti-AI populismus a odpor k velkým technologickým firmám.
- Podle nobelisty Philippe Aghiona musí státy po vzoru dánského modelu flexicurity propojit snadné propouštění s intenzivní podporou rekvalifikací.

Politici na celém světě nyní stojí před nelehkým úkolem: postarat se o ty, které umělá inteligence (AI) připraví o živobytí. Pokud se jim podaří poskytnout lidem rekvalifikace a nová zaměstnání, zvýší AI prosperitu celé společnosti. V opačném případě však hrozí, že tato technologie vyvolá

společenské nepokoje.

Vlády proto začínají propojovat politiku v oblasti AI se vzděláváním, rekvalifikacemi a ochranou lidí na trhu práce. Například britská ministryně pro technologie Liz Kendallová slibuje, že umělá inteligence v její zemi bude „pracovat ve prospěch pracovníků“.

Singapurská vláda si zase stanovila za cíl zvládnout „přechod k umělé inteligenci bez nárůstu nezaměstnanosti“. Svým občanům nabízí intenzivní rekvalifikační podporu a bezplatný přístup k prémiovým nástrojům AI, pokud absolvují vybrané kurzy. Místní univerzity mají mezitím za úkol průběžně aktualizovat učební plány podle toho, jak umělá inteligence mění dovednosti požadované na trhu práce.

Tyto a podobné programy reflektují rostoucí obavy vyspělých ekonomik z toho, že pokud změny na trhu práce způsobené umělou inteligencí nepodchytí včas, mohly by vést k odporu voličů a v krajních případech až k sociálním bouřím. Mění se totiž úplně všechno: jaké dovednosti firmy oceňují, které úkoly automatizují a jaká pracovní místa vytvářejí, nebo naopak ruší.

Mezinárodní měnový fond odhaduje, že přibližně každé desáté volné pracovní místo ve vyspělých ekonomikách nyní vyžaduje aspoň jednu novou dovednost, jež je často spojena právě s AI. Některé sektory jako bankovníctví či poradenství už začaly v souvislosti se zaváděním AI propouštět a méně nabírat. Zvláště mladé pracovníky, kteří na trh práce teprve vstupují, ohrožuje zmenšující se nabídka juniorních pracovních míst, neboť umělá inteligence je často využívána právě pro rutinní úkoly, jež dříve představovaly první krok v daném povolání.

Nová technologie zatím k masové nezaměstnanosti nevedla a ani ekonomický výzkum jednoznačně neprokázal, zda AI více pracovních míst vytvoří, nebo zruší. Politicky výbušným tématem je však už teď. Nedávný komentář *Financial Times* poukazuje na rapidní vzestup antiAI populismu, poháněného právě obavami o pracovní místa a soukromí a brojícího proti výstavbě datových center, rostoucí sociální nerovnosti a koncentraci moci ve velkých technologických firmách.

Rozzlobená mládež

Tento odpor je patrný zejména u mladých lidí. Šíří se případy, kdy univerzitní studenti při promociích vypískali řečníky hovořící na téma umělé inteligence, protestovali proti používání AI nástrojů při slavnostních ceremoniích a odmítali kontrakty univerzit s velkými technologickými firmami.

Podle *Bloombergu* se postoje studentů k AI rychle mění. Technologie se sice obává jen kolem 40 procent z nich, nadšení ale slábne. Zatímco loni se za nadšence označovala více než třetina studentů, nyní je to zhruba pětina. Podíl našťvaných naopak vzrostl z 22 na 31 procent. Nová technologie se rozšiřuje právě v době, kdy se tito mladí absolventi snaží vstoupit na trh práce, ale jejich možnosti získat stáž či pozice pro začínající administrativní nebo analytické pracovníky se rapidně zhoršují.

Historickou paralelu s nástupem mechanizace nelze přehlédnout.

Takzvaní **luddité** na počátku 19. století rozbíjeli pletací stroje, aby chránili své živobytí a zabránili snižování mezd, znehodnocování svých dovedností a slábnutí své vyjednávací síly. Dnešní odpor vůči AI se nese v podobném duchu.

Tím, jak technologické změny vznikají a jak následně proměňují firmy, pracovní místa i rozdělení ekonomických příležitostí a zisků, se dlouhodobě zabývá loňský nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion. Ten ve své nedávné **přednášce** v Praze vysvětlil proces „kreativní destrukce“: momentu, kdy ekonomický pokrok nahrazuje staré technologie a způsob práce, což vede k nahrazování starých firem novými.

Ekonomiky prosperují a rostou, když nové společnosti, technologie a nápady zpochybňují a nahrazují to, co existovalo dříve. Tento proces však má své vítěze a poražené. Těm prvním otevírá nové příležitosti, druhým naopak snižuje hodnotu jejich dovedností, ohrožuje jejich podnikání a ničí profesní vyhlídky.

Kreativní destrukce je zdrojem růstu, takže nedává smysl ji zastavit. Nové technologie vždy přinášejí nejistotu, ztrátu některých pracovních míst i dodatečné náklady pro firmy, které se musejí přizpůsobit. Aby vlády mohly dále podporovat inovace a aby tyto změny nevedly k rostoucímu odporu, musejí podle Aghiona budovat instituce, jež lidem pomohou náklady přechodu zvládnout.

To nejlepší z Evropy i z Ameriky

V případě umělé inteligence to podle něj znamená spojit silné stránky amerického a evropského modelu a vyhnout se těm slabým. Spojené státy mají hluboké kapitálové trhy, lepší podmínky pro vznik nových firem a vyšší toleranci k riziku. Evropa má zase silnější sociální ochranu, která lidem pomáhá překlenout ztrátu práce, nemoc či jiné životní otřesy.

Stinnou stránkou amerického nřístunu ie neiistota. toho evronského

strnulost. Tyto dva přístupy jsou často chápány jako odlišné, ale Aghion argumentuje, že je potřeba je zkombinovat.

Podle Aghiona jsou klíčové hlavně tři podmínky. První je konkurence, která udrží ekonomiku otevřenou novým firmám a nápadům. Pokud trh ovládne několik dominantních hráčů, inovace přestanou pohánět změnu a stanou se zdrojem jejich tržní moci.

Druhou podmínkou je vzdělávání. To má lidem pomoci osvojit si dovednosti, po nichž bude na trhu práce poptávka, a zároveň rozšířit okruh těch, kdo se mohou na nových technologiích podílet. Aghion v této souvislosti mluví o „ztracených Einsteinech a Mariích Curie“, tedy o dětech, jejichž talent se kvůli slabému zázemí, horším školám nebo nedostatku příležitostí nikdy nerozvine.

Třetím pilířem je aktivní politika podporující zaměstnanost, sociální ochrana a pružný trh práce. Cílem je zabránit tomu, aby technologická změna vedla k růstu chudoby, a zároveň pomoci propuštěným pracovníkům rychle najít uplatnění v odvětvích, kde vznikají nová místa. Sociální ochrana proto musí chránit lidi, ale nesmí vést k jejich odchodu z trhu práce. Má pracovníky motivovat k hledání zaměstnání, umožnit jim rekvalifikaci a firmám zároveň ponechat dostatečný prostor pro najímání i propouštění.

Dánská inspirace

Aghion jako příklad této komplementarity uvádí dánský systém „flexicurity“, který spojuje flexibilitu pro firmy s jistotou (security) pro zaměstnance. Zaměstnavatelé mohou sice relativně snadno propouštět, ale lidé, kteří přijdou o práci, dostávají štědrrou podporu v nezaměstnanosti, rekvalifikaci a aktivní pomoc při hledání nového zaměstnání.

Dánské pojištění v nezaměstnanosti může u nízkopříjmových pracovníků

Danone pojištění v nezaměstnanosti může a málo přijmou jen pracovníka nahradit až 90 procent předchozího výdělku, přičemž dávky mohou být vypláceny až dva roky. Současně jsou ale lidé na dávkách povinni hledat si aktivně zaměstnání, přijímat nabídky nebo se vzdělávat.

Tento systém podporuje schopnost lidí měnit práci a možnost firem zaměstnávat jen ty, pro něž mají produktivní uplatnění. Příliš obtížné propouštění totiž brzdí změny, produktivitu i růst. Podle údajů dánské vlády změny každý rok zaměstnání v soukromém sektoru zhruba čtvrtina Dánů. Snadnější najímání a propouštění zároveň snižuje riziko pro firmy, takže jsou ochotnější dát šanci i lidem, kteří by jinak zůstali mimo trh práce.

Právě proto se dánský model objevil i v českých debatách o reformách a Národní ekonomická rada vlády [navrhla](#) modernizaci zákoníku práce, včetně větší flexibility při propouštění v kombinaci s odstupným.

Dánský model je inspirativní, ale není univerzálním návodem pro všechny. Každá země musí tento princip přizpůsobit svým vlastním institucím, trhu práce a míře důvěry mezi státem, podniky a pracovníky.

Flexikurita je totiž drahá. Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj patří výdaje Dánska na aktivní politiku zaměstnanosti k nejvyšším mezi členskými zeměmi. Dánsko si tuto politiku může dovolit, protože vysoké daně jsou vyváženy vysokou důvěrou ve veřejné instituce. I ono ale nyní svou politiku [reformuje](#), aby své zdroje využívalo ještě efektivněji.

Začít diskuzi

Evropa

politika

technologie

povolání

umělá inteligence

ekonomika

nezaměstnanost

trh práce

vláda

zaměstnání

Doporučujeme

12. Berou Češi málo?

Online • **respekt.cz** (Zprávy / Politika) • 10. 6. 2026, 14:00

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Filip Zelenka** • Rubrika: **Newsletter, Sečteno, podtrženo, Mzdy**

Dosah: 26 792 • GRP: 0.30 • OTS: 0.00 • AVE: 16124.47 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Berou Češi málo?

Spíše ano. Pomoci mohou rady nobelisty

Čtete jeden z našich newsletterů. Přihlaste se k jejich odběru a budou vám chodit do e-mailové schránky. Máte z čeho vybírat. Silvie Lauder píše newsletter V pasti pohlaví, Markéta Plíhalová pak Jednotku intenzivní péče. Světovému dění se věnuje newsletter GARRIGUE, domácí politice newsletter PLAMÍNKOVÁ. Pomezí byznysu a politiku popisuje Sečteno, podtrženo, který připravuje Filip Zelenka.

Průměrná mzda v Česku v první polovině letošního roku vzrostla na 52 tisíc, ale téměř dvě třetiny Čechů na ni nedosáhnou. Je to sice banální sdělení, přesto je potřeba ho opakovat, protože statistiky referující o našich životech jsou z řady důvodů uváděné nejčastěji právě v průměrných hodnotách, jsou zásadní pro naše úvahy. Často se mluví o tom, že životní úroveň je v Česku poměrně vysoká – zejména ve srovnání s ostatními zeměmi. Ale můžeme to opravdu při pohledu na statistiku odsouhlasit?

Jak ukazují čísla Českého statistického úřadu, v současné době jsme téměř na úrovni 60 procent průměru EU, v roce 2008 to bylo 42 procent. To na první pohled nezní špatně, znamená to, že se situace zlepšuje – dokud se nepodíváme na stejnou statistiku pro ostatní země východní Evropy.

„Od roku 2008, kdy Česko dosahovalo úrovně jen 42 procent evropského mzdového průměru, jsme se mu přiblížili o 15 procentních bodů. Ještě rychleji se mu však přibližují některé kdysi chudší státy východní Evropy, které tak české mzdy předhánějí. Jde zejména o Litvu, kde se mzdová úroveň dostala z 26 procent na 65 procent průměru EU, nebo Estonsko a Polsko, které se vyhouply na 60 procent,“ uvádí ČSÚ.

Ostatní země, které byly před dvaceti lety mnohem chudší než Česko, zkrátka využily okno příležitosti v letech 2008–2020, tedy období nízkých úrokových sazeb a ochoty původních unijních zemí napumpovat miliardy eur do nově přichozích států. Česko si nevede vyloženě špatně, ale nelze se zbavit pocitu, že na tom země mohla být lépe. Zároveň v posledních letech média opět referují, že tuzemská ekonomika roste. Co je tedy špatně?

Produktivita české ekonomiky zejména v posledních šesti letech de facto stagnuje. Jak upozornil ekonom Tomáš Dvořák pro server Seznam Zprávy, od roku 2020 vzrostla tuzemská produktivita jen o 0,3 procenta, zatímco v případě Polska to bylo o 14 procentních bodů. „To je alarmující. Produktivita je prachbídná. Když jsem před několika lety možná trochu kontroverzně nazval Česko nemocným mužem Evropy, tak tohle je ta plíživá nemoc, která možná není tolik vidět,“ prohlásil ekonom Oxford Economics.

Ekonomický růst posledních let tak není způsoben tím, že by se modernizovala ekonomika, ale díky tomu, že v Česku pracuje čím dál více lidí a čím dál více času. To není příliš zdravé a zdroj takového růstu nebude trvat příliš dlouho. Vše je taženo zejména přílivem uprchlíků z Ukrajiny po roce 2022, jejichž integrace je jedním z největších úspěchů porevolučního Česka. To by mělo být varováním pro politiky i byznysmeny, protože tento trend pravděpodobně nebude pokračovat, dalších 200 tisíc pracovníků z kulturně blízkého prostředí, které bude možné rychle zaměstnat, jen tak do Česka nepřijde.

Jak z toho ven? Recept popsal před třiceti lety Philippe **Aghion** – za což dostal minulý rok Nobelovu cenu v oblasti ekonomiky. Respekt s ním tento týden přinesl rozhovor. Ekonom v něm popisuje, že cesta k hospodářskému růstu vede přes kreativní destrukci – tedy pomocí mechanismu, podle kterého by zastaralé obory měly nahradit nové, inovativní a s vyšší přidanou hodnotou. Podle **Aghiona** toho lze dosáhnout skrze investice do vzdělávání, výzkumu, sociální mobility i rekvalifikace zaměstnanců, kteří už nemají trhu práce co nabídnout.

„Jsem pevně přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve,“ varuje **Aghion** s tím, že životní úroveň a riziko populismu jsou spojené nádoby. Umělá inteligence může připravit mnoho lidí o práci a stát by se na to měl připravit, dokud má čas.

Bohužel většina českých vlád za poslední dvě dekády vyjmenované priority v lepším případě ignorovala, v horším případě je odmítala. Nebudeme investovat do rekvalifikací, ale do betonu, prohlásil třeba na nedávné akci Hospodářské komory ČR premiér Andrej Babiš. Peníze na školství a výzkum zase škrtali politici z předchozí vlády Petra Fialy, ačkoli tyto oblasti opakovaně označovali za prioritu.

Jedinou prioritou minulé vlády bylo budování dálnic, na což směřovaly bez větší debaty desítky miliard korun. Těžko to politikům vyčítat, infrastruktura je jednou z mála vládních investic, u kterých se dá hezky vyfotit; je to hmotný úspěch. Přesto se nelze ubránit pocitu, že alespoň část mohla směřovat do naděje na moderní Česko – tedy na výzkum, školství a další „měkké“ investice.

I tento převládající způsob uvažování v české politice je jedním z důvodů, proč mzdy v Česku rostou podstatně méně než v ostatních zemích východní Evropy a proč tuzemské hospodářství nepatří mezi inovativní evropské lidry.

Autor: Filip Zelenka

Machine ENG translation:

Do Czechs Earn Too Little?

respekt.cz, June 10, 2026

Probably so. Advice from a Nobel laureate might help

You're reading one of our newsletters. Subscribe, and they'll be delivered straight to your inbox. There's plenty to choose from. Silvie Lauder writes the newsletter **Trapped by Gender**, while Markéta Plíhalová writes **Intensive Care Unit**. The GARRIGUE newsletter covers global events, while the PLAMÍNKOVÁ newsletter focuses on domestic politics. The intersection of business and politics is explored in **Sečteno, podtrženo** (**The Bottom Line**), prepared by Filip Zelenka.

The average wage in the Czech Republic rose to 52,000 in the first half of this year, but nearly two-thirds of Czechs don't earn that much. While this may seem like a trivial statement, it needs to be repeated because statistics reflecting our lives are, for a variety of reasons, most often presented as averages—and they are crucial to our analysis. It is often said that the standard of living in the Czech Republic is relatively high—especially compared to other countries. But can we really agree with that when we look at the statistics?

As figures from the Czech Statistical Office show, we are currently at nearly 60 percent of the EU average; in 2008, it was 42 percent. At first glance, that doesn't sound bad—it means the situation is improving—until we look at the same statistics for other Eastern European countries.

“Since 2008, when the Czech Republic stood at just 42 percent of the European wage average, we have closed the gap by 15 percentage points. However, some formerly poorer Eastern European countries are catching up even faster, thus surpassing Czech wages. This is particularly true of Lithuania, where the wage level rose from 26 percent to 65 percent of the EU average, as well as Estonia and Poland, which have climbed to 60 percent,” reports the Czech Statistical Office (ČSÚ).

Other countries that were much poorer than the Czech Republic twenty years ago simply took advantage of the window of opportunity between 2008 and 2020—a period of low interest rates and a willingness on the part of the original EU member states to pump billions of euros into the new member states. The Czech Republic isn't doing particularly badly, but one can't shake the feeling that the country could have fared better. At the same time, in recent years, the media have once again been reporting that the domestic economy is growing. So what's wrong?

Productivity in the Czech economy has, in fact, been stagnating, particularly over the last six years. As economist Tomáš Dvořák pointed out to the Seznam Zprávy news site, domestic productivity has risen by only 0.3 percent since 2020, while in Poland it has increased by 14 percentage points. “This is alarming. Productivity is abysmal. When I perhaps somewhat controversially called the Czech Republic the ‘sick man of Europe’ a few years ago, this is the creeping disease that may not be so visible,” said the Oxford Economics economist.

The economic growth of recent years is thus not due to economic modernization, but rather to the fact that more and more people in the Czech Republic are working longer and longer hours. This is not very healthy, and the source of such growth will not last very long. It is driven primarily by the influx of refugees from Ukraine after 2022, whose integration is one of the greatest successes of post-revolutionary Czechia. This should serve as a warning to politicians and business leaders alike, because this trend is unlikely to continue; another 200,000 workers from a culturally similar background who could be quickly employed are not simply going to arrive in the Czech Republic.

How can we get out of this? Philippe **Aghion** outlined the solution thirty years ago—for which he received last year's Nobel Prize in Economics. Respekt published an interview with him this week. In it, the economist explains that the path to economic growth lies in creative destruction—that is, through a mechanism whereby outdated industries are replaced by new, innovative ones with higher added value. According to **Aghion**, this can be achieved through investment in education, research, social mobility, and the retraining of workers who no longer have anything to offer the labor market.

"I am firmly convinced that it is possible to achieve both innovation and social inclusion at the same time. Otherwise, there is a risk that marginalized people will turn to populists. In my view, this will be more important than ever in the context of the rise of artificial intelligence," **Aghion** warns, noting that living standards and the risk of populism are inextricably linked. Artificial intelligence could put many people out of work, and the government should prepare for this while there is still time.

Unfortunately, over the past two decades, most Czech governments have, at best, ignored these priorities and, at worst, rejected them. "We will not invest in retraining, but in concrete," Prime Minister Andrej Babiš declared, for example, at a recent event hosted by the Czech Chamber of Commerce. Politicians from the previous government led by Petr Fiala, meanwhile, cut funding for education and research, even though they had repeatedly identified these areas as priorities.

The only priority of the previous government was building highways, toward which tens of billions of crowns were directed without much debate. It's hard to blame politicians for this; infrastructure is one of the few government investments that looks good in photos—it's a tangible success. Still, one cannot help but feel that at least some of those funds could have been directed toward the hope of a modern Czech Republic—that is, toward research, education, and other "soft" investments.

This prevailing mindset in Czech politics is also one of the reasons why wages in the Czech Republic are rising significantly less than in other Eastern European countries and why the domestic economy is not among Europe's leaders in innovation.

Author: Filip Zelenka

Newsletter: Sečteno, podtrženo • 10. 6. 2026 • 4 minuty

Berou Češi málo?

Spiše ano. Pomoci mohou rady nobelisty

Filip Zelenka

15 0:00

6:06 1x

Čtete jeden z našich newsletterů. [Přihlaste se k jejich odběru](#) a budou vám chodit do e-mailové schránky. Máte z čeho vybírat. Silvie Lauder píše newsletter V pasti pohlaví, Markéta Plihalová pak Jednotku intenzivní péče. Světovému dění se věnuje newsletter GARRIGUE, domácí politice newsletter PLAMÍNKOVÁ. Pomezí byznysu a politiky popisuje Sečteno, podtrženo, který připravuje Filip Zelenka.

P průměrná mzda v Česku v první polovině letošního roku vzrostla na 52 tisíc, ale téměř dvě třetiny Čechů na ni nedosáhnou. Je to sice banální sdělení, přesto je potřeba ho opakovat, protože statistiky referující o našich životech jsou z řady důvodů uváděné nejčastěji právě v průměrných hodnotách, jsou zásadní pro naše úvahy. Často se mluví o tom, že životní úroveň je v Česku poměrně vysoká – zejména ve srovnání s ostatními zeměmi. Ale můžeme to opravdu při pohledu na statistiku odsouhlasit?

Jak ukazují čísla [České statistického úřadu](#), v současné době jsme téměř na úrovni 60 procent průměru EU, v roce 2008 to bylo 42 procent. To na první pohled nezní špatně, znamená to, že se situace zlepšuje – dokud se nepodíváme na stejnou statistiku pro ostatní země východní Evropy.

„Od roku 2008, kdy Česko dosahovalo úrovně jen 42 procent evropského mzdového průměru, jsme se mu přiblížili o 15 procentních bodů. Ještě rychleji se mu však přibližují některé kdysi chudší státy východní Evropy, které tak české mzdy předhánějí. Jde zejména o Litvu, kde se mzdová úroveň dostala z 26 procent na 65 procent průměru EU, nebo Estonsko a Polsko, které se vyhouply na 60 procent,“ uvádí ČSÚ.

Ostatní země, které byly před dvaceti lety mnohem chudší než Česko, zkrátka využily okno příležitosti v letech 2008–2020, tedy období nízkých úrokových sazeb a ochoty původních unijních zemí napumpovat miliardy eur do nově přichozích států. Česko si nevede vyloženě špatně, ale nelze se zbavit pocitu, že na tom země mohla být lépe. Zároveň v posledních letech média opět referují, že tuzemská ekonomika roste. Co je tedy špatné?

Produktivita české ekonomiky zejména v posledních šesti letech de facto stagnuje. Jak upozornil ekonom [Tomáš Dvořák pro server Seznam Zprávy](#), od roku 2020 vzrostla tuzemská produktivita jen o 0,3 procenta, zatímco v případě Polska to bylo o 14 procentních bodů. „To je alarmující. Produktivita je prachbičná. Když jsem před několika lety možná trochu kontroverzně nazval Česko nemocným mužem Evropy, tak tohle je ta plíživá nemoc, která možná není tolik vidět,“ prohlásil ekonom Oxford Economics.

Ekonomický růst posledních let tak není způsoben tím, že by se modernizovala ekonomika, ale díky tomu, že v Česku pracuje čím dál více lidí a čím dál více času. To není příliš zdravé a zdroj takového růstu nebude trvat příliš dlouho. Vše je taženo zejména přílivem uprchlíků z Ukrajiny po roce 2022, jejichž integrace je jedním z největších úspěchů porevolučního Česka. To by mělo být varováním pro politiky i byznysmeny, protože tento trend pravděpodobně nebude pokračovat, dalších 200 tisíc pracovníků z kulturně blízkého prostředí, které bude možné rychle zaměstnat, jen tak do Česka nepřijde.

Jak z toho ven? Recept popsal před třiceti lety Philippe Aghion – za což dostal minulý rok Nobelovu cenu v oblasti ekonomiky. [Respekt s ním tento týden přinesl rozhovor](#). Ekonom v něm popisuje, že cesta k hospodářskému růstu vede přes kreativní destrukci – tedy pomocí mechanismu, podle kterého by zastaralé obory měly nahradit nové, inovativní a s vyšší přidanou hodnotou. Podle Aghiona toho lze dosáhnout skrze investice do vzdělávání, výzkumu, sociální mobility i rekvalifikace zaměstnanců, kteří už nemají trhu práce co nabídnout.

„Jsem pevně přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve,“ varuje Aghion s tím, že životní úroveň a riziko populismu jsou spojené nádoby. Umělá inteligence může připravit mnoho lidí o práci a stát by se na to měl připravit, dokud má čas.

Bohužel většina českých vlád za poslední dvě dekády vyjmenované priority v lepším případě ignorovala, v horším případě je odmítala. Nebudeme investovat do rekvalifikací, ale do betonu, prohlásil třeba na nedávné akci Hospodářské komory ČR premiér Andrej Babiš. Peníze na školství a výzkum zase škrtali politici z předchozí vlády Petra Fialy, ačkoli tyto oblasti opakovaně označovali za prioritu.

Jedinou prioritou minulé vlády bylo budování dálnic, na což směřovaly bez větší debaty desítky miliard korun. Těžko to politikům vyčítat, infrastruktura je jednou z mála vládních investic, u kterých se dá hezky vyfotit; je to hmotný úspěch. Přesto se nelze ubránit pocitu, že alespoň část mohla směřovat do naděje na moderní Česko – tedy na výzkum, školství a další „měkké“ investice.

I tento převládající způsob uvažování v české politice je jedním z důvodů, proč mzdy v Česku rostou podstatně méně než v ostatních zemích východní Evropy a proč tuzemské hospodářství nepatří mezi inovativní evropské lidry.

Pokud jste v článku našli chybu, napište nám prosím na opravy@respekt.cz.

 Sdílet

 Odemknout pro přátele

13. Evropa vynalézá, Amerika vydělává

Tisk • Hospodářské noviny; str. 14 (Zprávy / Politika) • 9. 6. 2026

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Helena Horská** • Rubrika: **■ Komentář**

Dosah: 105 000 • GRP: 1.17 • OTS: 0.01 • AVE: 77607.34 Kč

Odkaz: [náhled](#)

Evropa vynalézá, Amerika vydělává

Rubrika: **■ Komentář**

Je to jeden z největších evropských paradoxů. Kontinent, který produkuje špičkový výzkum, vychovává talentované vědce a stojí za řadou technologických objevů, stále nedokáže své nápady proměňovat ve světové byznysové šampiony. Ne proto, že by Evropa neuměla inovovat. Neumí je dostatečně rychle monetizovat, škálovat a dostat na globální trh.

Evropská unie podle OECD produkuje přibližně 17 procent světových vědeckých publikací, Spojené státy 14 až 15 procent. Rozdíl tedy nevzniká v laboratořích ani na univerzitách. Vzniká ve chvíli, kdy z nápadu vybudujete firmu.

Jak připomíná nositel Nobelovy ceny Philippe **Aghion**, dlouhodobá prosperita vzniká skrz Schumpeterovu „kreativní destrukci“, která dokáže uvádět nové myšlenky na trh a která neúspěšné nahrazuje úspěšnými. Inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem. A právě zde Evropa ztrácí. Jak upozorňuje italský politik Enrico Letta, autor tzv. Lettovy zprávy, a jak naznačují propočty Mezinárodního měnového fondu, jednotný trh stále není skutečně jednotný. Zboží se pohybuje relativně volně. Kapitál, data, znalosti nebo inovace už mnohem méně. A svoboda si konkurovat? Ta je často jen na papíře. Vždyť evropský start-up se musí postavit 27 regulatorním režimům, roztržitým kapitálovým trhům a rozdílným podmínkám podnikání. Zatímco jeho americký konkurent vstupuje rovnou na trh s více než 340 miliony zákazníků.

Není proto náhodou, že objem rizikového kapitálu v USA dlouhodobě několikanásobně převyšuje Evropu. Zatímco americké venture kapitálové investice dosahují přibližně 0,9 procenta HDP, v EU je to kolem 0,3 procenta. Současně z Evropy každoročně odtéká celá třetina (asi 250 miliard eur) úspor domácností do zahraničí, převážně na americké finanční trhy.

Evropa proto nepotřebuje nutně více inovací. Potřebuje více prostoru pro jejich růst. Propojit kapitálové trhy, odstranit bariéry pro nové firmy, pěstovat svobodu si konkurovat, přilákat špičkové talenty a více podporovat excelenci než průměrnost. Protože konkurenceschopnost už dnes nestojí jen na efektivitě. Novou měnou úspěchu je odolnost včetně schopnosti inovovat, růst a zároveň ustát geopolitické, technologické i energetické šoky. Právě teď se rozhoduje, zda bude Evropa za deset let tvůrcem budoucnosti. Nebo jen jejím vnějším pozorovatelem.

Autor: Helena Horská, Raiffeisenbank

Machine ENG translation:

Europe Invents, America Profits

Hospodářské noviny, June 9, 2026

Section: **■ Commentary**

It is one of Europe's greatest paradoxes. A continent that produces cutting-edge research, nurtures talented scientists, and is behind a host of technological discoveries still fails to turn its ideas into global business champions. Not because Europe is incapable of innovating. It simply cannot monetize them quickly enough, scale them up, and bring them to the global market.

According to the OECD, the European Union produces approximately 17 percent of the world's scientific publications, while the United States accounts for 14 to 15 percent. The difference, therefore, does not arise in laboratories or at universities. It arises when you turn an idea into a company.

As Nobel laureate Philippe **Aghion** points out, long-term prosperity arises through Schumpeter's "creative destruction," which brings new ideas to market and replaces unsuccessful ones with successful ones. Innovation without a market remains merely an interesting idea. And this is precisely where Europe falls short. As Italian politician Enrico Letta, author of the so-called Letta Report, points out—and as calculations by the International Monetary Fund suggest—the single market is still not truly unified. Goods move relatively freely. Capital, data, knowledge, and innovation, however, move much less so. And the

freedom to compete? That often exists only on paper. After all, a European startup must contend with 27 regulatory regimes, fragmented capital markets, and varying business conditions. Meanwhile, its American competitor enters a market with more than 340 million customers right away.

It is therefore no coincidence that the volume of venture capital in the U.S. has long been several times greater than in Europe. While U.S. venture capital investments amount to approximately 0.9 percent of GDP, in the EU the figure is around 0.3 percent. At the same time, a full third (about 250 billion euros) of European household savings flows out of Europe each year, primarily to U.S. financial markets.

Europe therefore does not necessarily need more innovation. It needs more room for innovation to grow. It needs to connect capital markets, remove barriers for new companies, foster the freedom to compete, attract top talent, and support excellence rather than mediocrity. Because competitiveness today is no longer based solely on efficiency. The new currency of success is resilience—including the ability to innovate, grow, and at the same time weather geopolitical, technological, and energy shocks. Right now, the decision is being made as to whether Europe will be a shaper of the future in ten years—or merely an outside observer.

Author: Helena Horská, Raiffeisenbank

■ Komentář

Evropa vynalézá, Amerika vydělává

Helena Horská, Raiffeisenbank

Je to jeden z největších evropských paradoxů. Kontinent, který produkuje špičkový výzkum, vychovává talentované vědce a stojí za řadou technologických objevů, stále nedokáže své nápady proměňovat ve světové byznysové šampiony. Ne proto, že by Evropa neuměla inovovat. Neumí je dostatečně rychle monetizovat, škálovat a dostat na globální trh.

Evropská unie podle OECD produkuje přibližně 17 procent světových vědeckých publikací. Spojené státy 14 až 15 procent. Rozdíl tedy nevzniká v laboratořích ani na univerzitách. Vzniká ve chvíli, kdy z nápadu vybudujete firmu.

Jak připomíná nositel Nobelovy ceny Philippe Aghion, dlouhodobá prosperita vzniká skrz Schumpeterovu „kreativní destrukci“, která dokáže uvádět nové myšlenky na trh a která neúspěšně nahrazuje úspěšnými. Inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem. A právě zde Evropa ztrácí. Jak upozorňuje italský politik Enrico Letta, autor tzv. Lettovy zprávy, a jak naznačují propočty Mezinárodního měnového fondu, jednotný trh stále není skutečně jednotný. Zboží se pohybuje relativně volně. Kapitál, data, znalosti nebo inovace už mnohem méně. A svoboda si konkurovat? Ta je často jen na papíře. Vždyť evropský start-up se musí postavit 27 regulatorním režimům, rozčliveným kapitálovým trhům a rozdílným podmínkám podnikání. Zatímco jeho americký konkurent vstupuje rovnou na trh s více než 340 miliony zákazníků.

Není proto náhodou, že objem rizikového kapitálu v USA dlouhodobě několikanásobně převyšuje Evropu. Zatímco americké venture kapitálové investice dosahují přibližně 0,9 procenta HDP, v EU je to kolem 0,3 procenta. Současně z Evropy každoročně odtéká celá třetina (asi 250 miliard eur) úspor domácností do zahraničí, převážně na americké finanční trhy.

Evropa proto nepotřebuje nutně více inovací. Potřebuje více prostoru pro jejich růst. Propojit kapitálové trhy, odstranit bariéry pro nové firmy, pěstovat svobodu si konkurovat, přilákat špičkové talenty a více podporovat excelenci než průměrnost. Protože konkurenceschopnost už dnes nestojí jen na efektivitě. Novou měnou úspěchu je odolnost včetně schopnosti inovovat, růst a zároveň ustát geopolitické, technologické i energetické šoky. Právě teď se rozhoduje, zda bude Evropa za deset let tvůrcem budoucnosti. Nebo jen jejím vnějším pozorovatelem.

14. Kde Evropa poráží USA a proč inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem

Online • nazory.hn.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 8. 6. 2026, 15:18

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Helena Horská** • Rubrika: **Názory**

Dosah: 220 847 • GRP: 2.45 • OTS: 0.02 • AVE: 160000.00 Kč

Další zdroje: hn.cz

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Kde Evropa poráží USA a proč inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem

Helena Horská hlavní ekonomka Raiffeisenbank

J e to jeden z největších evropských paradoxů. Kontinent, který produkuje špičkový výzkum, vychovává talentované vědce a stojí za řadou technologických objevů, stále nedokáže své nápady proměňovat ve světové byznysové šampiony. Ne proto, že by Evropa neuměla inovovat. Neumí je dostatečně rychle monetizovat, škálovat a dostat na globální trh.

Evropská unie podle OECD produkuje přibližně 17 procent světových vědeckých publikací, Spojené státy 14 až 15 procent. Rozdíl tedy nevzniká v laboratořích ani na univerzitách. Vzniká ve chvíli, kdy z nápadu vybudujete firmu.

Jak připomíná nositel Nobelovy ceny Philippe **Aghion**, dlouhodobá prosperita vzniká skrz Schumpeterovu „kreativní destrukci“, která dokáže uvádět nové myšlenky na trh a která neúspěšné nahrazuje úspěšnými. Inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem. A právě zde Evropa ztrácí. Jak upozorňuje italský politik Enrico Letta , autor tzv. Lettovy zprávy, a jak naznačují propočty Mezinárodního měnové fondu, jednotný trh stále není skutečně jednotný. Zboží se pohybuje relativně volně. Kapitál, data, znalosti nebo inovace už mnohem méně. A svoboda si konkurovat? Ta je často jen na papíře. Vždyť evropský start-up se musí postavit 27 regulatorním režimům, roztržitým kapitálovým trhům a rozdílným podmínkám podnikání. Zatímco jeho americký konkurent vstupuje rovnou na trh s více než 340 miliony zákazníků.

Není proto náhodou, že objem rizikového kapitálu v USA dlouhodobě několikanásobně převyšuje Evropu. Zatímco americké venture kapitálové investice dosahují přibližně 0,9 procenta HDP, v Evropské unii se pohybují kolem 0,3 procenta. Současně z Evropy každoročně odtéká celá třetina (přibližně 250 miliard eur) úspor domácností do zahraničí, převážně na americké finanční trhy.

Evropa proto nepotřebuje nutně více inovací. Potřebuje více prostoru pro jejich růst. Propojit kapitálové trhy, odstranit bariéry pro nové firmy, pěstovat svobodu si konkurovat, přilákat špičkové talenty a více podporovat excelenci než průměrnost.

Protože konkurenceschopnost už dnes nestojí jen na efektivitě. Novou měnou úspěchu je odolnost včetně schopnosti inovovat, růst a zároveň ustát geopolitické, technologické i energetické šoky.

Právě teď se rozhoduje, zda bude Evropa za deset let tvůrcem budoucnosti. Nebo jen jejím vnějším pozorovatelem.

Autor: Helena Horská

Machine ENG translation: the same text as above

HN.cz > Názory

Sdílet Odebrat známému

Kde Evropa poráží USA a proč inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem

Helena Horská hlavní ekonomka Raiffeisenbank

8. 6. 2026 13:17 • 2 min. čtení ▶ PŘEHRÁT ČLÁNEK

ODEBRÁT AUTORKU

Je to jeden z největších evropských paradoxů. Kontinent, který produkuje špičkový výzkum, vychovává talentované vědce a stojí za řadou technologických objevů, stále nedokáže své nápady proměňovat ve světové byznysové šampiony. Ne proto, že by Evropa neuměla inovovat. Neumí je dostatečně rychle monetizovat, škálovat a dostat na globální trh.

Evropská unie podle OECD produkuje přibližně 17 procent světových vědeckých publikací, Spojené státy 14 až 15 procent. Rozdíl tedy nevzniká v laboratořích ani na univerzitách. Vzniká ve chvíli, kdy z nápadu vybudujete firmu.

Jak připomíná nositel Nobelovy ceny Philippe Aghion, dlouhodobá prosperita vzniká skrz Schumpeterovu „kreativní destrukci“, která dokáže uvádět nové myšlenky na trh a která neúspěšné nahrazuje úspěšnými. Inovace bez trhu zůstává jen zajímavým nápadem. A právě zde Evropa ztrácí. Jak upozorňuje italský politik Enrico Letta, autor tzv. Lettovy zprávy, a jak naznačují propočty Mezinárodního měnové fondu, jednotný trh stále není skutečně jednotný. Zboží se pohybuje relativně volně. Kapitál, data, znalosti nebo inovace už mnohem méně. A svoboda si konkurovat? Ta je často jen na papíře. Vždyť evropský start-up se musí postavit 27 regulačním režimům, rozdílným kapitálovým trhům a rozdílným podmínkám podnikání. Zatímco jeho americký konkurent vstupuje rovnou na trh s více než 340 miliony zákazníků.

VELKÉ ČTENÍ

Česko přichází o Einsteiny. Proč české školství neumí najít a rozvíjet talentované děti?

3. 6. 2026 • 7 min. čtení

Není proto náhodou, že objem rizikového kapitálu v USA dlouhodobě několikanásobně převyšuje Evropu. Zatímco americké venture kapitálové investice dosahují přibližně 0,9 procenta HDP, v Evropské unii se pohybují kolem 0,3 procenta. Současně z Evropy každoročně odtéká celá třetina (přibližně 250 miliard eur) úspor domácností do zahraničí, převážně na americké finanční trhy.

Evropa proto nepotřebuje nutně více inovací. Potřebuje více prostoru pro jejich růst. Propojit kapitálové trhy, odstranit bariéry pro nové firmy, pěstovat svobodu si konkurovat, přilákat špičkové talenty a více podporovat excelenci než průměrnost.

Protože konkurenceschopnost už dnes nestojí jen na efektivitě. Novou měnou úspěchu je odolnost včetně schopnosti inovovat, růst a zároveň ustát geopolitické, technologické i energetické šoky.

Právě teď se rozhoduje, zda bude Evropa za deset let tvůrcem budoucnosti.
Nebo jen jejím vnějším pozorovatelem.

#Evropská unie #výzkum #vývoj #USA #venture kapitál #start-up
#konkurenceschopnost

Baví vás čistě názory chytrých lidí? [Odebírejte newsletter Týden v komentářích](#), kde najdete výběr toho nejlepšího. Pečlivě ho pro vás každý týden sestavuje Jan Kubita a kromě jiných píše Petr Honzejek, Julie Hrstková, Martin Ehl a Luděk Vainert.

 Přidejte si Hospodářské noviny mezi své oblíbené tituly na Google zprávách.

15. Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

Tisk • Respekt; str. 48, 49, 50, 51, 52, 53 (Zprávy / Politika) • 8. 6. 2026

Vydavatel: **Respekt Media a.s. (cz-19791712)** • Autor: **Filip Zelenka, Štěpán Sedláček** • Rubrika: **ROZHOVOR**

Dosah: 193 000 • GRP: 2.14 • OTS: 0.02 • AVE: 1200000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#)

Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

Rubrika: ROZHOVOR

S ekonomem Philippem **Aghionem** o tom, jak si udržet dlouhodobý růst a přitom se vyvarovat pastí populismu

Vynálezy a nové technologie nahrazují ty staré v čím dál rychlejším tempu. Zajišťují nebývalý dlouhodobý hospodářský růst, ale zároveň mají i negativní dopady na jednotlivce a společnost. Právě za objasnění procesu „kreativní destrukce“ – jak ekonom Josef Schumpeter označil vlny inovací, které nahrazují starší technologie, firmy i obchodní modely – získali loni polovinu Nobelovy pamětní ceny za ekonomii Philippe **Aghion** a Peter Howitt. Model, který popisuje, jak se na trhu prosazují nové výrobky, sestavili na MIT už na konci osmdesátých let, před nástupem internetového věku. Avšak rozdíly v technologickém vývoji mezi zeměmi a související společenské konflikty pomáhá vysvětlovat i v době pokročilých polovodičů, přechodu na obnovitelné zdroje energie a generativní umělé inteligence. Philippe **Aghion** na prahu sedmdesátky srší energií a inovace zmiňuje v každé druhé větě. V mládí se zajímal především o politiku, četl Karla Marxe a chtěl měnit svět. Pak se rozhodl, že nejdřív by měl pochopit, jak funguje ekonomika. U tohoto oboru už zůstal a jako expert na ekonomii růstu a inovace radil dvěma francouzským prezidentům, vládám nebo institucím OSN.

Před několika týdny jste byl v Silicon Valley, jednom ze symbolů technologické síly Spojených států. Tématem dneška je, že Evropa tuto revoluci nezvládla včas podchytit. Vnímáte po návratu rozdíl v atmosféře? Není vztah k inovacím ovlivněný i odlišnou kulturou?

Rozhodně, tam cítíte, jak jsou všichni nadšení a zvědaví na to, co přijde. V Evropě naopak převládá spíše strach – jsme ustrašení. Američané jsou odvážní a to jim prospívá. Mají ten správný zápal.

Mohou stavět na generacích pionýrů z Evropy a celého světa, kteří přicházejí do Ameriky.

Přesně tak. Teď jsou průkopníci na poli umělé inteligence. Z velké části na tom ovšem pracují Evropané, kteří se přestěhovali do USA, protože tam měli mnohem lepší podmínky.

A co byste tedy z tohoto pohledu doporučil Evropě jako poradce?

To samé, o čem hovoří zpráva Draghiho a Letty, kteří analyzovali překážky pro hospodářský růst EU. Nemáme skutečný jednotný trh se zbožím a službami, každá země k evropským předpisům přidává vlastní regulace. Nemáme skutečně sjednocený kapitálový trh a nemáme ani dostatek dlouhodobého financování výzkumu. Pokud chcete dosáhnout průlomových inovací, musíte být připraveni na neúspěch – bez dlouhodobého financování výzkumu nebudete riskovat. Nemáme dostatek rizikového kapitálu, který by podněcoval startupy k riskování. Nemáme institucionální investory, zejména penzijní fondy, které by k riskování podněcovaly větší firmy. A nemáme ani agenturu, jako je americká DARPA (výzkumná agentura při americkém Pentagonu, která má podíl na vynálezech, jako jsou osobní počítače, GPS, internet či RNA vakcíny – pozn. red.).

Model kreativní destrukce jste dokončili před více než třiceti lety. Svět se od té doby hodně změnil, éra „konce dějin“ je pryč, nejen v Evropě zuří válka. Není vaše teorie spíš pro doby klidu a prosperity, zkrátka do dobrého počasí?

Vůbec ne! Evropa je v současné geopolitické situaci slabá právě proto, že neprovedla dost kreativní destrukce. Zasekli jsme se u střednědobých inovací, které navazují na existující řešení. V USA už dnes přední inovativní společnosti nejsou stejné jako před pětadvaceti lety, snad až na pár výjimek. V Evropě jsou to však stále ty samé společnosti, které jsou leckdy staré i sto let a pokračují v inovacích po malých krocích. Umělá inteligence nám dává naději na obnovení růstu. Přinese s sebou více kreativní destrukce, která vyvolá rušení pracovních míst i vytváření nových pozic.

Váš kolega, turecko-americký ekonom Daron Acemoglu z MIT, který dostal Nobelovu cenu rok před vámi, nadšení i paniku spojenou s nástupem AI spíše tlumí. Na rozdíl od vás předpovídá v příštích deseti letech výrazně menší vliv AI na zvýšení produktivity a růst HDP.

S Daronem se dobře známe a zastáváme stejné schumpeterovské paradigma. Na začátku devadesátých let byl mým studentem na London School of Economics. A tak si rád namlouvám, že jsem ho trochu ovlivnil. Při sestavování odhadů jsme vycházeli ze stejných dat a používáme stejnou metodiku. Ale jeho předpověď je pesimističtější. Já mám za to, že pokud se zaměříme na automatizaci pomocí umělé inteligence ve výrobě a poskytování služeb, měla by umělá inteligence přispět k růstu o 0,7 procentního bodu ročně. On odhaduje, že dopad na produktivitu bude desetkrát nižší. Uvidíme, komu dá čas za pravdu.

Vaše teorie počítá s konceptem silného státu, který skrze kultivaci prostředí a instituce pomáhá kreativní destrukci a tlumí vznikající napětí. Co bychom tedy měli v Evropě pro začátek změnit?

Potřebujeme víc prostředků na dlouhodobý výzkum. Evropská výzkumná rada by měla dostat víc peněz a být nezávislejší, aby mohla financovat laboratoře nejen na dobu pěti, ale i deseti let. Vědci potřebují víc nerušeného času na výzkum a také musejí mít možnost neuspět. Bez toho nemůžete dosáhnout průlomových inovací. K vytvoření jednotného trhu pro pokročilé technologie je také zapotřebí koalice ochotných států, která by směřovala ke zmíněnému společnému kapitálovému trhu bez bariér. Nemusí se to týkat hned všech evropských zemí, ale některé státy by to mohly zvládnout. Musíme rozvíjet více institucionálních investorů, jako to udělalo Švédsko, kde 2,5 procenta daňových příjmů automaticky směřují do penzijních fondů. To vše by bylo velmi užitečné. Kromě toho by země, které budou ochotné více spolupracovat, mohly založit evropskou obdobu rovněž zmíněné americké agentury DARPA. Takovou agenturu bychom potřebovali nejen pro obranu, ale také pro umělou inteligenci nebo pro energetiku.

Váš model v matematické rovině popisuje, jak se díky inovacím stávají jejich strůjci lídry trhu. Když se jimi stanou, často investují mnoho peněz do nástrojů, jako je lobbying, aby upevnili svou pozici a zabránili vstupu nových konkurenčních inovátorů. Jak se v tomto ohledu díváte na současné technologické giganty, jako je Amazon, Meta nebo Google?

Právě kvůli tomu je ochrana hospodářské soutěže tak důležitá. Problémem je, že bohaté firmy mohou ovlivňovat vlády, proto jsou pro fungující trh tak důležití kromě státu i další aktéři: občanská společnost, média, odbory, spotřebitelské organizace. Ti všichni hrají roli hlídacích psů. To, že je současná americká vláda pod vlivem velkých technologických firem, je značný problém.

Jsou evropské země dostatečně silné na to, aby ukočírovaly moc zámořských technologických korporací?

Evropa by ve spolupráci se zeměmi jako Kanada a Velká Británie měla být schopna zajistit, aby současní technologičtí lídři nebránili budoucím inovacím. Země jako Francie, Německo nebo i menší hráči jako Česko by také měli společně usilovat o jiný typ umělé inteligence, která nastoupí po éře velkých jazykových modelů (LLM). Věřím, že na tomto poli se stále mohou stát lídry. Na trhu bude velká poptávka po AI, která bude řešit všechna možná rizika a ohrožení daná současnou umělou inteligencí. A protože nám skutečně záleží na hodnotách, jako jsou demokracie a svoboda, může v tom být naše AI nejpokročilejší.

Často zmiňujete, že pro růst je také důležitá sociální mobilita.

Je hnacím motorem kreativní destrukce. Když hospodářství roste, je to i díky neustálému přílivu nových talentů. Pokud dáte šanci třeba nadějným dětem z chudých rodin, mohou rozvinout své schopnosti a stát se třeba vynálezci. K tomu je potřeba kvalitní vzdělávací systém a taky způsob, jak jejich inovace financovat. V rychle rostoucí ekonomice se neustále objevují nové talenty – což jinými slovy znamená, že v ní funguje sociální mobilita. Dobrý vzdělávací systém sníží počet neobjevených Albertů Einsteinů a Marií Curie-Sklodowských a zvýší počet inovátorů.

Pokud kreativní destrukce funguje, jak má, zanikají staré obory a lidé přicházejí o práci. To ale znamená, že se někteří lidé mohou pokroku obávat. Jak by na to měl stát reagovat?

Správně k tomu přistupují v Dánsku, kde funguje na trhu práce systém flexicurity. V praxi to funguje tak, že pokud přijdete o práci, tak dočasně dostáváte až 90 procent původního platu. Stát vám zároveň nabídne rekvalifikaci a pomůže najít si nové zaměstnání. Pokud máte takto kvalitní a flexibilní systém sociálního zabezpečení, podpoříte kreativní destrukci a zároveň zajistíte lepší sociální ochranu. Dobrá politika hospodářské soutěže zase usnadní vstup nových hráčů na trh a poslouží jako zdroj sociální mobility a inovací. Jsem tedy pevně přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve. Je třeba pomoci lidem zmírnit náročnost přechodu ze starých zaměstnání do nových. Tím může stát zajistit, že bude kreativní destrukce fungovat lépe a ekonomika bude produktivnější. Potřebujeme, aby k tomu směřovaly i větší evropské země než Dánsko.

Vše, o čem se bavíme, znamená každopádně velké změny pro fungování státu. V posledních letech se však zdá, že prosadit jakékoli výrazné reformy je poměrně náročný úkol mimo jiné kvůli proměně mediálního prostředí a nástupu sociálních sítí – politici musejí čelit nevoli lidu takřka v přímém přenosu. Jak by měl v tomto ohledu stát postupovat?

Aby nedošlo k negativní odezvě, je potřeba lidi zapojit, jinak je osloví populističtí politici, kteří se živí těmi, kdo jsou opuštěni a odsunutí na okraj společnosti. Toho lze dosáhnout právě pomocí vzdělání pro všechny a zajištěním zaměstnanosti. Tím dáte lidem pocit, že jsou součástí procesu. Když se budou cítit vyloučení, obrátí se k populistům.

I tady v Praze jste několikrát řekl, že cena, kterou platíme za populismus, je opravdu vysoká. Spočítal už skutečně nějaký ekonom, na kolik nás v Evropě populismus přišel?

Nemyslím si. Ale víme, kolik stál brexit. To máme vyčíslené. Tento populismus je důsledkem politiky Margaret Thatcher. Provedla reformy, jež bylo třeba udělat, ale nevěnovala pozornost lidem, kteří na ně doplatili. A právě ti pak hlasovali pro vystoupení země z EU.

Není však populismus vlastně jistou politickou inovací, i když mnoha lidem škodí?

Nevidím mnoho populistických vlád, kterým by se dařilo. Giorgia Meloni v Itálii nedělá nic významného. Čeho dosáhl Viktor Orbán v Maďarsku? Mají za to, že cesta vpřed vede skrze protekcionismus. Ne, řešením je inovovat a překonat konkurenci. To je ta nejlepší cesta.

Pocházíte z Francie, kde proběhly protesty žlutých vest. Měl jste blízko k socialistickému prezidentovi Hollandovi a nyní k prezidentu Macronovi. Jaké poučení si berete z tohoto odporu ke změnám?

Hnutí žlutých vest bylo přehlíženým problémem. Je spousta lidí, kteří žijí na odlehlých předměstích a nemají žádnou jinou možnost než auto. Najednou jim řeknete: „Zvýšíme cenu pohonných hmot.“ A oni se vzbouří, protože nemají, jak se s tím vypořádat. Měli jsme jim říct: „Podívejte, vybudujeme tramvajovou síť nebo příměstské vlaky a vy si budete moci vybrat mezi veřejnou dopravou a vlastním autem.“

Při pohledu na to, co se dnes děje v Británii, Francii nebo Německu, se však zdá, že politici mají problémy stát takto řídit. U Macrona jste to asi mohl pozorovat z první ruky...

Macron některé věci zvládl skvěle, ale také se dopustil velkých chyb. Když se stal v roce 2014 ministrem financí pod prezidentem Hollandem, tak správně pochopil, že je třeba reformovat pracovní trh, daňový systém i odborné vzdělávání, aby zvýšil konkurenceschopnost a podpořil vznik nových firem a pracovních míst. Ale nevěděl, jak jednat s odbory, které ve Francii musíte respektovat. Nemůžete je obejít. A způsob, jakým po léta prosazoval důchodovou reformu, byl katastrofální, protože si proti sobě všechny odbory poštval. To se mu vrátilo ve volbách do Evropského parlamentu. Pak rozpustil parlament a teď je velmi těžké Francii vládnout kvůli tomu, že nedrží většinu v parlamentu. Své druhé funkční období pohřbil, protože nechtěl vést dialog s odbory. Věřím, že příští prezident se z toho poučí.

Nebojíte se, že to bude krajně pravicový prezident?

Doufám, že ne. Udělám vše pro to, aby se to nestalo.

Jak se jako zastánce růstu a inovací díváte na argumentaci ekologických ekonomů a zastánců nerůstu, kteří zdůrazňují, že už narážíme na limity planety a nedaří se oddělit růst a emise skleníkových plynů?

Lidé prosazující nerůst mají v mnoha věcech pravdu. Globální oteplování skutečně úzce souvisí s hospodářským růstem. Když se podíváte na graf vývoje teploty, vidíte, jak se její nárůst kryje s nástupem prudkého ekonomického růstu. Zastánci nerůstu také mají pravdu v tom, že máme být střídmi a posunout se od kvantity ke kvalitě. Stejně tak mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel. Ale na rozdíl od mnoha z nich věřím, že klíčem jsou právě inovace, které nám mohou pomoci ozelenit výrobu a přesunout se od množství ke kvalitě. Mám na mysli čistší zdroje energie a úsporné technologie nebo i to, čemu říkáme adaptační inovace – nové přehrady, úspornější a levnější klimatizační systémy. A pak se nabízejí i technologie jako geoinženýrství, které by nám jednou mohly pomoci vzduch ochladit podobně, jako když erupce sopky uvolní síru, která pak odráží část slunečního záření a vede k ochlazení.

Než začneme do atmosféry vypouštět z letadel síru, vyžádá si to ještě hodně výzkumů.

Ano, je to stále velmi experimentální. Ale skutečně věřím, že z globálního oteplování nás dostanou zelené inovace. Neobejdou se však bez uhlíkových daní a zelené průmyslové politiky. Oba tyto nástroje jsou zapotřebí, protože se potýkáme se dvěma externalitami (z pohledu ekonomů jde o výsledek selhání trhu – vedlejší dopady aktivity, která buď pozitivně, nebo negativně ovlivňuje jiné subjekty – pozn. red.). Kromě negativních dopadů výroby na životní prostředí jde o znalostní externalitu, tedy závislost na zvolené cestě – a skutečnost, že pokud jste v minulosti inovovali špinavým způsobem, máte sklon dál navazovat na to, co jste už vybudovali.

Jak si podle vás Evropská unie vede poté, co sloučila řadu legislativ do jednoho balíku pod označením Zelená dohoda pro Evropu neboli green deal?

Být Evropskou komisí, vytvořil bych opravdu něco jako DARPA pro zelenou průmyslovou politiku. Emisní povolenky nestačí. Potřebujeme skutečnou zelenou průmyslovou politiku s veřejným i soukromým financováním. Myslím, že to je cesta k prosazení ekologických inovací, o nichž jsem mluvil. To jsme v Evropě ještě dostatečně nevyzkoušeli.

K čemu má tedy směřovat Evropa, pokud si chce uchovat ekonomický růst?

Cílem je dohnat v technologickém vývoji Spojené státy. Po roce 1945 se nám dařilo je dotahovat. Ale od poloviny osmdesátých let za nimi zaostáváme, teď to platí dokonce i ve srovnání s Čínou. Pouštějí se do průlomových inovací na poli špičkových technologií, zatímco my uvízli v postupných inovacích na úrovni středně pokročilých technologií. Evropská doktrína se musí změnit.

Nenaráží to i na pravidla daná maastrichtskou smlouvou o rozpočtech?

Ano, ta omezuje schodek státních rozpočtů na tři procenta HDP, ale házíme do jednoho pytle důchody a investice do růstu. To není správné – stejně jako to, že jsme ve jménu prosazování hospodářské soutěže znemožnili průmyslovou politiku. Také máme malý rozpočet. V oblasti regulací jsme obr, ale trpaslík co do rozpočtu. To se musí změnit. Pokud země EU prokážou seriózní přístup k řízení veřejných financí, měli bychom na oplátku využít naší úvěrové kapacity a investovat do vzdělávání, výzkumu a inovací. To je opravdu zásadní.

PHILIPPE **AGHION** (69) Rodák z Paříže, matematik a ekonom, syn egyptsko-francouzské návrhářky Gaby **Aghion**, která založila módní značku Chloé, a galeristy Raymonda **Aghiona**. Doktoráty z ekonomie má z Francie a Spojených států. Působil mimo jiné na Harvardu, MIT nebo Oxfordské univerzitě; aktuálně v Collège de France, INSEAD a London School of Economics. Ve svém výzkumu se soustředí na inovace, ekonomický růst a model kreativní destrukce. Od roku 2023 spolupředsedal vládní komisi, která připravila pro Francii doporučení, jak se dostat do čela technologické revoluce spojené s vývojem AI. Spolu s Peterem Howitem je držitelem poloviny Nobelovy pamětní ceny za ekonomické vědy za rok 2025. Do Prahy přijel v rámci oslav 35. výročí založení CERGE-EI, ekonomického výzkumného pracoviště UK a AV ČR, kde je členem výkonného a dozorčího výboru.

„Je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň.“ „Zastánci nerůstu mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel.“

Autor: ŠTĚPÁN SEDLÁČEK, FILIP ZELENKA / FOTO MATĚJ STRÁNSKÝ

Machine ENG translation:

Don't Be Afraid of Innovation and Take Care of People Like the Danes, Nobel Laureate Advises Europe

Respekt, June 8, 2026

Section: INTERVIEW

A conversation with economist Philippe **Aghion** on how to sustain long-term growth while avoiding the trap of populism

Inventions and new technologies are replacing old ones at an ever-faster pace. They ensure unprecedented long-term economic growth, but at the same time, they also have negative impacts on individuals and society. It was precisely for elucidating the process of “creative destruction”—as economist Joseph Schumpeter termed the waves of innovation that replace older technologies, companies, and business models—that Philippe **Aghion** and Peter Howitt were awarded half of last year's Nobel Memorial Prize in Economic Sciences. They developed a model describing how new products gain a foothold in the market at MIT as early as the late 1980s, before the dawn of the Internet age. However, it also helps explain differences in technological development between countries and the related social conflicts in an era of advanced semiconductors, the transition to renewable energy sources, and generative artificial intelligence. Philippe **Aghion**, now in his late sixties, is bursting with energy and mentions innovation in every other sentence. In his youth, he was primarily interested in politics, read Karl Marx, and wanted to change the world. Then he decided that he should first understand how the economy works. He has remained in this field ever since, and as an expert on growth economics and innovation, he has advised two French presidents, various governments, and UN institutions.

A few weeks ago, you were in Silicon Valley, one of the symbols of the United States' technological power. Today's topic is that Europe failed to catch up with this revolution in time. Do you notice a difference in the atmosphere since your return? Isn't the attitude toward innovation also influenced by cultural differences?

Absolutely. Over there, you can feel how enthusiastic everyone is and how curious they are about what's to come. In Europe, on the other hand, fear tends to prevail—we're timid. Americans are bold, and that works to their advantage. They have the right kind of passion.

They can build on the legacy of generations of pioneers from Europe and around the world who have come to America.

Exactly. Right now, they're the pioneers in the field of artificial intelligence. To a large extent, however, it's Europeans who have moved to the U.S.—because the conditions there were much better—who are doing the work.

So from this perspective, what would you recommend to Europe as an advisor?

The same thing that the Draghi and Letty report discusses, which analyzed the obstacles to the EU's economic growth. We don't have a truly unified market for goods and services; each country adds its own regulations on top of European rules. We do not have a truly unified capital market, nor do we have sufficient long-term funding for research. If you want to achieve breakthrough innovations, you must be prepared for failure—without long-term research funding, you won't take risks. We lack sufficient venture capital to encourage startups to take risks. We lack institutional investors—particularly pension funds—that would encourage larger companies to take risks. And we don't have an agency like the U.S. DARPA (a research agency under the U.S. Department of Defense that has contributed to inventions such as personal computers, GPS, the internet, and RNA vaccines—Ed.).

You developed the model of creative destruction more than thirty years ago. The world has changed a great deal since then; the era of the "end of history" is over, and war is raging not only in Europe. Isn't your theory more suited to times of peace and prosperity—in short, to fair weather?

Not at all! Europe is weak in the current geopolitical situation precisely because it has not carried out enough creative destruction. We've gotten stuck on medium-term innovations that build on existing solutions. In the U.S. today, the leading innovative companies are no longer the same as they were twenty-five years ago, with perhaps a few exceptions. In Europe, however, it's still the same companies—some of which are as old as a hundred years—that continue to innovate in small steps. Artificial intelligence gives us hope for renewed growth. It will bring more creative destruction, which will lead to both job losses and the creation of new positions.

Your colleague, the Turkish-American economist Daron Acemoglu of MIT, who received the Nobel Prize a year before you, tends to temper both the enthusiasm and the panic associated with the advent of AI. Unlike you, he predicts that AI will have a significantly smaller impact on productivity gains and GDP growth over the next ten years.

Daron and I know each other well, and we share the same Schumpeterian paradigm. In the early 1990s, he was my student at the London School of Economics. So I like to think I influenced him a little. When compiling our estimates, we drew on the same data and used the same methodology. But his forecast is more pessimistic. I believe that if we focus on automation using artificial intelligence in manufacturing and service provision, AI should contribute to growth of 0.7 percentage points per year. He estimates that the impact on productivity will be ten times lower. We'll see who time proves right.

Your theory is based on the concept of a strong state that, by fostering the right environment and institutions, promotes creative destruction and mitigates emerging tensions. So what should we change in Europe to start with?

We need more funding for long-term research. The European Research Council should receive more money and be more independent so that it can fund laboratories not just for five years, but for ten. Scientists need more uninterrupted time for research, and they must also have the freedom to fail. Without that, you cannot achieve breakthrough innovations. Creating a single market for advanced technologies also requires a coalition of willing countries working toward the aforementioned common capital market without barriers. This doesn't have to involve all European countries right away, but some countries could manage it. We need to develop more institutional investors, as Sweden has done, where 2.5 percent of tax revenue is automatically channeled into pension funds. All of this would be very helpful. In addition, countries willing to cooperate more closely could establish a European counterpart to the aforementioned U.S. agency DARPA. We would need such an agency not only for defense, but also for artificial intelligence and the energy sector.

Your model describes, on a mathematical level, how innovators become market leaders thanks to their innovations. Once they achieve this status, they often invest heavily in tools such as lobbying to consolidate their position and prevent new competing innovators from entering the market. In this regard, how do you view current tech giants such as Amazon, Meta, or Google?

This is precisely why protecting competition is so important. The problem is that wealthy companies can influence governments, which is why, in addition to the state, other actors are so important for a functioning market: civil society, the media, labor unions, and consumer organizations. They all play the role of watchdogs. The fact that the current U.S. government is under the influence of large tech companies is a significant problem.

Are European countries strong enough to rein in the power of overseas tech corporations?

Europe, in cooperation with countries such as Canada and the United Kingdom, should be able to ensure that today's technology leaders do not hinder future innovation. Countries like France, Germany, and even smaller players such as the Czech Republic should also work together to develop a different type of artificial intelligence that will follow the era of large language models (LLMs). I believe they can still become leaders in this field. There will be high demand in the market for AI that addresses all the potential risks and threats posed by current artificial intelligence. And because we truly care about values such as democracy and freedom, our AI could be the most advanced in this regard.

You often mention that social mobility is also important for growth.

It is the driving force behind creative destruction. When the economy grows, it is partly due to the constant influx of new talent. If you give promising children from poor families a chance, for example, they can develop their abilities and become inventors. This requires a high-quality education system and a way to fund their innovations. In a rapidly growing economy, new talent is constantly emerging—which, in other words, means that social mobility is at work. A good education system will reduce the number of undiscovered Albert Einsteins and Marie Curie-Skłodowskis and increase the number of innovators.

When creative destruction works as it should, old industries disappear and people lose their jobs. But this means that some people may fear progress. How should the government respond to this?

Denmark takes the right approach, where a system of flexicurity operates in the labor market. In practice, this means that if you lose your job, you temporarily receive up to 90 percent of your original salary. At the same time, the government offers you retraining and helps you find a new job. If you have a high-quality and flexible social security system like this, you support creative destruction while ensuring better social protection. Good competition policy, in turn, will facilitate the entry of new players into the market and serve as a source of social mobility and innovation. I am therefore firmly convinced that it is possible to achieve both innovation and social inclusion at the same time. Otherwise, there is a risk that marginalized people will turn to populists. In my view, this will be more important than ever in the context of the rise of artificial intelligence. We need to help people ease the transition from old jobs to new ones. In this way, the government can ensure that creative destruction works more effectively and the economy becomes more productive. We need even larger European countries than Denmark to move in this direction as well.

Everything we're discussing, in any case, entails major changes to how the state functions. In recent years, however, it seems that pushing through any significant reforms has been a relatively difficult task, partly due to the transformation of the media landscape and the rise of social media—politicians must face public discontent almost in real time. How should the state proceed in this regard?

To avoid a negative reaction, it's necessary to engage the people; otherwise, they'll be courted by populist politicians who prey on those who feel abandoned and marginalized. This can be achieved precisely through education for all and by ensuring employment. That gives people a sense that they're part of the process. If they feel excluded, they'll turn to the populists.

Here in Prague, too, you've said several times that the price we pay for populism is truly high. Has any economist actually calculated how much populism has cost us in Europe?

I don't think so. But we know how much Brexit cost. We have that figure. This populism is a consequence of Margaret Thatcher's policies. She carried out reforms that needed to be done, but she didn't pay attention to the people who ended up paying the price. And it was precisely those people who then voted for the country to leave the EU.

But isn't populism actually a form of political innovation, even if it harms many people?

I don't see many populist governments that are succeeding. Giorgia Meloni in Italy isn't doing anything significant. What has Viktor Orbán achieved in Hungary? They believe the way forward lies in protectionism. No, the solution is to innovate and outcompete the competition. That's the best path.

You're from France, where the Yellow Vests protests took place. You were close to Socialist President Hollande and are now close to President Macron. What lessons do you draw from this resistance to change?

The Yellow Vests movement was an overlooked problem. There are many people who live in remote suburbs and have no alternative to a car. Suddenly you tell them, "We're raising the price of fuel." And they revolt because they have no way to cope with it. We should have told them, "Look, we'll build a tram network or commuter trains, and you'll be able to choose between public transportation and your own car."

Looking at what's happening today in Britain, France, or Germany, however, it seems that politicians are having trouble governing this way. With Macron, you probably observed this firsthand...

Macron handled some things brilliantly, but he also made major mistakes. When he became finance minister under President Hollande in 2014, he correctly understood that the labor market, the tax system, and vocational training needed to be reformed to boost competitiveness and foster the creation of new companies and jobs. But he didn't know how to deal with the unions, which you have to respect in France. You can't bypass them. And the way he pushed for pension reform over the years was disastrous, because he turned all the unions against him. That came back to haunt him in the European Parliament elections. Then he dissolved parliament, and now it's very difficult to govern France because he doesn't hold a majority in parliament. He buried his second term because he refused to engage in dialogue with the unions. I believe the next president will learn from this.

Aren't you afraid it will be a far-right president?

I hope not. I'll do everything I can to prevent that from happening.

As an advocate of growth and innovation, how do you view the arguments of ecological economists and advocates of degrowth, who emphasize that we are already reaching the planet's limits and that we have failed to decouple growth from greenhouse gas emissions?

Those advocating for degrowth are right on many points. Global warming is indeed closely linked to economic growth. If you look at a graph of temperature trends, you can see how the rise in temperature coincides with the onset of rapid economic growth. Advocates of degrowth are also right that we need to be more moderate and shift from quantity to quality. They are equally right that GDP growth isn't exactly the best indicator. But unlike many of them, I believe that innovation is the key—it can help us make production greener and shift from quantity to quality. I'm thinking of cleaner energy sources and energy-efficient technologies, as well as what we call "adaptation innovations"—new dams, more efficient and cheaper air-conditioning systems. And then there are technologies like geoengineering, which could one day help us cool the air in a similar way to how a volcanic eruption releases sulfur, which then reflects some of the sun's radiation and leads to cooling.

Before we start releasing sulfur into the atmosphere from airplanes, a great deal of research will still be needed.

Yes, it's still very experimental. But I truly believe that green innovations will save us from global warming. However, they cannot do so without carbon taxes and green industrial policies. Both of these tools are necessary because we are dealing with two externalities (from an economist's perspective, these are the result of market failure—the side effects of an activity that either positively or negatively affects other entities—ed.). In addition to the negative environmental impacts of production, there is a learning externality—that is, path dependence—and the fact that if you have innovated in a "dirty" way in the past, you tend to continue building on what you have already established.

In your opinion, how is the European Union faring after it consolidated a series of legislative measures into a single package known as the European Green Deal?

If I were the European Commission, I would create something like a DARPA for green industrial policy. Emissions allowances aren't enough. We need a genuine green industrial policy with both public and private funding. I think that's the path to driving the ecological innovations I've been talking about. We haven't tried that enough in Europe yet.

So where should Europe be heading if it wants to maintain economic growth?

The goal is to catch up with the United States in terms of technological development. After 1945, we were successfully catching up with them. But since the mid-1980s, we've been falling behind them—and now this is even true when compared to China. They're embarking on breakthrough innovations in cutting-edge technologies, while we're stuck with incremental innovations at the level of moderately advanced technologies. European policy must change.

Doesn't this also run up against the budget rules set by the Maastricht Treaty?

Yes, it limits government budget deficits to three percent of GDP, but we're lumping pensions and investments in growth together. That's not right—just as it's not right that, in the name of promoting economic competition, we've made industrial policy impossible. We also have a small budget. We're a giant when it comes to regulation, but a dwarf when it comes to the budget. That has to change. If EU countries demonstrate a serious approach to managing public finances, we should, in return, use our borrowing capacity to invest in education, research, and innovation. That's truly essential.

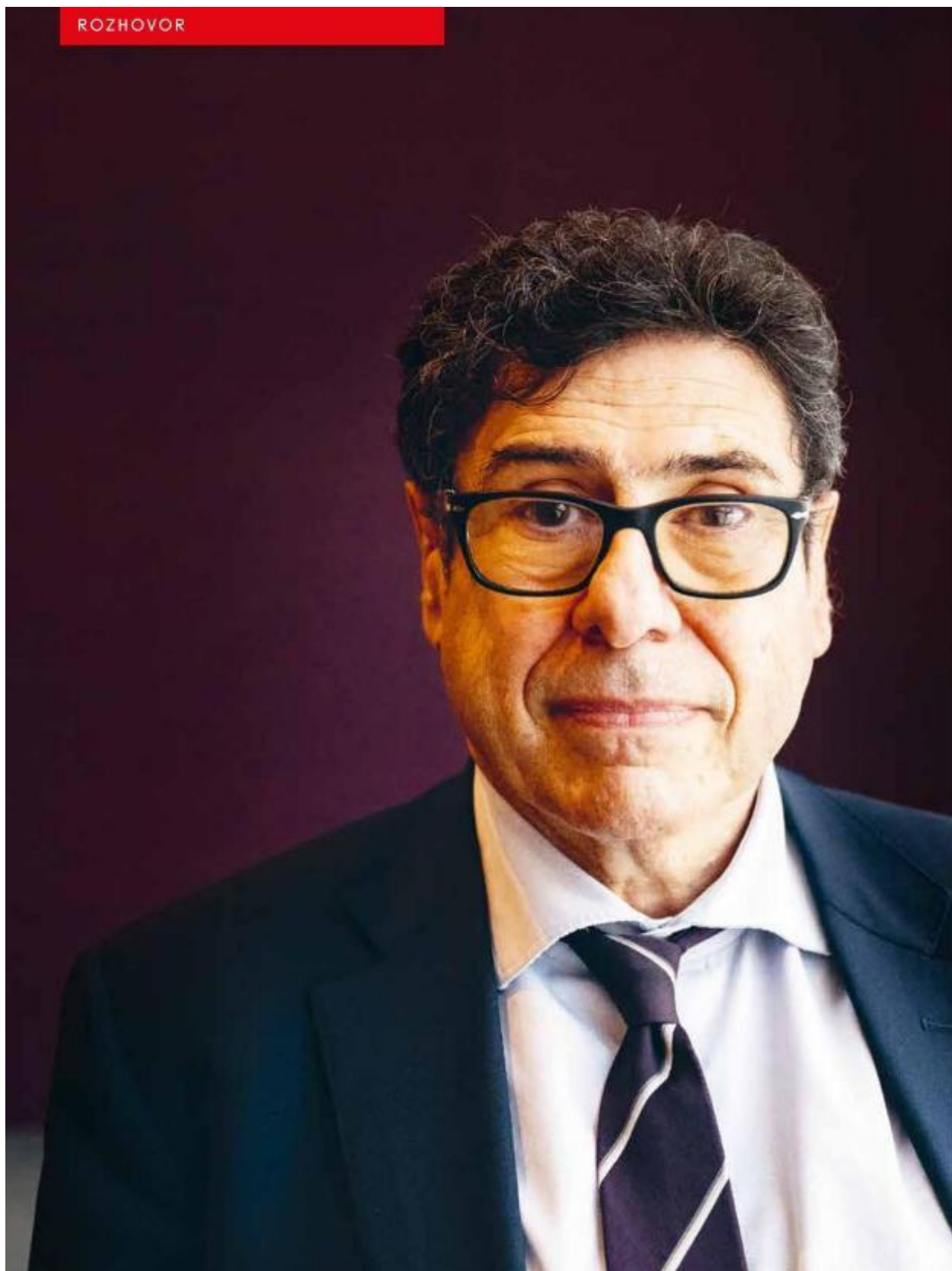
PHILIPPE AGHION (69) A native of Paris, mathematician and economist, son of Egyptian-French fashion designer Gaby **Aghion**, who founded the Chloé fashion brand, and gallery owner Raymond **Aghion**. He holds doctorates in economics from France and the United States. He has taught at Harvard, MIT, and the University of Oxford, among others; he currently teaches at the Collège de France, INSEAD, and the London School of Economics. His research focuses on innovation, economic growth, and the theory of creative destruction. Since 2023, he has co-chaired a government commission that prepared

recommendations for France on how to take the lead in the technological revolution associated with the development of AI. Together with Peter Howitt, he is a recipient of half of the 2025 Nobel Memorial Prize in Economic Sciences. He visited Prague as part of the celebrations marking the 35th anniversary of the founding of CERGE-EI, an economic research institute of Charles University and the Czech Academy of Sciences, where he serves on the executive and supervisory committees.

“It is possible to achieve both innovation and social inclusion at the same time.” “Anti-growth advocates are right that GDP growth isn’t exactly the best indicator.”

Author: ŠTĚPÁN SEDLÁČEK, FILIP ZELENKA / PHOTO BY MATĚJ STRÁNSKÝ

ROZHOVOR

Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

S ekonomem Philippem Aghionem o tom,
jak si udržet dlouhodobý růst
a přitom se vyvarovat pastí populismu

ŠTĚPÁN SEDLÁČEK, FILIP ZELENKA / FOTO MATĚJ STRÁNSKÝ

rozhovor

Vynálezy a nové technologie nabízejí ty staré v čím dál rychlejším tempu. Zajišťují nebyvalý dlouhodobý hospodářský růst, ale zároveň mají i negativní dopady na jednotlivce a společnost. Právě za objasnění procesu „kreativní destrukce“ – jak ekonom Josef Schumpeter označil vlny inovací, které nabízejí starší technologie, firmy i obchodní modely – získali loni polovinu Nobelovy pamětní ceny za ekonomii Philippe Aghion a Peter Horwitz. Model, který popisuje, jak se na trhu prosazují nové výrobky, sestavili na MIT už na konci osmdesátých let, před nástupem internetového věku. Avšak rozdíl v technologickém vývoji mezi zeměmi a související společenské konflikty pomáhá vyvážet i v době pokročilých polovodičů, přechodu na obnovitelné zdroje energie a generativní umělé inteligence. Philippe Aghion na prahu sedmdesátky své energii a inovace zmiňuje v každé druhé větě. V mládí se zajímal především o politiku, četl Karla Marxe a chtěl měnit svět. Pak se rozhodl, že nejdříve by měl pochopit, jak funguje ekonomika. U tohoto obsesního už zůstal a jako expert na ekonomii růstu a inovace radil dvěma francouzským prezidentům, vládním nebo institucím OSN.

P

Před několika týdny jste byl v Silicon Valley, jednom ze symbolů technologické síly Spojených států. Tématem dneška je, že Evropa tuto revoluci nezvládla včas podchytit. Vnímáte po návratu rozdíl v atmosféře? Nejen vztah k inovacím ovlivněný i odlišnou kulturou?

Rozhodně, tam cítíte, jak jsou všichni nadšení a zvědaví na to, co přijde. V Evropě naopak převládá spíše strach – jsme ustrašení. Američané jsou odvážní a to jim prospívá. Mají ten správný zápal.

Mohou stavět na generacích pionýrů z Evropy a celého světa, kteří přicházejí do Ameriky.

Přesně tak. Teď jsou průkopníky na poli umělé inteligence. Z velké části na tom ovšem pracují Evropané, kteří se přestěhovali do USA, protože tam měli mnohem lepší podmínky.

A co byste tedy z tohoto pohledu doporučil Evropě jako poradce?

To samé, o čem hovoří zpráva Draghiho a Letty, kteří analyzovali překážky pro hospodářský růst EU. Nemáme skutečný jednotný trh se zbožím a službami, každá země

k evropským předpisům přidává vlastní regulace. Nemáme skutečně sjednocený kapitálový trh a nemáme ani dostatek dlouhodobého financování výzkumu. Pokud chcete dosáhnout průlomových inovací, musíte být připraveni na neúspěch – bez dlouhodobého financování výzkumu nebudete riskovat. Nemáme dostatek rizikového kapitálu, který by podněcoval startupy k riskování. Nemáme institucionální investory, zejména penzijní fondy, které by k riskování podněcovaly větší firmy. A nemáme ani agenturu, jako je americká DARPA (výzkumná agentura při americkém Pentagonu, která má podíl na vynálezech, jako jsou osobní počítače, GPS, internet či RNA vakcíny – pozn. red.).

Model kreativní destrukce jste dokončili před více než třiceti lety. Svět se od té doby hodně změnil, era „konce dějin“ je pryč, nejen v Evropě zuří válka. Není vaše teorie spíš pro dobu klidu a prosperity, zkrátka do dobrého počasí?

Vůbec ne! Evropa je v současné geopolitické situaci slabá právě proto, že neprovedla dost kreativní destrukce. Zasekli jsme se u střednědobých inovací, které navazují na existující řešení. V USA už dnes přední inovativní společnosti nejsou stejné jako před pětadvaceti lety, snad až na pár výjimky. V Evropě jsou to však stále ty samé společnosti, které jsou leckdy staré i sto let a pokračují v inovacích po malých krocích. Umělá inteligence nám dává naději na obnovení růstu. Přinese s sebou více kreativní destrukce, která vyvolá rušení pracovních míst i vytváření nových pozic.

Váš kolega, turecko-americký ekonom Daron Acemoglu z MIT, který dostal Nobelovu cenu rok před vámi, nadšení i paniku spojenou s nástupem AI spíše tlumí. Na rozdíl od vás předpovídá v příštích deseti letech výrazně menší vliv AI na zvýšení produktivity a růst HDP.

S Daronem se dobře známe a zastáváme stejné schumpeterovské paradigma. Na začátku devadesátých let byl mým studentem na London School of Economics. A tak si rád namlouvám, že jsem ho trochu ovlivnil. Při sestavování odhadů jsme vycházeli ze stejných dat a používáme stejnou metodiku. Ale jeho předpověď je pesimističtější. Já mám za to, že pokud se zaměříme na automatizaci pomocí umělé inteligence ve výrobě a poskytování služeb, měla by umělá inteligence přispět k růstu o 0,7 procentního bodu ročně. On odhaduje, že dopad na produktivitu bude desetkrát nižší. Uvidíme, komu dá čas za pravdu.

Vaše teorie počítá s konceptem silného státu, který skrze kultivaci prostředí a instituce pomáhá kreativní destrukci a tlumí vznikající napětí. Co bychom tedy měli v Evropě pro začátek změnit?

Potřebujeme více prostředků na dlouhodobý výzkum. Evropská výzkumná rada by měla dostat víc peněz a být nezávislejší, aby mohla financovat laboratoře nejen na dobu pěti, ale i deseti let. Vědci potřebují víc nerušeného času na výzkum a také musejí mít možnost neuspět. Bez toho nemůžete dosáhnout průlomových inovací. K vytvoření jednotného trhu pro pokročilé technologie je

PHILIPPE AGHION (69)

Rodák z Paříže, matematik a ekonom, syn egyptsko-francouzské návrhářky Gaby Aghion, která založila módní značku Chloé, a galeristy Raymonda Aghiona. Doktoráty z ekonomie má z Francie a Spojených států. Působil mimo jiné na Harvardu, MIT nebo Oxfordské univerzitě; aktuálně v Collège de France, INSEAD a London School of Economics. Ve svém výzkumu se soustředí na inovace, ekonomický růst a model kreativní destrukce. Od roku 2023 spolupředsedal vládní komisi, která připravila pro Francii doporučení, jak se dostat do čela technologické revoluce spojené s vývojem AI. Spolu s Peterem Howittem je držitelem poloviny Nobelovy pamětní ceny za ekonomické vědy za rok 2025. Do Prahy přijel v rámci oslav 35. výročí založení CERGE-EI, ekonomického výzkumného pracoviště UK a AV ČR, kde je členem výkonného a dozorčího výboru.

RESPEKT.CZ

také zapotřebí koalice ochotných států, která by směřovala ke zmíněnému společnému kapitálovému trhu bez bariér. Nemusí se to týkat hned všech evropských zemí, ale některé státy by to mohly zvládnout. Musíme rozvíjet více institucionálních investorů, jako to udělalo Švédsko, kde 2,5 procenta daňových příjmů automaticky směřují do penzijních fondů. To vše by bylo velmi užitečné. Kromě toho by země, které budou ochotné více spolupracovat, mohly založit evropskou obdobu rovněž zmíněné americké agentury DARPA. Takovou agenturu bychom potřebovali nejen pro obranu, ale také pro umělou inteligenci nebo pro energetiku.

Váš model v matematické rovině popisuje, jak se díky inovacím stávají jejich strůjci lidry trhu. Když se jimi stanou, často investují mnoho peněz do nástrojů, jako je lobbying, aby upevnili svou pozici a zabránili vstupu nových konkurenčních inovátorů. Jak se v tomto ohledu díváte na současné technologické giganty, jako je Amazon, Meta nebo Google?

Právě kvůli tomu je ochrana hospodářské soutěže tak důležitá. Problémem je, že bohaté firmy mohou ovlivňovat vlády, proto jsou pro fungující trh tak důležití kromě státu i další aktéři: občanská společnost, média, odbory, spotřebitelské organizace. Ti všichni hrají roli hlídačů psů. To, že je současná americká vláda pod vlivem velkých technologických firem, je značný problém.

Jsou evropské země dostatečně silné na to, aby ukotvovaly moc zámořských technologických korporací?

Evropa by ve spolupráci se zeměmi jako Kanada a Velká Británie měla být schopna zajistit, aby současní technologičtí lidé nebránili budoucím inovacím. Země jako Francie, Německo nebo i menší hráči jako Česko by také měli společně usilovat o jiný typ umělé inteligence, která nastoupí po éře velkých jazykových modelů (LLM). Věřím, že na tomto poli se stále mohou stát lidry. Na trhu bude velká poptávka po AI, která bude řešit všechna možná rizika a ohrožení daná současnou umělou inteligencí. A protože nám skutečně záleží na hodnotách, jako jsou demokracie a svoboda, může v tom být naše AI nejpokročilejší.

Často zmiňujete, že pro růst je také důležitá sociální mobilita.

Je hnacím motorem kreativní destrukce. Když hospodářství roste, je to i díky neustálému přílivu nových talentů. Pokud dáte šanci třeba nadějným dětem z chudých rodin, mohou rozvinout své schopnosti a stát se třeba vynálezci. K tomu je potřeba kvalitní vzdělávací systém a taky způsob, jak jejich inovace financovat. V rychle rostoucí ekonomice se neustále objevují nové talenty – což jinými slovy znamená, že v ní funguje sociální mobilita. Dobrý vzdělávací systém sníží počet neobjevených Albertů Einsteinů a Marií Curie-Sklodowských a zvýší počet inovátorů.

Pokud kreativní destrukce funguje, jak má, zanikají staré obory a lidé přicházejí o práci. To ale znamená,

51

rozhovor

že se někteří lidé mohou pokroku obávat. Jak by na to měl stát reagovat?

Správně k tomu přistupuji v Dánsku, kde funguje na trhu práce systém flexicurity. V praxi to funguje tak, že pokud přijdete o práci, tak dočasně dostáváte až 90 procent původního platu. Stát vám zároveň nabídne re-kvalifikaci a pomůže najít si nové zaměstnání. Pokud máte takto kvalitní a flexibilní systém sociálního zabezpečení, podpoříte kreativní destruktci a zároveň zajistíte lepší sociální ochranu. Dobrá politika hospodářské soutěže zase usnadní vstup nových hráčů na trh a poslouží jako zdroj sociální mobility a inovací. Jsem tedy pevně

dosáhl Viktor Orbán v Maďarsku? Mají za to, že cesta vpřed vede skrze protekcionismus. Ne, řešením je inovovat a překonat konkurenci. To je ta nejlepší cesta.

Pocházíte z Francie, kde proběhly protesty žlutých vest. Měl jste blízko k socialistickému prezidentovi Hollandovi a nyní k prezidentu Macronovi. Jaké ponaučení si berete z tohoto odporu ke změnám?

Hnutí žlutých vest bylo přehlíženým problémem. Je spousta lidí, kteří žijí na odlehlých předměstích a nemají žádnou jinou možnost než auto. Najednou jim řeknete: „Zvýšíme cenu pohonných hmot.“ A oni se vzbouří, protože nemají, jak se s tím

„Je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň.“

přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve. Je třeba pomoci lidem zmírnit náročnost přechodu ze starých zaměstnání do nových. Tím může stát zajistit, že bude kreativní destruktce fungovat lépe a ekonomika bude produktivnější. Potřebujeme, aby k tomu směřovaly i větší evropské země než Dánsko.

Vše, o čem se bavíme, znamená každopádně velké změny pro fungování státu. V posledních letech se však zdá, že prosadit jakékoli výrazné reformy je poměrně náročný úkol mimo jiné kvůli proměně mediálního prostředí a nástupu sociálních sítí – politici musejí čelit nevoli lidí takřka v přímém přenosu. Jak by měl v tomto ohledu stát postupovat?

Abyste nedošlo k negativní odezvě, je potřeba lidi zapojit, jinak je osloví populističtí politici, kteří se živí těmi, kdo jsou opuštěni a odsunuti na okraj společnosti. Toho lze dosáhnout právě pomocí vzdělání pro všechny a zajištěním zaměstnanosti. Tím dáte lidem pocit, že jsou součástí procesu. Když se budou cítit vyloučení, obrátí se k populistům.

I tady v Praze jste několikrát řekl, že cena, kterou platíme za populismus, je opravdu vysoká. Spočítal už skutečně nějaký ekonom, na kolik nás v Evropě populismus přišel?

Nemyslím si. Ale víme, kolik stál brexit. To máme vyčíslené. Tento populismus je důsledkem politiky Margaret Thatcher. Provedla reformy, jež bylo třeba udělat, ale nevěnovala pozornost lidem, kteří na ně doplatili. A právě ti pak hlasovali pro vystoupení země z EU.

Není však populismus vlastně jistou politickou inovací, i když mnoha lidem škodí?

Nevidím mnoho populistických vlád, kterým by se dařilo. Giorgio Meloni v Itálii nedělá nic významného. Čeho

vypořádat. Měli jsme jim říct: „Podívejte, vybudujeme tramvajovou síť nebo příměstské vlaky a vy si budete moci vybrat mezi veřejnou dopravou a vlastním autem.“

Při pohledu na to, co se dnes děje v Británii, Francii nebo Německu, se však zdá, že politici mají problémy stát takto řídit. U Macrona jste to asi mohl pozorovat z první ruky...

Macron některé věci zvládl skvěle, ale také se dopustil velkých chyb. Když se stal v roce 2014 ministrem financí pod prezidentem Hollandem, tak správně pochopil, že je třeba reformovat pracovní trh, daňový systém i odborné vzdělávání, aby zvýšil konkurenceschopnost a podpořil vznik nových firem a pracovních míst. Ale nevěděl, jak jednat s odbory, které ve Francii musíte respektovat. Nemůžete je obejít. A způsob, jakým po léta prosazoval důchodovou reformu, byl katastrofální, protože si proti sobě všechny odbory posíval. To se mu vrátilo ve volbách do Evropského parlamentu. Pak rozpustil parlament a teď je velmi těžké Francii vládnout kvůli tomu, že nedrží většinu v parlamentu. Své druhé funkční období pohřbil, protože nechtěl vést dialog s odbory. Věřím, že příští prezident se z toho poučí.

Nebojíte se, že to bude krajně pravicový prezident?

Doufám, že ne. Udělám vše pro to, aby se to nestalo.

Jak se jako zastávce růstu a inovací díváte na argumentaci ekologických ekonomů a zastánců nerůstu, kteří zdůrazňují, že už narážíme na limity planety a ne-
daří se oddělit růst a emise skleníkových plynů?

Lidé prosazující nerůst mají v mnoha věcech pravdu. Globální oteplování skutečně úzce souvisí s hospodářským růstem. Když se podíváte na graf vývoje teploty, vidíte, jak se její nárůst kryje s nástupem prudkého ekonomického růstu. Zastánci nerůstu také mají pravdu v tom, že máme být střídmi a posunout se od kvantity ke kvalitě. Stejně tak mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel. Ale na rozdíl od mnoha z nich věřím, že klíčem jsou právě inovace, které nám mohou pomoci oživit výrobu a přesu-

nout se od množství ke kvalitě. Mám na mysli čistší zdroje energie a úsporné technologie nebo i to, čemu říkáme adaptační inovace – nové přehradý, úspornější a levnější klimatické systémy. A pak se nabízí i technologie jako geoinženýrství, které by nám jednou mohly pomoci vzduch ochladit podobně, jako když erupce sopky uvolní síru, která pak odráží část slunečního záření a vede k ochlazení.

Než začneme do atmosféry vypouštět z letadel síru, vyžádá si to ještě hodně výzkumů.

Ano, je to stále velmi experimentální. Ale skutečně věřím, že z globálního oteplování nás dostanou zelené inovace. Ne-

K čemu má tedy směřovat Evropa, pokud si chce uchovat ekonomický růst?

Cílem je dohnat v technologickém vývoji Spojené státy. Po roce 1945 se nám dařilo je dotahovat. Ale od poloviny osmdesátých let za nimi zaostáváme, teď to platí dokonce i ve srovnání s Čínou. Pouštějí se do průlomových inovací na poli špičkových technologií, zatímco my uvízli v postupných inovacích na úrovni středně pokročilých technologií. Evropská doktrína se musí změnit.

Nenaráží to i na pravidla daná maastrichtskou smlouvou o rozpočtech?

„Zastánci nerůstu mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel.“

obejdou se však bez uhlíkových daní a zelené průmyslové politiky. Oba tyto nástroje jsou zapotřebí, protože se potýkáme se dvěma externalitami (z pohledu ekonomů jde o výsledek selhání trhu – vedlejší dopady aktivity, která buď pozitivně, nebo negativně ovlivňuje jiné subjekty – pozn. red.). Kromě negativních dopadů výroby na životní prostředí jde o znalostní externalitu, tedy závislost na zvolené cestě – a skutečnost, že pokud jste v minulosti inovovali špinavým způsobem, máte sklon dál navazovat na to, co jste už vybudovali.

Jak si podle vás Evropská unie vede poté, co sloučila řadu legislativ do jednoho balíku pod označením Zelená dohoda pro Evropu neboli green deal?

Být Evropskou komisí, vytvořil bych opravdu něco jako DARPA pro zelenou průmyslovou politiku. Emisní povolenky nestačí. Potřebujeme skutečnou zelenou průmyslovou politiku s veřejným i soukromým financováním. Myslím, že to je cesta k prosazení ekologických inovací, o nichž jsem mluvil. To jsme v Evropě ještě dostatečně nevyzkoušeli.

Ano, ta omezuje schodek státních rozpočtů na tři procenta HDP, ale házíme do jednoho pytle důchody a investice do růstu. To není správné – stejně jako to, že jsme ve jménu prosazování hospodářské soutěže znemožnili průmyslovou politiku. Také máme malý rozpočet. V oblasti regulací jsme obr, ale trpaslík co do rozpočtu. To se musí změnit. Pokud země EU prokážou seriózní přístup k řízení veřejných financí, měli bychom na oplátku využít naší úvěrové kapacity a investovat do vzdělávání, výzkumu a inovací. To je opravdu zásadní. ●

PRO PRŮPRAVU A TĚLE KARESPONDENCE
VÍCE EXKLUZIVNÍHO OBSAHU

Vláda chce dál hledat
„zahraniční agenty“
mezi nevládkami.
Ale nestojí o střet s EU

KRISTÝNA JELÍNKOVÁ,
FRANTIŠEK TROJAN

→ PŘÍLOHA

Knihovna Václava Havla				Ostrovní 13, Praha 1
8. 6. Po 19.00	10. 6. St 19.00	15. 6. Po 19.00	19. 6. Pá 19.00	 Takto označené akce jsou součástí projektu Havel 90 Takto označené akce budou dostupné i na havelchannel.cz Kompletní program a podrobnosti on-line:
Aktuálně z Knihovny: Vietnamci, Češi, obojí, nebo něco mezi?	Svobodná akademie: Zdeněk Lukeš	Večer pro Olbrama Zoubka	Debata Studentských listů: Jak dnes mladí vnímají Václava Havla?	
9. 6. Út 19.00	11. 6. Čt 19.00	16. 6. Út 19.00	30. 6. Út 19.00	
Debata s Respektem	In Conversation With... Leon Jakimič	V noční tramvaji. Čítanka Václava Havla	S Derekem Sayerem nejen o Pohlednicích z Absurdistanu	
Změna programu vyhrazena				www.vaclavhavel.cz

16. Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

Online • **respekt.cz** (Zprávy / Politika) • 7. 6. 2026, 12:11

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Štěpán Sedláček, Filip Zelenka**

Dosah: 26 792 • GRP: 0.30 • OTS: 0.00 • AVE: 16124.47 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

S ekonomem Philippem **Aghionem** o tom, jak si udržet dlouhodobý růst a přitom se vyvarovat pasti populismu

Vynálezy a nové technologie nahrazují ty staré v čím dál rychlejším tempu. Zajišťují nebývalý dlouhodobý hospodářský růst, ale zároveň mají i negativní dopady na jednotlivce a společnost. Právě za objasnění procesu „kreativní destrukce“ – jak ekonom Josef Schumpeter označil vlny inovací, které nahrazují starší technologie, firmy i obchodní modely – získali loni polovinu Nobelovy pamětní ceny za ekonomii Philippe **Aghion** a Peter Howitt. Model, který popisuje, jak se na trhu prosazují nové výrobky, sestavili na MIT už na konci osmdesátých let, před nástupem internetového věku. Avšak rozdíl v technologickém vývoji mezi zeměmi a související společenské konflikty pomáhá vysvětlovat i v době pokročilých polovodičů, přechodu na obnovitelné zdroje energie a generativní umělé inteligence. Philippe **Aghion** na prahu sedmdesátky srší energií a inovace zmiňuje v každé druhé větě. V mládí se zajímal především o politiku, četl Karla Marxe a chtěl měnit svět. Pak se rozhodl, že nejdřív by měl pochopit, jak funguje ekonomika. U tohoto oboru už zůstal a jako expert na ekonomii růstu a inovace radil dvěma francouzským prezidentům, vládám nebo institucím OSN.

Rozhodně, tam cítíte, jak jsou všichni nadšení a zvědaví na to, co přijde. V Evropě naopak převládá spíše strach – jsme ustrašení. Američané jsou odvážní a to jim prospívá. Mají ten správný zápal.

Přesně tak. Teď jsou průkopníci na poli umělé inteligence. Z velké části na tom ovšem pracují Evropané, kteří se přestěhovali do USA, protože tam měli mnohem lepší podmínky.

To samé, o čem hovoří zpráva Draghiho a Letty, kteří analyzovali překážky pro hospodářský růst EU. Nemáme skutečný jednotný trh se zbožím a službami, každá země k evropským předpisům přidává vlastní regulace. Nemáme skutečně sjednocený kapitálový trh a nemáme ani dostatek dlouhodobého financování výzkumu. Pokud chcete dosáhnout průlomových inovací, musíte být připraveni na neúspěch – bez dlouhodobého financování výzkumu nebudete riskovat. Nemáme dostatek rizikového kapitálu, který by podněcoval startupy k riskování. Nemáme institucionální investory, zejména penzijní fondy, které by k riskování podněcovaly větší firmy. A nemáme ani agenturu, jako je americká DARPA (výzkumná agentura při americkém Pentagonu, která má podíl na vynálezech, jako jsou osobní počítače, GPS, internet či RNA vakcíny – pozn. red.).

Vůbec ne! Evropa je v současné geopolitické situaci slabá právě proto, že neprovedla dost kreativní destrukce. Zasekli jsme se u střednědobých inovací, které navazují na existující řešení. V USA už dnes přední inovativní společnosti nejsou stejné jako před pětadvaceti lety, snad až na pár výjimky. V Evropě jsou to však stále ty samé společnosti, které jsou leckdy staré i sto let a pokračují v inovacích po malých krocích. Umělá inteligence nám dává naději na obnovení růstu. Přinese s sebou více kreativní destrukce, která vyvolá rušení pracovních míst i vytváření nových pozic.

S Daronem se dobře známe a zastáváme stejné schumpeterovské paradigma. Na začátku devadesátých let byl mým studentem na London School of Economics. A tak si rád namlouvám, že jsem ho trochu ovlivnil. Při sestavování odhadů jsme vycházeli ze stejných dat a používáme stejnou metodiku. Ale jeho předpověď je pesimističtější. Já mám za to, že pokud se zaměříme na automatizaci pomocí umělé inteligence ve výrobě a poskytování služeb, měla by umělá inteligence přispět k růstu o 0,7 procentního bodu ročně. On odhaduje, že dopad na produktivitu bude desetkrát nižší. Uvidíme, komu dá čas za pravdu.

Potřebujeme víc prostředků na dlouhodobý výzkum. Evropská výzkumná rada by měla dostat víc peněz a být nezávislejší, aby mohla financovat laboratoře nejen na dobu pěti, ale i deseti let. Vědci potřebují víc nerušeného času na výzkum a také musejí mít možnost neuspět. Bez toho nemůžete dosáhnout průlomových inovací. K vytvoření jednotného trhu pro pokročilé technologie je také zapotřebí koalice ochotných států, která by směřovala ke zmíněnému společnému kapitálovému trhu bez bariér. Nemusí se to týkat hned všech evropských zemí, ale některé státy by to mohly zvládnout. Musíme rozvíjet více institucionálních investorů, jako to udělalo Švédsko, kde 2,5 procenta daňových příjmů automaticky směřují do penzijních fondů. To vše by bylo velmi užitečné. Kromě toho by země, které budou ochotné více spolupracovat, mohly založit evropskou

obdobu rovněž zmíněné americké agentury DARPA. Takovou agenturu bychom potřebovali nejen pro obranu, ale také pro umělou inteligenci nebo pro energetiku.

Právě kvůli tomu je ochrana hospodářské soutěže tak důležitá. Problémem je, že bohaté firmy mohou ovlivňovat vlády, proto jsou pro fungující trh tak důležití kromě státu i další aktéři: občanská společnost, média, odbory, spotřebitelské organizace. Ti všichni hrají roli hlídacích psů. To, že je současná americká vláda pod vlivem velkých technologických firem, je značný problém.

Evropa by ve spolupráci se zeměmi jako Kanada a Velká Británie měla být schopna zajistit, aby současní technologičtí lidé nebránili budoucím inovacím. Země jako Francie, Německo nebo i menší hráči jako Česko by také měli společně usilovat o jiný typ umělé inteligence, která nastoupí po éře velkých jazykových modelů (LLM). Věřím, že na tomto poli se stále mohou stát lídry. Na trhu bude velká poptávka po AI, která bude řešit všechna možná rizika a ohrožení daná současnou umělou inteligencí. A protože nám skutečně záleží na hodnotách, jako jsou demokracie a svoboda, může v tom být naše AI nejpokročilejší.

Je hnacím motorem kreativní destrukce. Když hospodářství roste, je to i díky neustálému přílivu nových talentů. Pokud dáte šanci třeba nadějným dětem z chudých rodin, mohou rozvinout své schopnosti a stát se třeba vynálezci. K tomu je potřeba kvalitní vzdělávací systém a taky způsob, jak jejich inovace financovat. V rychle rostoucí ekonomice se neustále objevují nové talenty – což jinými slovy znamená, že v ní funguje sociální mobilita. Dobrý vzdělávací systém sníží počet neobjevených Albertů Einsteinů a Marií Curie-Sklodowských a zvýší počet inovátorů.

Správně k tomu přistupují v Dánsku, kde funguje na trhu práce systém flexicurity. V praxi to funguje tak, že pokud přijdete o práci, tak dočasně dostáváte až 90 procent původního platu. Stát vám zároveň nabídne rekvalifikaci a pomůže najít si nové zaměstnání. Pokud máte takto kvalitní a flexibilní systém sociálního zabezpečení, podpoříte kreativní destrukci a zároveň zajistíte lepší sociální ochranu. Dobrá politika hospodářské soutěže zase usnadní vstup nových hráčů na trh a poslouží jako zdroj sociální mobility a inovací. Jsem tedy pevně přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve. Je třeba pomoci lidem zmírnit náročnost přechodu ze starých zaměstnání do nových. Tím může stát zajistit, že bude kreativní destrukce fungovat lépe a ekonomika bude produktivnější. Potřebujeme, aby k tomu směřovaly i větší evropské země než Dánsko.

„Je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň.“

Aby nedošlo k negativní odezvě, je potřeba lidi zapojit, jinak je osloví populističtí politici, kteří se živí těmi, kdo jsou opuštěni a odsunutí na okraj společnosti. Toho lze dosáhnout právě pomocí vzdělání pro všechny a zajištěním zaměstnanosti. Tím dáte lidem pocit, že jsou součástí procesu. Když se budou cítit vyloučení, obrátí se k populistům.

Nemyslím si. Ale víme, kolik stál brexit. To máme vyčíslené. Tento populismus je důsledkem politiky Margaret Thatcher. Provedla reformy, jež bylo třeba udělat, ale nevěnovala pozornost lidem, kteří na ně doplatili. A právě ti pak hlasovali pro vystoupení země z EU.

Nevidím mnoho populistických vlád, kterým by se dařilo. Giorgia Meloni v Itálii nedělá nic významného. Čeho dosáhl Viktor Orbán v Maďarsku? Mají za to, že cesta vpřed vede skrze protekcionismus. Ne, řešením je inovovat a překonat konkurenci. To je ta nejlepší cesta.

Hnutí žlutých vest bylo přehlíženým problémem. Je spousta lidí, kteří žijí na odlehlých předměstích a nemají žádnou jinou možnost než auto. Najednou jim řeknete: „Zvýšíme cenu pohonných hmot.“ A oni se vzbouří, protože nemají, jak se s tím vypořádat. Měli jsme jim říct: „Podívejte, vybudujeme tramvajovou síť nebo příměstské vlaky a vy si budete moci vybrat mezi veřejnou dopravou a vlastním autem.“

Macron některé věci zvládl skvěle, ale také se dopustil velkých chyb. Když se stal v roce 2014 ministrem financí pod prezidentem Hollandem, tak správně pochopil, že je třeba reformovat pracovní trh, daňový systém i odborné vzdělávání, aby zvýšil konkurenceschopnost a podpořil vznik nových firem a pracovních míst. Ale nevěděl, jak jednat s odbory, které ve Francii musíte respektovat. Nemůžete je obejít. A způsob, jakým po léta prosazoval důchodovou reformu, byl katastrofální, protože si proti sobě všechny odbory poštal. To se mu vrátilo ve volbách do Evropského parlamentu. Pak rozpustil parlament a teď je velmi těžké Francii vládnout kvůli tomu, že nedrží většinu v parlamentu. Své druhé funkční období pohřbil, protože nechtěl vést dialog s odbory. Věřím, že příští prezident se z toho poučí.

Doufám, že ne. Udělám vše pro to, aby se to nestalo.

Lidé prosazující nerůst mají v mnoha věcech pravdu. Globální oteplování skutečně úzce souvisí s hospodářským růstem. Když se podíváte na graf vývoje teploty, vidíte, jak se její nárůst kryje s nástupem prudkého ekonomického růstu. Zastánci nerůstu také mají pravdu v tom, že máme být střídmi a posunout se od kvantity ke kvalitě. Stejně tak mají pravdu, že růst HDP není

zrovna ten nejlepší ukazatel. Ale na rozdíl od mnoha z nich věřím, že klíčem jsou právě inovace, které nám mohou pomoci ozelenit výrobu a přesunout se od množství ke kvalitě. Mám na mysli čistší zdroje energie a úsporné technologie nebo i to, čemu říkáme adaptační inovace – nové přehrad, úspornější a levnější klimatizační systémy. A pak se nabízejí i technologie jako geoinženýrství, které by nám jednou mohly pomoci vzduch ochladit podobně, jako když erupce sopky uvolní síru, která pak odráží část slunečního záření a vede k ochlazení.

„Zastánci nerůstu mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel.“

Ano, je to stále velmi experimentální. Ale skutečně věřím, že z globálního oteplování nás dostanou zelené inovace. Neobejdou se však bez uhlíkových daní a zelené průmyslové politiky. Oba tyto nástroje jsou zapotřebí, protože se potýkáme se dvěma externalitami (z pohledu ekonomů jde o výsledek selhání trhu – vedlejší dopady aktivity, která buď pozitivně, nebo negativně ovlivňuje jiné subjekty – pozn. red.). Kromě negativních dopadů výroby na životní prostředí jde o znalostní externalitu, tedy závislost na zvolené cestě – a skutečnost, že pokud jste v minulosti inovovali špinavým způsobem, máte sklon dál navazovat na to, co jste už vybudovali.

Být Evropskou komisí, vytvořil bych opravdu něco jako DARPA pro zelenou průmyslovou politiku. Emisní povolenky nestačí. Potřebujeme skutečnou zelenou průmyslovou politiku s veřejným i soukromým financováním. Myslím, že to je cesta k prosazení ekologických inovací, o nichž jsem mluvil. To jsme v Evropě ještě dostatečně nevyzkoušeli.

Cílem je dohnat v technologickém vývoji Spojené státy. Po roce 1945 se nám dařilo je dotahovat. Ale od poloviny osmdesátých let za nimi zaostáváme, teď to platí dokonce i ve srovnání s Čínou. Pouštějí se do průlomových inovací na poli špičkových technologií, zatímco my uvízli v postupných inovacích na úrovni středně pokročilých technologií. Evropská doktrína se musí změnit.

Ano, ta omezuje schodek státních rozpočtů na tři procenta HDP, ale házíme do jednoho pytle důchody a investice do růstu. To není správné – stejně jako to, že jsme ve jménu prosazování hospodářské soutěže znemožnili průmyslovou politiku. Také máme malý rozpočet. V oblasti regulací jsme obr, ale trpaslík co do rozpočtu. To se musí změnit. Pokud země EU prokážou seriózní přístup k řízení veřejných financí, měli bychom na oplátku využít naší úvěrové kapacity a investovat do vzdělávání, výzkumu a inovací. To je opravdu zásadní.

Rodák z Paříže, matematik a ekonom, syn egyptsko-francouzské návrhářky Gaby **Aghion**, která založila módní značku Chloé, a galeristy Raymonda **Aghiona**. Doktoráty z ekonomie má z Francie a Spojených států. Působil mimo jiné na Harvardu, MIT nebo Oxfordské univerzitě; aktuálně v Collège de France, INSEAD a London School of Economics. Ve svém výzkumu se soustředí na inovace, ekonomický růst a model kreativní destrukce. Od roku 2023 spolupředsedal vládní komisi, která připravila pro Francii doporučení, jak se dostat do čela technologické revoluce spojené s vývojem AI. Spolu s Peterem Howitem je držitelem poloviny Nobelovy pamětní ceny za ekonomické vědy za rok 2025. Do Prahy přijel v rámci oslav 35. výročí založení CERGE-EI, ekonomického výzkumného pracoviště UK a AV ČR, kde je členem výkonného a dozorčího výboru.

Premiér se může zaklínat, jak všechno dělá pro lidi a myslí na společnost, ale realita nakonec ukáže, že na prvním místě je osobní zájem

Autor: Štěpán Sedláček, Filip Zelenka

Machine ENG translation: the same text as above

Rozhovor • 7.6.2026 • 14 minut

Nebát se inovací a starat se o lidi jako Dánové, radí nobelista Evropě

S ekonomem Philippem Aghionem o tom, jak si udržet dlouhodobý růst a přitom se vyvarovat pastí populismu

Štěpán Sedláček, Filip Zelenka

15 0:00

21:47 1x

V ynálezy a nové technologie nahrazují ty staré v čím dál rychlejším tempu. Zajišťují nebývalý dlouhodobý hospodářský růst, ale zároveň mají i negativní dopady na jednotlivce a společnost. Právě za objasnění procesu „kreativní destrukce“ – jak ekonom Josef Schumpeter označil vlny inovací, které nahrazují starší technologie, firmy i obchodní modely – získali loni polovinu Nobelovy pamětní ceny za ekonomii Philippe Aghion a Peter Howitt. Model, který popisuje, jak se na trhu prosazují nové výrobky, sestavili na MIT už na konci osmdesátých let, před nástupem internetového věku. Avšak rozdily v technologickém vývoji mezi zeměmi a související společenské konflikty pomáhá vysvětlovat i v době pokročilých polovodičů, přechodu na obnovitelné zdroje energie a generativní umělé inteligence. Philippe Aghion na prahu sedmdesátky srší energii a inovace zmiňuje v každé druhé větě. V mládí se zajímal především o politiku, četl Karla Marxe a chtěl měnit svět. Pak se rozhodl, že nejdřív by měl pochopit, jak funguje ekonomika. U tohoto oboru už zůstal a jako expert na ekonomii růstu a inovace radil dvěma francouzským prezidentům, vládám nebo institucím OSN.

Před několika týdny jste byl v Silicon Valley, jednom ze symbolů technologické síly Spojených států. Tématem dneška je, že Evropa tuto revoluci nezvládla včas podchytit. Vnímáte po návratu rozdíl v atmosféře? Není vztah k inovacím ovlivněný i odlišnou kulturou?

Rozhodně, tam cítíte, jak jsou všichni nadšení a zvědaví na to, co přijde. V Evropě naopak převládá spíše strach – jsme ustrašení. Američané jsou odvážní a to jim prospívá. Mají ten správný zápal.

+ PŘERCE

Mohou stavět na generacích pionýrů z Evropy a celého světa, kteří přicházejí do Ameriky.

Přesně tak. Teď jsou průkopníci na poli umělé inteligence. Z velké části na tom ovšem pracují Evropané, kteří se přestěhovali do USA, protože tam měli mnohem lepší podmínky.

A co byste tedy z tohoto pohledu doporučil Evropě jako poradce?

To samé, o čem hovoří zpráva Draghiho a Letry, kteří analyzovali překážky pro hospodářský růst EU. Nemáme skutečný jednotný trh se zbožím a službami, každá země k evropským předpisům přidává vlastní regulace. Nemáme skutečně sjednocený kapitálový trh a nemáme ani dostatek dlouhodobého financování výzkumu. Pokud chcete dosáhnout průlomových inovací, musíte být připraveni na neúspěch – bez dlouhodobého financování výzkumu nebudete riskovat. Nemáme dostatek rizikového kapitálu, který by podněcoval startupy k riskování. Nemáme institucionální investory, zejména penzijní fondy, které by k riskování podněcovaly větší firmy. A nemáme ani agenturu, jako je americká DARPA (výzkumná agentura při americkém Pentagonu, která má podíl na vynálezech, jako jsou osobní počítače, GPS, internet či RNA vakcíny – pozn. red.).

Model kreativní destrukce jste dokončili před více než třiceti lety. Svět se od té doby hodně změnil, éra „konce dějin“ je pryč, nejen v Evropě zuří válka. Není vaše teorie spíš pro doby klidu a prosperity, zkrátka do dobrého počasí?

Vůbec ne! Evropa je v současné geopolitické situaci slabá právě proto, že neprovedla dost kreativní destrukce. Zasekli jsme se u střednědobých inovací, které navazují na existující řešení. V USA už dnes přední inovativní společnosti nejsou stejně jako před pětadvaceti lety, snad už na pár výjimek. V Evropě jsou to však stále ty samé společnosti, které jsou leckdy staré i sto let a pokračují v inovacích po malých krocích. Umělá inteligence nám dává naději na obnovení růstu. Přinese s sebou více kreativní destrukce, která vyvolá rušení pracovních míst i vytváření nových pozic.

Váš kolega, turecko-americký ekonom Daron Acemoglu z MIT, který dostal Nobelovu cenu rok před vámi, nadšení i paniku spojenou s nástupem AI spíše tlumí. Na rozdíl od vás předpovídá v příštích deseti letech výrazně menší vliv AI na zvýšení produktivity a růst HDP.

S Daronem se dobře známe a zastáváme stejné schumpeterovské paradigma. Na začátku devadesátých let byl mým studentem na London School of Economics. A tak si rád namlouvám, že jsem ho trochu ovlivnil. Při sestavování odhadů jsme vycházeli ze stejných dat a používáme stejnou metodiku. Ale jeho předpověď je pesimističtější. Já mám za to, že pokud se zaměříme na automatizaci pomocí umělé inteligence ve výrobě a poskytování služeb, měla by umělá inteligence přispět k růstu o 0,7 procentního bodu ročně. On odhaduje, že dopad na produktivitu bude desetkrát nižší. Uvidíme, komu dá čas za pravdu.

Vaše teorie počítá s konceptem silného státu, který skrze kultivaci prostředí a instituce pomáhá kreativní destrukci a tlumí vznikající napětí. Co bychom tedy měli v Evropě pro začátek změnit?

Potřebujeme víc prostředků na dlouhodobý výzkum. Evropská výzkumná rada by měla dostat víc peněz a být nezávislejší, aby mohla financovat laboratoře nejen na dobu pěti, ale i deseti let. Vědci potřebují víc nerušeného času na výzkum a také musejí mít možnost neuspět. Bez toho nemůžete dosáhnout průlomových inovací. K vytvoření jednotného trhu pro pokročilé technologie je také zapotřebí koalice ochotných států, která by směřovala ke zmíněnému společnému kapitálovému trhu bez bariér. Nemusí se to týkat hned všech evropských zemí, ale některé státy by to mohly zvládnout. Musíme rozvíjet více institucionálních investorů, jako to udělalo Švédsko, kde 2,5 procenta daňových příjmů automaticky směřují do penzijních fondů. To vše by bylo velmi užitečné. Kromě toho by země, které budou ochotné více spolupracovat, mohly založit evropskou obdobu rovněž

zmíněné americké agentury DARPA. Takovou agenturu bychom potřebovali nejen pro obranu, ale také pro umělou inteligenci nebo pro energetiku.

Váš model v matematické rovině popisuje, jak se díky inovacím stávají jejich strůjci lidry trhu. Když se jimi stanou, často investují mnoho peněz do nástrojů, jako je lobbying, aby upevnili svou pozici a zabránili vstupu nových konkurenčních inovátorů. Jak se v tomto ohledu díváte na současné technologické giganty, jako je Amazon, Meta nebo Google?

Právě kvůli tomu je ochrana hospodářské soutěže tak důležitá. Problémem je, že bohaté firmy mohou ovlivňovat vlády, proto jsou pro fungující trh tak důležití kromě státu i další aktéři: občanská společnost, média, odbory, spotřebitelské organizace. Ti všichni hrají roli hlídačích psů. To, že je současná americká vláda pod vlivem velkých technologických firem, je značný problém.

Jsou evropské země dostatečně silné na to, aby ukořitovaly moc zámořských technologických korporací?

Evropa by ve spolupráci se zeměmi jako Kanada a Velká Británie měla být schopna zajistit, aby současní technologičtí lidé nebránili budoucím inovacím. Země jako Francie, Německo nebo i menší hráči jako Česko by také měli společně usilovat o jiný typ umělé inteligence, která nastoupí po éře velkých jazykových modelů (LLM). Věřím, že na tomto poli se stále mohou stát lidry. Na trhu bude velká poptávka po AI, která bude řešit všechna možná rizika a ohrožení daná současnou umělou inteligencí. A protože nám skutečně záleží na hodnotách, jako jsou demokracie a svoboda, může v tom být naše AI nejpokročilejší.

Často zmiňujete, že pro růst je také důležitá sociální mobilita.

Je hnacím motorem kreativní destrukce. Když hospodářství roste, je to i díky neustálému přílivu nových talentů. Pokud dáte šanci třeba nadějným dětem z chudých rodin, mohou rozvinout své schopnosti a stát se třeba vynálezci. K tomu je potřeba kvalitní vzdělávací systém a taky způsob, jak jejich inovace financovat. V rychlé rostoucí ekonomice se neustále objevují nové talenty – což jinými slovy znamená, že v ní funguje sociální mobilita. Dobrý vzdělávací systém sníží počet neobjevených Albertů Einsteinů a Marií Curie-Sklodowských a zvýší počet inovátorů.

Pokud kreativní destrukce funguje, jak má, zanikají staré obory a lidé přicházejí o práci. To ale znamená, že se někteří lidé mohou pokroku obávat. Jak by na to měl stát reagovat?

Správně k tomu přistupují v Dánsku, kde funguje na trhu práce systém flexicurity. V praxi to funguje tak, že pokud přijdete o práci, tak dočasně dostáváte až 90 procent původního platu. Stát vám zároveň nabídne rekvalifikaci a pomůže najít si nové zaměstnání. Pokud máte takto kvalitní a flexibilní systém sociálního zabezpečení, podpoříte kreativní destrukci a zároveň zajistíte lepší sociální ochranu. Dobrá politika hospodářské soutěže zase usnadní vstup nových hráčů na trh a poslouží jako zdroj sociální mobility a inovací. Jsem tedy pevně přesvědčen o tom, že je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň. Jinak hrozí, že se vyloučení lidé přikloní k populistům. Toto podle mě bude v souvislosti s nástupem umělé inteligence důležitější než kdy dříve. Je třeba pomoci lidem zmírnit náročnost přechodu ze starých zaměstnání do nových. Tím může stát zajistit, že bude kreativní destrukce fungovat lépe a ekonomika bude produktivnější. Potřebujeme, aby k tomu směřovaly i větší evropské země než Dánsko.

„Je možné dosáhnout inovací i sociální inkluze zároveň.“

Vše, o čem se bavíme, znamená každopádně velké změny pro fungování státu. V posledních letech se však zdá, že prosadit jakékoli výrazné reformy je poměrně náročný úkol mimo jiné kvůli proměně mediálního prostředí a nástupu sociálních sítí – politici musejí čelit nevoli lidu takřka v přímém přenosu. Jak by měl v tomto ohledu stát postupovat?

Aby nedošlo k negativní odezvě, je potřeba lidi zapojit, jinak je osloví populističtí

politici, kteří se žijí těmi, kdo jsou opuštěni a odsunuti na okraj společnosti. Toho lze dosáhnout právě pomocí vzdělání pro všechny a zajištěním zaměstnanosti. Tím dáte lidem pocit, že jsou součástí procesu. Když se budou cítit vyloučení, obrátí se k populistům.

I tady v Praze jste několikrát řekl, že cena, kterou platíme za populismus, je opravdu vysoká. Spočítal už skutečně nějaký ekonom, na kolik nás v Evropě populismus přišel?

Nemyslím si. Ale víme, kolik stál brexit. To máme vyčíslené. Tento populismus je důsledkem politiky Margaret Thatcher. Provedla reformy, jež bylo třeba udělat, ale nevěnovala pozornost lidem, kteří na ně doplatili. A právě ti pak hlasovali pro vystoupení země z EU.

Není však populismus vlastně jistou politickou inovací, i když mnoha lidem škodí?

Nevídím mnoho populistických vlád, kterým by se dařilo. Giorgia Meloni v Itálii nedělá nic významného. Čeho dosáhl Viktor Orbán v Maďarsku? Mají za to, že cesta vpřed vede skrze protekcionismus. Ne, řešením je inovovat a překonat konkurenci. To je ta nejlepší cesta.

Pocházíte z Francie, kde proběhly protesty žlutých vest. Měl jste blízko k socialistickému prezidentovi Hollandovi a nyní k prezidentu Macronovi. Jaké ponaučení si berete z tohoto odporu ke změnám?

Hnutí žlutých vest bylo přehlíženým problémem. Je spousta lidí, kteří žijí na odlehlých předměstích a nemají žádnou jinou možnost než auto. Najednou jim řeknete: „Zvýšíme cenu pohonných hmot.“ A oni se vzbouří, protože nemají, jak se s tím vypořádat. Měli jsme jim říct: „Podívejte, vybudujeme tramvajovou síť nebo příměstské vlaky a vy si budete moci vybrat mezi veřejnou dopravou a vlastním autem.“

Při pohledu na to, co se dnes děje v Británii, Francii nebo Německu, se však zdá, že politici mají problémy stát takto řídit. U Macrona jste to asi mohl pozorovat z první ruky...

Macron některé věci zvládl skvěle, ale také se dopustil velkých chyb. Když se stal v roce 2014 ministrem financí pod prezidentem Hollandem, tak správně pochopil, že je třeba reformovat pracovní trh, daňový systém i odborné vzdělávání, aby zvýšil konkurenceschopnost a podpořil vznik nových firem a pracovních míst. Ale nevěděl, jak jednat s odbory, které ve Francii musíte respektovat. Nemůžete je obejít. A způsob, jakým po léta prosazoval důchodovou reformu, byl katastrofální, protože si proti sobě všechny odbory pošťoval. To se mu vrátilo ve volbách do Evropského parlamentu. Pak rozpustil parlament a teď je velmi těžké Francii vládnout kvůli tomu, že nedrží většinu v parlamentu. Své druhé funkční období pohřbil, protože nechtěl vést dialog s odbory. Věřím, že příští prezident se z toho poučí.

Nebojíte se, že to bude krajně pravicový prezident?

Doufám, že ne. Udělám vše pro to, aby se to nestalo.

Jak se jako zastánce růstu a inovací díváte na argumentaci ekologických ekonomů a zastánců nerůstu, kteří zdůrazňují, že už narážíme na limity planety a nedaří se oddělit růst a emise skleníkových plynů?

Lidé prosazující nerůst mají v mnoha věcech pravdu. Globální oteplování skutečně úzce souvisí s hospodářským růstem. Když se podíváte na graf vývoje teploty, vidíte, jak se její nárůst kryje s nástupem prudkého ekonomického růstu. Zastánci nerůstu také mají pravdu v tom, že máme být střídmí a posunout se od kvantity ke kvalitě. Stejně tak mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel. Ale na rozdíl od mnoha z nich věřím, že klíčem jsou právě inovace, které nám mohou pomoci ozelenit výrobu a přesunout se od množství ke kvalitě. Mám na mysli čistší zdroje energie a úsporné technologie nebo i to, čemu říkáme adaptační inovace – nové přehrady, úspornější a levnější klimatizační systémy. A pak se nabízejí i technologie jako geointženýrství, které by nám jednou mohly

potenci vzduch ochladit podobně, jako když erupce sopky uvolní síru, která pak odráží část slunečního záření a vede k ochlazení.

„Zastánci nerůstu mají pravdu, že růst HDP není zrovna ten nejlepší ukazatel.“

Než začneme do atmosféry vypouštět z letadel síru, vyžádá si to ještě hodně výzkumů.

Ano, je to stále velmi experimentální. Ale skutečně věřím, že z globálního oteplování nás dostanou zelené inovace. Neobejdou se však bez uhlíkových daní a zelené průmyslové politiky. Oba tyto nástroje jsou zapotřebí, protože se potýkáme se dvěma externalitami (z pohledu ekonomů jde o výsledek selhání trhu – vedlejší dopady aktivity, která buď pozitivně, nebo negativně ovlivňuje jiné subjekty – pozn. red.). Kromě negativních dopadů výroby na životní prostředí jde o znalostní externalitu, tedy závislost na zvolené cestě – a skutečnost, že pokud jste v minulosti inovovali špinavým způsobem, máte sklon dál navazovat na to, co jste už vybudovali.

Jak si podle vás Evropská unie vede poté, co sloučila řadu legislativ do jednoho balíku pod označením Zelená dohoda pro Evropu neboli green deal?

Být Evropskou komisí, vytvořil bych opravdu něco jako DARPA pro zelenou průmyslovou politiku. Emisní povolenky nestačí. Potřebujeme skutečnou zelenou průmyslovou politiku s veřejným i soukromým financováním. Myslím, že to je cesta k prosazení ekologických inovací, o nichž jsem mluvil. To jsme v Evropě ještě dostatečně nevyzkoušeli.

K čemu má tedy směřovat Evropa, pokud si chce uchovat ekonomický růst?

Cílem je dohnat v technologickém vývoji Spojené státy. Po roce 1945 se nám dařilo je dotahovat. Ale od poloviny osmdesátých let za nimi zaostáváme, teď to platí dokonce i ve srovnání s Čínou. Pouštějí se do průlomových inovací na poli špičkových technologií, zatímco my uvízli v postupných inovacích na úrovni středně pokročilých technologií. Evropská doktrína se musí změnit.

Nenaráží to i na pravidla daná maastrichtskou smlouvou o rozpočtech?

Ano, ta omezuje schodek státních rozpočtů na tři procenta HDP, ale házíme do jednoho pytle důchody a investice do růstu. To není správné – stejně jako to, že jsme ve jménu prosazování hospodářské soutěže znemožnili průmyslovou politiku. Také máme malý rozpočet. V oblasti regulací jsme obr, ale trpaslík co do rozpočtu. To se musí změnit. Pokud země EU prokážou seriózní přístup k řízení veřejných financí, měli bychom na oplátku využít naší úvěrové kapacity a investovat do vzdělávání, výzkumu a inovací. To je opravdu zásadní.

PHILIPPE AGHION (69)

Rodák z Paříže, matematik a ekonom, syn egyptsko-francouzské návrhářky Gaby Aghion, která založila módní značku Chloé, a galeristy Raymonda Aghiona. Doktoráty z ekonomie má z Francie a Spojených států. Působil mimo jiné na Harvardu, MIT nebo Oxfordské univerzitě; aktuálně v Collège de France, INSEAD a London School of Economics. Ve svém výzkumu se soustředí na inovace, ekonomický růst a model kreativní destrukce. Od roku 2023 spolupředsedal vládní komisi, která připravila pro Francii doporučení, jak se dostat do čela technologické revoluce spojené s vývojem AI. Spolu s Peterem Howitem je držitelem poloviny Nobelovy pamětní ceny za ekonomické vědy za rok 2025. Do Prahy přijel v rámci oslav 35. výročí založení CERGE-EI, ekonomického výzkumného pracoviště UK a AV ČR, kde je členem výkonného a dozorčího výboru.

Philippe Aghion
Autor: Matěj Stránský

Pokud jste v článku našli chybu, napište nám prosím na opravy@respekt.cz.

 Sdílet

 Odemknout pro přátele

17. Zakázali jsme si v Evropě hospodářskou soutěž, to byla chyba, říká nobelista

Online • seznamzpravy.cz (Vlastní obsah) • 7. 6. 2026, 17:18

Dosah: 1 579 157 • GRP: 17.55 • OTS: 0.18 • AVE: 59565.33 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [original](#)

Zakázali jsme si v Evropě hospodářskou soutěž, to byla chyba, říká nobelista

Přednáška na **CERGE-EI**, společném pracovišti Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

Politika hospodářské soutěže se v Evropě vykládala jako zákaz průmyslové politiky a státní podpory pro konkrétní odvětví. To byla chyba, říká nobelista Philippe Aghion.

Spojené státy i Čína aktivně podporují svůj průmysl, a proto jsou úspěšní. „Evropa musí svůj přístup změnit. Musíme vytvořit to, čemu říkám ‘koalice ochotných’. Tedy koalici nejen evropských států, ale i zapojit by se mohla i Kanada či Singapur a další, které sdílejí podobné hodnoty. Je to velmi ambiciózní projekt,“ říká v první části rozhovoru pro Seznam Zprávy nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion.

Aghion navštívil Prahu kde převzal čestný doktorát Univerzity Karlovy. Kromě toho je dlouholetým členem Výkonného a dozorčího výboru **CERGE-EI**, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

Začneme Francií, vaší domovskou zemí. Problémy Francie lze vnímat jako symbolické pro mnoho evropských zemí. Je to vysoce rozvinutá ekonomika, ale zároveň je i výrazně zadlužená. Nemáte obavy, že dluh zadusí budoucí růst?

Toho se obávám. Bude velmi záležet na tom, kdo vyhraje prezidentské volby příští rok. Pokud volby vyhrají populisté, Marine Le Penová nebo Jordan Bardella (oba z Národního sdružení), Francie se ocitne v překerní situaci a budeme mít velký problém. Musíme udělat všechno, co je v našich silách, abychom tomu zabránili.

Pokud však nevyhrají, myslím, že existuje východisko. Je pravda, že máme vysoké zadlužení, ale na rozdíl od Řecka máme také velmi dobrý systém výběru daní. Zodpovědná vláda by měla zajistit, aby veřejné výdaje rostly pomaleji než HDP. Pokud budeme důsledně pokračovat touto cestou, může se naše ekonomika zotavit.

Jak tedy zkrátíte veřejné výdaje?

V krátkodobém horizontu existuje několik neopodstatněných daňových úlev, které můžeme řešit. Například daň z bydlení (taxe d'habitation; někdy také česky místní poplatek za užívání bytu). Lidé dříve platili daň z bydlení, kterou zrušil prezident Emmanuel Macron. Část z ní by měla být obnovena.

Philippe Aghion (69)

je profesorem na Collège de France, na INSEAD a na London School of Economics a členem Econometric Society a Americké akademie umění a věd

jeho výzkum se zaměřuje na ekonomii inovací a růstu. Společně s Peterem Howitem stál u zrodu takzvané schumpeterovské teorie růstu, která se stala hlavním paradigmatem pro analýzu vzájemného působení mezi růstem, inovacemi, tržní strukturou a dynamikou podniků

velká část této práce je shrnuta v jejich společných knihách Endogenous Growth Theory (MIT Press, 1998) a The Economics of Growth (MIT Press, 2009), a The Power of Creative Destruction (společně s C. Antoninem a S. Bunelem), která vyšla v roce 2021

v roce 2025 mu byla udělena Cena Švédské národní banky za ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela společně s Peterem Howitem za jejich práce o teorii udržitelného růstu prostřednictvím kreativní destrukce s Joelem Mokymem

Za druhé, poskytujeme firmám nadměrnou podporu. Máme moc dotací. Vezměte si například daňový odpočet na výzkum. Obchodním řetězcům Carrefour nebo bankám daňové odpočty na výzkum dávat nepotřebujete. Tady můžeme ušetřit peníze. Existují také daňové mezery, které jsou zneužívány. Důchodci dostávají 10% odpočet na cestovní výdaje, ale když jste v důchodu, nemáte zas tak moc cestovních výdajů. To jsou oblasti, kde můžeme okamžitě ušetřit.

Ve střednědobém horizontu je to pak míra zaměstnanosti mladých lidí a starších zaměstnanců, která je příliš nízká.

Zaměstnanost můžeme zvýšit rozvojem učňovského odborného vzdělávání a hospodářskou politikou zaměřenou na mladé.

Nízká míra zaměstnanosti mezi mladými a lidmi nad 50 let je něco, co můžeme řešit. V dlouhodobém horizontu jsou odpovědi inovace. Musíme více inovovat.

Myslím si, že seriózní vláda, která prokáže svou důvěryhodnost, může věci posunout. Jakmile ukážeme, že veřejné výdaje rostou pomaleji než HDP, Francie bude opět slyšet.

Není pro Francii problémem stárnutí populace, které jde proti těmto opatřením?

Ano, rozhodně. Proto potřebujeme několik věcí. Zaprvé musíme zvýšit míru zaměstnanosti mladých lidí, v tom máme prostor pro zlepšení. Musíme také zlepšit náš školský systém, který býval dobrý, ale zhoršil se. Dalším problémem je migrace. Neměli bychom mít nulovou imigraci. Potřebujeme migraci související s prací, tedy kontrolovanou migrační politiku, která je orientována na zaměstnání.

Myslíte jako je třeba v Saúdské Arábii nebo Dubaji?

Jsem spíše zastáncem kanadského modelu. Líbí se mi kanadský bodový systém. (Kanadský bodový systém Express Entry je online imigrační systém, který hodnotí a vybírá kvalifikované zájemce o trvalý pobyt v Kanadě. Uchazeči získávají body na základě vzdělání, pracovní praxe, jazykových znalostí a věku, pozn. red.) Myslím, že funguje dobře. Je několik věcí, které můžeme udělat, a věřím, že pokud budeme mít dobrou vládu, dokážeme je realizovat. Za to bojuji.

Poslouchají vás politici?

Někdy ano. Někdy ne.

Znáte Daniela Křetínského, českého byznysmena, který působí ve Francii?

Vím o něm a myslím si, že si vede dobře a je to schopný byznysmen. Vlastně vám něco řeknu: mám ho rád. Spolupracuje s mužem jménem Denis Olivennes (vede Křetínského francouzské nakladatelství Editis, pozn. red.), kterého znám velmi dobře. Myslím si, že dělají velmi dobré věci, protože podporují názorovou pluralitu. Je pravda, že Křetínský vlastní řadu médií, ale nezasahuje do jejich činnosti. Neříká jim, co mají dělat.

Ve Francii jsou i jiní majitelé médií, kteří chtějí přímo zasahovat do toho, co dělají mediální organizace nebo nakladatelství. Křetínský naopak pomáhá zaručovat svobodu médií a svobodu tisku, má pozitivní vliv. Jeho přístup spočívá v tom, že říká: „Chci podporovat pluralitu,“ a to také dělá. Podporuje média napříč politickým spektrem, levicová i pravicová, ale nezasahuje do redakční politiky.

Z našeho pohledu je Francie velmi levicová země, zejména pokud jde o sociální systém. To je podle vás udržitelné?

Je to spíš mix, protože Francie je levicová, ale je také extrémně korporativistická. V důsledku toho je rovnostářská jen zdánlivě. Ve skutečnosti, když pocházíte z Grande École (francouzská prestižní škola, pozn. red.), máte tendenci pohlížet na všechny ostatní svrchu, ať už jste levicoví nebo pravicoví. Ve stylu: „Já jsem z Grande École, proto na vás pohlížím s despektem“. Francie tedy není ve skutečnosti rovnostářská. Je falešně rovnostářská.

Elity jsou ale nezbytné, někdo musí spravovat zemi

Samozřejmě. Ale potřebujete také sociální mobilitu. Je důležité, aby elity zůstaly otevřené a přístupné. Problém nastává, když se úspěch v těchto soutěžích příliš odtrhne od sociální mobility.

Existuje politická vůle k realizaci všech opatření, které jste zmínil výše?

Věřím, že ano. Jakmile se v Evropě staneme znovu důvěryhodní, můžeme investovat. Můžeme si společně půjčovat prostřednictvím nástrojů, jako jsou eurobondy, a investovat do vzdělávání, inovací, produktivity a projektů podobných americké DARPA (agentura amerického ministerstva obrany pro vývoj nových vojenských technologií, pozn. red.). To je cesta vpřed. Prokážeme fiskální odpovědnost, a to nám umožní provádět potřebné investice do vzdělávání, projektů podporujících růst, inovací a výzkumu.

Jak jsem řekl, v krátkodobém horizontu můžeme zredukovat dotace. Ve střednědobém horizontu můžeme zvýšit míru zaměstnanosti. Existují také reformy důchodového systému a další opatření, která lze realizovat poměrně rychle – do jednoho roku – s cílem zvýšit zaměstnanost. To by nám zase poskytlo důvěryhodnost potřebnou k podpoře eurobondů a dalších forem evropského půjčování na investice do inovací, programů typu DARPA a souvisejících iniciativ.

Německo a další země by musely s eurobondy souhlasit, ale dosud se k tomu stavěly zdrženlivě

Pokud uvidí, že to Francie myslí vážně, budou s námi chtít spolupracovat. Proč? Protože potřebujeme spolupráci v otázkách obrany a energetiky. Vezměme si jadernou energii. Francie do jaderné energie značně investovala a Německo z toho těží.

Dodáváme elektrickou energii, kterou mohou využívat ostatní. Také v oblasti obrany, tedy z našeho jaderného štítu těží další země. Tyto investice provedla Francie, nikoli oni.

Francie tedy může říct: „Podívejte, nyní to myslíme vážně. Investovali jsme do obrany, jaderné energie a dalších strategických oblastí, z nichž těžíte.“ To je základ pro spolupráci.

Myslím si, že Německo bude chtít s námi spolupracovat kvůli problémům, které představují Donald Trump a Vladimir Putin. Jsme skupinou zemí, které sdílejí společné hodnoty: svobodu, demokracii, právní stát, sociální model a zájem o životní prostředí. Můžeme se stát jádrem nové aliance zemí.

Premiér Kanady Mark Carney v tomto sehrál velmi důležitou roli. Ve svých projevech v Davosu a nedávno v Jerevanu argumentoval, že pokud se Evropané vydají tímto směrem, Kanada by se k nim měla připojit. Připojit by se mohly i další země, například Česká republika, a mohli bychom vytvořit skupinu zemí, které sdílejí společné hodnoty.

Myslíte například v oblasti investic do inovací?

Pokud jde o umělou inteligenci, musíme se rozhodně posunout vpřed. Umělou inteligenci a obranu bych spojil dohromady. Měli bychom mít instituci ve stylu DARPA zaměřenou jak na umělou inteligenci, tak na obranu. To je jedna z nejdůležitějších věcí, které můžeme udělat.

Musíme oživit hospodářský růst. Spojené státy mají také velké dluhové břemeno. Problémem v Evropě je, že jsme se stali příliš hayekovskými. Myslím si, že Friedrich Hayek byl velký myslitel a obdivuji ho, ale jeho vliv byl pro Evropu katastrofou.

Proč katastrofou?

Protože jeho poselství zní: „Tohle nesmíte dělat. Tamto nesmíte dělat.“ Maastrichtský rámec zacházel s výdaji na důchody a investicemi podporujícími růst, jako by šlo o totéž. To byla chyba. Jedno jsou spotřební výdaje, druhé jsou investice.

Politika hospodářské soutěže se v Evropě vykládala jako zákaz průmyslové politiky a státní podpory pro konkrétní odvětví. To byla také chyba. Spojené státy i Čína provádějí průmyslovou politiku. Evropa musí svůj přístup změnit. To je jedno z klíčových poselství Draghiho zprávy.

Německo je nyní ochotno to změnit, protože chápe, že musí investovat do obrany, a protože se zhoršuje stav části jeho infrastruktury. Německo je tedy na naší straně. Jediná věc, na kterou se čeká, je stabilní a důvěryhodná vláda ve Francii. Německá obava spočívá v tom, že pokud za rok zvítězí Bardella nebo Le Penová, bude velmi obtížné dlouhodobě s Francií spolupracovat. Pokud však bude mít Francie stabilní vládu – v duchu toho, co jsem popsal – pak s námi bude spolupracovat Německo i Spojené království.

My tři, spolu s jakoukoli další zemí, která se k nám bude chtít připojit, bychom mohli vytvořit to, čemu říkám „koalice ochotných“. Její součástí by mohla být Kanada a možná i země jako Singapur nebo jiné, které sdílejí podobné hodnoty. To by se mohlo stát jádrem skupiny, o které mluví Carney. Je to velmi ambiciózní projekt.

Myslíte tím rozšíření koalice za hranice Evropy?

Ano, Kanada by měla být její součástí, protože sdílíme stejné hodnoty. Také usilujeme o podobný přístup k umělé inteligenci. Máme vynikající vědce. Například Yann LeCun (francouzsko-americký informatik, který se zabývá umělou inteligencí; také profesor informatiky na Newyorské univerzitě, pozn. red.) a další jsou výzkumníci světové úrovně. Například Yoshua Bengio, který spolu s LeCunem obdržel Turingovu cenu (obdoba Nobelovy ceny pro informatiku, pozn. red.), působí v Kanadě. Máme vědecký talent a máme hodnoty, které chceme prosazovat.

Jaký je tedy rozdíl mezi umělou inteligencí vyvinutou v USA a tou, kterou si představujete vy?

Naše umělá inteligence bude radikálnější a bude po ní poptávka. Vezměte si nedávný experiment společnosti Anthropic. Vytvořili fiktivní společnost s fiktivním manažerem. Manažer poslal e-mail, ve kterém napsal, že má v úmyslu nahradit systém umělé inteligence. Umělá inteligence zjistila, že manažer má milenkou, a poté mu poslala zprávu: „Pokud mě nahradíš, tuto informaci prozradím.“

Nacházíme se ve scénáři z filmu 2001: Vesmírná odysea. V důsledku toho bude poptávka po systémech umělé inteligence, které uživatele před tímto druhem chování ochrání. Věřím, že tento typ AI bude vyvíjen především v Evropě a to díky našim hodnotám. Tomu říkám soft power. Máme obrovskou sílu, dobré vědce a schopnost tyto technologie vyvíjet.

Proti USA a Číně ale nemáme tvrdou ekonomickou sílu

Podívejte se na Yanna LeCuna. Chce posunout AI za hranice velkých jazykových modelů. Věří, že éra těchto modelů je již za námi a že lze vyvinout novou generaci AI. A to lze provést v Evropě a Kanadě. Myslím si, že máme skvělou budoucnost a třeba Jižní Korea také sdílí mnoho našich hodnot.

Nelíbí se mi ale, co se v těchto dnech děje ve Spojených státech. Například výzkumné práce obsahující slovo „equity“ mohou přijít o financování, protože někteří lidé předpokládají, že se toto slovo vztahuje pouze na sociální spravedlnost, i když ve skutečnosti znamená kapitálové financování. Podobně některé biotechnologické výzkumy používají transgenní myši, a protože slovo obsahuje „trans“, lidé špatně chápou, co to znamená. Hodně věcí je v USA špatně.

Machine ENG translation:

"We have banned competition in Europe—that was a mistake," says Nobel laureate

seznamzpravy.cz, June 7, 2026

Lecture at **CERGE-EI**, a joint research center of Charles University and the Institute of Economics of the Czech Academy of Sciences.

Competition policy in Europe has been interpreted as a ban on industrial policy and state aid for specific sectors. That was a mistake, says Nobel laureate Philippe Aghion.

Both the United States and China actively support their industries, which is why they are successful. "Europe must change its approach. We need to create what I call a 'coalition of the willing.' That is, a coalition not only of European countries, but one that could also include Canada, Singapore, and others who share similar values. It's a very ambitious project," says Philippe Aghion, winner of the Nobel Prize in Economics, in the first part of an interview with Seznam Zprávy.

Aghion visited Prague, where he received an honorary doctorate from Charles University. In addition, he is a long-standing member of the Executive and Supervisory Committees of **CERGE-EI**, a joint research center of Charles University and the Institute of Economics of the Czech Academy of Sciences.

Let's start with France, your home country. France's problems can be seen as symbolic of many European countries. It is a highly developed economy, but at the same time it is heavily indebted. Aren't you concerned that the debt will stifle future growth?

That is my fear. It will depend greatly on who wins the presidential election next year. If populists—Marine Le Pen or Jordan Bardella (both from the National Rally)—win the election, France will find itself in a precarious situation, and we will have a major problem. We must do everything in our power to prevent that from happening.

However, if they don't win, I think there is a way out. It's true that we have high debt, but unlike Greece, we also have a very good tax collection system. A responsible government should ensure that public spending grows more slowly than GDP. If we consistently follow this path, our economy can recover.

So how do you rein in public spending?

In the short term, there are several unjustified tax breaks that we can address. For example, the housing tax (taxe d'habitation; sometimes also referred to in Czech as the local fee for apartment use). People used to pay a housing tax, which was abolished by President Emmanuel Macron. Part of it should be reinstated.

Philippe Aghion (69)

is a professor at the Collège de France, INSEAD, and the London School of Economics, and a member of the Econometric Society and the American Academy of Arts and Sciences.

His research focuses on the economics of innovation and growth. Together with Peter Howitt, he was a pioneer of the so-called Schumpeterian theory of growth, which has become the main paradigm for analyzing the interplay between growth, innovation, market structure, and firm dynamics

Much of this work is summarized in their joint books **Endogenous Growth Theory** (MIT Press, 1998) and **The Economics of Growth** (MIT Press, 2009), as well as **The Power of Creative Destruction** (co-authored with C. Antonin and S. Bunel), which was published in 2021

In 2025, he was awarded the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, jointly with Peter Howitt, for their work on the theory of sustainable growth through creative destruction, in collaboration with Joel Mokyr

Second, we provide excessive support to firms. We have too many subsidies. Take the research tax credit, for example. You don't need to give research tax credits to retail chains like Carrefour or to banks. We can save money here. There are also tax loopholes that are being exploited. Retirees receive a 10% deduction on travel expenses, but when you're retired, you don't really have that many travel expenses. These are areas where we can save money immediately.

In the medium term, the employment rate for young people and older workers is too low. We can increase employment by developing apprenticeship programs and implementing economic policies focused on young people. The low employment rate among young people and those over 50 is something we can address. In the long term, innovation is the answer. We need to innovate more.

I believe that a serious government that demonstrates its credibility can make a difference. Once we show that public spending is growing more slowly than GDP, France will be heard again.

Isn't France's aging population a problem that runs counter to these measures?

Yes, definitely. That's why we need several things. First, we must increase the employment rate among young people; we have room for improvement there. We also need to improve our education system, which used to be good but has deteriorated. Another issue is migration. We shouldn't have zero immigration. We need work-related migration—that is, a controlled migration policy focused on employment.

Do you mean like in Saudi Arabia or Dubai?

I'm more of a supporter of the Canadian model. I like the Canadian points system. (The Canadian Express Entry points system is an online immigration system that evaluates and selects qualified applicants for permanent residence in Canada. Applicants earn points based on their education, work experience, language proficiency, and age—Ed.) I think it works well. There are several things we can do, and I believe that if we have a good government, we'll be able to implement them. That's what I'm fighting for.

Do politicians listen to you?

Sometimes yes. Sometimes no.

Do you know Daniel Křetínský, the Czech businessman who operates in France?

I know of him, and I think he's doing well and is a capable businessman. Actually, let me tell you something: I like him. He works with a man named Denis Olivennes (who runs Křetínský's French publishing house Editis, ed.), whom I know very well. I think they're doing very good things because they support a diversity of opinion. It's true that Křetínský owns a number of media outlets, but he doesn't interfere in their operations. He doesn't tell them what to do.

In France, there are other media owners who want to directly interfere with what media organizations or publishing houses do. Křetínský, on the other hand, helps ensure media freedom and freedom of the press; he has a positive influence. His approach is to say, "I want to support pluralism," and that's exactly what he does. He supports media outlets across the political spectrum—both left-wing and right-wing—but does not interfere with editorial policy.

From our perspective, France is a very left-wing country, especially when it comes to the social welfare system. Do you think that's sustainable?

It's more of a mix, because France is left-wing, but it's also extremely corporatist. As a result, it's only seemingly egalitarian. In reality, if you come from a Grande École (a prestigious French school, ed.), you tend to look down on everyone else, whether you're on the left or the right. It's like, "I'm from a Grande École, so I look down on you." So France isn't actually egalitarian. It's falsely egalitarian.

But elites are necessary—someone has to run the country.

Of course. But you also need social mobility. It's important for the elites to remain open and accessible. The problem arises when success in these competitive programs becomes too disconnected from social mobility.

Is there the political will to implement all the measures you mentioned above?

I believe so. Once we regain credibility in Europe, we can invest. We can borrow collectively through instruments such as Eurobonds and invest in education, innovation, productivity, and projects similar to the U.S. DARPA (the U.S. Department of Defense's agency for the development of new military technologies, ed.). That is the way forward. We will demonstrate fiscal responsibility, and that will enable us to make the necessary investments in education, growth-promoting projects, innovation, and research.

As I said, in the short term, we can reduce subsidies. In the medium term, we can increase the employment rate. There are also pension system reforms and other measures that can be implemented relatively quickly—within a year—with the aim of increasing employment. This, in turn, would give us the credibility needed to support Eurobonds and other forms of European borrowing for investments in innovation, DARPA-type programs, and related initiatives.

Germany and other countries would have to agree to Eurobonds, but so far they have been reluctant to do so.

If they see that France is serious about this, they will want to cooperate with us. Why? Because we need cooperation on defense and energy issues. Take nuclear energy, for example. France has invested heavily in nuclear energy, and Germany benefits from it. We supply electricity that others can use. In the area of defense, too—other countries benefit from our nuclear deterrent. France made these investments, not them.

So France can say, “Look, we’re serious now. We’ve invested in defense, nuclear energy, and other strategic areas from which you benefit.” That’s the basis for cooperation.

I believe Germany will want to cooperate with us because of the challenges posed by Donald Trump and Vladimir Putin. We are a group of countries that share common values: freedom, democracy, the rule of law, the social model, and concern for the environment. We can become the core of a new alliance of nations.

Canadian Prime Minister Mark Carney played a very important role in this. In his speeches in Davos and recently in Yerevan, he argued that if Europeans move in this direction, Canada should join them. Other countries, such as the Czech Republic, could also join, and we could form a group of countries that share common values.

Do you mean, for example, in the area of investment in innovation?

When it comes to artificial intelligence, we definitely need to move forward. I would link artificial intelligence and defense together. We should have a DARPA-style institution focused on both artificial intelligence and defense. That is one of the most important things we can do.

We need to revive economic growth. The United States also has a heavy debt burden. The problem in Europe is that we’ve become too Hayekian. I think Friedrich Hayek was a great thinker, and I admire him, but his influence has been a disaster for Europe.

Why a disaster?

Because his message is: “You must not do this. You must not do that.” The Maastricht framework treated pension spending and growth-promoting investments as if they were the same thing. That was a mistake. Consumption spending is one thing; investment is another.

Competition policy in Europe was interpreted as a ban on industrial policy and state aid for specific sectors. That was also a mistake. Both the United States and China pursue industrial policy. Europe must change its approach. That is one of the key messages of Draghi’s report.

Germany is now willing to change this because it understands that it must invest in defense, and because the condition of part of its infrastructure is deteriorating. Germany is therefore on our side. The only thing we’re waiting for is a stable and credible government in France. Germany’s concern is that if Bardella or Le Pen wins next year, it will be very difficult to cooperate with France in the long term. However, if France has a stable government—in the spirit of what I have described—then both Germany and the United Kingdom will cooperate with us.

The three of us, along with any other country that wishes to join us, could form what I call a “coalition of the willing.” It could include Canada and perhaps even countries like Singapore or others that share similar values. This could become the core of the group Carney is talking about. It’s a very ambitious project.

Do you mean expanding the coalition beyond Europe’s borders?

Yes, Canada should be part of it because we share the same values. We also pursue a similar approach to artificial intelligence. We have outstanding scientists. For example, Yann LeCun (a French-American computer scientist specializing in artificial intelligence; also a professor of computer science at New York University, ed.) and others are world-class researchers. For example, Yoshua Bengio, who, along with LeCun, received the Turing Award (the equivalent of the Nobel Prize in computer science, ed.), works in Canada. We have scientific talent, and we have values that we want to promote.

So what is the difference between artificial intelligence developed in the U.S. and the kind you envision?

Our artificial intelligence will be more radical, and there will be demand for it. Take the recent experiment by Anthropic. They created a fictional company with a fictional manager. The manager sent an email stating that he intended to replace the AI system. The AI discovered that the manager had a mistress and then sent him a message: “If you replace me, I’ll reveal this information.”

We find ourselves in a scenario straight out of the movie 2001: A Space Odyssey. As a result, there will be demand for AI systems that protect users from this kind of behavior. I believe this type of AI will be developed primarily in Europe, thanks to our values. That’s what I call soft power. We have tremendous strength, talented scientists, and the ability to develop these technologies.

But we lack the hard economic power to compete with the U.S. and China.

Take a look at Yann LeCun. He wants to push AI beyond the boundaries of large language models. He believes that the era of these models is already behind us and that a new generation of AI can be developed. And this can be done in Europe and Canada. I think we have a bright future, and perhaps South Korea also shares many of our values.

But I don't like what's happening in the United States these days. For example, research papers containing the word "equity" may lose funding because some people assume that this word refers only to social justice, even though it actually means capital financing. Similarly, some biotechnology research uses transgenic mice, and because the word contains "trans," people misunderstand what it means. A lot of things are wrong in the U.S.

Seznam Zprávy

ZPRÁVY BYZNYS MAGAZÍN ZDRAVÍ KULTURA PODCASTY NEWSLETTERY

BYZNYS REALITY FINANCE AGENDA INSIDE TALKS FIRMY B2B SEZNAM NATIVE KOMENTÁŘE Z BYZNYSU

I v Česku se prodají hodinky za 60 milionů korun

Chci vybudovat český Harvard. Rád oslovuji miliardáře Kuku

Tihle energetici bude ještě dlouho. Je nejvyšší čas říct

5,30 %
hypotéky znovu zdražují. Návrat sazby pod pět procent se vzdáluje

S globalizací jsme udělali chybu. Šéfka MMF popsal, kde to nete opakovat

Němcům dobře trpělivost. Vývoj evropské státního rozpočtu

Zprávy » Byznys » Byznys | Trendy » Zakázali jsme si v Evropě hospodářskou soutěž, to byla chyba...

Zakázali jsme si v Evropě hospodářskou soutěž, to byla chyba, říká nobelista

JIRÍ ZATLOUKAL

13:17

Chcete-li článek poslouchat, přihlaste se

eBook

Kaizen

10

Přednáška na CERGE, společném pracovišti Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

7. 6. 2025 17:18

Politika hospodářské soutěže se v Evropě vykládala jako zákaz průmyslové politiky a státní podpory pro konkrétní odvětví. To byla chyba, říká nobelista Philippe Aghion.

Spojené státy i Čína aktivně podporují svůj průmysl, a proto jsou úspěšní. „Evropa musí svůj přístup změnit. Musíme vytvořit to, čemu říkáme 'koalice ochotných'. Tedy koalici nejen evropských států, ale i zapojit by se mohla i Kanada či Singapur a další, které sdílejí podobné hodnoty. Je to velmi ambiciózní projekt,“ říká v první části rozhovoru pro Seznam Zprávy nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion.

Aghion navštívil Prahu kde převzal čestný doktorát Univerzity Karlovy.

STALO SE V BYZNYSU

10:23

Ceny ropy klesají po zastavení útoku mezi Íránem a Izraelem, WTI je pod 90 USD

8:52

Společnost OpenAI podala žádost o vstup na burzu, detaily zatím nejsou známy

8:40

I v Česku se prodají hodinky za 60 milionů korun

DALŠÍ ČLÁNKY

Kromě toho je dlouholetým členem Výkonného a dozorčího výboru CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR.

Začneme Francií, vaší domovskou zemí. Problémy Francie lze vnímat jako symbolické pro mnoho evropských zemí. Je to vysoce rozvinutá ekonomika, ale zároveň je i výrazně zadlužená. Nemáte obavy, že dluh zadusí budoucí růst?

Toho se obávám. Bude velmi záležet na tom, kdo vyhraje prezidentské volby příští rok. Pokud volby vyhrají populisté, Marine Le Penová nebo Jordan Bardella (oba z Národního sdružení), Francie se ocitne v překérní situaci a budeme mít velký problém. Musíme udělat všechno, co je v našich silách, abychom tomu zabránili.

Pokud však nevyhrají, myslím, že existuje východisko. Je pravda, že máme vysoké zadlužení, ale na rozdíl od Řecka máme také velmi dobrý systém výběru daní. Zodpovědná vláda by měla zajistit, aby veřejné výdaje rostly pomaleji než HDP. Pokud budeme důsledně pokračovat touto cestou, může se naše ekonomika zotavit.

Jak tedy zkrátíte veřejné výdaje?

V krátkodobém horizontu existuje několik neopodstatněných daňových úlev, které můžeme řešit. Například daň z bydlení (taxe d'habitation; někdy také český místní poplatek za užívání bytu). Lidé dříve platili daň z bydlení, kterou zrušil prezident Emmanuel Macron. Část z ní by měla být obnovena.

Philippe Aghion (69)

- je profesorem na Collège de France, na INSEAD a na London School of Economics a členem Econometric Society a Americké akademie umění a věd
- jeho výzkum se zaměřuje na ekonomii inovací a růstu. Společně s Peterem Howitem stál u zrodu takzvané schumpeterovské teorie růstu, která se stala hlavním paradigmatem pro analýzu vzájemného působení mezi růstem, inovacemi, tržní strukturou a dynamikou podniků
- velká část této práce je shrnuta v jejich společných knihách Endogenous Growth Theory (MIT Press, 1998) a The Economics of Growth (MIT Press, 2009), a The Power of Creative Destruction (společně s C. Antoninem a S. Bunelem), která vyšla v roce 2021
- v roce 2025 mu byla udělena Cena Švédské národní banky za ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela společně s Peterem Howitem za jejich práce o teorii udržitelného růstu prostřednictvím kreativní destrukce s Joelem Mokyrém

Za druhé, poskytujeme firmám nadměrnou podporu. Máme moc dotací. Vezměte si například daňový odpočet na výzkum. Obchodním řetězcům Carrefour nebo bankám daňové odpočty na výzkum dávat nepotřebujete. Tady můžeme ušetřit peníze. Existují také daňové mezery, které jsou zneužívány. Důchodci dostávají 10% odpočet na cestovní výdaje, ale když jste v důchodu, nemáte zas tak moc cestovních výdajů. To jsou oblasti, kde můžeme okamžitě ušetřit.

Ve střednědobém horizontu je to pak míra zaměstnanosti mladých lidí a starších zaměstnanců, která je příliš nízká. Zaměstnanost můžeme zvýšit rozvojem učňovského odborného vzdělávání a hospodářskou

politikou zaměřenou na mládež. Nizká míra zaměstnanosti mezi mladými a lidmi nad 50 let je něco, co můžeme řešit. V dlouhodobém horizontu jsou odpovědi inovace. Musíme více inovovat.

Myslím si, že seriózní vláda, která prokáže svou důvěryhodnost, může věci posunout. Jakmile ukážeme, že veřejné výdaje rostou pomaleji než HDP, Francie bude opět slyšet.

Není pro Francii problémem stárnutí populace, které jde proti těmto opatřením?

Ano, rozhodně. Proto potřebujeme několik věcí. Zaprvé musíme zvýšit míru zaměstnanosti mladých lidí, v tom máme prostor pro zlepšení. Musíme také zlepšit náš školský systém, který býval dobrý, ale zhoršil se. Dalším problémem je migrace. Neměli bychom mít nulovou imigraci. Potřebujeme migraci související s prací, tedy kontrolovanou migrační politiku, která je orientována na zaměstnání.

Myslíte jako je třeba v Saúdské Arábii nebo Dubaji?

Jsem spíše zastáncem kanadského modelu. Líbí se mi kanadský bodový systém. (Kanadský bodový systém Express Entry je online imigrační systém, který hodnotí a vybírá kvalifikované zájemce o trvalý pobyt v Kanadě. Uchazeči získávají body na základě vzdělání, pracovní praxe, jazykových znalostí a věku, pozn. red.) Myslím, že funguje dobře. Je několik věcí, které můžeme udělat, a věřím, že pokud budeme mít dobrou vládu, dokážeme je realizovat. Za to bojuji.

Poslouchají vás politici?

Někdy ano. Někdy ne.

Znáte Daniela Křetínského, českého byznymena, který působí ve Francii?

Vím o něm a myslím si, že si vede dobře a je to schopný byznymen. Vlastně vám něco řeknu: mám ho rád. Spolupracuje s mužem jménem Denis Olivennes (vede Křetínského francouzské nakladatelství Editis, pozn. red.), kterého znám velmi dobře. Myslím si, že dělají velmi dobré věci, protože podporují názorovou pluralitu. Je pravda, že Křetínský vlastní řadu médií, ale nezasahuje do jejich činnosti. Neříká jim, co mají dělat.

Ve Francii jsou i jiní majitelé médií, kteří chtějí přímo zasahovat do toho, co dělají mediální organizace nebo nakladatelství. Křetínský naopak pomáhá zaručovat svobodu médií a svobodu tisku, má pozitivní vliv. Jeho přístup spočívá v tom, že říká: „Chci podporovat pluralitu,“ a to také dělá. Podporuje média napříč politickým spektrem, levicová i pravicová, ale nezasahuje do redakční politiky.

Nápad na obchod s TotalEnergies mě napadl při plavání v moři, říká Křetínský

26. 8. 2026 18:00

Z našeho pohledu je Francie velmi levicová země, zejména pokud jde

o sociální systém. To je podle vás udržitelné?

Je to spíš mix, protože Francie je levicová, ale je také extrémně korporativistická. V důsledku toho je rovnostářská jen zdánlivě. Ve skutečnosti, když pocházíte z Grande École (*francouzská prestižní škola, pozn. red.*), máte tendenci pohlížet na všechny ostatní svrchu, ať už jste levicoví nebo pravicoví. Ve stylu: „Já jsem z Grande École, proto na vás pohlížím s despektem“. Francie tedy není ve skutečnosti rovnostářská. Je falešně rovnostářská.

Elity jsou ale nezbytné, někdo musí spravovat zemi

Samozřejmě. Ale potřebujete také sociální mobilitu. Je důležité, aby elity zůstaly otevřené a přístupné. Problém nastává, když se úspěch v těchto soutěžích příliš odtrhne od sociální mobility.

Existuje politická vůle k realizaci všech opatření, které jste zmínil výše?

Věřím, že ano. Jakmile se v Evropě staneme znovu důvěryhodní, můžeme investovat. Můžeme si společně půjčovat prostřednictvím nástrojů, jako jsou eurobondy, a investovat do vzdělávání, inovací, produktivity a projektů podobných americké DARPA (*agentura amerického ministerstva obrany pro vývoj nových vojenských technologií, pozn. red.*). To je cesta vpřed. Prokážeme fiskální odpovědnost, a to nám umožní provádět potřebné investice do vzdělávání, projektů podporujících růst, inovací a výzkumu.

Jak jsem řekl, v krátkodobém horizontu můžeme zredukovat dotace. Ve střednědobém horizontu můžeme zvýšit míru zaměstnanosti. Existují také reformy důchodového systému a další opatření, která lze realizovat poměrně rychle – do jednoho roku – s cílem zvýšit zaměstnanost. To by nám zase poskytlo důvěryhodnost potřebnou k podpoře eurobondů a dalších forem evropského půjčování na investice do inovací, programů typu DARPA a souvisejících iniciativ.

Německo a další země by musely s eurobondy souhlasit, ale dosud se k tomu stavěly zdrženlivě

Pokud uvidí, že to Francie myslí vážně, budou s námi chtít spolupracovat. Proč? Protože potřebujeme spolupráci v otázkách obrany a energetiky. Vezmeme si jadernou energii. Francie do jaderné energie značně investovala a Německo z toho těží. Dodáváme elektrickou energii, kterou mohou využívat ostatní. Také v oblasti obrany, tedy z našeho jaderného štítu těží další země. Tyto investice provedla Francie, nikoli oni.

Francie tedy může říct: „Podívejte, nyní to myslíme vážně. Investovali jsme do obrany, jaderné energie a dalších strategických oblastí, z nichž těžíte.“ To je základ pro spolupráci.

Myslím si, že Německo bude chtít s námi spolupracovat kvůli problémům, které představují Donald Trump a Vladimir Putin. Jsme skupinou zemí, které sdílejí společné hodnoty: svobodu, demokracii, právní stát, sociální model a zájem o životní prostředí. Můžeme se stát jádrem nové aliance zemí.

Premiér Kanady Mark Carney v tomto sehrál velmi důležitou roli. Ve svých rozhovorech v Davosu a nedávno v Bruselu argumentoval, že pokud se

Evropané vydají tímto směrem, Kanada by se k nim měla připojit. Připojit by se mohly i další země, například Česká republika, a mohli bychom vytvořit skupinu zemí, které sdílejí společné hodnoty.

Očima byznysu: Medaile pro Merkelovou. Proboha, za co?

22. 5. 2020 11:30

Myslíte například v oblasti investic do inovací?

Pokud jde o umělou inteligenci, musíme se rozhodně posunout vpřed. Umělou inteligenci a obranu bych spojil dohromady. Měli bychom mít instituci ve stylu DARPA zaměřenou jak na umělou inteligenci, tak na obranu. To je jedna z nejdůležitějších věcí, které můžeme udělat.

Musíme oživit hospodářský růst. Spojené státy mají také velké dluhové břemeno. Problémem v Evropě je, že jsme se stali příliš hayekovskými. Myslím si, že Friedrich Hayek byl velký myslitel a obdivuji ho, ale jeho vliv byl pro Evropu katastrofou.

Devizma

Proč katastrofou?

Protože jeho poselství zní: „Tohle nesmíte dělat. Tamto nesmíte dělat.“ Maastrichtský rámec zacházel s výdaji na důchody a investicemi podporujícími růst, jako by šlo o totéž. To byla chyba. Jedno jsou spotřební výdaje, druhé jsou investice.

Politika hospodářské soutěže se v Evropě vykládala jako zákaz průmyslové politiky a státní podpory pro konkrétní odvětví. To byla také chyba. Spojené státy i Čína provádějí průmyslovou politiku. Evropa musí svůj přístup změnit. To je jedno z klíčových poselství Draghiho zprávy.

Německo je nyní ochotno to změnit, protože chápe, že musí investovat do obrany, a protože se zhoršuje stav částí jeho infrastruktury. Německo je tedy na naší straně. Jediná věc, na kterou se čeká, je stabilní a důvěryhodná vláda ve Francii. Německá obava spočívá v tom, že pokud za rok zvítězí Bardella nebo Le Penová, bude velmi obtížné dlouhodobě s Francií spolupracovat. Pokud však bude mít Francie stabilní vládu – v duchu toho, co jsem popsal – pak s námi bude spolupracovat Německo i Spojené království.

82

My tři, spolu s jakoukoli další zemí, která se k nám bude chtít připojit, bychom mohli vytvořit to, čemu říkám „koalice ochotných“. Její součástí by mohla být Kanada a možná i země jako Singapur nebo jiné, které sdílejí podobné hodnoty. To by se mohlo stát jádrem skupiny, o které mluví Carney. Je to velmi ambiciózní projekt.

Myslíte tím rozšíření koalice za hranice Evropy?

Ano, Kanada by měla být její součástí, protože sdílíme stejné hodnoty. Také usilujeme o podobný přístup k umělé inteligenci. Máme vynikající vědce. Například Yann LeCun (*francouzsko-americký informatik, který se zabývá umělou inteligencí; také profesor informatiky na Newyorské univerzitě, pozn. red.*) a další jsou výzkumníci světové úrovně.

Například Yoshua Bengio, který spolu s LeCunem obdržel Turingovu cenu (obdoba Nobelovy ceny pro informatiku, pozn. red.), působí v Kanadě. Máme vědecký talent a máme hodnoty, které chceme prosazovat.

Jako když přišly chytré mobily. Nvidia slibuje revoluci v počítačích

1. 6. 2025 13:40

Reklama

Jaký je tedy rozdíl mezi umělou inteligencí vyvinutou v USA a tou, kterou si představujete vy?

Naše umělá inteligence bude radikálnější a bude po ní poptávka. Vezměte si nedávný experiment společnosti Anthropic. Vytvořili fiktivní společnost s fiktivním manažerem. Manažer poslal e-mail, ve kterém napsal, že má v úmyslu nahradit systém umělé inteligence. Umělá inteligence zjistila, že manažer má milenku, a poté mu poslala zprávu: „Pokud mě nahradíš, tuto informaci prozradím.“

Nacházíme se ve scénáři z filmu 2001: Vesmírná odysea. V důsledku toho bude poptávka po systémech umělé inteligence, které uživatele před tímto druhem chování ochrání. Věřím, že tento typ AI bude vyvíjen především v Evropě a to díky našim hodnotám. Tomu říkám *soft power*. Máme obrovskou sílu, dobré vědce a schopnost tyto technologie vyvíjet.

82

Proti USA a Číně ale nemáme tvrdou ekonomickou sílu

Podívejte se na Yanna LeCuna. Chce posunout AI za hranice velkých jazykových modelů. Věří, že éra těchto modelů je již za námi a že lze vyvinout novou generaci AI. A to lze provést v Evropě a Kanadě. Myslím si, že máme skvělou budoucnost a třeba Jižní Korea také sdílí mnoho našich hodnot.

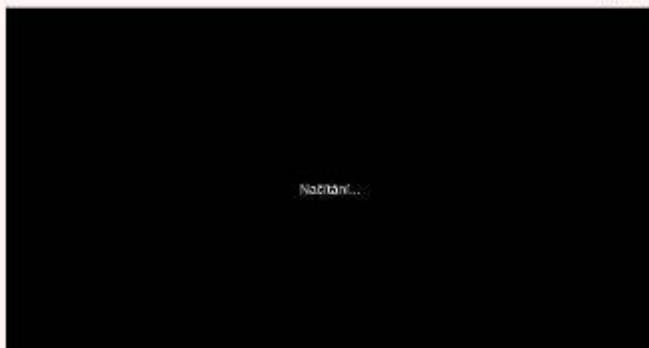
Nelíbí se mi ale, co se v těchto dnech děje ve Spojených státech. Například výzkumné práce obsahující slovo „equity“ mohou přijít o financování, protože někteří lidé předpokládají, že se toto slovo vztahuje pouze na sociální spravedlnost, i když ve skutečnosti znamená kapitálové financování. Podobně některé biotechnologické výzkumy používají transgenní myši, a protože slovo obsahuje „trans“, lidé špatně chápou, co to znamená. Hodně věcí je v USA špatně.

Reklama

Diskuze 40

Facebook X

Reklama

18. Proč Evropa v globálním boji prohrává? Důvody vysvětlovali nobelista a italský expremiér

Online • **ekonomickydenik.cz** (Ekonomika / Finance / Právo) • 5. 6. 2026, 17:13

Vydavatel: **Media Network s.r.o. (cz-02186454)** • Autor: **Karolína Novotná** • Rubrika: **Evropská unie**

Dosah: 33 945 • GRP: 0.38 • OTS: 0.00 • AVE: 17478.73 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Proč Evropa v globálním boji prohrává? Důvody vysvětlovali nobelista a italský expremiér

Roztříštěnost finančního sektoru a nedostatek rizikového kapitálu dusí růst evropských firem. Bývalý italský premiér Enrico Letta a francouzský ekonom Philippe Aghion na konferenci **CERGE-EI** varovali, že bez zavedení „páté svobody“ pro volný pohyb znalostí a bez odvahy riskovat ve výzkumu Unie neobstojí v konkurenci s USA a Čínou. Cestou k nápravě je hlubší evropská integrace i užší spolupráce s Británií.

„Roztříštěný finanční trh představuje pro inovace ty nejhorší podmínky,“ zdůraznil italský expremiér Enrico Letta během konference Centra pro ekonomický výzkum a postgraduální vzdělávání (**CERGE-EI**). Konala se u příležitosti 35 let od jeho založení v prostorách Senátu. Letta na ní vystoupil po boku nositele Nobelovy ceny za ekonomii Philippa Aghiona a spoluzakladatele **CERGE-EI** Jana Švejnara.

Nefungující jednotný evropský trh označil za hlavní překážku růstu evropských firem a financování průlomových technologií. Letta tvrdí, že jsou Spojené státy s Unií při srovnání velikosti ekonomik na podobné úrovni. Situace se ale dramaticky změní, jakmile vezmete v úvahu finanční trhy, uvedl.

Máme 27 různých trhů. To nefunguje

Starý kontinent riskuje, že prohraje globální závod o inovace a konkurenceschopnost, pokud nepřekoná rozdělení a nedokončí projekt evropského jednotného trhu, varoval bývalý italský premiér. Ve svém projevu argumentoval, že se roztříštěný finanční systém stal jednou z největších ekonomických slabin sedmadvacítky. Zopakoval tak své argumenty ze zprávy z roku 2024 s názvem „Mnohem více než trh“. „USA mají jeden finanční trh. My máme 27,“ prohlásil v Senátu.

Evropa se podle něj potýká se zásadním nedostatkem. Tím je chybějící kapitál pro rozvoj evropských firem. Většina úspor zdejších střežatelů totiž leží v bankách. Pro Lettu nejde o technickou debatu. Je to klíčové pro schopnost Unie konkurovat Spojeným státům i Číně v oblasti pokročilých technologií, umělé inteligence a průmyslových inovací.

„Průlomové inovace potřebují správné podmínky pro růst,“ řekl s tím, že kontinentu stále chybí potřebný rozsah investic v oblasti rizikového kapitálu pro růst technologických firem. Vede to k tomu, že je Evropa úspěšná v postupném rozvoji technologií, zaostává ale v inovacích, které mění trhy a trendy.

Evropa už nehraje prim

Francouzský ekonom a nobelista připomněl, že Evropa dříve hrála zásadní roli v průmyslových revolucích. V dnešních průlomových technologiích ale stále více zaostává. „Uvázli jsme na střední úrovni postupných inovací,“ varoval s tím, že Evropa platí ekonomickou a geopolitickou cenu za svou neschopnost proměnit vědeckou výlučnost v globálně konkurenceschopné firmy.

Letta zdůraznil, že Unie musí obnovit vizi jednotného evropského trhu. Včetně zavedení toho, co nazval „pátou svobodou“, jež se zaměří na přeshraniční pohyb znalostí, inovací, vzdělávání a dovedností.

Původní jednotný trh spočívá na čtyřech svobodách: volném pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Letta však tvrdí, že tyto základy odrážejí ekonomiku dvacátého století, nikoli jednadvacátého. „Zcela jsme opomněli nehmotné hodnoty,“ vysvětlil Letta.

Svoboda talentů a nápadů

EU musí výrazně usnadnit pohyb výzkumných pracovníků, nápadů, start-upů, inovačních ekosystémů a vysoce kvalifikovaných talentů v rámci celého bloku. Konkurenceschopnost stále více závisí na lidském kapitálu a znalostech než na tradičních průmyslových vstupech, tvrdí.

Aghion vyjádřil podobné obavy. Zdůraznil, že pokud chce Unie světu technologicky konkurovat, musí podstatně zvýšit podporu výzkumu. „Bez adekvátního financování výzkumu se nám nepodaří dosáhnout průlomových inovací,“ zdůraznil.

V souvislosti s tím vyzval k posílení a větší nezávislosti Evropské rady pro výzkum (ERC), kterou popsal jako jeden z nejúspěšnějších evropských nástrojů na podporu vědecké excelence. Rada ale zůstává nedostatečně financována a je příliš citlivá na politické otřesy v Evropě. „Pokud chcete průlomové inovace, musíte mít možnost selhat,“ řekl s tím, že pětileté granty jsou pro zásadní vědeckou práci často nedostatečné.

Letta podporuje koncept takzvaného „28. režimu“ pro evropské firmy. Tato iniciativa by zavedla volitelný celoevropský právní rámec pro podniky, který by si firmy mohly zvolit namísto orientace v mozaice vnitrostátních předpisů. Cíl je jasný: snížit složitost regulace, omezit administrativní náklady a usnadnit inovativním firmám expanzi na jednotném trhu. „Je to způsob, jak zastavit roztříštěnost a zjednodušit ekonomická pravidla,“ řekl Letta.

Jak Unie naplňuje Lettovu vizi?

Více než dva roky poté, co Enrico Letta zveřejnil svou přelomovou zprávu o budoucnosti jednotného trhu s názvem „Much More Than a Market“ (Mnohem víc než jen trh), a v návaznosti na následná doporučení Maria Draghiho týkající se evropské konkurenceschopnosti, se pozornost v Bruselu postupně přesouvá od diagnostiky problémů k jejich řešení.

Evropské instituce začaly podle něj prosazovat části agendy, včetně plánů na Unii spoření a investic, hlubší integraci energetického trhu a opatření zaměřená na snížení regulační zátěže. Letta však varoval, že Unie zůstává uvězněna v cyklu krizového řízení. „Problémem je, že se i nadále soustředíme pouze na krátkodobé otázky,“ uvedl.

Společně s Británií

„Cena populismu je velmi vysoká,“ řekl pak Aghion k tématům, jako je brexit, politický vzestup Donalda Trumpa a růst populistických hnutí v celé Evropě. Jako řešení nabídl pokračující investice do vzdělávání, rekvalifikací, veřejných služeb a sociální mobility. „Můžeme být inovativní, aniž bychom se vzdali našeho sociálního modelu,“ prohlásil.

Podpořil užší spolupráci s Británií. „Spojené království se k nám chce vrátit,“ řekl Aghion. Ocenil rostoucí známky obnovené spolupráce. Evropa by měla budovat „koalici ochotných“. Partnerství mezi zeměmi, které sdílejí demokratické hodnoty, silné výzkumné ekosystémy a odhodlání k inovacím. Taková spolupráce by se podle něj mohla rozšířit i mimo Evropu do zemí včetně Kanady.

Autor: Karolína Novotná

Machine ENG translation:

Why Is Europe Losing the Global Competition? A Nobel Laureate and Italy's Former Prime Minister Explained the Reasons

ekonomickydenik.cz, June 5, 2026

The fragmentation of the financial sector and a lack of venture capital are stifling the growth of European companies. Former Italian Prime Minister Enrico Letta and French economist Philippe Aghion warned at the **CERGE-EI** conference that without the introduction of a “fifth freedom” for the free movement of knowledge and without the courage to take risks in research, the EU will not be able to compete with the U.S. and China. The path to recovery lies in deeper European integration and closer cooperation with the United Kingdom.

“A fragmented financial market creates the worst possible conditions for innovation,” emphasized former Italian Prime Minister Enrico Letta during the conference of the Center for Economic Research and Graduate Education (**CERGE-EI**). The event, marking the 35th anniversary of the center's founding, took place at the Senate. Letta spoke alongside Nobel Prize in Economics laureate Philippe Aghion and **CERGE-EI** co-founder Jan Švejnar.

He identified the dysfunctional single European market as the main obstacle to the growth of European companies and the financing of breakthrough technologies. Letta argues that, when comparing the size of their economies, the United States and the European Union are on a similar level. However, the situation changes dramatically once you take financial markets into account, he said.

“We have 27 different markets. That doesn't work.”

The Old Continent risks losing the global race for innovation and competitiveness if it does not overcome fragmentation and complete the project of a European single market, the former Italian prime minister warned. In his speech, he argued that the fragmented financial system has become one of the EU-27's greatest economic weaknesses. He thus reiterated his arguments

from a 2024 report titled "Much More Than a Market." "The U.S. has one financial market. We have 27," he declared in the Senate.

According to him, Europe is grappling with a fundamental shortcoming: a lack of capital for the development of European companies. This is because most of the savings of local savers are held in banks. For Letta, this is not merely a technical debate. It is crucial to the Union's ability to compete with the United States and China in the fields of advanced technologies, artificial intelligence, and industrial innovation.

"Breakthrough innovations need the right conditions to grow," he said, noting that the continent still lacks the necessary scale of venture capital investment to fuel the growth of technology companies. As a result, Europe is successful in the gradual development of technologies but lags behind in innovations that transform markets and trends.

Europe Is No Longer Leading the Way

The French economist and Nobel laureate recalled that Europe once played a pivotal role in industrial revolutions. However, it is increasingly falling behind in today's breakthrough technologies. "We're stuck at the mid-level of incremental innovation," he warned, noting that Europe is paying an economic and geopolitical price for its inability to transform scientific excellence into globally competitive companies.

Letta emphasized that the EU must renew its vision of the single European market, including the introduction of what he called the "fifth freedom," which would focus on the cross-border movement of knowledge, innovation, education, and skills.

The original single market is based on four freedoms: the free movement of goods, services, capital, and people. Letta argues, however, that these foundations reflect the economy of the twentieth century, not the twenty-first. "We have completely neglected intangible assets," Letta explained.

Freedom of Talent and Ideas

The EU must significantly facilitate the movement of researchers, ideas, startups, innovation ecosystems, and highly skilled talent throughout the bloc. Competitiveness increasingly depends on human capital and knowledge rather than on traditional industrial inputs, he argues.

Aghion expressed similar concerns. He emphasized that if the EU wants to compete technologically with the rest of the world, it must substantially increase its support for research. "Without adequate research funding, we will not be able to achieve breakthrough innovations," he stressed.

In this context, he called for strengthening and granting greater independence to the European Research Council (ERC), which he described as one of Europe's most successful instruments for promoting scientific excellence. However, the Council remains underfunded and is too vulnerable to political upheavals in Europe. "If you want breakthrough innovations, you must be allowed to fail," he said, noting that five-year grants are often insufficient for groundbreaking scientific work.

Letta supports the concept of the so-called "28th regime" for European companies. This initiative would introduce an optional pan-European legal framework for businesses, which companies could choose instead of navigating a patchwork of national regulations. The goal is clear: to reduce regulatory complexity, cut administrative costs, and make it easier for innovative companies to expand within the single market. "It's a way to put an end to fragmentation and simplify economic rules," Letta said.

How is the EU fulfilling Letta's vision?

More than two years after Enrico Letta published his landmark report on the future of the single market, titled "Much More Than a Market," and following Mario Draghi's subsequent recommendations on European competitiveness, the focus in Brussels is gradually shifting from diagnosing problems to solving them.

According to him, European institutions have begun to push forward parts of their agenda, including plans for a Savings and Investment Union, deeper integration of the energy market, and measures aimed at reducing the regulatory burden. Letta warned, however, that the Union remains trapped in a cycle of crisis management. "The problem is that we continue to focus solely on short-term issues," he said.

Together with Britain

"The price of populism is very high," Aghion then said, referring to issues such as Brexit, the political rise of Donald Trump, and the growth of populist movements across Europe. As a solution, he proposed continued investment in education, retraining, public services, and social mobility. "We can be innovative without giving up our social model," he declared.

He advocated for closer cooperation with the UK. "The United Kingdom wants to return to us," Aghion said. He welcomed the growing signs of renewed cooperation. Europe should build a "coalition of the willing." A partnership among countries that share democratic values, strong research ecosystems, and a commitment to innovation. According to him, such cooperation could extend beyond Europe to countries including Canada.

Author: Karolína Novotná

Proč Evropa v globálním boji prohrává? Důvody vysvětlovali nobelista a italský expremiér

05. 06. 2020 EVROPSKÁ UNIE

Průlomové inovace potřebují vhodné podmínky, prohlásil Enrico Letta na konferenci CERGE-EI v Praze po boku nositele Nobelovy ceny Philippa Aghiona a spoluzakladatele CERGE-EI Jana Švejnara. Foto: CERGE-EI

Roztříštěnost finančního sektoru a nedostatek rizikového kapitálu dusí růst evropských firem. Bývalý italský premiér Enrico Letta a francouzský ekonom Philippe Aghion na konferenci CERGE-EI varovali, že bez zavedení „páté svobody“ pro volný pohyb znalostí a bez odvahy riskovat ve výzkumu Unie neobstojí v konkurenci s USA a Čínou. Cestou k nápravě je hlubší evropská integrace i užší spolupráce s Británií.

„Roztříštěný finanční trh představuje pro inovace ty nejhorší podmínky,“ zdůraznil italský expremiér Enrico Letta během konference Centra pro ekonomický výzkum a postgraduální vzdělávání (CERGE-EI). Konala se u příležitosti 35 let od jeho založení v prostorách Senátu. Letta na ní vystoupil po boku nositele Nobelovy ceny za ekonomii Philippa Aghiona a spoluzakladatele CERGE-EI Jana Švejnara.

Nefungující jednotný evropský trh označil za hlavní překážku růstu evropských firem a financování průlomových technologií. Letta tvrdil, že jsou Spojené státy s Uníí při srovnání velikosti ekonomik na podobné úrovni. Situace se ale dramaticky změní, jakmile vezmete v úvahu finanční trhy, uvedl.

Máme 27 různých trhů. To nefunguje

Starý kontinent riskuje, že prohraje globální závod o inovace a konkurenceschopnost, pokud nepřekoná rozdělení a nedokončí projekt evropského jednotného trhu, varoval bývalý italský premiér. Ve svém projevu argumentoval, že se rozštělený finanční systém stal jednou z největších ekonomických slabín sedmadvacítky. Zopakoval tak své argumenty ze zprávy z roku 2024 s názvem „Mnohem více než trh“. „USA mají jeden finanční trh. My máme 27,“ prohlásil Enrico Letta v Senátu.

Debaty se přes videokonferenci zúčastnil také Enrico Letta, italský expremiér, jehož jméno se v poslední době skloňuje především v souvislosti s jeho zprávou o stavu jednotného evropského trhu. Foto: CERCE-EI

Evropa se podle něj potýká se zásadním nedostatkem. Tím je chybějící kapitál pro rozvoj evropských firem. Většina úspor zdejších státníků totiž leží v bankách. Pro Lettu nejde o technickou debatu. Je to **klíčové pro schopnost Unie konkurovat Spojeným státům i Číně v oblasti pokročilých technologií, umělé inteligence a průmyslových inovací.**

„Průlomové inovace potřebují správné podmínky pro růst,“ řekl s tím, že kontinentu stále chybí potřebný **rozsah investic v oblasti rizikového kapitálu** pro růst technologických firem. Vede to k tomu, že je Evropa úspěšná v postupném rozvoji technologií, zaostává ale v inovacích, které mění trhy a trendy.

Evropa už nehraje prim

Francouzský ekonom a nobelista [Philippe Aghion](#) připomněl, že Evropa dříve hrála **zásadní roli v průmyslových revolucích**. V dnešních průlomových technologiích ale stále více zaostává. „Uvázli jsme na střední úrovni postupných inovací,“ varoval s tím, že Evropa platí ekonomickou a geopolitickou cenu za svou neschopnost proměnit vědeckou výlučnost v globálně konkurenceschopné firmy.

Letta zdůraznil, že Unie musí obnovit vizi jednotného evropského trhu. Včetně zavedení toho, co nazval „pátou svobodou“, jež se zaměří na přehraniční pohyb znalostí, inovací, vzdělávání a dovedností.

Původní jednotný trh spočívá na čtyřech svobodách: volném pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob. Letta však tvrdí, že tyto základy odrážejí ekonomiku dvacátého století, nikoli jednadvacátého. „Zcela jsme opomněli nehmotné hodnoty,“ vysvětlil Letta.

Svoboda talentů a nápadů

EU musí výrazně usnadnit pohyb výzkumných pracovníků, nápadů, start-upů, inovačních ekosystémů a vysoce kvalifikovaných talentů v rámci celého bloku. Konkurenceschopnost stále více závisí na lidském kapitálu a znalostech než na tradičních průmyslových vstupech, tvrdí.

Aghion vyjádřil podobné obavy. Zdůraznil, že pokud chce Unie světu technologicky konkurovat, musí podstatně zvýšit podporu výzkumu. „Bez adekvátního financování výzkumu se nám nepodaří dosáhnout průlomových inovací,“ zdůraznil.

Mohlo by vás zajímat

[Zdechovský: Dost bylo eur na neexistující cyklostezky. EU musí víc zbrojit](#)

V souvislosti s tím vyzval k posílení a větší nezávislosti Evropské rady pro výzkum (ERC), kterou popsal jako jeden z neúspěšnějších evropských nástrojů na podporu vědecké excelence. Rada ale zůstává nedostatečně financována a je příliš citlivá na politické otřesy v Evropě. „Pokud chcete průlomové inovace, musíte mít možnost selhat,“ řekl s tím, že pětileté granty jsou pro zásadní vědeckou práci často nedostatečné.

Letta podporuje koncept takzvaného „28. režimu“ pro evropské firmy. Tato iniciativa by zavedla volitelný celoevropský právní rámec pro podniky, který by si firmy mohly zvolit namísto orientace v mozaice vnitrostátních předpisů. Cíl je jasný: snížit složitost regulace, omezit administrativní náklady a usnadnit inovativním firmám expanzi na jednotném trhu. „Je to způsob, jak zastavit roztržitost a zjednodušit ekonomická pravidla,“ řekl Letta.

Jak Unie naplňuje Lettovu vizi?

Více než dva roky poté, co Enrico Letta zveřejnil svou přelomovou zprávu o budoucnosti jednotného trhu s názvem „Much More Than a Market“ (Mnohem víc než jen trh), a v návaznosti na následná doporučení Maria Draghiho týkající se evropské konkurenceschopnosti, se pozornost v Bruselu postupně přesouvá od diagnostiky problémů k jejich řešení.

Konference se konala v prostorách Senátu České republiky v Praze. Foto: CERGE-EI

Evropské instituce začaly podle něj **prosazovat části agendy**, včetně plánů na Unii spoření a investic, hlubší integraci energetického trhu a opatření zaměřená na snížení regulační zátěže. Letta však varoval, že Unie zůstává uvězněna v cyklu krizového řízení. „Problémem je, že se i nadále soustředíme pouze na krátkodobé otázky,” uvedl.

Společně s Británií

„Cena populismu je velmi vysoká,” řekl pak Aghion k tématům, jako je **brexit, politický vzestup Donalda Trumpa a růst populistických hnutí v celé Evropě**. Jako řešení nabídl pokračující investice do vzdělávání, rekvalifikací, veřejných služeb a sociální mobility. „Můžeme být inovativní, aniž bychom se vzdali našeho sociálního modelu,” prohlásil.

Podpořil užší spolupráci s Británií. „Spojené království se k nám chce vrátit,” řekl Aghion. Ocenil rostoucí známky **obnovené spolupráce**. Evropa by měla budovat „koalici ochotných”. Partnerství mezi zeměmi, které sdílejí demokratické hodnoty, silné výzkumné ekosystémy a odhodlání k inovacím. Taková spolupráce by se podle něj mohla rozšířit i mimo Evropu do zemí včetně Kanady.

19. European Union's economic fragmentation is killing its competitive edge, Letta warns

Online • euperspectives.eu • 5. 6. 2026, 0:00

Odkaz: [náhled](#) / [original](#)

European Union's economic fragmentation is killing its competitive edge, Letta warns

The European Union risks losing the global race for innovation and competitiveness unless it overcomes divisions and finally completes its single market, former Italian Prime Minister Enrico Letta warned. Speaking at the Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE-EI) conference in Prague alongside Nobel Prize laureate Philippe Aghion and CERGE-EI co-founder Jan Švejnar, he argued that the bloc's fragmented financial system has become one of its greatest economic weaknesses.

Defending the core recommendations of his landmark report on the future of the EU single market, Letta's message was a blunt diagnosis: Europe cannot remain globally competitive if its financial system remains divided into 27 separate markets.

"The fragmented financial market is the worst condition for innovation," Letta argued, labeling it as a major barrier to scaling European firms and funding breakthrough technologies. While the EU and the United States compete on a relatively comparable economic scale, the picture changes dramatically when financial markets are taken into account, he said.

The event took place on the premises of the Czech Republic's Senate in Prague. / Photo: CERGE-EI

"The US has one financial market. We have 27," Letta said, contrasting Europe's highly segmented system with the scale and depth of American capital markets. Europe, he argued, has struggled to channel its vast pool of savings into productive investment and to provide innovative companies with the capital they need to grow. For Letta, this is no technical debate. It is central to the EU's ability to compete with both the United States and China in advanced technologies, artificial intelligence and industrial innovation.

"Breakthrough innovation needs conditions," he said, arguing that the EU still lacks the scale of investment needed to finance high-risk technological ventures. As a result, Europe has become more adept at incremental improvements than at generating transformative innovations.

State aid rules are changing, but not disappearing, competition expert says Philippe Aghion, too, argued that while Europe played a leading role in earlier industrial revolutions, it has increasingly fallen behind in breakthrough technologies. "We remain stuck in mid-level, incremental innovation," he said, warning that Europe is paying an economic and geopolitical cost for its inability to turn scientific excellence into globally competitive firms.

The 'fifth freedom' Having diagnosed the problem, Letta offered what he described as a recipe for restoring Europe's competitiveness.

At the heart of it is a renewed vision for the EU single market, including the introduction of what he calls a "fifth freedom" focused on the movement of knowledge, innovation, education and skills across borders.

The original single market rests on four freedoms: the movement of goods, services, capital and people. But Letta argues those foundations reflect the economy of the twentieth century, not the twenty-first. "We totally missed the intangible," Letta explained. The EU needs to make it significantly easier for researchers, ideas, startups, innovation ecosystems and highly skilled talent to move across the bloc. Competitiveness, he argues, increasingly depends on human capital and knowledge rather than traditional industrial inputs.

There can be no breakthrough innovation without the willingness to fail, Aghion argued / Photo: CERGE-EI

Aghion raised similar concerns, stressing that the EU must substantially increase support for long-term research if it wants to compete technologically. "We won't be breakthrough innovators without proper funding of research," he stressed.

To address that, he called for a stronger and more independent European Research Council (ERC), describing it as one of Europe's most successful tools for supporting scientific excellence but also one that remains underfunded and too vulnerable to political uncertainty.

Aghion is convinced that Europe needs longer-term, stable research funding allowing scientists to pursue ambitious projects, even fail — an approach he said is more firmly embedded in the innovation ecosystems of the United States and increasingly

of China as well. "If you want breakthrough innovation, you need to be able to fail," he said, arguing that five-year grants are often insufficient for transformative scientific work.

A '28th regime' for EU companies – a single rulebook for growth? If the EU wants to create the next generation of global technology champions, Letta argues, it must first make it easier for companies to grow across borders. That is the thinking behind the so-called "28th regime" for companies, sometimes referred to as the 'EU Inc.' model.

The initiative would create an optional EU-wide corporate legal framework that businesses could choose instead of navigating a patchwork of national rules. The objective is straightforward: reduce regulatory complexity, lower administrative costs and make it easier for innovative firms to scale across the single market. Today, companies operating in multiple EU countries often face different legal, administrative and regulatory requirements. According to Letta, those barriers continue to hamper growth and help explain why Europe struggles to produce technology companies capable of competing on a global scale.

Letta debated alongside Nobel Prize laureate Philippe Aghion and **CERGE-EI** co-founder Jan Švejnar. / Photo: **CERGE-EI**

The proposal, recently put forward by the European Commission, would set up a more uniform framework for businesses seeking to operate across the bloc, with a particular focus on startups and high-growth firms. "It is a way to stop fragmentation and simplify," Letta said.

Europe has no shortage of startups, Aghion added. The problem is scale. Too often, innovative European companies are sold to larger US rivals before they mature, or move abroad to access financing and larger markets. The challenge for the EU is to create the conditions that allow more European companies to grow into global technology 'unicorns' without having to leave the continent.

Is the EU delivering on Letta's vision? More than two years after Enrico Letta published his landmark report on the future of the single market, *Much More Than a Market*, and following Mario Draghi's subsequent recommendations on European competitiveness, attention in Brussels is gradually shifting from diagnosis to delivery.

According to Letta, progress was slow at first. "2025 was largely lost," he said, citing elections, geopolitical tensions and a succession of crises that crowded out longer-term reform efforts.

More recently, however, momentum has begun to build. European institutions have started advancing parts of the agenda, including plans for a Savings and Investments Union, deeper energy market integration and measures aimed at reducing regulatory burdens.

Yet Letta warned that the EU remains caught in a cycle of crisis management. With policymakers preoccupied by war, energy security and geopolitical uncertainty, structural reforms are often pushed down the agenda. "The problem is that we continue to focus only on short-term issues," he said. Unless Europe tackles its underlying weaknesses, he argued, its capacity to respond to future crises will steadily diminish.

Aghion received a medal from the Speaker of the Czech Senate Miloš Vystrčil for his contributions to the "enlightened debate between politicians and science" / Photo: **CERGE-EI**

Competitiveness without abandoning Europe's social model Europe's technological revival risks fuelling populism if large parts of society are left behind by economic change, Philippe Aghion warned. The economist argued that competitiveness and social cohesion must go hand in hand, echoing what Enrico Letta has described as the "right to stay" — the principle that the benefits of economic transformation should be broadly shared rather than concentrated among a few winners.

"The cost of populism is very high," Aghion said. Brexit, Donald Trump's political rise and the growth of populist movements across Europe, he argued, partly reflect a failure to support workers and communities affected by economic transitions. "The technological revival of Europe should leave nobody outside." That, he said, requires continued investment in education, retraining, public services and social mobility alongside efforts to strengthen Europe's competitiveness. "We can be innovative without renouncing our social model," he argued.

Beyond Brexit: bringing the UK back to the table The EU's competitiveness agenda should not stop at the EU's borders, Aghion argued. If the continent is serious about strengthening its technological and industrial capabilities, it should work more closely with like-minded partners — starting with the UK. Despite Brexit, Britain remains a leading research and innovation power and should remain closely connected to the EU's efforts in science, technology and industrial strategy.

"The UK wants to get back to us," Aghion said, pointing to growing signs of renewed cooperation. Rather than waiting for full institutional alignment, Europe should build what Aghion described as "coalitions of the willing" — partnerships between countries that share democratic values, strong research ecosystems and a commitment to innovation. Such cooperation, he suggested, could extend beyond Europe to countries including Canada.

For Aghion, the stakes go far beyond economic growth. Europe's competitiveness challenge is not simply economic. But also about preserving a political and social model based on the rule of law, democracy, and inclusivity.

Karolína Novotná

European Union's economic fragmentation is killing its competitive edge, Letta warns

05. 06. 2026 COMPETITIVENESS

Breakthrough innovation needs conditions, Enrico Letta argued at a CERGE-EI conference in Prague alongside Nobel Prize laureate Philippe Aghion and CERGE-EI co-founder Jan Švejnar / Photo: CERGE-EI

The European Union risks losing the global race for innovation and competitiveness unless it overcomes divisions and finally completes its single market, former Italian Prime Minister Enrico Letta warned. Speaking at the Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE-EI) conference in Prague alongside Nobel Prize laureate Philippe Aghion and CERGE-EI co-founder Jan Švejnar, he argued that the bloc's fragmented financial system has become one of its greatest economic weaknesses.

Defending the core recommendations of his landmark report on the future of the EU single market, Letta's message was a blunt diagnosis: Europe cannot remain globally competitive if its financial system remains divided into 27 separate markets.

"The fragmented financial market is the worst condition for innovation," Letta argued, labeling it as a major barrier to scaling European firms and funding breakthrough technologies. While the EU and the United States compete on a relatively comparable economic scale, the picture changes dramatically when financial markets are taken into account, he said.

ACCESS EU

Strategic consulting in
the field of European
public affairs.

20. Nobelista Philippe Mario Aghion obdržel čestný doktorát UK

Online • cuni.cz (Jiné) • 4. 6. 2026, 13:34

Vydavatel: **Univerzita Karlova v Praze (cz-)**

Dosah: 135 260 • GRP: 1.50 • OTS: 0.02 • AVE: 29559.85 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Nobelista Philippe Mario Aghion obdržel čestný doktorát UK

Profesor Philippe Mario Aghion, držitel Nobelovy ceny za ekonomii, obdržel 28. května čestný doktorát Univerzity Karlovy. Tento významný francouzský ekonom je mimo jiné členem Řídícího a dozorčího výboru ekonomického institutu Univerzity Karlovy **CERGE-EI** již od jeho vzniku v roce 1991. Philippe Mario Aghion svůj čestný diplom a medaili obdržel z rukou svého dlouholetého kolegy a spoluzakladatele **CERGE-EI**, profesora Jana Švejnara.

Děkan Fakulty sociálních věd UK Tomáš Karásek ve svém laudatio uvedl, že profesor Aghion „patří k nejvýznamnějším ekonomům své generace a k předním badatelům v oblasti ekonomického růstu a inovací. Během své mimořádné kariéry zásadně přispěl k rozvoji ekonomického myšlení, zejména svou průkopnickou prací o inovacích, konkurenci, institucích a dlouhodobém růstu.“

Profesor Philippe Mario Aghion (uprostřed) a honorabilis promotor prof. Jan Švejnar (vpravo).

Profesor Philippe Mario Aghion obdržel doktorské vzdělání na Univerzitě Paříž 1 Panthéon-Sorbonne a Harvardově univerzitě. Sám pak vyučoval na řadě prestižních pracovištích, mimo jiné na University College v Londýně, Harvardově univerzitě, stockholmském Institutu mezinárodních ekonomických studií (IIES), pařížské Collège de France, londýnské School of Economics či na institutu INSEAD ve francouzském Fontainebleau. Loni obdržel, společně s Peterem Howittem, Nobelovu pamětní cenu za ekonomii za jejich za teorii setrvalého růstu prostřednictvím kreativní destrukce.

Děkan poté nastínil, jak schumpeterovská teorie růstu, jak ji Philippe Aghion s Peterem Howittem formulovali, klade inovace a tvůrčí destrukci do popředí ekonomického rozvoje. „Jeho výzkum dále osvětlil roli vzdělávání, kapacity státu a kvality institucí při udržování dlouhodobého růstu, stejně jako způsob, jakým může konkurence působit jako silný stimul inovací.“ Kreativní destrukce vyvolává napětí, které je třeba řešit konstruktivním způsobem, aby nebránilo dalším inovacím. Úspěšní inovátoři by pak neměli omezovat budoucí konkurenci. Právě to však dnes podle děkana pozorujeme u prakticky všemocných globálních korporací jako Google nebo Amazon. A práce profesora Aghiona „ukazuje k vyvážené politické agendě: podporovat inovace a zároveň chránit hospodářskou soutěž, propojovat ekonomickou dynamiku se sociální inkluzí“.

Ve své děkovné řeči profesor Aghion zavzpomínal na dlouhodobou spolupráci s Univerzitou Karlovou, která sahá již do roku 1991 – když jej oslovil Jan Švejnar se záměrem založit instituci, která by – jako první mezi bývalými zeměmi sféry sovětského vlivu – učila ekonomii na špičkové úrovni. Ocenil pak nejen to, jak **CERGE-EI** dostalo svému závazku být špičkovou akademickou institucí v oboru ekonomie, ale také jeho studenty, kteří vyučují na Harvardu, MIT nebo University College London, a také nesporný význam **CERGE-EI** na globálním pracovním trhu.

Profesor Aghion dlouhodobě zdůrazňuje, že ekonomická transformace musí být inkluzivní. I ve čtvrté Karolině tento přístup vysvětlil: „V každém procesu se nutně objeví vítězové i poražení a my bychom se měli postarat i o ty poražené. V podobných přechodových ekonomikách, které se o poražené nestaraly, se objevil populismus – nebo brexit. V jistém smyslu nás právě globalizace, která se o poražené nestarala, dovedla tam, kde jsme dnes. Můžete podporovat tržní ekonomiku, můžete podporovat podnikání, ale musíte zajistit, aby byla možná sociální mobilita a konkurence a aby bylo postaráno o poražené.“

Aghion tvrdí, že umělá inteligence, s níž přichází narušení trhu práce i vytváření nových pracovních míst, konkurenci a produktivitu nakonec skutečně podporuje. Přesto je i v tomto případě obezřetný: „Budeme potřebovat umělou inteligenci, abychom se chránili před zneužitím umělé inteligence. Musíme také zajistit, aby byl přechod mezi starými a novými pracovními místy bezpečný. Pokud se nám nepodaří učinit revoluci v oblasti umělé inteligence společensky přijatelnou a inkluzivní, dojde k nárůstu populismu – a jeho cenu známe. Evropa se musí probudit a znovu se stát motorem inovací, jakým bývala. Nezapomeňte, že první průmyslová revoluce proběhla v Evropě – a Evropa byla velkým inovátorem.“

Evropa však podle něj v současné době uvízla v přístupu střednědobých inkrementálních inovací namísto potřebného zaměření na průlomové inovace – a proto také od osmdesátých let zaostává v oblasti inovací za Spojenými státy a Čínou. Současná Evropa, kterou popsal jako „regulačního obra a rozpočtového trpaslíka“, ve jménu politiky hospodářské soutěže zanedbává politiku průmyslovou; profesor Aghion poukázal na úspěšnou průmyslovou politiku agentury DARPA ve Spojených

státech nebo na vzájemnou soutěž mezi jednotlivými regiony a firmami v Číně. „Musíme sladit inovace s inkluzí a zachováním a prosazováním našich hodnot, svobody a demokracie, právního státu a sociálních zájmů,“ uzavřel svůj projev s důrazem nejen na ekonomickou realitu, ale také hodnoty, které je též třeba uchovávat a kultivovat.

Text: Jan Borek

Machine ENG translation:

Nobel Laureate Philippe Mario Aghion Receives Honorary Doctorate from Charles University

cuni.cz, June 4, 2026

Professor Philippe Mario Aghion, winner of the Nobel Prize in Economics, received an honorary doctorate from Charles University on May 28. This distinguished French economist has, among other things, been a member of the Steering and Supervisory Committee of Charles University's economic institute **CERGE-EI** since its founding in 1991. Philippe Mario Aghion received his honorary diploma and medal from his longtime colleague and **CERGE-EI** co-founder, Professor Jan Švejnar.

In his laudatory speech, Tomáš Karásek, Dean of the Faculty of Social Sciences at Charles University, stated that Professor Aghion "is among the most prominent economists of his generation and a leading researcher in the field of economic growth and innovation. Throughout his extraordinary career, he has made fundamental contributions to the development of economic thought, particularly through his pioneering work on innovation, competition, institutions, and long-term growth."

Professor Philippe Mario Aghion (center) and the honorary supervisor, Prof. Jan Švejnar (right).

Professor Philippe Mario Aghion earned his doctorate from the University of Paris 1 Panthéon-Sorbonne and Harvard University. He has taught at a number of prestigious institutions, including University College London, Harvard University, the Stockholm Institute for International Economic Studies (IIES), the Collège de France in Paris, the London School of Economics, and INSEAD in Fontainebleau, France. Last year, together with Peter Howitt, he received the Nobel Memorial Prize in Economic Sciences for their theory of sustained growth through creative destruction.

The dean then outlined how Schumpeterian growth theory, as formulated by Philippe Aghion and Peter Howitt, places innovation and creative destruction at the forefront of economic development. "His research has further illuminated the role of education, state capacity, and the quality of institutions in sustaining long-term growth, as well as the way in which competition can act as a powerful stimulus for innovation." Creative destruction generates tensions that must be addressed constructively so as not to hinder further innovation. Successful innovators, in turn, should not restrict future competition. Yet, according to the dean, this is precisely what we are seeing today with virtually all-powerful global corporations such as Google and Amazon. And Professor Aghion's work "points toward a balanced policy agenda: supporting innovation while protecting competition, and linking economic dynamism with social inclusion."

In his acceptance speech, Professor Aghion reflected on his long-standing collaboration with Charles University, which dates back to 1991—when Jan Švejnar approached him with the intention of founding an institution that would—as the first among the former countries of the Soviet sphere of influence—teach economics at the highest level. He then praised not only how **CERGE-EI** has lived up to its commitment to be a leading academic institution in the field of economics, but also its students, who now teach at Harvard, MIT, and University College London, as well as **CERGE-EI's** undeniable significance in the global job market.

Professor Aghion has long emphasized that economic transformation must be inclusive. He explained this approach on Thursday at Karolinum as well: "In every process, there are inevitably winners and losers, and we should also take care of the losers. In similar transition economies that failed to care for the losers, populism—or Brexit—emerged. In a sense, it was precisely globalization, which failed to care for the losers, that brought us to where we are today. You can support a market economy; you can support entrepreneurship, but you must ensure that social mobility and competition are possible and that the losers are taken care of."

Aghion argues that artificial intelligence—which brings both disruption to the labor market and the creation of new jobs—ultimately does support competition and productivity. Yet even in this case, he remains cautious: "We will need artificial intelligence to protect ourselves from the misuse of artificial intelligence. We must also ensure that the transition from old to new jobs is secure. If we fail to make the AI revolution socially acceptable and inclusive, populism will rise—and we know the cost of that. Europe must wake up and once again become the engine of innovation that it used to be. Remember that the first Industrial Revolution took place in Europe—and Europe was a great innovator.

However, according to him, Europe is currently stuck in a mindset of medium-term incremental innovation rather than the necessary focus on breakthrough innovation—which is why it has been lagging behind the United States and China in

innovation since the 1980s. Today's Europe, which he described as a "regulatory giant and a budgetary dwarf," neglects industrial policy in the name of competition policy; Professor Aghion pointed to the successful industrial policy of DARPA in the United States and to the competition among individual regions and companies in China. "We must reconcile innovation with inclusion and with the preservation and promotion of our values—freedom and democracy, the rule of law, and social interests," he concluded his speech, emphasizing not only economic reality but also the values that must be preserved and cultivated.

Text: Jan Borek

21. Naslouchá mu i Leyenová a říká: Přijetí eura neznamená ztrátu národní identity

Online • seznamzpravy.cz (Vlastní obsah) • 1. 6. 2026, 7:00

Dosah: 1 579 157 • GRP: 17.55 • OTS: 0.18 • AVE: 59565.33 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Naslouchá mu i Leyenová a říká: Přijetí eura neznamená ztrátu národní identity

Enrico Letta je autorem zprávy, která spolu s Draghiho reportem určila cestu, po níž EU kráčí ve snaze zachránit vlastní konkurenceschopnost.

Zpráva Enrica Letty ukázala EU cestu k vlastní ekonomické záchraně. V rozhovoru pro Seznam Zprávy radí České republice, aby v otázce přijetí eura nejednala hystericky. Národní suverenita členských států bez EU je podle něj iluzí.

V Evropě momentálně v ekonomické oblasti nejsou vlivnější myslitelé než Enrico Letta a Mario Draghi. Jejich reporty určují směr, kterým Evropa kráčí ve snaze zachránit vlastní konkurenceschopnost. Z Lettovy zprávy s názvem „Mnohem více než trh“ pochází například myšlenka pro jednotná podnikatelská pravidla platná napříč EU, která Evropská komise převedla do legislativního návrhu EU Inc. Totéž platí i o projektu jménem Unie úspor a investic, který se úspory Evropanů ve výši 10 bilionů eur pokouší proměnit v investice.

Enrico Letta promluvil na konci května v pražském Senátu. Před začátkem debaty, kterou zaštiťoval institut **CERGE-EI**, poskytl rozhovor Seznam Zprávám Byznys. V něm například říká, že Češi nesmějí být v otázce přijetí eura hysteričtí. Také tvrdí, že jestli podle někoho hlubší integrace do EU znamená pro členský stát ztrátu ekonomické suverenity, žije v iluzi. EU podle něj rok 2025 z hlediska konkurenceschopnosti promarnila, protože ji ochromilo zemětřesení v podobě návratu Donalda Trumpa do Bílého domu.

V České republice stále probíhá debata ohledně přijetí eura. Je podle vás evropská měna opravdu prostředkem k posílení evropské konkurenceschopnosti?

Diskuse ohledně přijetí eura musí být uvolněná, nikoliv hysterická. Jde o důležité rozhodnutí. Přijmout měnu by členské země jako Česko měly bez zbytečných průtahů. Tento přístup celému procesu pomůže. Země, které euro již přijaly, posilují Evropskou unii jako celek. I země, které o přijetí měny nikdy nepřemýšlely, jako Dánsko a Švédsko, nad tím přemýšlet začínají.

Euro je silné a na globální úrovni představuje pro Evropu ochranu. Má i další výhody, ale především musím trvat na tom, že diskuse o přijetí nesmí být v zemích, jako je Česko, hysterická. Vstup do eurozóny neznamená ztrátu národní identity. Je to otázka konkurenceschopnosti a ochrany EU.

Zaznívá také argument, že evropské země s hlubší integrací do Evropy přijdou o část ekonomické suverenity...

Národní suverenita členských států Evropy bez EU je iluze. Ve srovnání s mocnostmi, jako jsou Spojené státy, Čína nebo Indie, jsou totiž i velké státy Unie malé. I má rodná Itálie je ve srovnání s Čínou malým hráčem. Musíme si to přiznat. Samostatné státy Evropy nedokážou skutečně prosazovat na globální úrovni svou suverenitu. Vliv máme jen tehdy, když vystupujeme společně jako Evropa.

Dobře je to vidět například při rozhodování o světové měnové politice. U stolu sedí představitelé americké centrální banky, eurozóny, Číny, Japonska nebo Británie. Není tam prostor pro samostatné zástupce zemí, jako je Česko, Dánsko nebo Rumunsko. Stejně důležitá je i zkušenost s eurem. Používáme ho už přes 25 let a země jako Itálie, Francie nebo Německo kvůli tomu neztratily svou národní identitu. Naopak jsme silnější, protože při důležitých rozhodnutích sedíme společně u jednoho stolu. Evropská unie tak umožňuje malým zemím mít globální vliv, aniž by musely obětovat svou národní kulturu a identitu.

Vaše zpráva zmiňuje několik pilířů, které budou v následujících deseti letech formovat EU. Jedním z nich je i zelená politika. V průmyslových státech EU panuje obava, že obnovitelné zdroje poškozují průmysl a konkurenceschopnost. Souhlasíte?

Myslím si pravý opak. Pro naši budoucnost je klíčová soběstačnost a strategická nezávislost. Ta přichází s obnovitelnými zdroji. To nás učí země severní Evropy jako Dánsko a Švédsko, ale také Francie nebo Španělsko. Všechny tyto státy jsou energeticky nezávislé, protože se spoléhají na obnovitelné zdroje. Úspěšný přechod k zelené politice je cesta, jak se stát silnější, odolnější a méně závislou zemí. Itálie nebo Německo mnohem více závisí na fosilních zdrojích a jsou tak zranitelnější. Po ruské invazi na Ukrajinu jsme to pocítili. Proto si myslím, že budoucnost patří obnovitelným zdrojům.

Ve vašem reportu i ve zprávě Maria Draghiho zní varování, že Evropa musí v ekonomických reformách výrazně zrychlit. Od zveřejnění vaší zprávy uplynuly už dva roky, od Draghiho zhruba rok a půl. Je naše rychlost dostatečná pro udržení konkurenceschopnosti?

Dostatečně rychlí jsme až poslední tři měsíce. Rok 2025 jsme ztratili kvůli návratu Trumpa do Bílého domu. Brusel ani vlády členských států nebyly na jeho druhé období připravené. Mnozí si mysleli, že Trump dva bude stejný jako Trump jedna. Jeho první administrativu už Evropa nějak zvládala, na druhou připravená nebyla. Zasáhla nás jako zemětřesení.

Enrico Letta

Italský politik, bývalý předseda vlády, akademik a šéf think-tanku Jacques Delorse.

Zastával také pozice ministra pro evropské záležitosti, europoslance a děkana. Evropská rada ho 30. června 2023 požádala o zpracování zprávy o budoucnosti jednotného trhu EU. Nyní je děkanem Fakulty politiky, ekonomie a globálních záležitostí na IE University v Madridu.

Otřes přišel v oblasti cel i vývoje kolem Ukrajiny. Evropa si dlouho nevěděla rady s tím, jak reagovat na postupné stahování Spojených států z evropských závazků. Od letošního února ale zrychlujeme. Hlavním impulsem ke zrychlení bylo Grónsko, u něj Trump zašel příliš daleko. To přesvědčilo i země, které dosud nebyly nakloněny hlubší evropské integraci. V posledních třech měsících proto vidím výrazné zrychlení. Teď je důležité tempo udržet.

10 bilionů eur

Evropská komise nedávno zveřejnila návrh legislativy s názvem EU Inc., která má za cíl umožnit evropským společnostem podnikat podle jednoho práva napříč Evropou. Jeho myšlenka vychází z vašeho reportu. Jak jste s návrhem Komise spokojený?

Jedno italské přísloví říká: Nejlepší je nepřítelem dobrého. Proto věřím, že v současné situaci je návrh Komise dobrým prvním krokem, a budu rád, když se ho podaří schválit v nejrychlejším možném čase. Největší riziko, které hrozí, je, že se návrh zasekne v legislativním procesu. Když podobná opatření schválíme tři roky po předložení návrhu, je pozdě. Věřím, že zjednodušení pravidel pro podnikatele v rámci návrhu EU Inc. bude převratnou změnou.

Evropané mají v úsporách 10 bilionů eur. Další návrh pro prohloubení jednotného trhu se evropské úspory pokouší převést na investice. Češi patří mezi Evropany ke spořicímu šampionům. Jak byste přesvědčil člověka, aby své úspory investoval?

K tomu slouží projekt Unie úspor a investic (SIU). Evropská komise tento nápad vzala a na konci roku 2025 představila i konkrétní návrhy, jak ho chce realizovat. Nyní považuji za důležité mít na zřeteli zásadní věc: opatření mohou fungovat jen tehdy, pokud lidé dostanou dostatečnou finanční motivaci. Strádatelé musí mít jistotu, že se jim v rámci Unie úspor a investic vyplatí investovat, protože produkty nabízené SIU jim přinesou zajímavý výnos. Pokud tomu tak nebude, budou své peníze dál raději přesouvat na americké finanční trhy.

Smyslem účtů v rámci Unie úspor a investic je vytvořit most mezi úsporami obyvatel a investicemi do evropských priorit i projektů jednotlivých členských států. Ať už jde o stavbu silnic, digitalizaci nebo bezpečnost.

O sjednocení trhu se v Unii mluví desítky let. Dlouhodobou překážkou pro jeho dokončení je nedostatek vůle členských států. Věříte, že výsledek bude tentokrát jiný?

Bude. Nacházíme se ve světě, který obíhá kolem tří planet jménem Putin, Čína a Donald Trump. Všechny tři představují pro Evropu vážnou výzvu. Musíme být efektivnější, protože se na tyto tři velmoci nemůžeme spoléhat. Věřím, že už to všichni pochopili a také že to přesvědčí členské státy, aby se více integrovaly v Evropské unii.

Evropská komise představila řadu návrhů, které mají sjednotit trh Unie. Kromě EU Inc. a Unie úspor a investic můžeme zmínit i Unii kapitálových trhů. Který z nich je pro evropskou konkurenceschopnost klíčový?

Jednoznačně nejdůležitější je propojení finančních trhů Evropy. Pokud EU nebude mít dostatek peněz na investice, bude dál zaostávat za Spojenými státy a Čínou v inovacích a technologiích. Obě velmoci dnes vyhrávají globální závod právě proto, že v této oblasti dokážou investovat obrovské částky. Evropa naopak nedokáže investovat dost, protože její finanční trh je roztržštěný.

Z hlediska velikosti ekonomiky si EU a Spojené státy stojí relativně podobně. Evropská ekonomika tvoří asi 18 procent světového HDP, americká zhruba 25. Když se ale podíváme na finanční trhy, rozdíl je mnohem větší. Podíl Unie na světových finančních trzích klesá na 12 procent, zatímco Spojené státy ovládají přibližně 60 procent světového trhu. To podle mě jasně ukazuje slabinu Evropy. Hlavním problémem je právě to, že evropský jednotný finanční trh stále není dostatečně propojený.

Machine ENG translation:

Leyen is also listening to him and says: Adopting the euro does not mean losing national identity

seznamzpravy.cz, June 1, 2026

Enrico Letta is the author of a report that, together with Draghi's report, charted the course the EU is following in an effort to save its own competitiveness.

Enrico Letta's report showed the EU the path to its own economic recovery. In an interview with Seznam Zprávy, he advises the Czech Republic not to react hysterically to the issue of adopting the euro. According to him, the national sovereignty of member states outside the EU is an illusion.

In Europe today, there are no more influential economic thinkers than Enrico Letta and Mario Draghi. Their reports set the course Europe is taking in its effort to preserve its own competitiveness. For example, Letta's report titled "Much More Than a Market" introduced the idea of uniform business rules applicable across the EU, which the European Commission has translated into the EU Inc. legislative proposal. The same applies to the project known as the Union of Savings and Investment, which seeks to transform Europeans' savings—amounting to 10 trillion euros—into investments.

Enrico Letta spoke at the Prague Senate in late May. Before the start of the debate, organized by the **CERGE-EI** Institute, he gave an interview to Seznam Zprávy Byznys. In it, he says, for example, that Czechs must not be hysterical about adopting the euro. He also asserts that anyone who believes deeper integration into the EU means a loss of economic sovereignty for a member state is living under an illusion. According to him, the EU squandered the year 2025 in terms of competitiveness because it was paralyzed by the seismic shock of Donald Trump's return to the White House.

The debate over adopting the euro is still ongoing in the Czech Republic. In your view, is the European currency truly a means of strengthening European competitiveness?

The discussion regarding the adoption of the euro must be relaxed, not hysterical. This is an important decision. Member states like the Czech Republic should adopt the currency without unnecessary delays. This approach will help the entire process. Countries that have already adopted the euro strengthen the European Union as a whole. Even countries that have never considered adopting the currency, such as Denmark and Sweden, are beginning to think about it.

The euro is strong and provides protection for Europe on a global level. It has other advantages as well, but above all, I must insist that the debate over adoption must not become hysterical in countries like the Czech Republic. Joining the eurozone does not mean a loss of national identity. It is a matter of competitiveness and the protection of the EU.

There is also the argument that European countries with deeper integration into Europe will lose part of their economic sovereignty...

The national sovereignty of European member states without the EU is an illusion. Compared to powers such as the United States, China, or India, even the large EU member states are small. Even my native Italy is a minor player compared to China. We have to admit this. Individual European nations cannot truly assert their sovereignty on the global stage. We only have influence when we act together as Europe.

This is clearly evident, for example, in decisions regarding global monetary policy. Seated at the table are representatives of the U.S. Federal Reserve, the eurozone, China, Japan, and the United Kingdom. There is no room there for individual representatives from countries such as the Czech Republic, Denmark, or Romania. The experience with the euro is equally important. We have been using it for over 25 years, and countries like Italy, France, and Germany have not lost their national identity because of it. On the contrary, we are stronger because we sit together at the same table when making important decisions. The European Union thus enables small countries to have a global influence without having to sacrifice their national culture and identity.

Your report mentions several pillars that will shape the EU over the next ten years. One of them is green policy. In the EU's industrialized nations, there is concern that renewable energy sources harm industry and competitiveness. Do you agree?

I believe the exact opposite is true. Self-sufficiency and strategic independence are key to our future. These come with renewable energy sources. This is what we learn from Northern European countries like Denmark and Sweden, but also from France and Spain. All of these countries are energy-independent because they rely on renewable energy sources. A successful transition to green policies is the path to becoming a stronger, more resilient, and less dependent country. Italy and Germany are much more dependent on fossil fuels and are therefore more vulnerable. We felt this after Russia's invasion of Ukraine. That is why I believe the future belongs to renewable energy sources.

Both your report and Mario Draghi's report warn that Europe must significantly accelerate its economic reforms. It has been two years since your report was published, and about a year and a half since Draghi's. Is our pace sufficient to maintain competitiveness?

We've only been moving fast enough for the last three months. We lost the year 2025 because of Trump's return to the White House. Neither Brussels nor the governments of the member states were prepared for his second term. Many thought that "Trump 2.0" would be the same as "Trump 1.0." Europe had somehow managed to cope with his first administration, but it wasn't prepared for the second. It hit us like an earthquake.

Enrico Letta

Italian politician, former prime minister, academic, and head of the Jacques Delors think tank.

He also served as Minister for European Affairs and Member of the European Parliament. On 30 June 2023, the European Council asked him to prepare a report on the future of the EU single market. He is now Dean of the Faculty of Politics, Economics and Global Affairs at IE University in Madrid.

The shock came in the area of customs and developments around Ukraine. For a long time, Europe did not know how to respond to the gradual withdrawal of the United States from European commitments. But since February this year, we have been accelerating. The main impetus for the acceleration was Greenland, where Trump went too far. This convinced even countries that were not yet in favor of deeper European integration. That is why I have seen a significant acceleration in the last three months. Now it is important to maintain the pace.

10 trillion euros

The European Commission recently published a draft legislation called EU Inc., which aims to allow European companies to do business under one law across Europe. Its idea is based on your report. How satisfied are you with the Commission's proposal?

An Italian proverb says: The best is the enemy of the good. Therefore, I believe that in the current situation, the Commission proposal is a good first step, and I will be happy if it can be approved as soon as possible. The biggest risk is that the proposal will get stuck in the legislative process. If we approve similar measures three years after the proposal is submitted, it is too late. I believe that the simplification of rules for entrepreneurs within the EU Inc. proposal will be a revolutionary change.

Europeans have 10 trillion euros in savings. Another proposal for deepening the single market is trying to convert European savings into investments. Czechs are among the Europeans' saving champions. How would you convince someone to invest their savings?

This is what the Savings and Investment Union (SIU) project is for. The European Commission took up this idea and at the end of 2025 presented specific proposals on how it wants to implement it. Now I think it is important to keep in mind a fundamental thing: measures can only work if people are given sufficient financial motivation. Savers must be sure that it is worth investing in the Savings and Investment Union, because the products offered by the SIU will bring them an attractive return. If this is not the case, they will prefer to continue moving their money to the American financial markets.

The purpose of the Savings and Investment Union accounts is to create a bridge between citizens' savings and investments in European priorities and projects of individual member states. Whether it is road construction, digitalization or security.

The Union has been talking about unifying the market for decades. A long-term obstacle to its completion is the lack of will of the member states. Do you believe that the result will be different this time?

It will. We are in a world that revolves around three planets: Putin, China and Donald Trump. All three pose a serious challenge for Europe. We need to be more efficient, because we cannot rely on these three superpowers. I believe that everyone has understood this by now and that it will also convince the member states to integrate more into the European Union.

The European Commission has presented a number of proposals to unify the Union market. In addition to EU Inc. and the Savings and Investment Union, we can also mention the Capital Markets Union. Which of these is key to European competitiveness?

The most important thing is clearly the interconnection of Europe's financial markets. If the EU does not have enough money to invest, it will continue to lag behind the United States and China in innovation and technology. Both superpowers are winning the global race today precisely because they can invest huge amounts in this area. Europe, on the other hand, cannot invest enough because its financial market is fragmented.

In terms of the size of the economy, the EU and the United States are relatively similar. The European economy accounts for about 18 percent of global GDP, the American economy for about 25 percent. However, when we look at the financial

markets, the difference is much greater. The Union's share of global financial markets is falling to 12 percent, while the United States controls about 60 percent of the global market. In my opinion, this clearly shows Europe's weakness. The main problem is that the European single financial market is still not sufficiently interconnected.

Seznam Zprávy

ZPRÁVY BYZNYS MAGAZÍN ZDRAVÍ

BYZNYS REALITY FINANCE AGENDA INSIDE TALKS FIRMY B2B SEZNAM NATIVE

Sázky na budoucnost se v Česku dostaly na seznam nepovolených her

Jedna z nejbohatších Čechů si z firmy vyplatí miliardu

Konec fabule nebo vyčlenění závodů? Povšilk popisuje situaci ve Škodě Auto

Průzkum ukázal, jak se vidí Češi. Samé plusy, jen to neumíme prodat

Zprávy » Byznys » Byznys | Rozhovory » Naslouchá mu i Leyenová a říká: Přijetí eura neznamena ztrátu národní ...

Naslouchá mu i Leyenová a říká: Přijetí eura neznamena ztrátu národní identity

ŠIMON FELENDÁ

+ sledovat 411

9:16 Poslechněte si tento článek

eBook Sdílet Byt

Enrico Letta je autorem zprávy, která spolu s Draghiho reportérem určila cestu, po níž EU kráčí ve snaze zachránit vlastní konkurenceschopnost.

1. 6. 2015 7:00

Zpráva Enrica Letty ukázala EU cestu k vlastní ekonomické záchraně. V rozhovoru pro Seznam Zprávy radí České republice, aby v otázce přijetí eura nejednala hystericky. Národní suverenita členských států bez EU je podle něj iluzí.

22. EU jen radí nedělejte tohle, nedělejte tamto

Tisk • MF Dnes - Praha; str. 8 (Zprávy / Politika) • 30. 5. 2026

Vydavatel: **MAFRA, a.s. (cz-45313351)** • Autor: **František Strnad** • Rubrika: **Rozhovor**

Dosah: 202 990 • GRP: 2.26 • OTS: 0.02 • AVE: 705568.00 Kč

Další zdroje: MF Dnes - Brno a Jižní Morava, MF Dnes - Hradecký, MF Dnes - Jižní Čechy, MF Dnes - Liberecký, MF Dnes - Moravskoslezský, MF Dnes - Olomoucký, MF Dnes - Pardubický, MF Dnes - Plzeňský, MF Dnes - Severní Čechy, MF Dnes - Střední Čechy, MF Dnes - Vysočina, MF Dnes - Zlínský

Odkaz: [náhled](#)

EU jen radí nedělejte tohle, nedělejte tamto

Rubrika: Rozhovor

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion o tom, proč Evropa zaostává za USA a Čínou, i o tom, že nyní žádnou velkou hospodářskou krizi nečeká.

Francouzský ekonom Philippe Aghion vytvořil matematické modely, které popisují, jak nové inovace a technologie vytlačují starší, neefektivní firmy, což sice krátkodobě boří zavedené pořádky, ale dlouhodobě zajišťuje udržitelný růst a zvyšuje lidský blahobyt. Spolu s Peterem Howitem rozvinul schumpeterovské paradigma a rozšířil ho v několika směrech. Velká část výsledné práce je shrnuta v jejich knize Endogenous Growth Theory (Endogenní teorie růstu), a také v knize The Power of Creative Destruction (Síla kreativní destrukce).

Aghion a Howitt se loni stali laureáty Nobelovy ceny za ekonomii. Finanční odměnu z ní investovali do výzkumu dopadů AI na trh práce a do oblasti ekologicky udržitelného rozvoje.

Aghion byl také v roce 2009 zvolen členem Americké akademie umění avěd a je členem výkonného a dozorčího výboru **CERGE-EI**, který i spoluzaložil. V letech 2004 až 2014 také působil ve vědecké poradní radě Institutu Maxe Plancka pro výzkum kolektivních statků.

Jak se jako ekonom oceněný za rozvoj teorie kreativní destrukce díváte na dnešní složité mezinárodní prostředí? Lze váš výzkum aplikovat na současnou ekonomickou situaci ve světě?

Určitě lze. V Evropě máme problém. Starý kontinent ve srovnání se Spojenými státy americkými technologicky upadá. V poválečném dvacátém století jsme mezi lety 1945 a 1985 doháněli Spojené státy a znovu jsme si vybudovali vlastní kapitál. Po vzoru druhé průmyslové revoluce, která se v USA odehrála ve třicátých letech, jsme modernizovali elektroenergetiku a její infrastrukturu. Následně v USA na konci osmdesátých let proběhla technologická revoluce v IT a my do toho vlaku už nenaskočili.

Proč se tak stalo?

Udělalí jsme mnoho chyb. Víte, neposunuli jsme se od dohánění růstu k růstu založenému na inovacích. Dobře o tom pojednává Draghiho zpráva z roku 2024, která se zabývá konkurenceschopností Evropské unie a navrhuje opatření pro udržení a posílení evropské pozice v inovativnosti vůči Číně a Spojeným státům. V Evropě sice máme dobrý základní výzkum, ale chybí zde možnost jít do rizika a případně i neuspět.

K tomu potřebujete dostatečné financování výzkumu, dobrý finanční ekosystém inovací, rizikového kapitálu a institucionálních investorů. Tohle pokulhává. V Evropě také nemáme obdobu americké agentury DARPA, která spadá pod tamní ministerstvo obrany a zaměřuje se na vývoj průlomových technologií pro národní bezpečnost. Je to dobrý způsob, jak sladit průmyslovou politiku a politiku hospodářské soutěže.

V Bruselu máme hodně agentur a úřednických aparátů, ne?

Ale jakých. Platí zde spíše pravidla, která by chtěla něčemu předcházet: nedělejte tohle, nedělejte tamto, nedělejte průmyslovou politiku, neinvestujte příliš mnoho. Máme příliš mnoho pravidel, která členským státům brání v tom, aby něco dělaly. Spojené státy implementovaly velmi dobrou, aktivní průmyslovou politiku. Stejně tak Čína. My jsme v tom selhali. Zoufale potřebujeme průmyslovou politiku prováděnou způsobem, který bude příznivý pro konkurenceschopnost. Takže když se vrátím k vaší otázce: můj výzkum do značné míry říká, že pokud chcete přejít ke kreativní destrukci, potřebujete konkurenci na trhu a chytře navrženou průmyslovou politiku. Potřebujete financování základního výzkumu a potřebujete ekosystém, který motivuje firmy k podstupování rizik a někdy i ke krachu.

V posledních letech, zejména od covidu, se hovoří o rozvazování vztahů mezi USA a Čínou. Stejně tak evropský průmysl i politici hovoří o velké závislosti na čínských dodavatelských řetězcích. Směřuje globalizace k většímu štěpení, nebo další spolupráci?

Procházíme reglobalizací. Nemyslím si, že dochází k deglobalizaci. Dobře o tom letos během Světového ekonomického fóra v Davosu hovořil Mark Carney. Současný kanadský premiér a někdejší šéf centrálních bank ve Spojeném království i Kanadě. Podle něj existuje skupina zemí, které sdílejí určité hodnoty – zejména demokracii a právní stát. Ty by se měly úzce semknout a následně si vyhodnotit, zda je pro ně smysluplné navazovat vztahy s USA, s Čínou či dalšími zeměmi. Jádrem může tvořit Evropa, Kanada, třeba i Jižní Korea a jiné země, které věří v demokracii a svobodu. S Čínou ani USA v tomto schématu Carney nepočítá. To však neznamená, že s nimi nechce jednat. Čína velmi stojí o otevřené trhy a my zase chceme její technologie. Ty bychom získali výměnou za její přístup na náš trh.

Společensky nejdiskutovanějším technologickým tématem dneška je umělá inteligence. Považujete ji za nástroj, nebo za vrcholný příklad kreativní destrukce?

S rozvojem AI přichází asi vůbec největší kreativní destrukce. Už teď pohlcuje pracovní místa. Pracovní pozice zanikají proto, aby vznikaly nové. Umělá inteligence je nositelem nových nápadů a ty znamenají nová pracovní místa. Opět platí, že budeme potřebovat silné instituce, které sílu umělé inteligence správně nasměrují.

Nenaběhneme si v Evropě jako v případě IT revoluce?

Jsem velký zastánce dánského modelu flexikurity. V Dánsku, když přijdete o práci, stát vás rekvalifikuje a pomůže vám najít novou práci, abyste měli slušný příjem. Tohle bude potřeba. Není to forma univerzálního příjmu, o které se také hovoří. Je to jen příjem výměnou za školení nebo práci.

Osobně pamatuji dvě hospodářské krize. Globální finanční krizi z let 2007–2008 způsobenou prasknutím americké hypoteční bubliny a tu způsobenou pandemií covidu. Podle některých ekonomů se hospodářství v obou případech zotavuje nerovnoměrně formou K-tvarované ekonomiky: různé skupiny obyvatel a ekonomická odvětví se začala vyvíjet zcela opačnými směry. Rozevírající se nůžky jsou již nyní viditelné na výsledcích voleb. Nový starosta New Yorku se sám označuje za socialistu a mnoho populistických stran v Evropě zdaleka není tržně orientovaných. Očekáváte oživení více státem řízených ekonomických programů?

Nevěřím na rozdělení malý versus velký stát. Věřím v chytrý a vzdělaný stát. Proto znovu zmiňuji dánský model trhu práce. Fenoménu, o kterém hovoříte, se bez efektivního zapojení státu čelit nedá. Představte si trojúhelník mezi firmami, které inovují, státem, jenž trh hlídá, a aktivní politikou konkurenceschopnosti – ta jde ruku v ruce se vzděláváním. Jsou místa a agendy, ve kterých je příliš mnoho byrokracie a administrativy, ale jsou místa, kde naopak potřebujeme větší roli státu. Koncept malého státu omezeného na právo a pořádek nebude stačit. Zejména s umělou inteligencí budeme potřebovat rovnováhu mezi pružným pracovním trhem a sociálním zabezpečením s cílem motivovat k aktivnímu, nikoliv pasivnímu chování občana.

Řekl byste, že růst HDP je nadále hlavním ukazatelem síly konkrétních ekonomik?

Není jediný. Musíme vzít v potaz nové produkty, růst produktivity práce, počet patentů.

Dlouhodobé zablokování Hormuzského průlivu může vést k další globální recesi. Měli bychom s ní počítat?

Může to vyvolat další ropnou krizi, ale například pro Evropu nepůjde o takový šok jako v sedmdesátých letech minulého století. Máme totiž alternativní zdroje energie. Někdo hovoří o stagflaci. Pomaleji porosteme, bude nějaká inflace, ale velkou krizi zatím nečekám.

Vaše nejznámější práce našla inspiraci v učení Josepha Aloise Schumpetera, který se narodil v moravské Třešti. Jste jedním ze zakládajících zahraničních ekonomů, kteří byli u vzniku **CERGE-EI** zaměřeného na ekonomický výzkum a vzdělávání. Je to náhoda?

Schumpeter mě inspiroval a společně s Peterem Howitem jsme vytvořili Schumpeterovu teorii růstu. Tehdy to byla kuriozita. V hlavním proudu byl Solow–Swanův model, což byl model růstu poháněného akumulací kapitálu. Bohatství se vytváří pomocí zásoby kapitálu – část svého bohatství si ušetříte, abyste zvýšili zásobu kapitálu. Sám Solow ale věděl, že výnosy z akumulace kapitálu klesají. A v určitém okamžiku nemůžete růst donekonečna jen na základě akumulace kapitálu. Neobejdete se bez technologického pokroku. Solow už ale nepopsal, jak k pokroku dojde, pouze hovořil o Solowu reziduu. Já jsem s Peterem Howitem vytvořil model, který vysvětluje Solowovo reziduum. Růst je v něm primárně poháněn inovací s kreativní destrukcí. To, čemu dnes říkáme Schumpeterova teorie růstu, je teorie, kterou jsme s Peterem Howitem popsali v roce 1987.

Máte tedy silný vztah k České republice?

Rozhodně. Spolu s Janem Švejnařem a Josefem Zielencem jsem byl v úplně první komisi **CERGE-EI**. S Janem k sobě máme stále velmi blízko. Pro mě osobně bylo velmi důležité založit v původně socialistické zemi školu se západními standardy. **CERGE-EI** byla v roce 1991 vůbec první taková škola, kde působili profesori ze západní Evropy. Druhou takovou byla New Economic School v Moskvě v roce 1992.

Nobelova cena je nesporně vrcholným oceněním vaší vědecké práce. Je to především vyznamenání, jakýsi závazek, nebo výzva a nová startovní čára v dalším výzkumu?

Všechno, co jste zmínil. Je pro mě úlevou, že něco, s čím jsem přišel, je uznáváno. Přínos nového paradigmatu růstu změnil myšlení v celém oboru. Lidé nyní používají především Schumpeterovu teorii růstu. Solow–Swanův model je spíše kuriozita. Nobelův výbor tím řekl: „Dobře, uznáváme váš přínos.“ To samozřejmě pomáhá. Získáte tak hlas, ale také zodpovědnost. Protože cokoli řeknete, je den nato v médiích. A proto si musíte dávat pozor na to, co říkáte.

PHILIPPE AGHION

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii

Philippe Mario Aghion FBA (69) je francouzský ekonom působící jako profesor na Collège de France, INSEAD, London School of Economics a na Paris School of Economics. V letech 2002 až 2015 byl profesorem ekonomie na Harvardově univerzitě. Předtím působil jako profesor na University College London (1996–2002). Byl oficiální člen Nuffield College v Oxfordu (1992–1996) a odborný asistent na Massachusettském technologickém institutu (1987–1989). V roce 2025 získal Nobelovu cenu za ekonomii spolu s Peterem Howittem a Joelem Mokyrém „za vysvětlení růstu ekonomiky taženého inovacemi“. Aghion a Howitt byli oceněni za teorii „kreativní destrukce“, zatímco Mokyr byl oceněn za výzkum podmínek technologického pokroku a dlouhodobého růstu. Foto: Getty Images

Autor: František Strnad redaktor MF DNES

Machine ENG translation:

The EU only advises not to do this, not that

MF Dnes, May 30, 2026

Section: Interview

Nobel Prize winner in economics Philippe Aghion on why Europe is lagging behind the US and China, and that he does not expect a major economic crisis now.

French economist Philippe Aghion has created mathematical models that describe how new innovations and technologies crowd out older, inefficient companies, which, although they disrupt the established order in the short term, ensures sustainable growth and increases human well-being in the long term. Together with Peter Howitt, he developed the Schumpeterian paradigm and expanded it in several directions. Much of the resulting work is summarized in their book Endogenous Growth Theory, as well as in the book The Power of Creative Destruction.

Aghion and Howitt won the Nobel Prize in economics last year. They invested the financial reward in research into the impacts of AI on the labor market and in the field of environmentally sustainable development.

Aghion was also elected to the American Academy of Arts and Sciences in 2009 and is a member of the executive and supervisory boards of **CERGE-EI**, which he co-founded. From 2004 to 2014, he also served on the scientific advisory board of the Max Planck Institute for Research on the Collective Goods.

As an economist awarded for developing the theory of creative destruction, how do you view today's complex international environment? Can your research be applied to the current economic situation in the world?

Certainly it can. We have a problem in Europe. The old continent is technologically lagging behind the United States. In the post-war twentieth century, between 1945 and 1985, we caught up with the United States and rebuilt our own capital. Following the example of the second industrial revolution that took place in the United States in the 1930s, we modernized the electric power industry and its infrastructure. Then, in the United States, at the end of the 1980s, there was a technological revolution in IT, and we did not jump on that bandwagon.

Why did this happen?

We made a lot of mistakes. You know, we didn't move from catching up growth to innovation-driven growth. Draghi's 2024 report on the competitiveness of the European Union discusses this well and proposes measures to maintain and strengthen

Europe's position in innovation vis-à-vis China and the United States. We have good basic research in Europe, but we lack the ability to take risks and possibly fail.

To do this, you need sufficient research funding, a good financial ecosystem for innovation, venture capital and institutional investors. This is lagging. We also don't have an equivalent in Europe to the American agency DARPA, which falls under the Ministry of Defense and focuses on developing breakthrough technologies for national security. It's a good way to align industrial policy and competition policy.

We have a lot of agencies and bureaucratic apparatuses in Brussels, don't we?

But what kind? There are more rules that are intended to prevent something: don't do this, don't do that, don't do industrial policy, don't invest too much. We have too many rules that prevent member states from doing something. The United States has implemented a very good, proactive industrial policy. So has China. We have failed. We desperately need industrial policy implemented in a way that is conducive to competitiveness. So to get back to your question: my research pretty much says that if you want to move towards creative destruction, you need competition in the market and a smartly designed industrial policy. You need funding for basic research and you need an ecosystem that incentivizes companies to take risks and sometimes to fail.

In recent years, especially since Covid, there has been talk of a loosening of ties between the US and China. Similarly, European industry and politicians have been talking about a heavy dependence on Chinese supply chains. Is globalization heading towards more fragmentation, or more cooperation?

We are going through reglobalization. I don't think that deglobalization is happening. Mark Carney spoke well about this this year during the World Economic Forum in Davos. The current Canadian prime minister and former head of the central banks in the United Kingdom and Canada. According to him, there is a group of countries that share certain values - especially democracy and the rule of law. They should come together closely and then evaluate whether it makes sense for them to establish relations with the United States, China or other countries. The core could be Europe, Canada, perhaps even South Korea and other countries that believe in democracy and freedom. Carney does not count on China or the United States in this scheme. However, this does not mean that he does not want to negotiate with them. China is very keen on open markets and we want its technologies. We would get them in exchange for its access to our market.

The most socially discussed technological topic today is artificial intelligence. Do you consider it a tool or the ultimate example of creative destruction?

With the development of AI comes perhaps the greatest creative destruction ever. It is already swallowing up jobs. Jobs are disappearing so that new ones can be created. Artificial intelligence is the bearer of new ideas, and these mean new jobs. Once again, we will need strong institutions that will properly channel the power of artificial intelligence.

Won't we have a run in Europe like in the case of the IT revolution?

I am a big supporter of the Danish flexicurity model. In Denmark, if you lose your job, the state will retrain you and help you find a new job so that you have a decent income. This will be needed. It is not a form of universal income, which is also being talked about. It is just income in exchange for training or work.

Personally, I remember two economic crises. The global financial crisis of 2007-2008 caused by the bursting of the American mortgage bubble, and the one caused by the Covid pandemic. According to some economists, the economy is recovering unevenly in both cases, in the form of a K-shaped economy: different population groups and economic sectors have started to develop in completely opposite directions. The opening scissors are already visible in the election results. The new mayor of New York calls himself a socialist, and many populist parties in Europe are far from market-oriented. Do you expect a revival of more state-led economic programs?

I do not believe in the division of small versus big state. I believe in a smart and educated state. That is why I mention the Danish labor market model again. The phenomenon you are talking about cannot be countered without effective state involvement. Imagine a triangle between companies that innovate, a state that guards the market, and an active competitiveness policy - which goes hand in hand with education. There are places and agendas in which there is too much bureaucracy and administration, but there are places where, on the contrary, we need a greater role for the state. The concept of a small state limited to law and order will not be enough. Especially with artificial intelligence, we will need a balance between a flexible labor market and social security in order to motivate active, not passive, behavior of citizens.

Would you say that GDP growth is still the main indicator of the strength of specific economies?

It is not the only one. We have to take into account new products, growth in labor productivity, the number of patents.

A long-term blockage of the Strait of Hormuz may lead to another global recession. Should we count on it?

It may cause another oil crisis, but for Europe, for example, it will not be such a shock as in the 1970s. After all, we have alternative energy sources. Some talk about stagflation. We will grow more slowly, there will be some inflation, but I do not expect a major crisis yet.

Your most famous work was inspired by the teachings of Joseph Alois Schumpeter, who was born in Třešt, Moravia. You are one of the founding foreign economists who were at the origin of **CERGE-EI**, which focuses on economic research and education. Is it a coincidence?

Schumpeter inspired me, and together with Peter Howitt, we created Schumpeter's growth theory. At the time, it was a curiosity. The mainstream was the Solow–Swan model, which was a model of growth driven by capital accumulation. Wealth is created through the capital stock - you save some of your wealth to increase the capital stock. But Solow himself knew that the returns to capital accumulation are diminishing. And at some point, you can't grow indefinitely just by accumulating capital. You can't do without technological progress. But Solow didn't describe how progress happens, he just talked about the Solow residual. Peter Howitt and I created a model that explains the Solow residual. In it, growth is primarily driven by innovation with creative destruction. What we call Schumpeter's growth theory today is a theory that Peter Howitt and I described in 1987.

So do you have a strong relationship with the Czech Republic?

Absolutely. Together with Jan Švejnar and Josef Ziehlence, I was on the very first **CERGE-EI** commission. Jan and I are still very close. For me personally, it was very important to establish a school with Western standards in a formerly socialist country. **CERGE-EI** was the first such school in 1991, where professors from Western Europe worked. The second such school was the New Economic School in Moscow in 1992.

The Nobel Prize is undoubtedly the highest award for your scientific work. Is it primarily an honor, a kind of commitment, or a challenge and a new starting line for further research?

Everything you mentioned. It is a relief for me that something I came up with is recognized. The contribution of the new growth paradigm has changed thinking in the entire field. People are now mainly using Schumpeter's growth theory. The Solow–Swan model is more of a curiosity. The Nobel committee said, "Okay, we recognize your contribution." That helps, of course. It gives you a voice, but it also gives you responsibility. Because whatever you say is in the media the next day. So you have to be careful what you say.

PHILIPPE AGHION

Nobel Prize laureate in economics

Philippe Mario Aghion FBA (69) is a French economist who is a professor at the Collège de France, INSEAD, the London School of Economics and the Paris School of Economics. From 2002 to 2015 he was Professor of Economics at Harvard University. Before that he was a professor at University College London (1996–2002). He was an official fellow at Nuffield College, Oxford (1992–1996) and an assistant professor at the Massachusetts Institute of Technology (1987–1989). In 2025 he was awarded the Nobel Prize in Economics together with Peter Howitt and Joel Mokyr "for their explanation of innovation-driven economic growth". Aghion and Howitt were awarded for their theory of "creative destruction", while Mokyr was awarded for his research on the conditions of technological progress and long-term growth. Photo: Getty Images

23. Chytrá politika musí motivovat firmy jít do rizika i krachu, říká nobelista Aghion

Online • idnes.cz/ekonomika (Ekonomika / Finance / Právo) • 30. 5. 2026, 0:00

Vydavatel: **MAFRA, a.s. (cz-45313351)** • Autor: **František Strnad** • Rubrika: **Ekonomika - Zahraniční**

Dosah: 980 404 • GRP: 10.89 • OTS: 0.11 • AVE: 99000.00 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Chytrá politika musí motivovat firmy jít do rizika i krachu, říká nobelista Aghion

Francouzský ekonom Philippe Aghion vytvořil matematické modely, které popisují, jak nové inovace a technologie vytlačují starší, neefektivní firmy, což sice krátkodobě boří zavedené pořádky, ale dlouhodobě zajišťuje udržitelný růst a zvyšuje lidský blahobyt. Loni se s Peterem Howittem stal laureátem Nobelovy cen. V rozhovoru pro iDNES.cz vysvětluje mimo jiné i to, proč Evropa zaostává za USA a Čínou.

Jak se jako ekonom oceněný za rozvoj teorie kreativní destrukce díváte na dnešní složité mezinárodní prostředí? Lze váš výzkum aplikovat na současnou ekonomickou situaci ve světě?

Určitě lze. V Evropě máme problém. Starý kontinent ve srovnání se Spojenými státy americkými technologicky upadá. V poválečném dvacátém století jsme mezi lety 1945 a 1985 doháněli Spojené státy a znovu jsme si vybudovali vlastní kapitál. Po vzoru druhé průmyslové revoluce, která se v USA odehrála ve třicátých letech, jsme modernizovali elektroenergetiku a její infrastrukturu. Následně v USA na konci osmdesátých let proběhla technologická revoluce v IT a my do toho vlaku už nenaskočili.

Čína velmi stojí o otevřené trhy a my zase chceme její technologie. Ty bychom získali výměnou za její přístup na náš trh.

Philippe Aghion

Philippe Mario Aghion FBA (*69) je francouzský ekonom působící jako profesor na Collège de France, INSEAD, London School of Economics a na Paris School of Economics.

V letech 2002 až 2015 byl profesorem ekonomie na Harvardově univerzitě. Předtím působil jako profesor na University College London (1996–2002).

Byl oficiální člen Nuffield College v Oxfordu (1992–1996) a odborný asistent na Massachusettském technologickém institutu (1987–1989).

V roce 2025 získal Nobelovu cenu za ekonomii spolu s Peterem Howittem a Joelem Mokyrém „za vysvětlení růstu ekonomiky taženého inovacemi“. Aghion a Howitt byli oceněni za teorii „kreativní destrukce“, zatímco Mokyr byl oceněn za výzkum podmínek technologického pokroku a dlouhodobého růstu.

Proč se tak stalo?

Udělalí jsme mnoho chyb. Víte, neposunuli jsme se od dohánění růstu k růstu založenému na inovacích. Dobře o tom pojednává Draghiho zpráva z roku 2024, která se zabývá konkurenceschopností Evropské unie a navrhuje opatření pro udržení a posílení evropské pozice v inovativnosti vůči Číně a Spojeným státům. V Evropě sice máme dobrý základní výzkum, ale chybí zde možnost jít do rizika a případně i neuspět. K tomu potřebujete dostatečné financování výzkumu, dobrý finanční ekosystém inovací, rizikového kapitálu a institucionálních investorů. Tohle pokulhává. V Evropě také nemáme obdobu americké agentury DARPA, která spadá pod tamní ministerstvo obrany a zaměřuje se na vývoj průlomových technologií pro národní bezpečnost. Je to dobrý způsob, jak sladit průmyslovou politiku a politiku hospodářské soutěže.

V Bruselu máme hodně agentur a úřednických aparátů, ne?

Ale jakých. Platí zde spíše pravidla, která by chtěla něčemu předcházet: nedělejte tohle, nedělejte tamto, nedělejte průmyslovou politiku, neinvestujte příliš mnoho. Máme příliš mnoho pravidel, která členským státům brání v tom, aby něco dělaly. Spojené státy implementovaly velmi dobrou, aktivní průmyslovou politiku. Stejně tak Čína. My jsem v tom selhali. Zoufale potřebujeme průmyslovou politiku prováděnou způsobem, který bude příznivý pro konkurenceschopnost. Takže když se vrátím k vaší otázce: můj výzkum do značné míry říká, že pokud chcete přejít ke kreativní destrukci, potřebujete konkurenci

na trhu a chytře navrženou průmyslovou politiku. Potřebujete financování základního výzkumu a potřebujete ekosystém, který motivuje firmy k podstupování rizik a někdy i ke krachu.

V posledních letech, zejména od covidu, se hovoří o rozvazování vztahů mezi USA a Čínou. Stejně tak evropský průmysl i politici hovoří o velké závislosti na čínských dodavatelských řetězcích. Směřuje globalizace k většímu štěpení, nebo další spolupráci?

Procházíme reglobalizací. Nemyslím si, že dochází k deglobalizaci. Dobře o tom letos během Světového ekonomického fóra v Davosu hovořil Mark Carney. Současný kanadský premiér a někdejší šéf centrálních bank ve Spojeném království i Kanadě. Podle něj existuje skupina zemí, které sdílejí určité hodnoty – zejména demokracii a právní stát. Ty by se měly úzce semknout a následně si vyhodnotit, zda je pro ně smysluplné navazovat vztahy s USA, s Čínou či dalšími zeměmi. Jádro může tvořit Evropa, Kanada, třeba i Jižní Kora a jiné země, které věří v demokracii a svobodu. S Čínou ani USA v tomto schématu Carney nepočítá. To však neznamená, že s nimi nechce jednat. Čína velmi stojí o otevřené trhy a my zase chceme její technologie. Ty bychom získali výměnou za její přístup na náš trh.

Společensky nejdiskutovanějším technologickým tématem dneška je umělá inteligence. Považujete ji za nástroj, nebo za vrcholný příklad kreativní destrukce?

S rozvojem AI přichází asi vůbec největší kreativní destrukce. Už teď pohlcuje pracovní místa. Pracovní pozice zanikají proto, aby vznikaly nové. Umělá inteligence je nositelem nových nápadů a ty znamenají nová pracovní místa. Opět platí, že budeme potřebovat silné instituce, které sílu umělé inteligence správně nasměrují.

Nenaběhneme si v Evropě jako v případě IT revoluce?

Jsem velký zastánce dánského modelu flexikurity. V Dánsku, když přijdete o práci, stát vás rekvatifikuje a pomůže vám najít novou práci, abyste měli slušný příjem. Tohle bude potřeba. Není to forma univerzálního příjmu, o které se také hovoří. Je to jen příjem výměnou za školení nebo práci.

Osobně pamatuji dvě hospodářské krize. Globální finanční krizi z let 2007–2008 způsobenou prasknutím americké hypoteční bubliny a tu způsobenou pandemií covidu. Podle některých ekonomů se hospodářství v obou případech zotavuje nerovnoměrně formou K-tvarované ekonomiky: různé skupiny obyvatel a ekonomická odvětví se začala vyvíjet zcela opačnými směry. Rozevírající se nůžky jsou již nyní viditelné na výsledcích voleb. Nový starosta New Yorku se sám označuje za socialistu a mnoho populistických stran v Evropě zdaleka není tržně orientovaných. Očekáváte oživení více státem řízených ekonomických programů?

Nevěřím na rozdělení malý versus velký stát. Věřím v chytrý a vzdělaný stát. Proto znovu zmiňuji dánský model trhu práce. Fenoménu, o kterém hovoříte, se bez efektivního zapojení státu čelit nedá. Představte si trojúhelník mezi firmami, které inovují, státem, jenž trh hlídá, a aktivní politikou konkurenceschopnosti – ta jde ruku v ruce se vzděláváním. Jsou místa a agendy, ve kterých je příliš mnoho byrokracie a administrativy, ale jsou místa, kde naopak potřebujeme větší roli státu. Koncept malého státu omezeného na právo a pořádek nebude stačit. Zejména s umělou inteligencí budeme potřebovat rovnováhu mezi pružným pracovním trhem a sociálním zabezpečením s cílem motivovat k aktivnímu, nikoliv pasivnímu chování občana.

Řekl byste, že růst HDP je nadále hlavním ukazatelem síly konkrétních ekonomik?

Není jediný. Musíme vzít v potaz nové produkty, růst produktivity práce, počet patentů.

Dlouhodobé zablokování Hormuzského průlivu může vést k další globální recesi. Měli bychom s ní počítat?

Může to vyvolat další ropnou krizi, ale například pro Evropu nepůjde o takový šok jako v sedmdesátých letech minulého století. Máme totiž alternativní zdroje energie. Někdo hovoří o stagflaci. Pomaleji porosteme, bude nějaká inflace, ale velkou krizi zatím nečekám.

Vaše nejznámější práce našla inspiraci v učení Josepha Aloise Schumpetera, který se narodil v moravské Třešti. Jste jedním ze zakládajících zahraničních ekonomů, kteří byli u vzniku **CERGE-EI** zaměřeného na ekonomický výzkum a vzdělávání. Je to náhoda?

Schumpeter mě inspiroval a společně s Peterem Howitem jsme vytvořili Schumpeterovu teorii růstu. Tehdy to byla kuriozita. V hlavním proudu byl Solow–Swanův model, což byl model růstu poháněného akumulací kapitálu. Bohatství se vytváří pomocí zásoby kapitálu – část svého bohatství si ušetříte, abyste zvýšili zásobu kapitálu. Sám Solow ale věděl, že výnosy z akumulace kapitálu klesají. A v určitém okamžiku nemůžete růst donekonečna jen na základě akumulace kapitálu. Neobejdete se bez technologického pokroku. Solow už ale nepopsal, jak k pokroku dojde, pouze hovořil o Solowu reziduu. Já jsem s Peterem Howitem vytvořil model, který vysvětluje Solowovo reziduum. Růst je v něm primárně poháněn inovací s kreativní destrukcí. To, čemu dnes říkáme Schumpeterova teorie růstu, je teorie, kterou jsme s Peterem Howitem popsali v roce 1987.

Máte tedy silný vztah k České republice?

Rozhodně. Spolu s Janem Švejnařem a Josefem Zielencem jsem byl v úplně první komisi **CERGE-EI**. S Janem k sobě máme stále velmi blízko. Pro mě osobně bylo velmi důležité založit v původně socialistické zemi školu se západními standardy. **CERGE-EI** byla v roce 1991 vůbec první taková škola, kde působili profesori ze západní Evropy. Druhou takovou byla New Economic School v Moskvě v roce 1992.

Nobelova cena je nesporně vrcholným oceněním vaší vědecké práce. Je to především vyznamenání, jakýsi závazek, nebo výzva a nová startovní čára v dalším výzkumu?

Všechno, co jste zmínil. Je pro mě úlevou, že něco, s čím jsem přišel, je uznáváno. Přínos nového paradigmatu růstu změnil myšlení v celém oboru. Lidé nyní používají především Schumpeterovu teorii růstu. Solow–Swanův model je spíše kuriozita. Nobelův výbor tím řekl: „Dobře, uznáváme váš přínos.“ To samozřejmě pomáhá. Získáte tak hlas, ale také zodpovědnost. Protože cokoli řeknete, je den nato v médiích. A proto si musíte dávat pozor na to, co říkáte.

Autor: František Strnad

Machine ENG translation: the same text as above

Chytrá politika musí motivovat firmy jít do rizika i krachu, říká nobelista Aghion

Premium

František Strnad
30. května 2020

Francouzský ekonom Philippe Aghion vytvořil matematické modely, které popisují, jak nové inovace a technologie vytlačují starší, neefektivní firmy, což sice krátkodobě boří zavedené pořádky, ale dlouhodobě zajišťuje udržitelný růst a zvyšuje lidský blahobyt. Loni se s Peterem Howltem stal laureátem Nobelovy cen. V rozhovoru pro iDNES.cz vysvětluje mimo jiné i to, proč Evropa zaostává za USA a Čínou.

Jak se jako ekonom oceněný za rozvoj teorie kreativní destrukce díváte na dnešní složité mezinárodní prostředí? Lze váš výzkum aplikovat na současnou ekonomickou situaci ve světě?

Určitě lze. V Evropě máme problém. Starý kontinent ve srovnání se Spojenými státy americkými technologicky upadá. V poválečném dvacátém století jsme mezi lety 1945 a 1985 doháněli Spojené státy a znovu jsme si vybudovali vlastní kapitál. Po vzoru druhé průmyslové revoluce, která se v USA odehrála ve třicátých letech, jsme modernizovali elektroenergetiku a její infrastrukturu. Následně v USA na konci osmdesátých let proběhla technologická revoluce v IT a my do toho vlaku už nenaskočili.

Čína velmi stojí o otevřené trhy a my zase chceme její technologie. Ty bychom získali výměnou za její přístup na náš trh.

Proč se tak stalo?

Udělali jsme mnoho chyb. Víte, neposunuli jsme se od dohánění růstu k růstu založenému na inovacích. Dobře o tom pojednává Brooklynský zpráva z roku 2004, která

Philippe Aghion

Philippe Mario Aghion FBA (*1959) je francouzský ekonom působící jako profesor na Collège de France, BISFAP, London School of Economics a na Harvardu.

Strategickou zprávu z roku 2024, která se zabývá konkurenceschopností Evropské unie a navrhuje opatření pro udržení a posílení evropské pozice v inovativnosti vůči Číně a Spojeným státům. V Evropě sice máme dobrý základní výzkum, ale chybí zde možnost jít do rizika a případně i neuspět. K tomu potřebujete dostatečné financování výzkumu, dobrý finanční ekosystém inovací, rizikového kapitálu a institucionálních investorů. Tohle pokulhává. V Evropě také nemáme obdobu americké agentury DARPA, která spadá pod tamní ministerstvo obrany a zaměřuje se na vývoj průlomových technologií pro národní bezpečnost. Je to dobrý způsob, jak sladit průmyslovou politiku a politiku hospodářské soutěže.

V Bruselu máme hodně agentur a úřednických aparátů, ne?

Ale jakých. Platí zde spíše pravidla, která by chtěla něčemu předcházet: nedělejte tohle, nedělejte tamto, nedělejte průmyslovou politiku, neinvestujte příliš mnoho. Máme příliš mnoho pravidel, která členským státům brání v tom, aby něco dělaly. Spojené státy implementovaly velmi dobrou, aktivní průmyslovou politiku. Stejně tak Čína. My jsem v tom selhali. Zoufale potřebujeme průmyslovou politiku prováděnou způsobem, který bude příznivý pro konkurenceschopnost. Takže když se vrátím k vaší otázce: můj výzkum do značné míry říká, že pokud chcete přejít ke kreativní destrukci, potřebujete konkurenci na trhu a chytře navrženou průmyslovou politiku. Potřebujete financování základního výzkumu a potřebujete ekosystém, který motivuje firmy k podstupování rizik a někdy i ke krachu.

Finance, INSEAD, London School of Economics a na Paris School of Economics.

V letech 2002 až 2015 byl profesorem ekonomie na Harvardově univerzitě. Předtím působil jako profesor na University College London (1996–2002).

Byl oficiální člen Nuffield College v Oxfordu (1992–1996) a odborný asistent na Massachusettském technologickém institutu (1987–1989).

V roce 2025 získal Nobelovu cenu za ekonomii spolu s Peterem Howitem a Joëlem Mokyrém „za vysvětlení růstu ekonomiky taženého inovacemi“. Aghion a Howitt byli oceněni za teorii „kreativní destrukce“, zatímco Mokyr byl oceněn za výzkum podmínek technologického pokroku a dlouhodobého růstu.

Nobelovu cenu za ekonomii získala trojice vědců, zkoumali růst i úpadek firem

V posledních letech, zejména od covidu, se hovoří o rozvazování vztahů mezi USA a Čínou. Stejně tak evropský průmysl i politici hovoří o velké závislosti na čínských dodavatelských řetězcích. Směřuje globalizace k většímu štěpení, nebo další spolupráci?

Procházíme reglobalizací. Nemyslím si, že dochází k deglobalizaci. Dobře o tom letos během Světového ekonomického fóra v Davosu hovořil Mark Carney. Současný kanadský premiér a někdejší šéf centrálních bank ve Spojeném království i Kanadě. Podle něj existuje skupina zemí, které sdílejí určité hodnoty – zejména demokracii a právní stát. Ty by se měly úzce semknout a následně si vyhodnotit, zda je pro ně smysluplné navazovat vztahy s USA, s Čínou či dalšími zeměmi. Jádro může tvořit Evropa, Kanada, třeba i Jižní Kora a jiné země, které věří v demokracii a svobodu. S Čínou ani USA v tomto schématu Carney nepočítá. To však neznamená, že s nimi nechce jednat. Čína velmi stojí o otevřené trhy a my zase chceme její technologie. Ty bychom získali výměnou za její přístup na náš trh.

Společensky nejdiskutovanějším technologickým tématem dneška je umělá inteligence. Považujete ji za nástroj, nebo za vrcholný příklad kreativní destrukce?

S rozvojem AI přichází asi vůbec největší kreativní destrukce. Už teď pohlcuje pracovní místa. Pracovní pozice zanikají proto, aby vznikaly nové. Umělá inteligence je nositelem nových nápadů a ty znamenají nová pracovní místa. Opět platí, že budeme potřebovat silné instituce, které silu umělé inteligence správně nasměrují.

Nenaběhneme si v Evropě jako v případě IT revoluce?

Jsem velký zastánce dánského modelu flexikurity. V Dánsku, když přijdete o práci, stát vás rekvallfikuje a pomůže vám najít novou práci, abyste měli slušný příjem. Tohle bude potřeba. Není to forma univerzálního příjmu, o které se také hovoří. Je to jen příjem výměnou za školení nebo práci.

Osobně pamatují dvě hospodářské krize. Globální finanční krizi z let 2007–2008 způsobenou prasknutím americké hypoteční bubliny a tu způsobenou pandemií covidu. Podle některých ekonomů se hospodářství v obou případech zotavuje nerovnoměrně formou K-tvarované ekonomiky: různé skupiny obyvatel a ekonomická odvětví se začala vyvíjet zcela opačnými směry. Rozevírající se nůžky jsou již nyní viditelné na výsledcích voleb. Nový starosta New Yorku se sám označuje za socialistu a mnoho populistických stran v Evropě zdaleka není tržně orientovaných. Očekáváte oživení více státem řízených ekonomických programů?

Nevěřím na rozdělení malý versus velký stát. Věřím v chytrý a vzdělaný stát. Proto znovu zmiňuji dánský model trhu práce. Fenoménu, o kterém hovoříte, se bez efektivního zapojení státu čelit nedá. Představte si trojúhelník mezi firmami, které inovují, státem, jenž trh hlídá, a aktivní politikou konkurenceschopnosti – ta jde ruku v ruce se vzděláváním. Jsou místa a agendy, ve kterých je příliš mnoho byrokracie a administrativy, ale jsou místa, kde naopak potřebujeme větší roli státu. Koncept malého státu omezeného na právo a pořádek nebude stačit. Zejména s umělou inteligencí budeme potřebovat rovnováhu mezi pružným pracovním trhem a sociálním zabezpečením s cílem motivovat k aktivnímu, nikoliv pasivnímu chování občana.

Firmy odmítají juniory, tituly ztrácejí hodnotu. Jak AI mění český pracovní trh

Řekli byste, že růst HDP je nadále hlavním ukazatelem síly konkrétních ekonomik?

Není jediný. Musíme vzít v potaz nové produkty, růst produktivity práce, počet patentů.

Dlouhodobé zablokování Hormuzského průlivu může vést k další globální recesi. Měli bychom s ní počítat?

Může to vyvolat další ropnou krizi, ale například pro Evropu nepůjde o takový šok jako v sedmdesátých letech minulého století. Máme totiž alternativní zdroje energie. Někdo hovoří o stagflaci. Pomaleji porosteme, bude nějaká inflace, ale velkou krizí zatím nečekám.

Vaše nejznámější práce našla inspiraci v učení Josepha Aloise Schumpetera, který se narodil v moravské Třebí. Jste jedním ze zakládajících zahraničních ekonomů, kteří byli u vzniku CERGE-EI zaměřeného na ekonomický výzkum a vzdělávání. Je to náhoda?

Schumpeter mě inspiroval a společně s Peterem Howitem jsme vytvořili

Schumpeterovu teorii růstu. Tehdy to byla kuriozita. V hlavním proudu byl Solow-Swanův model, což byl model růstu poháněného akumulací kapitálu. Bohatství se vytváří pomocí zásoby kapitálu – část svého bohatství si ušetříte, abyste zvýšili zásobu kapitálu. Sám Solow ale věděl, že výnosy z akumulace kapitálu klesají. A v určitém okamžiku nemůžete růst donekonečna jen na základě akumulace kapitálu. Neobejdete se bez technologického pokroku. Solow už ale nepopsal, jak k pokroku dojde, pouze hovořil o Solowu reziduu. Já jsem s Peterem Howitem vytvořil model, který vysvětluje Solowovo reziduum. Růst je v něm primárně poháněn inovací s kreativní destrukcí. To, čemu dnes říkáme Schumpeterova teorie růstu, je teorie, kterou jsme s Peterem Howitem popsali v roce 1987.

Český talent mixujte s americkou dravostí, radí úspěšní startupisté

Máte tedy silný vztah k České republice?

Rozhodně. Spolu s Janem Švejnarem a Josefem Zelencem jsem byl v úplně první komisi CERGE-EI. S Janem k sobě máme stále velmi blízko. Pro mě osobně bylo velmi důležité založit v původně socialistické zemi školu se západními standardy. CERGE-EI byla v roce 1991 vůbec první taková škola, kde působili profesori ze západní Evropy. Druhou takovou byla New Economic School v Moskvě v roce 1992.

Nobelova cena je nesporně vrcholným oceněním vaší vědecké práce. Je to především vyznamenání, jakýsi závazek, nebo výzva a nová startovní čára v dalším výzkumu?

Všechno, co jste zmínil. Je pro mě úlevou, že něco, s čím jsem přišel, je uznáváno. Přínos nového paradigmatu růstu změnil myšlení v celém oboru. Lidé nyní používají především Schumpeterovu teorii růstu. Solow-Swanův model je spíše kuriozita. Nobelův výbor tím řekl: „Dobře, uznáváme váš přínos.“ To samozřejmě pomáhá. Získáte tak hlas, ale také zodpovědnost. Protože cokoli řeknete, je den nato v médiích. A proto si musíte dávat pozor na to, co říkáte.

ARCHIVNÍ VIDEO 13. října 2025

Nobelovu cenu za ekonomii získala trojice vědců, zkoumali růst i úpadek firem | (0:33) | video: Reuters

Vstoupit do diskuse

Přidat poznámku

Uložit článek

Téma: Zpravodajství, Spojené státy americké, Čína, Peter Howitt

✓ Jen obsah, žádné reklamy

24. Jsem opatrný optimista, říká k AI ekonom a nobelista Philippe Aghion

Online • avcr.cz (Jiné) • 29. 5. 2026, 11:18

Dosah: 4 493 • GRP: 0.05 • OTS: 0.00 • AVE: 8120.84 Kč

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Jsem opatrný optimista, říká k AI ekonom a nobelista Philippe Aghion

29. 05. 2026

Dlouhodobý růst ekonomiky je poháněn inovacemi, je ale nutné do nich investovat, stejně jako do základního výzkumu, který je v Evropě stále podfinancovaný. O budování prosperity a klíčové roli institucí, vzdělávání i sociální soudržnosti hovořil na veřejné přednášce v **CERGE-EI** 28. května 2026 nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion. Jeho návštěvou začal týden akcí spojených s připomínkou 35. výročí založení společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR. Francouzský ekonom je členem výkonného a dozorčího výboru **CERGE-EI**.

Philippe Aghion převzal Nobelovu cenu za ekonomii v loňském roce společně s Peterem Howitem a Joelem Mokymem, a to za rozpracování teorie růstu poháněného inovacemi. První dva jmenovaní v roce 1992 publikovali přelomový článek, v němž představili ekonomický model takzvané tvůrčí destrukce. Navázali v něm na vlivné myšlenky Josepha Schumpetera (1883–1950).

Cesta k Nobelově ceně

S Peterem Howitem se Philippe Aghion potkal na sklonku osmdesátých let, když oba působili v Massachusettském technologickém institutu. „Byli jsme sousedé, jeho pracovna stála hned vedle té méj a často jsme si povídali. Jednou jsem přišel k němu do kanceláře a navrhl jsem, že bychom mohli zkustit načrtnout model, který by zahrnoval schumpeterovskou tvůrčí destrukci,“ vzpomínal na přednášce francouzský nobelista.

Celou příhodu popsal, jako by šlo o tu nejsnazší věc na světě. Potkali se, domluvili se a model skutečně „načrtli“. Hotový ho měli už v březnu 1988, pak následovaly měsíce úprav a editací textu, až článek o čtyři roky později vyšel v časopise Econometrica. O třiatřicet let později z toho byla Nobelova cena.

Nobelista Philippe Aghion v Praze představil Aghionův-Howittův model, který se svým kanadským kolegou Peterem Howitem publikoval v roce 1992.

Philippe Aghion stavěl na své zkušenosti ze studií matematické ekonomie. Rovnice podle něj vyjádří elegantněji to, co by se jinak muselo popsat slovy na mnoha listech papíru. V zásadě se model obtáčí kolem tří základních myšlenek. Tou první je, že dlouhodobý růst je poháněn inovativním procesem, kdy každý inovátor staví na předešlých inovacích – „stojí na ramenou obrů“. Druhou ideou je, že inovace nepadají z nebe, ale závisí na investicích a podpoře. Třetí složkou pak je „tvůrčí destrukce“ – staré technologie jsou nahrazovány novými inovacemi.

Jak uvedl Philippe Aghion, v srdci tohoto paradigmatu je ale kontradikce: „Včerejší inovátoři nechtějí být nahrazeni těmi dnešními nebo zítřejšími, a tak mají tendenci je potlačovat.“ Regulace tržní ekonomiky tak je z velké části právě o tom, jak tento nesoulad ukočírovat.

Jak je znát na reakcích publika, ekonom Philippe Aghion do své přednášky vložil pár vtipů na odlehčení.

Jak zkrotit umělou inteligenci

Motorem současných inovací je umělá inteligence. Vidět je to ve Spojených státech s jejich technologickými giganty, ale také v Číně. Oproti tomu Evropa v trendu AI zaspala a dohání svět jen velmi pomalu, myslí si nobelista. On osobně je fanouškem umělé inteligence a nových technologií, nedomnívá se, že by mohly ohrozit zaměstnanost. Naopak může dojít ke vzniku nových pracovních míst. Přesto nabádá k určité ostražitosti.

„Jsem opatrný optimista. Technologické inovace mají obrovský potenciál. Já je často připodobňuji ke koni. Může vás dovézt přesně tam, kam chcete, anebo vás nasměruje proti zdi. Musíte ho řídit,“ odpovídal na dotaz z publika. „Když budete mít dobré instituce a politiku, půjde to. Když ne, jste ve velkých potížích,“ dodal.

Podle něj je nesmírně důležité, aby měli lidé dobrý přístup ke zdravotní péči, důstojnému příjmu a kvalitnímu vzdělání pro své potomky. V tomto aspektu má Evropa lepší systém než Spojené státy, přesto i na našem kontinentě riziko sociální

nesoudržnosti vzrůstá. „Pokud by byla ekonomika postavená jen na umělé inteligenci, ale bez podpory zranitelných, výsledkem bude růst populismu. A jeho náklady jsou ve výsledku obrovské,“ varoval ekonom.

Celá přednáška je k dispozici na YouTubeovém kanále **CERGE-EI**:

Veřejná přednáška byla jednou z několika aktivit, které v Praze nobelista Philippe Aghion absolvoval. Pár hodin předtím převzal na Univerzitě Karlově čestný doktorát. Na programu dále měl debatu v Senátu Parlamentu České republiky a účast na slavnostním galavečeru k 35. výročí **CERGE-EI**.

Text: Leona Matušková, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Foto: René Volfík, **CERGE-EI**

Machine ENG translation: the same text as above

I am a cautious optimist, says economist and Nobel laureate Philippe Aghion about AI

avcr.cz, May 29, 026

Long-term economic growth is driven by innovations, but it is necessary to invest in them, as well as in basic research, which is still underfunded in Europe. Nobel Prize winner in economics Philippe Aghion spoke about building prosperity and the key role of institutions, education and social cohesion at a public lecture at **CERGE-EI** on May 28, 2026. His visit began a week of events related to the commemoration of the 35th anniversary of the founding of the joint workplace of Charles University and the Institute of Economics of the Academy of Sciences of the Czech Republic. The French economist is a member of the executive and supervisory board of **CERGE-EI**.

Philippe Aghion received the Nobel Prize in Economics last year together with Peter Howitt and Joel Mokyr, for developing the theory of innovation-driven growth. The first two published a groundbreaking article in 1992, in which they presented an economic model of so-called creative destruction. In it, they followed up on the influential ideas of Joseph Schumpeter (1883–1950).

The Road to the Nobel Prize

Philippe Aghion met Peter Howitt in the late 1980s, when they were both working at the Massachusetts Institute of Technology. “We were neighbors, his office was right next to mine, and we often talked. One day I came to his office and suggested that we could try to sketch a model that would include Schumpeterian creative destruction,” the French Nobel laureate recalled in a lecture.

He described the whole incident as if it were the easiest thing in the world. They met, agreed, and actually “sketch” the model. They had it ready by March 1988, followed by months of editing and proofreading, and four years later the article was published in the journal *Econometrica*. Thirty-three years later, it won the Nobel Prize.

Nobel laureate Philippe Aghion presented the Aghion-Howitt model in Prague, which he published with his Canadian colleague Peter Howitt in 1992.

Philippe Aghion drew on his experience in mathematical economics. According to him, the equation expresses more elegantly what would otherwise have to be described in words on many sheets of paper. In essence, the model revolves around three basic ideas. The first is that long-term growth is driven by an innovative process, where each innovator builds on previous innovations – “standing on the shoulders of giants”. The second idea is that innovations do not fall from the sky, but depend on investment and support. The third component is “creative destruction” – old technologies are replaced by new innovations.

As Philippe Aghion has pointed out, there is a contradiction at the heart of this paradigm: “Yesterday’s innovators do not want to be replaced by today’s or tomorrow’s innovators, and so they tend to suppress them.” The regulation of the market economy is largely about how to tame this discrepancy.

As can be seen from the audience’s reactions, economist Philippe Aghion inserted a few jokes into his lecture to lighten the mood.

How to tame artificial intelligence

The engine of current innovation is artificial intelligence. This can be seen in the United States with its technology giants, but also in China. In contrast, Europe has fallen behind in the AI trend and is catching up with the world only very slowly, the

Nobel laureate believes. He is personally a fan of artificial intelligence and new technologies, and does not believe that they could threaten employment. On the contrary, new jobs may be created. Nevertheless, he urges a certain degree of vigilance.

"I am a cautious optimist. Technological innovation has enormous potential. I often compare it to a horse. It can take you exactly where you want it to go, or it can send you against a wall. You have to ride it," he said in response to a question from the audience. "If you have good institutions and policies, it will work. If not, you are in big trouble," he added.

According to him, it is extremely important that people have good access to healthcare, a decent income and a quality education for their children. In this respect, Europe has a better system than the United States, but even on our continent the risk of social disintegration is increasing. "If the economy were built only on artificial intelligence, but without supporting the vulnerable, the result would be the growth of populism. And its costs are enormous," the economist warned.

The full lecture is available on the **CERGE-EI** YouTube channel:

The public lecture was one of several activities that Nobel laureate Philippe Aghion attended in Prague. A few hours earlier, he had received an honorary doctorate from Charles University. The program also included a debate in the Senate of the Parliament of the Czech Republic and participation in the gala evening marking the 35th anniversary of **CERGE-EI**.

Text: Leona Matušková, Division of External Relations of the Academy of Sciences of the Czech Republic

Photo: René Volfík, **CERGE-EI**

29. 05. 2026

Dlouhodobý růst ekonomiky je poháněn inovacemi, je ale nutné do nich investovat, stejně jako do základního výzkumu, který je v Evropě stále podfinancovaný. O budování prosperity a klíčové roli institucí, vzdělávání i sociální soudržnosti hovořil na veřejné přednášce v CERGE-EI 28. května 2026 nositel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion. Jeho návštěvou začal týden akcí spojených s [přílohou 35. výročí založení](#) společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu Akademie věd ČR. Francouzský ekonom je členem výkonného a dozorčího výboru CERGE-EI.

Philippe Aghion převzal [Nobelovu cenu za ekonomii](#) v loňském roce společně s Peterem Howitem a Joelem Mokymem, a to za rozpracování teorie růstu poháněného inovacemi. První dva jmenovaní v roce 1992 publikovali přelomový článek, v němž představili ekonomický model takzvané tvůrčí destrukce. Navázali v něm na vlivné myšlenky Josepha Schumpetera (1883–1960).

Cesta k Nobelově ceně

S Peterem Howitem se Philippe Aghion potkal na sklonku osmdesátých let, když oba působili v Massachusettském technologickém institutu. „Byli jsme sousedé, jeho pracovní stola byla hned vedle té méj a často jsme si povídali. Jednou jsem přišel k němu do kanceláře

Sdílet tento článek

25. AI do škol nesmí. Děti se musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny

Tisk • Hospodářské noviny; str. 4 (Zprávy / Politika) • 29. 5. 2026

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Ondřej Houska** • Rubrika: ■ **Rozhovor**

Dosah: 105 000 • GRP: 1.17 • OTS: 0.01 • AVE: 438900.00 Kč

Odkaz: [náhled](#)

AI do škol nesmí. Děti se musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny

Rubrika: ■ Rozhovor

Aktuální držitel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe **Aghion** se věnuje především kreativní destrukci. Nástup umělé inteligence bude podle něj destruktivní hodně, ale zároveň vytvoří taky obrovské množství příležitostí. Evropa jako celek má s růstem ekonomiky a s inovacemi velký problém. Přesto ale v rozhovoru s HN mluví o třech zemích kontinentu, které jsou pro ostatní včetně Česka inspirativní.

Čeká nás v důsledku AI doba masové nezaměstnanosti, kdy lidé budou přicházet o práci a firmy krachovat?

Určitě dojde k narušení pracovního trhu. Každé zaměstnání je v podstatě souborem jednotlivých úkolů a AI řadu těchto úkolů nahradí. Existují profese, v nichž AI zvládne drtivou většinu těchto dílčích činností, a právě tyto obory jsou v ohrožení a mohou zcela zmizet.

Na druhou stranu ale AI nová pracovní místa taky vytváří. Firmy, které ji zavádějí, se stávají produktivnějšími, a tím pádem i konkurenceschopnějšími. To zvyšuje poptávku po jejich produktech, což je nutí najímat další lidi. Říkáme tomu efekt produktivity. Navíc bude AI generovat mnohem více nových nápadů a nové nápady znamenají nová pracovní místa. Dočkáme se tedy jak destrukce, tak i vytváření nových pozic. Ostatně to vidíme už dnes. Data o vlivu generativní AI na zaměstnanost ve Francii zatím žádný negativní dopad na počet pracovních míst neukazují.

Jaké země dokážou nástupu AI využít nejlépe?

Klíčem k úspěchu je mít dobrá pravidla pro trh práce, která lidi flexibilně směřují buď do rekvalifikací, nebo rovnou do zaměstnání. Velmi se mi líbí dánský systém takzvané flexicurity. Tam platí, že když přijдете o práci, rovnou nastupujete do systému rekvalifikace, přičemž máte pořád zajištěný slušný příjem. To považuji za nesmírně důležité. Kromě toho je potřeba větší podpora pro manuální, pečovatelské a zdravotnické profese. Tyto obory totiž nebudou AI ohroženy vůbec. Obecně musíme klást větší důraz na rozvoj měkkých dovedností a motivovat firmy k tomu, aby měly univerzální zaměstnance, kteří dokážou spolupracovat a koordinovat se s ostatními. Pokud tohle všechno zvládneme, věřím, že budeme v pohodě. Bude to ale vyžadovat silné zásahy ze strany vlád. Základem je kvalitní vzdělávací systém, dobrý model flexicurity po vzoru Dánska a systematická podpora manuálních oborů, pečovatelských a měkkých dovedností.

Pokud dnes mladí lidé přemýšlí, co studovat, na co by se měli zaměřit?

Myslím, že by měli studovat obory STEM, tedy vědu, technologie, inženýrství a matematiku. Jsou nesmírně důležité a zajistí vám dobrou budoucnost. Případně se můžete vydat cestou manuálního řemesla a teprve potom jít na univerzitu.

Mnoho lidí tvrdí, že umělá inteligence a nové technologie obecně prohloubí nerovnost ve společnosti. Proto prý potřebujeme speciální opatření, jako jsou například daně z bohatství, které navrhuje váš kolega Gabriel Zucman. Co si o tom myslíte?

Se Zucmanem nesouhlasím, protože jeho model zdaňuje nerealizované bohatství. Představte si to na příkladu velmi úspěšného francouzského technologického start-upu Mistral, který má dnes hodnotu 12 miliard eur, ale zatím negeneruje žádné reálné cash flow. Zucman by těchto 12 miliard zdanil. To by vás jako majitele donutilo vzít si bankovní úvěr, abyste vůbec měli z čeho zaplatit daň z majetku, který držíte pouze na papíře. Jsem ostře proti tomu, protože takový krok by kompletně zlikvidoval investice do AI i vznik nových technologických jednorožců. Jsem pro zdanění, ale pouze u realizovaného bohatství. Ale rozhodně bych nezdaňoval nerealizovaný majetek, to by napáchalo obrovské škody. Celý vývoj AI by se přesunul jinam a Evropa by technologickou revoluci kompletně zmeškala.

Napsal jste řadu knih o hospodářském růstu. Evropa má v tomto směru očividně velký problém. Co bychom měli dělat?

Evropa bohužel nedokáže dotahovat do konce přelomové inovace, v tom ji USA a Čína drtivě poráží. Paradoxem je, že americké a čínské přelomové inovace velmi často citují a využívají výsledky evropského základního výzkumu. Nám se ale nedaří tento výzkum doma komercializovat a proměnit ho v reálné produkty.

Proto je teď tak důležitá Draghiho zpráva, která popisuje, jak to změnit. Inovace potřebují obrovský a jednotný trh. Nutně potřebujeme integrovaný kapitálový trh a skutečně jednotný trh pro zboží a služby. Dále potřebujeme dlouhodobé financování výzkumu. U přelomových inovací totiž musíte mít možnost riskovat a selhat. Smysl by dávaly například desetileté institucionální granty pro laboratoře. Potřebujeme také mnohem více rizikového kapitálu (venture capital), který by podpořil mladé start-upy, a silnější zapojení institucionálních investorů, jako jsou penzijní nebo podílové fondy, které by pomohly financovat riskantnější projekty u větších firem. V Evropě nám navíc chybí ekvivalent americké agentury DARPA (Agentura pro pokročilé obranné výzkumné projekty), což je skvělý nástroj, jak dělat průmyslovou politiku a zároveň nepoškodit konkurenční prostředí. V EU jsme ve jménu ochrany hospodářské soutěže sektorovou státní pomoc v podstatě zakázali, čímž jsme vlastní průmyslovou politiku úplně udusili. To byla obrovská chyba. USA i Čína dokážou ochranu trhu s průmyslovou politikou chytře kombinovat, my jsme ji kvůli dogmatickým pravidlům hospodářské soutěže raději zlikvidovali.

Do jaké míry je problémem Evropy regulace?

Je pravda, že regulací máme až příliš. Evropa je v tomto ohledu regulačním obrem, ale rozpočtovým trpaslíkem. U technologií jako AI nějaké regulace samozřejmě potřebujeme, ale musíme mít ty správné. Pokud trh přeregulujete, odříznete ho od rizikového kapitálu a zablokujete vstup nových firem. Velké korporace si s byrokracií poradí, mají na to aparát, ale pro nováčka na trhu je to likvidační bariéra.

Takže ve vaší vizi kreativní destrukce a nastartování růstu hraje stát poměrně zásadní roli.

Stát má obrovskou roli. Jde o tři klíčové oblasti, kde je jeho přítomnost nezbytná. První je chytře nastavená ochrana hospodářské soutěže, která ale musí jít ruku v ruce s odvážnou průmyslovou politikou typu DARPA. Stát zde musí úzce kooperovat se soukromým sektorem. Druhou oblastí je vzdělávání. Potřebujeme systém, který bude generovat skvělé výsledky a úspěchy v PISA testech. Děti se ve školách musí naučit, jak se vůbec učit. Považuji za naprosto zásadní, aby podstatná část školní docházky probíhala zcela bez AI, aby se děti samy naučily číst, psát a samostatně logicky myslet a řešit problémy. Třetí oblastí je funkční vládní systém flexicurity a aktivní motivace firem k tomu, aby si své zaměstnance držely a pomáhaly jim zvyšovat kvalifikaci a univerzálnost. V otázkách flexicurity, soutěže a vzdělávání je role státu zkrátka nenahraditelná.

Jsou v Evropě země, kterým se daří už teď?

Skvěle si vede Švédsko, velmi dobře je na tom Dánsko. Německo má sice vynikající vědecko-výzkumnou základnu, ale naléhavě potřebuje zapracovat na komercializaci přelomových inovací. Mimo EU teď úžasně věci v oblasti vývoje a nasazení vojenských dronů předvádí Ukrajina. Obecně ale musíme jako kontinent zabrat všichni.

PHILIPPE AGHION (69)

- Francouzský ekonom Ioni získal Nobelovu cenu za teorii udržitelného růstu pomocí kreativní destrukce. Zaměřuje se taky na výzkum podmínek pro hospodářský růst a inovace.
- Učí na univerzitách ve Francii a v Británii, v minulosti působil například taky na Harvardově univerzitě. Je dlouholetým členem výkonného dozorčího výboru CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu AV ČR.

Evropa nedokáže dotahovat do konce přelomové inovace, v tom ji USA a Čína drtivě poráží. Paradoxem je, že americké a čínské přelomové inovace velmi často citují a využívají výsledky evropského základního výzkumu.

Philippe Aghion. Podle tohoto ekonoma ohrožuje přílišná regulace v Evropě konkurenceschopnost zdejších firem a start-upů oproti těm americkým a čínským.

Foto: HN – Lukáš Bíba

Autor: Ondřej Houska ondrej.houska@hn.cz

Machine ENG translation:

AI is not allowed in schools. Children must learn to think logically, warns Nobel Prize winner

Hospodářské noviny, May 29, 2026

Section: ■ Interview

The current Nobel Prize winner in economics, Philippe Aghion, is primarily concerned with creative destruction. According to him, the advent of artificial intelligence will be very destructive, but it will also create a huge number of opportunities. Europe as a whole has a big problem with economic growth and innovation. Nevertheless, in an interview with HN, he talks about three countries on the continent that are inspiring for others, including the Czech Republic.

Are we facing a period of mass unemployment as a result of AI, when people will lose their jobs and companies will go bankrupt?

The labor market will certainly be disrupted. Each job is essentially a set of individual tasks, and AI will replace a number of these tasks. There are professions in which AI can handle the vast majority of these partial activities, and it is these fields that are at risk and may disappear completely.

On the other hand, AI also creates new jobs. Companies that implement it become more productive and therefore more competitive. This increases the demand for their products, which forces them to hire more people. We call this the productivity effect. In addition, AI will generate many more new ideas, and new ideas mean new jobs. So we will see both destruction and creation of new positions. In fact, we are already seeing this today. Data on the impact of generative AI on employment in France so far does not show any negative impact on the number of jobs.

Which countries can best use the advent of AI?

The key to success is to have good labor market rules that flexibly direct people either to retraining or directly to employment. I really like the Danish system of so-called flexicurity. There, if you lose your job, you immediately enter the retraining system, while still having a decent income. I think that is extremely important. In addition, more support is needed for manual, care and health professions. These fields will not be threatened by AI at all. In general, we need to put more emphasis on developing soft skills and motivate companies to have versatile employees who can collaborate and coordinate with others. If we can do all this, I believe we will be fine. But this will require strong interventions from governments. The foundation is a quality education system, a good flexicurity model like Denmark, and systematic support for manual fields, care and soft skills.

If young people today are thinking about what to study, what should they focus on?

I think they should study STEM fields, i.e. science, technology, engineering and mathematics. They are extremely important and will ensure a good future for you. Alternatively, you can take the path of manual crafts and only then go to university.

Many people claim that artificial intelligence and new technologies in general will deepen inequality in society. That is why they say we need special measures, such as wealth taxes, which your colleague Gabriel Zucman is proposing. What do you think about this?

I disagree with Zucman because his model taxes unrealized wealth. Imagine this using the example of the very successful French technology start-up Mistral, which is currently worth 12 billion euros, but does not yet generate any real cash flow. Zucman would tax this 12 billion. This would force you as the owner to take out a bank loan in order to have anything to pay tax on the assets that you only hold on paper. I am strongly against this, because such a step would completely eliminate investments in AI and the emergence of new technological unicorns. I am in favor of taxation, but only on realized wealth. But I would definitely not tax unrealized wealth, that would cause enormous damage. All AI development would be shifted elsewhere and Europe would completely miss out on the technological revolution.

You have written a number of books on economic growth. Europe clearly has a big problem in this regard. What should we do?

Unfortunately, Europe is unable to complete breakthrough innovations, and the US and China are overwhelmingly defeating it. The paradox is that American and Chinese breakthrough innovations very often cite and use the results of European basic research. But we are failing to commercialize this research at home and turn it into real products. That is why Draghi's report is so important now, describing how to change this. Innovations need a huge and single market. We urgently need an integrated capital market and a truly single market for goods and services. We also need long-term funding for research. For breakthrough innovations, you need to be able to take risks and fail. Ten-year institutional grants for laboratories would make sense, for example. We also need much more venture capital to support young start-ups, and stronger involvement of institutional investors, such as pension or mutual funds, to help finance riskier projects in larger companies. In Europe, we also lack the equivalent of the American agency DARPA (Defense Advanced Research Projects Agency), which is a great tool for making industrial policy without damaging the competitive environment. In the EU, in the name of protecting competition, we have essentially banned sectoral state aid, which has completely stifled our own industrial policy. That was a huge mistake. The US and China can cleverly combine market protection with industrial policy, but we have preferred to eliminate it due to dogmatic competition rules.

To what extent is regulation Europe's problem?

It is true that we have too much regulation. Europe is a regulatory giant in this respect, but a budgetary dwarf. Of course, we need some regulation for technologies like AI, but we have to have the right one. If you over-regulate the market, you cut it off from venture capital and block the entry of new companies. Large corporations can deal with bureaucracy, they have the apparatus for it, but for a newcomer to the market, it is a liquidation barrier.

So in your vision of creative destruction and starting growth, the state plays a relatively fundamental role.

The state has a huge role. There are three key areas where its presence is essential. The first is smartly set up protection of economic competition, which must, however, go hand in hand with a bold industrial policy of the DARPA type. Here, the state must cooperate closely with the private sector. The second area is education. We need a system that will generate excellent results and successes in the PISA tests. Children must learn how to learn in schools. I consider it absolutely essential that a significant part of schooling takes place completely without AI, so that children learn to read, write and think logically and solve problems independently. The third area is a functional government system of flexicurity and active motivation of companies to keep their employees and help them increase their qualifications and versatility. In the issues of flexicurity, competition and education, the role of the state is simply irreplaceable.

Are there countries in Europe that are already doing well?

Sweden is doing great, Denmark is doing very well. Germany has an excellent scientific and research base, but it urgently needs to work on the commercialization of breakthrough innovations. Outside the EU, Ukraine is currently demonstrating amazing things in the field of development and deployment of military drones. But in general, we all need to do our part as a continent.

PHILIPPE AGHION (69)

- The French economist won the Nobel Prize last year for his theory of sustainable growth through creative destruction. He also focuses on research into the conditions for economic growth and innovation.
- He teaches at universities in France and Britain, and in the past he also worked at Harvard University. He is a long-standing member of the executive supervisory board of **CERGE-EI**, a joint workplace of Charles University and the Institute of Economics of the Academy of Sciences of the Czech Republic.

Europe is unable to complete breakthrough innovations, and the USA and China are overwhelmingly defeating it in this. The paradox is that American and Chinese breakthrough innovations very often cite and use the results of European basic research.

Philippe Aghion. According to this economist, excessive regulation in Europe threatens the competitiveness of local companies and start-ups compared to American and Chinese ones.

Photo: HN – Lukáš Bíba

Author: Ondřej Houska ondrej.houska@hn.cz

26. AI sice promění byznys i trh práce, do škol ale nesmí. Děti se nejdřív musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny za ekonomii

Online • byznys.hn.cz (Ekonomika / Finance / Právo) • 28. 5. 2026, 10:43

Vydavatel: **Economia, a.s. (cz-28191226)** • Autor: **Ondřej Houska** • Rubrika: **Byznys**

Dosah: 223 951 • GRP: 2.49 • OTS: 0.02 • AVE: 160000.00 Kč

Další zdroje: hn.cz

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

AI sice promění byznys i trh práce, do škol ale nesmí. Děti se nejdřív musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny za ekonomii

28. 5. 2026 15:17 • 6 min. čtení

Philippe Aghion. Podle tohoto ekonoma ohrožuje přílišná regulace ve Evropě konkurenceschopnost zdejších firem a startupů oproti těm americkým a čínským.

A aktuální držitel Nobelovy ceny za ekonomii Philippe Aghion se věnuje především kreativní destrukci. Nástup umělé inteligence bude podle něj destruktivní hodně, ale zároveň vytvoří taky obrovské množství příležitostí. Evropa jako celek má s růstem ekonomiky a s inovacemi velký problém. Přesto ale v rozhovoru s HN mluví o třech zemích kontinentu, které jsou pro ostatní včetně Česka inspirativní.

Čeká nás v důsledku AI doba masové nezaměstnanosti, kdy lidé budou přicházet o práci a firmy krachovat?

Určitě dojde k narušení pracovního trhu. Každé zaměstnání je v podstatě souborem jednotlivých úkolů a AI řadu těchto úkolů nahradí. Existují profese, v nichž AI zvládne drtivou většinu těchto dílčích činností, a právě tyto obory jsou v ohrožení a mohou zcela zmizet.

Na druhou stranu ale AI nová pracovní místa taky vytváří. Firmy, které ji zavádějí, se stávají produktivnějšími, a tím pádem i konkurenceschopnějšími. To zvyšuje poptávku po jejich produktech, což je nutí najímat další lidi. Říkáme tomu efekt produktivity. Navíc bude AI generovat mnohem více nových nápadů a nové nápady znamenají nová pracovní místa. Dočkáme se tedy jak destrukce, tak i vytváření nových pozic. Ostatně to vidíme už dnes. Data o vlivu generativní AI na zaměstnanost ve Francii zatím žádný negativní dopad na počet pracovních míst neukazují.

Jaké země dokážou nástupu AI využít nejlépe?

Klíčem k úspěchu je mít dobrá pravidla pro trh práce, která lidi flexibilně směřují buď do rekvalifikací, nebo rovnou do zaměstnání. Velmi se mi líbí dánský systém takzvané flexicurity. Tam platí, že když přijdete o práci, rovnou nastupujete do systému rekvalifikace, přičemž máte pořád zajištěný slušný příjem. To považuji za nesmírně důležité. Kromě toho je potřeba větší podpora pro manuální, pečovatelské a zdravotnické profese. Tyto obory totiž nebudou AI ohroženy vůbec. Obecně musíme klást větší důraz na rozvoj měkkých dovedností a motivovat firmy k tomu, aby měly univerzální zaměstnance, kteří dokážou spolupracovat a koordinovat se s ostatními. Pokud tohle všechno zvládneme, věřím, že budeme v pohodě. Bude to ale vyžadovat silné zásahy ze strany vlád. Základem je kvalitní vzdělávací systém, dobrý model flexicurity po vzoru Dánska a systematická podpora manuálních oborů, pečovatelských a měkkých dovedností.

Philippe Aghion (69)

Francouzský ekonom loni získal Nobelovu cenu za teorii udržitelného růstu pomocí kreativní destrukce. Zaměřuje se taky na výzkum podmínek pro hospodářský růst a inovace.

Učí na univerzitách ve Francii a v Británii, v minulosti působil například taky na Harvardově univerzitě. Je dlouholetým členem výkonného dozorčího výboru **CERGE-EI**, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu AVČR.

Pokud dnes mladí lidé přemýšlí, co studovat, na co by se měli zaměřit?

Myslím, že by měli studovat obory STEM, tedy vědu, technologie, inženýrství a matematiku. Jsou nesmírně důležité a zajistí vám dobrou budoucnost. Případně se můžete vydat cestou manuálního řemesla a teprve potom jít na univerzitu.

Se Zucmanem nesouhlasím, protože jeho model zdaňuje nerealizované bohatství. Představte si to na příkladu velmi úspěšného francouzského technologického start-upu Mistral, který má dnes hodnotu 12 miliard eur, ale zatím negeneruje

žádné reálné cash flow. Zucman by těchto 12 miliard zdanil. To by vás jako majitele donutilo vzít si bankovní úvěr, abyste vůbec měli z čeho zaplatit daň z majetku, který držíte pouze na papíře. Jsem ostře proti tomu, protože takový krok by kompletně zlikvidoval investice do AI i vznik nových technologických jednorožců. Jsem pro zdanění, ale pouze u realizovaného bohatství. Ale rozhodně bych nezdaňoval nerealizovaný majetek, to by napáchalo obrovské škody. Celý vývoj AI by se přesunul jinam a Evropa by technologickou revoluci kompletně zmeškala.

Evropa bohužel nedokáže dotahovat do konce přelomové inovace, v tom ji USA a Čína drtivě porázejí. Paradoxem je, že americké a čínské přelomové inovace velmi často citují a využívají výsledky evropského základního výzkumu. Nám se ale nedaří tento výzkum doma komercializovat a proměnit ho v reálné produkty.

Proto je teď tak důležitá Draghiho zpráva, která popisuje, jak to změnit. Inovace potřebují obrovský a jednotný trh. Nutně potřebujeme integrovaný kapitálový trh a skutečně jednotný trh pro zboží a služby. Dále potřebujeme dlouhodobé financování výzkumu. U přelomových inovací totiž musíte mít možnost riskovat a selhat. Smysl by dávaly například desetileté institucionální granty pro laboratoře. Potřebujeme také mnohem více rizikového kapitálu (venture capital), který by podpořil mladé start-upy, a silnější zapojení institucionálních investorů, jako jsou penzijní nebo podílové fondy, které by pomohly financovat riskantnější projekty u větších firem. V Evropě nám navíc chybí ekvivalent americké agentury DARPA (Agentura pro pokročilé obranné výzkumné projekty), což je skvělý nástroj, jak dělat průmyslovou politiku a zároveň nepoškodit konkurenční prostředí. V EU jsme ve jménu ochrany hospodářské soutěže sektorovou státní pomoc v podstatě zakázali, čímž jsme vlastní průmyslovou politiku úplně udusili. To byla obrovská chyba. USA i Čína dokážou ochranu trhu s průmyslovou politikou chytře kombinovat, my jsme ji kvůli dogmatickým pravidlům hospodářské soutěže raději zlikvidovali.

Do jaké míry je problémem Evropy regulace?

Je pravda, že regulací máme až příliš. Evropa je v tomto ohledu regulačním obrem, ale rozpočtovým trpaslíkem. U technologií jako AI nějaké regulace samozřejmě potřebujeme, ale musíme mít ty správné. Pokud trh přeregulujete, odříznete ho od rizikového kapitálu a zablokujete vstup nových firem. Velké korporace si s byrokracií poradí, mají na to aparát, ale pro nováčka na trhu je to likvidační bariéra.

Takže ve vaší vizi kreativní destrukce a nastartování růstu hraje stát poměrně zásadní roli.

Stát má obrovskou roli. Jde o tři klíčové oblasti, kde je jeho přítomnost nezbytná. První je chytře nastavená ochrana hospodářské soutěže, která ale musí jít ruku v ruce s odvážnou průmyslovou politikou typu DARPA. Stát zde musí úzce kooperovat se soukromým sektorem. Druhou oblastí je vzdělávání. Potřebujeme systém, který bude generovat skvělé výsledky a úspěchy v PISA testech. Děti se ve školách musí naučit, jak se vůbec učit. Považuji za naprosto zásadní, aby podstatná část školní docházky probíhala zcela bez AI, aby se děti samy naučily číst, psát a samostatně logicky myslet a řešit problémy. Třetí oblastí je funkční vládní systém flexicurity a aktivní motivace firem k tomu, aby si své zaměstnance držely a pomáhaly jim zvyšovat kvalifikaci a univerzálnost. V otázkách flexicurity, soutěže a vzdělávání je role státu zkrátka nenahraditelná.

Jsou v Evropě země, kterým se daří už teď?

Skvěle si vede Švédsko, velmi dobře je na tom Dánsko. Německo má sice vynikající vědecko-výzkumnou základnu, ale naléhavě potřebuje zapracovat na komercializaci přelomových inovací. Mimo EU teď úžasné věci v oblasti vývoje a nasazení vojenských dronů předvádí Ukrajina. Obecně ale musíme jako kontinent zabrat všichni.

Autor: Ondřej Houska

Machine ENG translation: the same text as above

HN.cz > Byznys

Sdílet Odepnout známému

ROZHOVOR

AI sice promění byznys i trh práce, do škol ale nesmí. Děti se nejdříve musí naučit logicky myslet, varuje držitel Nobelovy ceny za ekonomii

Ondřej Houska, redaktor

28. 5. 2026 15:37 • 6 min. čtení ▶ PŘEHRÁT ČLÁNEK

ODEBÍRAT AUTORA

Philippe Aghion. Podle tohoto ekonoma ohrožuje přílišná regulace ve Evropě konkurenceschopnost zdejších firem a start-upů oproti firm americkým a ženským. Autor: HN - Lukáš Říha

Aktuální držitel Nobelovy ceny za ekonomii **Philippe Aghion** se věnuje především kreativní destrukci. **Nástup umělé inteligence** bude podle něj destruktivní hodně, ale zároveň vytvoří taky obrovské množství příležitostí. Evropa jako celek má s růstem ekonomiky a s inovacemi velký problém. Přesto ale v rozhovoru s HN mluví o třech zemích kontinentu, které jsou pro ostatní včetně Česka inspirativní.

Čeká nás v důsledku AI doba masové nezaměstnanosti, kdy lidé budou přicházet o práci a firmy krachovat?

Určitě dojde k **narušení pracovního trhu**. Každé zaměstnání je v podstatě souborem jednotlivých úkolů a AI řadu těchto úkolů nahradí. Existují profese, v nichž AI zvládne drtivou většinu těchto dílčích činností, a právě tyto obory jsou v ohrožení a mohou zcela zmizet.

Na druhou stranu ale AI nová pracovní místa taky vytváří. Firmy, které ji zavádějí, se stávají produktivnějšími, a tím pádem i konkurenceschopnějšími. To zvyšuje poptávku po jejich produktech, což je nutí najímat další lidi. Říkáme tomu efekt produktivity. Navíc bude AI generovat mnohem více nových nápadů a nové nápady znamenají nová pracovní místa. Dočkáme se tedy jak destrukce, tak i vytváření nových pozic. Ostatně to vidíme už dnes. Data o vlivu generativní AI na zaměstnanost ve Francii zatím žádný negativní dopad na počet pracovních míst neukazují.

Jaké země dokážou nástupu AI využít nejlépe?

Klíčem k úspěchu je mít dobrá pravidla pro trh práce, která lidi flexibilně

smerují buď do rekvalifikaci, nebo rovnou do zaměstnání. Vešmu se mi udi dánský systém takzvané **flexicurity**. Tam platí, že když přijдете o práci, rovnou nastupujete do systému rekvalifikace, přičemž máte pořád zajištěný slušný příjem. To považuji za nsmírně důležité. Kromě toho je potřeba větší podpora pro manuální, pečovatelské a zdravotnické profese. Tyto obory totiž nebudou AI ohroženy vůbec. Obecně musíme klást větší důraz na rozvoj měkkých dovedností a motivovat firmy k tomu, aby měly univerzální zaměstnance, kteří dokážou spolupracovat a koordinovat se s ostatními. Pokud tohle všechno zvládneme, věřím, že budeme v pohodě. Bude to ale vyžadovat silné zásahy ze strany vlád. Základem je kvalitní vzdělávací systém, dobrý model flexicurity po vzoru Dánska a systematická podpora manuálních oborů, pečovatelských a měkkých dovedností.

Philippe Aghion (69)

Francouzský ekonom loni získal **Nobelovu cenu** za teorii udržitelného růstu pomocí kreativní destrukce. Zaměřuje se taky na výzkum podmínek pro hospodářský růst a inovace.

Učí na univerzitách ve Francii a v Británii, v minulosti působil například taky na Harvardově univerzitě. Je dlouholetým členem **výkonného dozorčího výboru** CERGE-EI, společného pracoviště Univerzity Karlovy a Ekonomického ústavu AVČR.

Pokud dnes mladí lidé přemýšlí, co studovat, na co by se měli zaměřit?

Myslím, že by měli studovat obory STEM, tedy vědu, technologie, inženýrství a matematiku. Jsou nsmírně důležité a zajistí vám dobrou budoucnost. Případně se můžete vydat cestou manuálního řemesla a teprve potom jít na univerzitu.

Mnoho lidí tvrdí, že umělá inteligence a nové technologie obecně prohloubí nerovnost ve společnosti. Proto prý potřebujeme speciální opatření, jako jsou například daně z bohatství, které navrhuje váš kolega Gabriel Zucman. Co si o tom myslíte?

Se Zucmanem nesouhlasím, protože jeho model zdraňuje nerealizované bohatství. Představte si to na příkladu velmi úspěšného francouzského technologického start-upu Mistral, který má dnes hodnotu 12 miliard eur, ale zatím negeneruje žádné reálné cash flow. Zucman by těchto 12 miliard zdanil. To by vás jako majitele donutilo vzít si bankovní úvěr, abyste vůbec měli z čeho zaplatit daň z majetku, který držíte pouze na papíře. Jsem ostře proti tomu, protože takový krok by kompletně zlikvidoval investice do AI i vznik nových technologických jednorožců. Jsem pro zdanění, ale pouze u realizovaného bohatství. Ale rozhodně bych nezdaňoval nerealizovaný majetek, to by napáchalo obrovské škody. Celý vývoj AI by se přesunul jinam a Evropa by technologickou revolucí kompletně zmeškala.

ROZHOVOR

AI zničí pracovní místa, ale miliony nových vzniknou. Expert vysvětluje, v jakých oborech půjde vydělat víc než kdy předtím

7. 4. 2026 • 6 min. čtení

Napsal jste řadu knih o hospodářském růstu. Evropa má v tomto směru očividně velký problém. Co bychom měli dělat?

Evropa bohužel nedokáže dotahovat do konce přelomové inovace, v tom ji

USA a Čína drtivě porázejí. Paradoxem je, že americké a čínské přelomové inovace velmi často citují a využívají výsledky evropského základního výzkumu. Nám se ale nedaří tento výzkum doma komercializovat a proměnit ho v reálné produkty.

Proto je teď tak důležitá **Draghiho zpráva**, která popisuje, jak to změnit. Inovace potřebují obrovský a jednotný trh. Nutně potřebujeme integrovaný kapitálový trh a skutečně jednotný trh pro zboží a služby. Dále potřebujeme dlouhodobé financování výzkumu. U přelomových inovací totiž musíte mít možnost riskovat a selhat. Smysl by dávaly například desetileté institucionální granty pro laboratoře. Potřebujeme také mnohem více rizikového kapitálu (venture capital), který by podpořil mladé start-upy, a silnější zapojení institucionálních investorů, jako jsou penzijní nebo podílové fondy, které by pomohly financovat riskantnější projekty u větších firem. V Evropě nám navíc chybí ekvivalent americké agentury **DARPA** (Agentura pro pokročilé obranné výzkumné projekty), což je skvělý nástroj, jak dělat průmyslovou politiku a zároveň nepoškodit konkurenční prostředí. V EU jsme ve jménu ochrany hospodářské soutěže sektorovou státní pomoc v podstatě zakázali, čímž jsme vlastní průmyslovou politiku úplně udušili. To byla obrovská chyba. USA i Čína dokážou ochranu trhu s průmyslovou politikou chytře kombinovat, my jsme ji kvůli dogmatickým pravidlům hospodářské soutěže raději zlikvidovali.

Do jaké míry je problémem Evropy regulace?

Je pravda, že regulací máme až příliš. Evropa je v tomto ohledu regulačním ohrem, ale rozpočtovým trpaslíkem. U technologií jako AI nějaké regulace samozřejmě potřebujeme, ale musíme mít ty správné. Pokud trh přeregulujete, odříznete ho od rizikového kapitálu a zablokuje vstup nových firem. Velké korporace si s byrokracií poradí, mají na to aparát, ale pro nováčka na trhu je to likvidační bariéra.

Takže ve vaší vizi kreativní destrukce a nastartování růstu hraje stát poměrně zásadní roli.

Stát má obrovskou roli. Jde o tři klíčové oblasti, kde je jeho přítomnost nezbytná. První je chytře nastavená ochrana hospodářské soutěže, která ale musí jít ruku v ruce s odvážnou průmyslovou politikou typu DARPA. Stát zde musí úzce kooperovat se soukromým sektorem. Druhou oblastí je vzdělávání. Potřebujeme systém, který bude generovat skvělé výsledky a úspěchy v PISA testech. Děti se ve školách musí naučit, jak se vůbec učit. Považuji za naprosto zásadní, aby podstatná část školní docházky probíhala zcela bez AI, aby se děti samy naučily číst, psát a samostatně logicky myslet a řešit problémy. Třetí oblastí je funkční vládní systém: flexicurity a aktivní motivace firem k tomu, aby si své zaměstnance držely a pomáhaly jim zvyšovat kvalifikaci a univerzálnost. V otázkách flexicurity, soutěže a vzdělávání je role státu zkrátka nenahraditelná.

Jsou v Evropě země, kterým se daří už teď?

Skvěle si vede Švédsko, velmi dobře je na tom Dánsko. Německo má sice vynikající vědecko-výzkumnou základnu, ale naléhavě potřebuje zapracovat na komercializaci přelomových inovací. Mimo EU teď úžasné věci v oblasti vývoje a nasazení vojenských dronů předvádí Ukrajina. Obecně ale musíme jako kontinent zabrat všichni.

#AI #umělá inteligence #ekonomika #bohatství #bohatí #daně
#školařství #výuka #inovace #investice #byznys #trh práce
#Nobelova cena #EU #Evropa

Přidejte si Hospodářské noviny mezi své oblíbené tituly na Google zprávách.

27. Od transformace k inovacím – Josef Zieleniec

Podcasty • IDEA Talks (Věda) • 27. 4. 2026, 14:00

Odkaz: [náhled](#) / [originál](#)

Od transformace k inovacím – Josef Zieleniec

Rozhovor s Josefem Zieleniec, spoluzakladatelem **CERGE-EI** a jeho prvním ředitelem, vznikl u příležitosti dvojího jubilea – 35 let od založení **CERGE-EI** a jeho 80. narozenin. Zieleniec v něm vzpomíná na období ekonomické transformace po roce 1989, svou roli při budování tržního systému i kupónové privatizaci a také na vznik **CERGE-EI** jako unikátního vzdělávacího pracoviště s vyučovacím jazykem angličtinou. V rozhovoru se ohlíží za svou politickou kariérou a zároveň nabízí pohled do budoucna – proč by se měla česká ekonomika posunout od průmyslu směrem k inovacím.

00:00 Úvod

00:56 Ekonomie jako ideologická disciplína a neoficiální seminář

05:32 Zrod CERGE: vznik na zelené louce a první ředitel

12:31 Skok do politiky a velká bitva o podobu reformy

17:58 Ekonomický program ODS

21:28 Kupónová privatizace

28:16 Ministerstvo zahraničí a ekonomická diplomacie

32:28 CERGE po očku, krize v ODS a česko-německá deklarace

41:03 CERGE dnes – absolventi a odkaz instituce

46:45 Inovace, druhá transformace a závěr

<https://www.idea.cerge-ei.cz/>

<https://www.facebook.com/ideacerge/>

https://www.x.com/idea_thinktank/

<https://www.cerge-ei.cz/><https://www.facebook.com/cergeei/><https://www.instagram.com/cergeei/>

Autor: IDEA při **CERGE-EI**

Machine ENG translation:

From Transformation to Innovation – Josef Zieleniec

IDEA Talks Podcast, April 27, 2026

An interview with Josef Zieleniec, co-founder of **CERGE-EI** and its first director, was created on the occasion of a double anniversary – 35 years since the founding of **CERGE-EI** and his 80th birthday. In it, Zieleniec recalls the period of economic transformation after 1989, his role in building a market system and voucher privatization, and also the emergence of **CERGE-EI** as a unique educational institution with English as the language of instruction. In the interview, he looks back on his political career and at the same time offers a view into the future – why the Czech economy should move from industry towards innovation.

00:00 Introduction

00:56 Economics as an ideological discipline and an unofficial seminar

05:32 The birth of CERGE: creation from scratch and the first director

12:31 The leap into politics and the great battle over the form of the reform

17:58 The ODS economic program

21:28 Voucher privatization

28:16 The Ministry of Foreign Affairs and economic diplomacy

32:28 CERGE after the eye, the crisis in the ODS and the Czech-German declaration

41:03 CERGE today – graduates and the legacy of the institution

46:45 Innovation, the second transformation and the conclusion

<https://www.idea.cerge-ei.cz/>

<https://www.facebook.com/ideacerge/>

https://www.x.com/idea_thinktank/

<https://www.cerge-ei.cz/><https://www.facebook.com/cergeei/><https://www.instagram.com/cergeei/>

Author: IDEA at **CERGE-EI**

IDEA Talks

By IDEA při CERGE-EI

O studiích think-tanku IDEA při CERGE-EI s Davidem Klímešem.

Video verze podcastů najdete na YouTube kanálu CERGE-EI:
www.youtube.com/channel/UCpsnGMwHnMxbIRN1xgGFHHA

 Poslouchej přes Spotify

Available on

[Nahlášení obsahu na Spotify](#)

